

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

İMDAT AVŞAR'IN "SOĞUK RÜYA" HİKÂYESİ ÜZERİNE SENTAKS
ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Kübra MERTER

Niğde
Ağustos, 2023

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

İMDAT AVŞAR'IN “SOĞUK RÜYA” HİKÂYESİ ÜZERİNE SENTAKS
ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Kübra MERTER

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Esra YAVUZ ACAR
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BÜYÜKAKKAŞ
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Gülşah YILMAZ

Niğde
Ağustos, 2023

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İmdat Avşar’ın “Soğuk Rüya” Hikâyesi Üzerine Sentaks Çalışması” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08/08/2023

Kübra MERTER

ÖN SÖZ

Canlı bir varlık olan dil, çok yönlü bir sistemdir. Seslerden örölü bir sistem olan dilin temel işlevi, iletişim ve anlaşmayı sözlü veya yazılı şekilde sağlamaktır. Konuşulan ve yazılan dilin malzemesi sesler, kelimeler ve cümledir. Kelimeler tek başına taşıdıkları anlamın yanı sıra cümle içindeki başka kelimelerle birlikte birlikler kurarak kelime grupları şeklinde farklı ve özel anlamlar oluşturur. Cümle ise tek bir yargıdan oluşabildiği gibi bir söz dizisinden de oluşabilir.

Türkiye Türkçesi gramerinin çalışma alanlarından biri olan söz dizimi (cümle bilgisi, sentaks, nahiv), kelimelerin belirli kurallarla bir araya gelmesiyle oluşan kelime gruplarını konu edinir. Bir dili öğrenme ve dili doğru anlamlandırmada söz dizimine olan hakimiyet önemli bir husustur. Türk dil bilgisi çalışmaları içinde Türkçenin söz dizimi kendine yer bulmuştur.

Söz dizimi üzerine yapılan çalışmaların Türk dilinin diğer alanlarına kıyasla daha az olduğu, yapılan çalışmalara bakıldığında terimsel ortak bir dilin olmadığı, konu hakkında görüş ayrılıkları olduğu kadar benzer ve basit örneklerle konunun ele alındığı görülmektedir. Çalışmada bir edebi metnin ele alınarak incelenmesi ve farklı örnek cümlelerin tespit edilerek tahlil edilmesi hedeflenmiştir.

Soğuk Rüya isimli hikâye metni yazarın farklı üslubu, cümle yapısı, kelime gruplarının çeşitliliği açısından farklı yaklaşımlar sunması bakımından çalışma konusu olarak seçilmiştir.

Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Girişte çalışmanın temeli olan söz dizimi hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde cümlenin öğeleri, kelime grupları ve cümle hakkında verilen bilgiler konu ile ilgili metinden seçilen örnek cümleler ile desteklenmiştir. İkinci bölümde seçilen metindeki cümleler tahlil edilirken öncelikle yapısına, yüklem türüne, yüklem yerine, yüklem anlamına göre incelenmiş, sonra cümle öğeleri açısından ele alınmış ve son olarak da her cümlede yer alan kelime grupları verilmiştir. Tahlil edilen cümleler yazarın hikâye kitabından imla ve yazım korunarak alınmış ve kitaptaki sayfa/ cümle numarası ile sıralanmıştır.

İncelemeden elde edilen bilgiler sonuç kısmında değerlendirilmiştir.

Yazara ait bilgiler “Yazarın Hayatı” başlığı altında sonuç kısmından sonra verilmiştir. Bu bölümden sonra ise orijinal metne yer verilmiş ve incelemede kullanılan cümleler sayfa ve cümle numarası ile numaralandırılmıştır. Bu numaralar

verilirken önce orijinal metindeki sayfa numarası, daha sonra cümle numarası verilmiş ve bunlar / işareti ile birbirinden ayrılmıştır.

Çalışmada yararlanılan kaynaklar ise kaynakça kısmında verilmiştir.

Bu çalışmada Abdurrahman Özkan, Mustafa Toker, Ufuk Deniz Aşçı'nın birlikte hazırladıkları “Türkiye Türkçesi Söz Dizimi” adlı kitap esas alınmıştır ancak bazı başlıklarda farklı kaynaklara başvurulmuş ve bunlar dipnotlarda belirtilmiştir.

Çalışma hazırlanırken söz dizimi alanında yayımlanmış kitap ve makalelerin çoğuna ulaşılmaya gayret edilmiştir. Söz dizimi araştırmalarında zamanla ortaya konulan yeni önerilere de yer verilerek farklı bakış açıları ile birlikte konunun değerlendirilmesine özen gösterilmiştir.

Tez konusunun belirlenmesinde yardımını ve bilgisini esirgemeyen hocam Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BÜYÜKAKKAŞ'a, tez çalışmamın her aşamasında bana yol gösteren ve zamanını ayıran danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Esra YAVUZ ACAR'a, hiçbir zaman desteğini esirgemeyen canım aileme teşekkür ederim.

Kübra MERTER

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İMDAT AVŞAR’IN “SOĞUK RÜYA” HİKAYESİ ÜZERİNE
SENTAKS ÇALIŞMASI

MERTER, Kübra
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Esra YAVUZ ACAR
Ağustos 2023, 414 sayfa

Türk dil bilgisi çalışmaları içinde Türkçenin söz dizimi ile ilgili önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada İmdat Avşar’ın Soğuk Rüya isimli hikâye kitabından seçtiğimiz “Soğuk Rüya” isimli metin söz dizimi açısından incelenmiştir. Yapılan bu çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır.

Söz dizimine dair kaynaklardan derlenen bilgilerin ardından gelen bölümde; cümle, ögeleri, kelime grupları ve cümle yapıları bakımından incelenerek bilgi verilmiştir. Konu başlıkları metinden seçilen örnek cümleler kullanılarak desteklenmiştir.

Diğer bölümde seçilen metindeki cümleler “öğeleri, kelime grupları ve cümle yapıları” bakımından tahlil edilmiştir. Çalışma araştırmadan çıkarılan bilgilerin yer aldığı sonuç kısmı ile değerlendirilmiştir. Sonuç kısmından sonra “Yazarın Hayatı” ve “Metin” kısımlarına yer verilmiştir. Yazarın hayatı ve hikâye metni “Soğuk Rüya” hikâye kitabından orijinalliği korunarak alıntılanmıştır.

Çalışmada yararlanılan kaynaklar ise kaynakça kısmında verilmiştir.

Bu tezin amacı söz dizimi üzerine bir inceleme yaparak Türkiye Türkçesinin söz dizimine katkı sağlamaktır.

Anahtar kelime: Söz Dizimi, Yargı Grupları, Kelime Grupları, Cümle, “Soğuk Rüya”

ABSTRACT
MASTER’S THESIS

ON THE “COLD DREAM” STORY OF İMDAT AVŞAR SYNTAX STUDY

MERTER, Kübra

Department of Turkish Language and Literature

Thesis advisor: Esra YAVUZ ACAR

August 2023, 414 pages

Among the Turkish grammar studies, important studies on the syntax of Turkish have been made. In this study, the text named “Soğuk Rüya”, which we selected from İmdat Avşar’s story book named Soğuk Rüya, has been examined in terms of syntax. This study consists of an introduction and two parts.

In the section that follows the information compiled from syntax-related sources; The sentence was examined in terms of its elements, word groups and sentence structures and information was given. Subject headings were supported by using sample sentences selected from the text.

In the other section, the sentences in the selected text are analyzed in terms of their “elements, word groups and sentence structures”. The study was evaluated with the conclusion part, which includes the information extracted from the research. After the conclusion part, “Author’s Life” and “Text” sections are included. The author’s life and the text of the story have been quoted from the story book “Soğuk Rüya”, preserving its originality.

The sources used in the study are given in the bibliography section.

The aim of this thesis is to contribute to the syntax of Turkey Turkish by making an analysis on syntax.

Keyword: Syntax, Judgment Groups, Word Groups, Sentence, “Soğuk Rüya”

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1
1.Söz Dizimi.....	1
BÖLÜM I SENTAKS	3
1.1.Cümlenin Öğeleri	3
1.1.1.Yüklem	4
1.1.2. Özne.....	5
1.1.3.Nesne	10
1.1.4. Zarf Tümleci	12
1.1.5. Yer Tamlayıcısı	13
1.1.6. Cümle Dışı Unsur	14
1.2. Kelime Grupları.....	17
1.2.1. İsim Tamlaması	22
1.2.1.1. İsim Tamlaması Türleri.....	24
1.2.1.1.1. Belirtili İsim Tamlaması.....	26
1.2.1.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması	27
1.2.2. Sıfat Tamlaması.....	27
1.2.3. Tekrar Grubu	29
1.2.4. Birleşik Fiil Grubu.....	31
1.2.5. Birleşik İsim Grubu	34

1.2.6. Fiilimsi Grupları	36
1.2.6.1. İsim Fiil Grubu.....	36
1.2.6.2. Sıfat-Fiil Grubu.....	36
1.2.6.3. Zarf-fiil grubu	38
1.2.7. Edat Grubu.....	40
1.2.8. Ünlem Grubu	41
1.2.9. Bağlama Grubu.....	42
1.2.10. Ünvan Grubu	44
1.2.11. Sayı Grubu	45
1.2.12. İyelik Grubu.....	46
1.2.13. Kısaltma Grupları	47
1.2.13.1. İsnat Grubu.....	49
1.2.13.2. Yükleme Grubu.....	49
1.2.13.3. Yönelme Grubu.....	50
1.2.13.4. Bulunma Grubu.....	50
1.2.13.5. Ayrılma Grubu	51
1.2.13.6. Eşitlik Grubu.....	51
1.2.13.7. Vasıta Grubu	52
1.2.13.8. İlgi Grubu.....	52
1.2.13.9. Aitlik Grubu	53
1.3. Cümle Ve Cümle Türleri.....	54
1.3.1. Yapısına Göre Cümle	57
1.3.1.1. Basit Cümle.....	61
1.3.1.2. Sıralı Cümle	62
1.3.1.2.1. Sıralı Cümle Türleri	63
1.3.1.2.1.1. Bağımlı Sıralı Cümle	63

1.3.1.2.1.2. Bağımsız Sıralı Cümle.....	63
1.3.1.3. Birleşik Cümle	64
1.3.1.3.1. İç İç Birleşik	65
1.3.1.3.2. Şartlı Cümle.....	66
1.3.1.3.3. ki’li Cümle.....	68
1.3.2. Yüklem Türüne Göre Cümleler	69
1.3.2.1. Fiil Cümlesi.....	69
1.3.2.2. İsim Cümlesi	70
1.3.3. Yüklem Yeri Göre Cümleler	71
1.3.3.1. Kurallı Cümle.....	71
1.3.3.2. Devrik Cümle.....	72
1.3.4. Yüklem Anlamına Göre Cümleler.....	73
1.3.4.1. Olumlu Cümle.....	73
1.3.4.2. Olumsuz Cümle	75
1.3.4.3. Soru Cümlesi.....	75
1.3.5. Eksilteli Cümle	77
BÖLÜM II CÜMLE TAHLİLİ	79
SONUÇ.....	376
EKLER.....	384
Ek 1. Yazarın Hayatı	384
Ek 2. Metin.....	386
KAYNAKÇA	408
ÖZ GEÇMİŞ.....	414

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Metinde Ögelerinin Sayısal Dağılımı	378
Şekil 2. Metindeki Cümlelerin Sayısal Dağılımı	379
Şekil 3. Metindeki Kelime Gruplarının Sayısal Dağılımı	381
Şekil 4. Metindeki Fiilimsi Gruplarının Sayısal dağılımı.....	382
Şekil 5. Metindeki Kısaltma Gruplarının Sayısal Dağılımı.....	382

KISALTMALAR LİSTESİ

bk.	Bakınız
cdu	cümle dışı unsur
tn	tamlanan
ty	tamlayan
vb.	Ve başkası, ve başkaları, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi
vd.	Ve devamı, ve diğerleri
vs.	Vesaire

GİRİŞ

1.Söz Dizimi¹

Dilin gramer ve sözcüklerin cümle içindeki yerleri, sıraları ve ilişkileri gibi unsurlarıyla ilgilenen söz dizimi, bir dilde kullanılan sözcüklerin ve dil bilgisel yapıların nasıl düzenlendiğini ve bir araya geldiğini ve bir araya geldiğini belirleyen kuralların bütünüdür.

Türkiye’deki yapılan çalışmalarda söz dizimi şu şekilde tanımlanmaktadır:

Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*’nde söz dizimi/ cümle bilgisini bir dilde, kelimelerin, kelime gruplarının cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle türlerini inceleyen bilim dalı olarak açıklamıştır (Korkmaz, 1992: 33).

Muhsine Börekçi “Söz Dizim Kuramları Bağlamında Türkçe Söz Dizimi” yazısında söz dizimini, bütün dilsel birimleri ve bu birimlerin sistem içindeki ilişkisini inceleyen kapsamlı bir dil inceleme aşaması olarak tanımlar. Cümle kurmayı ise dizisel öğeleri dizimsel boyuta aktarma süreci olarak tanımlar. Söz dizimi teriminin ‘kavram ilişkisi’ düzenini; cümle bilgisinin ise bir ön kabul çerçevesinde geliştirilen kurallar bütününe yansıttığını belirtir (Börekçi, 2015: 355-365).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli birlikte hazırladıkları *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi (Kelime Çözümlemeli)*’nde bir dildeki kelimelerin bir grup veya cümle oluşturacak biçimde bir araya gelmelerinin kurallarını, bu grupların cümle içindeki görevlerini, kelimelerin birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle yapılarını inceleyen dilbilgisi bölümü olarak tanımlamıştır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 11).

Hanifi Vural ve Tuncay Böler birlikte hazırladıkları *Ses ve Şekil Bilgisi* kitabında cümle bilgisi terimini, bir dildeki düşünce ve duyguların tam olarak anlatılabilmesi için dil bilgisi kurallarına uygun olarak dizilen kelimelerin, kelime gruplarının cümle ve söz içindeki görevlerini, birbiriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle türlerini inceleyen dil bilgisi dalı olarak tanımlamıştır (Vural ve Böler, 2012: 41).

¹ Türkçe söz dizimi hakkında bk. Doğan, Nuh “Türkçe Söz Diziminin Sınırlılıkları” Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2021: 1863-1876
Türkiye Türkçesinde eş değerli farklı ifade biçimleri için bk. Tören, Hatice “Türkçe Söz Diziminde Denk / Eş Değerli Yapılar”, Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 2022: 1289-1300

Doğan Aksan, *Her Yöniyle Dil* kitabında dil biliminin dalları arasında dizimbilgisini, sözcüklerin tümce içinde sıralanmaları, dillerin tümce yapılarının belirlenmeleri olarak açıklar (Aksan,2007: 29).

Viktor Guzev “Söz Dizimi Birimleri Üzerine” yazısında söz dizimi birimlerinde ağır basan görüşün kelime grupları (yani öbekler) ve cümledir. Son zamanlarda geleneksel cümle (tümce) kavramı, söz diziminin merkezi kavramı konumunu yavaş yavaş yitirdiğini ve yerini anlatım kavramına bıraktığını belirtir. Anlatımı ise söylevin esas bildirişim birimi olan ve bir bütünlük sayılabilecek bir fikir yani bir bilgi ifade eden bir gösterge veya göstergeler öbeğı olarak tanımlamıştır (Guzev, 2008: 43-44).

BÖLÜM I

SENTAKS

1.1.Cümlelerin Öğeleri

Cümlede öğelerin tasnifi hakkında farklı görüşler vardır. Yapılan çalışmalara bakıldığında öğelerin cümlede temel ve yardımcı öge olarak sınıflandırıldığı görülür. Bu konuda farklı görüşler vardır. Yüklem cümlede temel öge olduğuna dair görüş birliği sağlanmışken, özne ve diğer öğelerin ise durumunun ise tartışmalı olduğu görülür.

Zeynep Korkmaz, cümlelerin öğelerini cümlede bir duyguyu, bir düşüncüyü, bir hükmü tam olarak anlatabilmek için kullanılan kelimelerin cümle bilgisinde aldıkları adlar olarak tanımlar ve cümlede öğeleri temel öğeler ve yardımcı öğeler olmak üzere ikiye ayırır. Temel öğeleri “özne, fiil, nesne, tamlayıcı ve zarf”, yardımcı öğeler “ünlem ve bağlaçlar” şeklinde değerlendirir (Korkmaz, 1992: 33).

Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi’nde* “Cümlelerin Unsurları” başlığıyla cümle unsurlarının “fiil, fail, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf” olarak sıralar. Cümlede hükmün genişliğine göre unsurların biri, birkaçı veya hepsinin bulunabildiğini bu unsurlardan fiil ve failin esas, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf tümleci ise yardımcı öge olduğunu ifade eder (Ergin, 2013: 398).

H. İbrahim Delice, “Yüklem Özne ve Nesne İlişkisi” yüklem daima, özne veya nesnenin de birbiriyle değişmeli olarak temel öge olduğunu, bu durumun yüklem türüne göre değiştiğini, yüklem kılış fiili ise yüklem yanındaki temel ögenin özne; yüklem oluş fiili veya isim ise yüklem yanındaki temel ögenin nesne olduğunu belirtmiştir. Cümlelerdeki tamamlayıcı temel öğeler esas alındığında nesneli ve özneli cümle olmak üzere iki farklı cümle tipinin ortaya çıktığını belirtmiştir (Delice, 2007: 141).

Öğelerin tasnifini Şahap Bulak, “Cümle Öğelerinin Tasnifi” yazısında öğelerinin niteliklerine göre temel öge, zorunlu öge ve seçimlik öğeler şeklinde tasnif eder. Temel öge (yüklem), kurucu öge; zorunlu öğeler (genelde özne), tamamlayıcı öğeler; seçimlik öğeler (edilgen cümlelerde özne, düz tümleş, dolaylı tümleş, zarf tümleci ve bağımsız tümleşler) ise, anlam ve anlatımı zenginleştirici öğeler şeklinde ifade eder (Bulak, 2015: 172-173).

Mehmet Özmen ise yeni kavramlarla “Cümlelerin Altıncı Ögesi ve Bir Terim Önerisi” yazısında cümlede beş öge dışında, yükleme sorulan sorulara cevap vermeyen, yükleme bu anlamda bir bağlantısı olmayan unsurlar için kullanılan terimleri şöyle gruplandırmıştır: Bazı edatlar için “ilgeç tümleci”, ünlemler ve bazı hitap unsurları için “seslenmeli tümleç”, kelime çeşidi olarak ünlem ve bağlaçlardan oluşanlar için “ünlem” ve “bağlaç”, yükleme sorulan sorulara cevap vermeyen öğelerin tümü için “cümle dışı unsur.” (Özmen, 1995: 225).

1.1.1.Yüklem

Zeynep Korkmaz, yüklem terimini cümlede hareketi, olayı, işi, yargıyı bildiren, fiil çekimine girmiş kelimenin cümle bilgisindeki adı şeklinde tanımlar (Korkmaz, 1992: 174).

Muharrem Ergin, cümlelerin en esaslı unsuru, ana unsuru, temel unsuru, cümlelerin direği olarak tabir ettiği “fiil” için; Cümlelerin bütün yapısı onun üzerine kurulur. Diğer bütün unsurlar fiilin etrafında toplanan, onu destekleyen, onu tamamlayan unsurlardır.” İfadelerini kullanır (Ergin, 2013: 398).

Yüklem fiil ve isim cümlelerin de farklı yapılarla karşımıza çıkar. Abdurrahman Özkan, Mustafa Toker, Ufuk Deniz Aşçı birlikte hazırladıkları *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*’nde yüklemi, cümlede işi, hareketi, oluşu, hadiseyi ve yargıyı bildiren, çekimli bir fiil veya ek fiilin bağlandığı bir isimden meydana gelen öge şeklinde tanımlamışlardır (Özkan vd., 2016: 16).

Özkan ve Sevinçli, cümlelerin düğümlendiği kelime olarak ifade ettiği yüklem ile ilgili “Yüklem, fiil cümlelerinde yapılan, kılınan; isim cümlelerinde olan unsurdur. Cümlelerin cinsini de yüklem yapıları belirler. Yüklem bildirme ya da tasarlama kipinde çekimli bir fiil olabileceği gibi, ek fiilin bağlandığı bir isim veya isim çeşidi bir kelime de olabilir. Yani yüklemine göre cümle ya fiil cümlesidir ya da isim cümlesidir.” Bilgilerini verir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 103).

En basit ifadeyle yüklem, cümlelerin temel ögesidir ve yargı ifade eder. Tek başına yüklem cümlelerin varlığı için yeterlidir. Yüklem fiil cümlelerinde çekimli bir fiil, isim cümlelerinde ise ek-fiil almış bir sözcüktür. Cümlede yüklem, yerine, türüne ve anlamına göre farklı başlıklarda bir değerlendirme ölçütü olarak kullanılır. Cümlelerin temel ögesi olarak değerlendirilen yüklem bulunmadığı cümleler ise

eksiltili\ kesik cümle olarak değerlendirilir. Yüklem, sıralı cümlelerde ortak öge olarak bulunabilir.

Aşağıda metinde geçen yüklem örnekleri verilmiştir:

Sükût içinde bir mezarlığa dönecek bütün koğuşlar. (9/11) (yüklemi ortada)

Ne vakit deli poyraz esse bu akasya, hep küçük söğüt ağacıyla *dertleşiyor*. (13/1) (yüklemi sonda)

Masaya *yöneliyorum* ve yeniden kitabın sayfalarını *çeviriyorum*. (13/ 9)

Azgın sular gibi *gürlüyor, köpürüyor*. (14/ 7)

Sarı, kırmızı çiçekler, yeşil ekinler, mor sümbüller, kırlangıçlar, kelebekler *yok(tur)*. (17/9)

“Dö, dö, dört gün *oldu*.” (18/24)

Tüm dereler kan olup *akıyor* içime. (19/14)

Tüm otlarla birlikte toprağı yarıp *çıkıyor*. (21/15)

Derste ekşi ekşi *kokacak* bedeninin. (22/25)

Dilim tutuluyor, konuşamıyorum. (25/21)

1.1.2. Özne

Zeynep Korkmaz, özne terimini fiilin gösterdiği kılış ile doğrudan ilgili olan kişi ya da şeye verilen ad, bir oluş ve kılışın gerçekleşmesini sağlayan kimse veya şey şeklinde tanımlar (Korkmaz, 1992: 119).

Bilal Aktan, *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi*’nde oluş ve kılışı yapan veya olan öge olarak tanımladığı özne ile ilgili “Özne bir kişi veya nesne olabileceği gibi soyut bir kavram da olabilir. Cümlede özneyi karşılamak üzere kişi ve nesne, bunları temsil eden zamir yahut da bir kelime grubu kullanılabilir.” Bilgilerini verir (Aktan, 2016: 84-88).

Özne isim soylu bir kelime veya kelime grubudur ancak hâl eklerini almadığı görülür. Özne cümlede genelde yalın hâlde karşımıza çıkar.

Bu konu hakkında Leyla Karahan’ın görüşlerine de değinen Erdoğan Boz, “Türkiye Türkçesinde ‘Özne’ Durum Biçimbirimi Alabilir mi?” yazısında Karahan’ın öznenin çokluk, iyelik ve aitlik biçimbirimlerinden başka bir biçimbirim almadan

yükleme bağlandığını belirterek konu hakkında “Kar yüzünden yollar kapandı.” Örneğini vererek +{Dan} durum biçimbirimli öznelerden, “Güreşte sana yenildim.” Örneğini vererek +{A} durum biçimbirimli öznelerden “evin yanması “ örneğini vererek +{In} durum biçimbirimli öznelerden bahseder. Eksiltili özne tiplerini ise “Kek+ten arttı.” Örneğini vererek +{Dan} durum biçimbirimli özne, “Tahsin’le çarşıya çıktılar.” Örneğini vererek +{IA} biçimbirimli özne, “Senin kalemin var ancak benim yok.” Örneğini vererek +{In} biçimbirimli öznelerden bahseder (Boz, 2009: 2371-2377).

Özne ile yüklem arasında şahıs bakımından uygunluk bulunurken teklik çokluk uyumu konusunda Muharrem Ergin, “Fiil Fail Uygunluğu” başlığında fiil cümlesi ve isim cümlelerinde Türkçede fiil ile fail arasında teklik ve çokluk uyumu olduğunu belirterek “Eskiden bu uygunluk tamdı. Bugün fail canlı ise mutabakat yine olmakta; cansız sise olmamakta... Canlı faillerin de bilhassa üçüncü şahıslarında teklik fiille kullanıldığı görülebilir. Aynı şekilde cansız çokluk faillerin de çokluk fiille kullanıldığı vakidir.” İfadelerini kullanır (Ergin, 2013: 404).

Cümleler yüklem türüne göre isim ve fiil cümleleri olarak değerlendirilir. İsim cümlelerinin öznesi hakkında Mehmet Özmen, “Ek fiil, ne kılıcı bir fiildir, ne de edilgeni olan bir fiildir. Buna bağlı olarak, isim cümlelerinin özneleri, fiil cümlelerinde olduğu gibi ne yapan öznedir ne ettiren öznedir ne de edilgen veya maruz kalan öznedir. İsim cümlelerinin özneleri, yapıcı özne veya kılıcı özne de değildir.” Der (Özmen, 2016: 31).

Araştırmacıların bir kısmı özneyi cümlemin temel unsuru olarak değerlendirir. Özne, cümlemin anlamında gizlenense bile cümlede bulunur ve öznenin cümlede yer almaması olmadığı anlamına gelmez. Ancak bazı cümle yapılarında ise özne belirsizdir ve aranmaz. Öznenin belirsiz olduğu cümle yapılarına baktığımızda karşımıza geçişsiz-edilgen fiillerle kurulan cümleler ve metnimizde örneklerini gördüğümüz yüklemi kalıplaşmış ifadelerden oluşan cümleler ve az çaba mantığıyla kurulan cümleler çıkmaktadır.

Eyup Ayaz “Türkiye Türkçesinde Çatı Kavramı” adlı yazısında edilgen çatı tanımını “Gerçek öznenin bulunmadığı fiil çatısıdır.” Şeklinde yapsa da sözde öznenin varlığına dikkat çeker. –mAk lazım/gerek kalıplı yapılarda özne bulunmadığını belirtir. “Edilgen çatılı cümlelerde sözde özne bulunur. Geçişli fiiller

edilgenlik ekleri –İl ve –İn’i aldığında nesneleri özneye dönüşür ancak bu özne gerçek özne değil, gramatikal özne olarak değerlendirilir... “Geçişsiz fiiller edilgenlik ekleri –İl ve –İn- ile edilgen çatıya konduğunda sözde özne görevini üstlenecek bir nesnesi olmadığından meçhul çatılı olarak değerlendirilir. Gereklik kipinin teklik 3. Şahıs çekiminin –mak lazım/ gerek anlamı taşıdığı durumlarda da fiil meçhul çatılıdır.” Der (Ayaz, 2021: 30).

Leyla Karahan, “Geçişsiz-edilgen fiillerle kurulan cümlelerde özne bulunmaz. Bu fiillerin yalnız 3. Şahıs kullanılır. Gereklik kipinin teklik 3. Şahsının bazı kullanışlarında ve aynı işlevdeki –mAk lazım/gerek kalıplı cümlelerde de özne bulunmaz.” Bilgilerini verir (Karahan, 2010: 20-21).

Geçişsiz-edilgen fiillerle kurulan cümlelerdeki özne ile ilgili İsmail Ulutaş, “Cümlede Özne ve Fail Konusuna Bir Bakış” yazısında cümle çözümlemelerinde bir derin yapı (alt yapı) ve ondan türetilen bir üst yapı (yüzey yapı) olduğuna dikkat çeker. Derin yapıdaki ve yüzey yapıdaki fail ve özne, etken fiillerde aynı, edilgen fiilde üretici gramer bakış açısına göre derin yapının nesnesinin, konu yani özne pozisyonuna geçtiği ve derin yapının failinin ise oblik (özne ve nesne dışı görevli isim) pozisyonuna getirilerek yüzey yapıda zarf tümleci olarak görev üstlendiğini belirtir (Ulutaş, 2018: 10-11).

Cümlede fiilin türüne göre öznenin adlandırılmasına baktığımızda:

Kerime Üstünova, “Eylem İstemine Göre Özne Türü ya da Özne Türüne Göre Eylem Niteliği Belirlenebilir mi?” yazısında zorunlu ve seçimlik tüm öğelerde olduğu gibi özne çeşitlerini belirlemede de eylem istemlerinin bağlayıcı olduğu, eylemlerin nitelikleri ve aldıkları çatı eklerine göre öznelerin çeşitlendiğini belirtir. Bu durumda etken ya da yaptırımlı ya da işteş, dönüşlü bir eylemin öznesini eylemin türüne bakmadan yalnız “özne” terimiyle adlandırmak yanıltıcı olabildiğini belirtir (Üstünova, 2022: 65).

Özkan ve Sevinçli, edilgen yapılı cümlelerin öznesini “Yüklemi edilgen çatılı fiil olan cümlelerde gerçek özne yoktur. Bu tür cümlelerde cümlenin asıl nesnesi olan öge, özne görünüşündedir. Bu özneye sözde özne denir.” Şeklinde tanımlamıştır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 114).

Mehmet Özmen, edilgenlik eki almış geçişsiz fiillerden oluşan cümlelerde, yüklemi bazı kiplerin üçüncü kişisi olan cümlelerde ve bazı genel kullanımlarla

kalıplaşmış ifadelerin bulunduğu cümlelerde öznenin görünmediğini ve bu tür cümlelerde öge olarak görünmeyen öznelerin, “belirsiz özne” olarak adlandırabileceğini belirtmiştir. (Özmen, 2010: 344). Yine Özmen, öznesi belirsiz olan cümleler konusunda, cümlede fiilin gerçekleşmesiyle ilgisi olan zarf tümlecinin veya dolaylı tümlecini bulunabileceğini ve bu zarf tümleçlerinin ve dolaylı tümleçlerin altında özne aranmaması gerektiğini belirttiği görüşü dikkat çeker (Özmen, 2004: 23-36).

Öznenin söylenmemesinin ya da gizlenmesinin o cümlede öznenin olmadığı anlamına gelmediğini belirten Turgut Baydar “Öznesiz Cümleler Üzerine” adlı yazısında “Cümlelerin yüklemine geçişli olup olmamasının özne ile hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü geçişlilik – geçişsizlik nesne ile ilgilidir. “Ali camı kırdı. Ali içeri girdi.” Cümlelerinin ilkinde çatı geçişlidir, diğerinde ise geçişsizdir; ancak her iki cümlede de özne vardır... Elbette edilgen – geçişli çatılı fiillerin yüklem olduğu cümlelerde de sözde özne olarak kabul edilen belirtisiz nesneler özne olarak görev yapamazlar... Gereklilik kipinin üçüncü şahıslarının çekimlerinde de yine aynı durum söz konusudur. “Kitap okumalı.”, “Erken yatmalı.” Ya da “Büyüklerle saygılı davranmalı.” Gibi cümlelerin özneleri de bu ifadelerin muhataplarıdır. “Tek tek kitap oku.” Demek yerine “Kitap okumalı.” Denerek ifade genelleştirilmiştir. –mAk lazım/ gerek yapısı da aynıdır. Bunlar genel ifadelerdir.” (Baydar, 2017: 309-311).

Öznesi belirsiz olan cümleler konusunda bir diğer husus Mehmet Özmen’in de yukarıda bahsettiği yüklemi kalıplaşmış (deyimleşmiş) ifadelerden oluşan cümlelerdir.

Konu hakkında Leyla Karahan, “özneli yüklem” ifadesini kullanır (Karahan, 2010: 21).

Selma Gülsevin ise “Öznesi Gösterilmeyen Bir Cümle Tipi Daha” adlı yazısında “Yüklemi anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan cümlelerde, eğer yüklem kendi içerisinde “özne+yüklem (buna başa ögelerde eklenebilir)” kuruluşunda ise, yüklem oluşturduğu cümlelerde (yüklemin yapısı içerisinde yer alan öznenin başka) özne bulunmaz. Dolayısıyla bu tip cümlelerde özne gösterilmez.” Der (Gülsevin, 2001: 204).

Yüklemi kalıplaşmış ifadelerden oluşan cümlelerde özne konusunda, Kübra Çolak “İçinde El ve Ayak Organ İsimleri Geçen Deyimlerde Söz Dizimi” yazısında

“Mastarlı deyimler kullanım esnasında gerekli şahıs ve zaman eklerini alarak kullanılabildiklerinden kurallı cümle hükmündedirler. Bu deyimlerin yapısında gerekli bütün cümle unsurları bulunabilmektedir.” Der (Çolak, 2020: 211).

Cümlede özne gibi görünen ama hitap özelliği taşıyan kelimeler hakkındaki görüşlere baktığımızda:

Özkan, Toker ve Aşçı “Hitap unsurları yükleme bağlanmadıkları için özne değil cümle dışı öge durumundadır.” (Özkan vd., 2016: 23).

Mehmet Özmen *Türkçenin Söz dizimi* adlı çalışmasında, hitaplar hususunda “seslenmeli özne” ifadesini kullanarak; “Hitap özelliği taşıyan teklik ve çokluk ikinci ve üçüncü kişi durumundaki özneler, seslenmeli öznedir.” İfadesini kullanır (Özmen, 2016: 32).

Özne, cümlede yüklem bildirdiği işi, oluşu ve eylemi yerine getiren kişi/ şey veya cümlenin anlamında yüklem işaret ettiği şahıs zamiridir. Özne kısaca yükleme sorulan “kim/kimle, ne/ neler” sorularının cümledeki değerlendirilmiştir ancak buna rağmen istisnai bazı cümle tiplerinde özne aranmaması gerektiğine dair araştırmacıların ortak kabulleri olduğu görülür. Buna istinaden metnimizde yüklemi deyimleşmiş ifadelerden oluşan cümleler ve geçişsiz-edilgen fiillerle kurulan cümlelerde özne aranmamıştır. Çalışmamızda özne türlerine yer vermeyip özne cümlede görünür (gerçek özne) veya gizli (gizli özne) olmamasıyla değerlendirilmiştir². Özne, sıralı cümlelerde ortak öge olarak bulunabilir. Böler, özneyi buldurmaya yönelik sorulan soru kelimelerinin de cümle incelemeleri yapılırken özne olarak değerlendirileceğini belirtir (Böler, 2019, s. 39). Bazı araştırmacıların görüşlerine göre özne cümlede yüklem ile birlikte temel öge olarak değerlendirilmiştir.

Aşağıda metinde geçen özne örnekleri verilmiştir:

Bu çağrıya boyun eğiyor *bütün çocuklar*. (9/ 8)

(*ben*) Gülümsüyorum. (16/15)

(*o*) Ara sıra arkasına bakarak koşuyor. (16/30)

Yüzü geriliyor birden, *ardından gelen çocuklar* onu yakalayacak. (16/32)

² Özne türleri hakkında bilgi için bk. Bulak, Şahap “Özne Türleri Üzerine”, Turkish Studies, 2013: 1101-1127

Düşlerim bölünüyor aniden. (17/ 7)

Rüzgârın o korkulu sesinden ve ara sıra koğuştan gelen bu sestten başka hiçbir ses yok koridorda. (17/ 19)

Duymuyor kadın. (17/30)

Konuşmaları hıçkırığa boğuluyor, dedikleri zor anlaşılıyor. (18/14)

“Ben köyde okuyordum. “(18/ 26)

Kolayca ikna olacak, yatıp uyuyacak gibi değil mir Seyit. (19/ 21)

1.1.3.Nesne

Zeynep Korkmaz nesne terimini “Cümlede öznenin, dolayısıyla fiili geçişli olan yüklemnin etkilediği şahsı veya şeyi gösteren yalın veya yükleme hâli eki almış kelimedir.” Şeklinde tanımlar (Korkmaz, 1992: 111).

Özkan ve Sevinçli, bir cümlede nesnenin varlığı hakkında “Daima geçişli fiillerin bir ögesi olarak kullanılır. Yükleme geçişsiz fiil olan cümlelerde “etkilenme” özne unsurunun üzerine kaydığı için nesne bulunmaz. İsim cümlelerinde de yalnızca nitelik, oluş ve durum bildirildiği, herhangi bir etki söz konusu olmadığı için çoklukla nesne yer almaz.” Bilgilerini verir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 118-121).

Muharrem Ergin, fiilin tesir ettiği nesneyi, şahsı, şeyi karşılayan cümle unsuru olarak tanımladığı nesne hakkında; “Fiillerin bir kısmı geçişli, bir kısmı geçişsizdir. Yani bir kısmı yapma, bir kısmı olma ifade eder. Yapma ifade edenlerin hareketi fiilden başka bir nesneye yönelir. Olma ifade edenlerin hareketi ise faile yönelir. Nesne unsuru daima akuzatif hâlinde bulunur, fiile akuzatifle bağlanır. Bu akuzatif ya ekli ya eksiz olur.” Bilgilerini verir (Ergin, 2013: 232).

Selma Gülsevin, “Geçişli Fillerle Kurulmuş “Deyimleşmiş Birleşik Fillerin Yükleme Olduğu Cümlelerde Nesne Meselesi” adlı yazısında bir cümlede nesnenin bulunmaması, sadece yüklemde bulunan fiilin geçişsiz olması şartına bağlı olmadığı, yüklemdeki geçişli fiil, eğer bir deyimleşmiş birleşik fiilin parçası ise ve deyim içinde kendi nesnesi (buna başka ögeler de katılabilir.) varsa yüklem geçişsiz bir anlam kazandığı için asıl cümlede nesne bulunmadığı bilgisini verir (Gülsevin, 2011: 1184).

Cümlede nesnenin varlığını Bağdagül Musa, “Türkçede İsim Cümlelerinde Nesne” yazısında sadece yüklemi “borçlu” kelimesiyle yapılan isim cümlelerinde değil, “yükleme grubu, yönelme grubu, ayrılma grubu” içeren isim cümlelerinin aslında yardımcı fiilleri düşmüş fiil cümleleri olduğu dolayısıyla ister isim-fiil ve sıfat-fiillerle, ister yükleme grubuyla kurulan cümlelerin isim cümleleri olarak kabul edildiği takdirde bu tür cümlelerde nesnenin de bulunabildiğini kabul etmek gerektiğini belirterek açıklar (Musa, 2014: 994).

Nesne, öznenin yaptığı işten etkilenen öge olarak ifade edilir. Kısaca yükleme sorulan “kim, ne/ neyi, kimi” sorularının cümlede ki cevabıdır. Cümlede yardımcı ögelerden biri olarak değerlendirilen nesne, her cümlede görülmeyebilir. Cümlede fiiller nesne alıp almamasına göre geçişli ve geçişsiz olarak değerlendirilir. Dil bilgisi kitaplarında nesne iki türlü karşımıza çıkar ancak biz yaptığımız çalışmada nesneyle ilgili belirtili/belirtisiz şeklinde bir ayrıma gitmeyip genel olarak “nesne” ifadesini kullandık. Nesne yükleme belirtme hal eki (-ı, -i, -u, -ü) ile bağlanırsa “belirtili nesne” olarak adlandırılır ve yükleme sorulan “neyi, kimi” sorularının cevabıdır. Eğer ek almamışsa belirtisiz nesne olarak adlandırılır ve yükleme özneyi bulduktan sonra sorulan “ne, kim” sorularının cevabı olarak karşımıza çıkar. Nesne, sıralı cümlelerde ortak öge olarak bulunabilir.

Aşağıda metinde geçen nesne örnekleri verilmiştir:

Loş koridorlar su seslerini yutuyor. (10/ 4)

Koşullardaki çocukların kardeşlerini düşünüyorum. (12/23)

Belki biraz sonra, bu koridorlarda, mazgallardan *ellerini, başlarını* uzatacak mahkûmlar. (15/14)

Uyku sersemi gözlerimi, büyük bir karanlığa açıyorum. (17/ 8)

Gözlerimi, olanca heybetiyle gecenin göğsünü yarıp göğe doğru yükselen Ağrı Dağı’ndan ayıramıyorum. (20/14)

O heybet çarpıyor *beni*. (20/15)

Hangi ilacı ne zaman alacağını bilmeden yutacaksın *hapları*. (23/ 4)

Kulaklarında uğuldayan kurşunların sesini, okulunuzun duvarlarına sıçrayan kanı, seni köyden koparan ve bu soğuk duvarlar arasına süren canavar yüzü adamları unutacaksın. (23/ 13)

Kalkıp *duvardaki saatin pilini* çıkarıyorum. (23/22)

1.1.4. Zarf Tümleci

Zeynep Korkmaz zarf tümleci terimini “Fiillerin, sıfatların, sıfat-fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki kelimelerin anlamlarını zaman, ölçü, niteleme, yer, yön gibi çeşitli bakımlardan etkileyerek daha belirgin duruma getiren veya sınırlayan kelime türü.” Olarak tanımlamıştır (Korkmaz, 1992: 178).

Özkan ve Sevinçli, cümlede yüklemın anlamını zaman, yer, yön, durum, miktar, tarz, araç vb. Yönlerden tamamlayan öge olarak tanımladığı zarf tümleci için, “Zarf, bir isim veya zarf işleviyle kullanılan bir kelime grubu olabilir. Özellikle ikilemeler, edat grupları, isnat grubu, sayı grupları, yönelme, uzaklaşma, yaklaşma grupları, bağlama grupları zarf işleviyle kullanılan kelime gruplarıdır. İsim hâl ekleri, yönelme(-a,-e), bulunma(-da,-de) ve uzaklaşma(-dan,-den,-tan,-ten) eklerini alan unsurlar yer, yön bildirmeyip de tarz, şekil, zaman, azlık-çokluk, nicelik bildirdiklerinde zarf olur.” Bilgilerini verir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 123-127).

Muharrem Ergin, fiilin muhtelif şartlarını ve zamanını gösteren cümle unsuru olarak tanımladığı zarf tümleci hakkında; “Hareketin nasıl, niçin, ne şekilde, hangi vasıflarla, hangi sebeplerle, hangi şartlarla yapıldığını veya olduğunu ve hangi zamanda cereyan ettiğini göstermek için zarf unsuru kullanılır. Bu unsur zarf olarak kullanılan bir kelime veya kelime grubu, bir gerundium veya gerundium grubu veya edat grubu olabilir. Zarfın ana fonksiyonu fiilin şartlarını ve zamanını göstermektir.” Bilgilerini verir (Ergin, 2013: 400).

Zarf tümleci, cümlede yüklemın anlamını durum, miktar, tarz vb. Şekillerde tamamlayan ögedir. Kısaca yükleme sorulan “nasıl, ne zaman, neden, niçin, nereye, ne kadar vb.” Sorularının cevabıdır. Zarf-fiil veya zarf-fiil grupları cümlede zarf görevindedir. Cümlede yardımcı öğelerden biri olarak değerlendirilir. Zarf tümleci her cümlede bulunmayacağı gibi cümlede birden fazla bulunabilir. Sıralı cümlelerde ortak öge olarak bulunabilir. Zarfların bazıları isimden önce kullanıldığında sıfat olarak nitelendirilir.

Aşağıda metinde geçen zarf tümleci örnekleri verilmiştir:

İlk akşamdan beri kanatlanıp uçan poyraz, zil sesini dinliyor *bir süre*, *kanatlarını salıp* süzülüyor, duruyor bir an... (9/3)

Çocuklar bu selin karşısına çıkmamayı öğrenene kadar birkaç kez sulara kapılıyorlar. (14/8)

Küçük bir çocuk, kendisinden bir iki yaş daha büyük bir çocuğun kohnuna sokulmuş, uyuyor. (16/ 14)

Birden, vücudumun olanca ağırlığı ile yere düşüyorum. (17/4)

Kuru dallar gibi titriyor bedenim. (19/ 10)

Başımı çevirip mir Seyit'in boy verip büyüdüğü dağlara bakıyorum. (20/ 19)

Derelerde, tepelerde, kuytularda, koyaklarda boy verip çiçek açıyor. (21/ 13)

Uykuların bölünecek zil sesleriyle, ürpererek uyanacaksın alaca karanlıklarda. (23/6)

Baban hiç gelmeyecek mir Seyit. (23/ 10)

Telaşlı, tedirgin koşuşturacaksın. (23/7)

1.1.5. Yer Tamlayıcısı

Zeynep Korkmaz, yer tamlayıcısını cümlede yüklemın anlamını çeşitli yönlerden tamamlayan ve kesinleştiren; bulunma, yönelme ve çıkma hâli eklerinden biriyle veya bir edatla birlikte bulunan yalın veya grup hâlindeki ismin cümle bilgisindeki adı şeklinde tanımlamıştır (Korkmaz, 1992: 47).

Özkan, Toker ve Aşçı, cümlede yüklemın bildirdiği hareket, iş veya oluşun yerini ve yönünü bildiren öge olarak tanımladığı yer tamlayıcısı tanımını hareketin, oluş ve kılışın yöneldiği, geçtiği veya ayrıldığı yeri gösteren cümle ögesi şeklinde genişletmiştir. Yükleme ismin yaklaşma (-a, -e), bulunma (-da, -de) ve uzaklaşma (-dan, -den, -tan, -ten) hâli eklerinden birini alarak bağlanırlar. Yer tamlayıcısını oluşturan eklerden sonra gelen “da/de” bağlacının yer tamlayıcısının içinde değerlendirildiğini ve cümleye çeşitli işlevler kazandırdığını belirtir. Aynı şekilde zarf tümleci konusunda isim hâl eklerinden yönelme (-a, -e), bulunma (-da, -de) ve uzaklaşma (-dan, -den, -tan, -ten) eklerini alan kelimelerin tarz, şekil, zaman, azlık-çokluk, nicelik bildirdiklerinde zarf tümleci olarak değerlendirildiğine değinmişlerdir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 123-132).

Yer tamlayıcısı, cümlede yüklemın bildirdiği işi yer/yön bakımından belirten öge olarak ifade edilir. Kısaca yükleme sorulan “nereye, nerede, nereden, kime,

kimde, kimden, neye, nede, neden” sorularının cümledeki cevabıdır. Cümlede yardımcı ögelerden biri olarak değerlendirilir. Yer tamlayıcısı cümlede birden fazla bulunabilir ve sıralı cümlelerde ortak öge olabilir.

Aşağıda metinde geçen yer tamlayıcısı örnekleri verilmiştir:

Beton zemini döven telaşlı takunya şırıltıları, çıplak ayak sesleri ve çocuk fısıltılarını yutarak büyüyen dolapların, kapak gıcırtiları geliyor *aşağı kattan*. (9/ 6)

Koşuylardaki çocuklara benziyor. (13/ 12)

Dakikalar, ağır ağır bir sonraki günden dem almaya başlıyor. (13/27)

Nedense *bulunduğum mekândan kilometrelerce uzağa* düşünüyorum hep. (15/ 13)

Sert, soğuk bir zemine çakılıyorum. (17/6)

Ulu dağlar, engin ovalar, serin yaylalar, kurşun sesleri eşliğinde geçip gidiyor *önümden*. (19/ 13)

Basamaklardan hızlı hızlı iniyorum. (21/23)

Arkamdan terliklerini şırıdarak geliyor. (21/24)

Yetimliğe alışacaksın. (23/ 11)

Belki öğretmenin yüzünü de unutacaksın; ama silinmeyecek *hafızandan* o mor dağlar, çiçekli yaylalar ve babanın yüzü. (23/ 14)

1.1.6. Cümle Dışı Unsur

Araştırmacıların cümle dışı unsur ile ilgili benzer görüşleri olduğu görülür.

Günay Karaağaç, cümle dışı ögeleri, “Cümlelerin kuruluşuna katılmayan; fakat cümle ögeleri ve cümleler arasında bağlantı kurarak metnin oluşmasını sağlayan ögeler, cümle dışı ögelerdir. Cümle dışı ögeler, cümleler arası metin ögeleridir; bu yüzden metindeki herhangi bir yükleme ilişkilendirilemezler.” Bilgilerini verir (Karaağaç, 2009: 196).

Leyla Karahan cümle dışı unsurlar için, cümlelerin herhangi bir yerinde bulunan, ancak kuruluşuna katılmayan ve dolaylı olarak cümlelerin anlamına yardımcı olan öge tanımını yapar. “Cümle dışı ögeler, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf gibi yüklem tamamlayıcısı değildirler. Bu ögeler, yüklem tamamlayıcısı olan ögelerin aksine

açıklama, pekiştirme vb. İşlerle cümleye yardım eder ve cümleleri çeşitli anlam ilişkileri çerçevesinde birbirine bağlarlar.” Der (Karahan, 2010: 36).

Özkan ve Sevinçli, “Cümlelerin kuruluşuna doğrudan katılmayan ve şekil olarak yükleme bağlanmayan, ancak cümlelerin anlamına dolaylı olarak katkıda bulunan unsura *cümle dışı unsur* denir.” Tanımına ek cümle dışı unsurları “Bazı bağlaçlar, ünlemler, ünlem grupları, hitap sözleri, ara sözler, açıklayıcı cümleler cümle dışı unsur olarak değerlendirilir. Genellikle cümlelerin ortasında yer alan ara sözler ve açıklayıcı cümleler, cümle içerisinde ya iki çizgi arasında ya iki virgül arasında ya da ayraç içerisinde gösterilir.” Şeklinde sıralamışlardır. Kelime grubu başlığı altında “Ünlem Grubu”na yer verilen kitapta “Ünlem grupları cümleye ahenk ve etkili bir anlatım tarzı katılmalarına rağmen, cümlelerin kuruluşuna öge olarak katılmaz. Cümle dışı öge olarak cümlelerin herhangi bir yerinde bulunabilir.” İfadeleri kullanılmıştır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 88-133-135).

Muharrem Ergin, cümlede bağlama ve ünlem edatlarının veya ünlem gruplarının bulunabildiğini fakat bunların, esas hareketle, fiille ilgili olmayan ve cümleye sadece ilave edilmiş bir durumda bulunan unsurlar olduğunu belirtmiş, cümlelerin başlarında, sonlarında ve cümleler arasında veya parantezli biçimde cümlelerin içinde bulunduğunu belirtir (Ergin, 2013: 401).

H. İbrahim Delice “Cümle Çözümlemelerinde ‘Cümle Dışı Unsur’ Terimi Yerine Yeni Bir Teklif” yazısında “cümle dışı unsur” terimini, açıklayıcı olarak kullanılan ara söz, iki cümleyi birbirine sıralama veya anlam ilişkisi kurma yoluyla bağlayan bağlaç, dinleyiciyi söylenecek cümleye hazırlama amaçlı kullanılan ünlem ve kurgulanmış bir cümlelerin anlamını pekiştirmek amacıyla kullanılan pekiştirme edatları için kullanılmaktadır. Yazısında cümle dışı unsur teriminin kullanımındaki çağrışımsal yanlışlığı düzeltilmek ve terim tekniği açısından çok kelimeli olması önlenmek amaçlı cümle içinde birbirinden yapıca ayrı duran ve öge diye adlandırılan dil bilgisel yapıları, yöneticilerini esas alarak “yükleme bağlananlar”, “yükleme bağlı olanlara bağlananlar” ve “cümleye bağlananlar” şeklinde sınıflamıştır. Cümle dışı unsur ile yükleme bağlı olanlara bağlanan ögeler ile cümleye bağlanan ögeleri karşılamıştır. “Cümleye bağlanan ögeler” başlığıyla cümleleri birbirine bağlamaya yarayan yapılara “bağlama tümleci”, cümleye hazırlık amaçlı ögelere “ünlem tümleci” ve cümlelerin anlamını pekiştirmek amaçlı kullanılan ögelere “pekiştirme tümleci”,

“yükleme bağlı olanlara bağlanan ögeler” başlığıyla “açıklama tümlecisi” alt başlıklarını vermiştir (Delice, 2007: 1-6).

Metnimizde örneklerini gördüğümüz ara cümlelerin cümlelerin unsuru olarak kabulü konusunda A. Sema Ertene Baydar “Türkçenin Söz Dizimindeki Yardımcı Ögeler Üzerine” yazısında ara sözler ile ara cümleler ile cümle ögelerinin açıklayıcıları arasında da bir ayırım yapılması gerektiğini belirtir. Ögelerin açıklayıcısı olan unsurların yardımcı öge olarak değerlendirilmemelidir derken ara sözler ve cümlelerin yardımcı öge içinde değerlendirebileceğini belirtir (Ertene Baydar, 2016: 204-205). Salim Küçük, “Ara Sözlü ve Ara Cümleli Cümleler Üzerine” yazısında ara cümlelerin istisnai bir durum olarak kısa çizgi yerine ancak virgülün kullanıldığı açıklamalı yapılarda kullanıldıklarında cümlelerin bir unsuru olabildiğini belirtmiştir (Küçük, 2020: 460).

Metnimizde örneklerini gördüğümüz hitapların cümlelerin unsuru olarak kabulü konusunda Özkan, Toker ve Aşçı “Hitap unsurları yükleme bağlanmadıkları için özne değil cümle dışı unsurdur.” Şeklinde belirtmiştir. (Özkan vd., 2016: 23).

Mehmet Özmen, hitaplar için “seslenmeli özne” ifadesini kullanarak; “Hitap özelliği taşıyan teklik ve çokluk ikinci ve üçüncü kişi durumundaki özneler, seslenmeli öznedir. Eğer seslenmeli özneler, bağımsız tümleç olarak değerlendirilirse, emirin ikinci kişilerindeki seslenmelerin tümünde, seslenilen, hitap edilen kişinin bağımsız tümleç, öznenin de “sen” veya “o” olması gibi bir zorunluluk ortaya çıkmaktadır.” Şeklinde açıklamıştır (Özmen, 2016: 32).

Aynı şekilde seslenmeler üzerine Semra Alyılmaz ise “Seslenmeler, bazı araştırmacılar tarafından yardımcı cümle ögesi veya cümle dışı öge/ cümle dışı unsur olarak kabul edilmektedir. Yukarıda sunulan açıklamalar ve örneklerden de anlaşılacağı üzere seslenmeler (diğer tümleçler gibi yüklemün özel belirleyicisi olmasalar da) cümlelerin bir parçası hatta sıralama bakımından da ilk ögesini oluştururlar. Mesajın iletebilmesi için alıcıyı uyarıp onu iletişim ortamına çeken seslenmeler için cümle dışı öge terimi kullanmak doğru değildir.” Bilgisini vermiştir (Alyılmaz, 2015: 45).

Cümle dışı unsur için, cümlelerin kuruluşuna doğrudan katılmayan unsurlar şeklinde genel bir tanım yapılabilir. Yüklemeye bağlanmadıkları için yüklemeye sorulan hiçbir soruya cevap olarak değerlendirilmezler. Seslenmeler, bazı bağlaçlar, ünlemler,

ünlem grupları, hitaplar, ara sözler, açıklayıcı cümleler cümle dışı unsur olarak değerlendirilmektedir.

Aşağıda metinde geçen cümle dışı unsur örnekleri verilmiştir:

“*Ebe!* Eller uyudu, bir ben uyanık.” (12/1)

“*Tak tak*” topuk seslerim çoğalıyor karanlıkta. (14/ 12)

Onu kovalayan diğer çocuklar yetişemiyorlar, *belli...* (16/ 31)

“Köyünüzde okul vardı demek, buraya niçin geldin mir *Seyit?*” (18/ 27)

“Yok, öğretmenimiz de vardı. Vardı, *uhu, ihu, ihuh...*” (19/ 1)

“O, o, okulumuzu yaktılar! Öğretmenimiz öldü! Babam da...*Juhihihhh!*” (19/ 5)

“*Hayır*, ben uyumayacağım, köyümüze gideceğim.” (19/18)

“*Haa*, öyle mi?” (20/18)

“*Tamam*, ama yazın bizim köye geleceksin!” (21/ 21)

1.2. Kelime Grupları

Zeynep Korkmaz, kelime grubunu cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu olarak tanımlar ve kelime gruplarını “isim tamlaması, sıfat tamlaması, birleşik isim, birleşik fiil, edat grubu, zarf grubu, ünlem grubu, ünvan grubu” şeklinde sınıflar (Korkmaz, 1992: 100).

Muharrem Ergin, kelime grubunu, birden fazlam kelimeyi içine alan, yapısında ve manasında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliği olarak tanımlar. Kelime gruplarını ise “tekrarlar (aynen tekrarlar, eş manalı tekrarlar, zıt manalı tekrarlar, ilaveli tekrarlar), bağlama grubu, sıfat tamlaması, iyelik grubu ve isim tamlaması, aitlik grubu, birleşik isim, birleşik fiil (isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller, fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller), ünvan grubu, ünlem grubu, sayı grubu, edat grubu, isnat grubu, genitif grubu, datif grubu, lokatif grubu, ablatif grubu, fiil grubu, partisip grubu, gerundium grubu, kısaltma grupları ve akkuzatif grubu” şeklinde sınıflar (Ergin, 2013: 374-397).

Leyla Karahan *Türkçede Söz Dizimi* kitabının üçüncü baskısında kısaltma gruplarını “isnat grubu, yükleme grubu, yaklaşma grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, vasıta grubu” şeklinde açıklamıştır (Karahan, 199: 39-43). Karahan, kitabın on beşinci baskısında kelime grubunu, bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu veya bir hareketi karşılamak üzere, belirli kurallar içinde yan yana gelen kelimelerden oluşan yargısız dil birimi olarak tanımlar. Kelime gruplarını ise “isim tamlaması (belirli isim tamlaması, belirsiz isim tamlaması), sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, isim-fiil grubu, zarf-fiil grubu, tekrar grubu (unsurları aynı olan tekrar grubu, unsurları yakın anlamlı olan tekrar grubu, unsurları zıt anlamlı olan tekrar grubu), edat grubu, bağlama grubu, ünvan grubu, birleşik isim, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil (bir isim unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller, bir mı unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış birleşik fiiller), kısaltma grupları (isnat grubu, yükleme grubu, yaklaşma grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, vasıta grubu, eşitlik grubu, birinci unsuru uzaklaşma hâli, ikinci eki yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları, ikinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları, ikinci unsuru bulunma hâli eki taşıyan kısaltma grupları)” şeklinde sınıflar (Karahan, 2010: 39-84).

Karahan’ın tanımına yer veren Tuncay Böler kelime gruplarını; “isim tamlaması (belirli isim tamlaması, belirsiz isim tamlaması), sıfat tamlaması, zarf tamlaması, ikileme\ tekrar grubu (yapı bakımından ikilemeler, anlam bakımından ikilemeler), bağlama grubu, edat grubu, ünlem grubu, birleşik isim grubu, ünvan grubu, sayı grubu, aitlik grubu, birleşik fiil, fiilimsi grupları (isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu), kısaltma grupları (yükleme grubu, yönelme grubu, bulunma grubu, ayrılma grubu vasıta grubu, eşitlik grubu, ilgi grubu, isnat (iyelik) grubu, başka kısaltma grupları)” şeklinde sınıflar (Böler, 2019: 69-207).

Baydar vd. “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” yazısında, dilin kurallarından biri olan tamlayan (belirten) ve tamlanan (belirtilen) ilişkisinin, varlığını söz dizimin de daha kuvvetli bir biçimde hissettirdiğini kelime gruplarını oluşturan unsurların kendi içlerinde de bir tamlayan (belirten) ve tamlanan (belirtilen) ilişkisi olduğunu belirtir. Tek kelime ile karşılanamayan varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketlerin ifade edilebilmesi için birden fazla kelimenin belirli kurallar içinde yan yana gelmesiyle oluşan yapıları “kelime grubu” olarak tanımlar. Kelimelerin yan yana gelirken birtakım görevler üstlendiği ve kelimelerin grup oluşturabilmesinin belirli

ölçülerin olduğu, kelime gruplarının çeşitlerini ise bu ölçütlerin gösterdiğini belirtir. Leyla Karahan'ın sınıflamasına ek olarak zarf grubunu dahil ederek “isim tamlaması (belirli isim tamlaması, belirsiz isim tamlaması), sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, isim-fiil grubu, tekrar grubu (unsurları aynı olan tekrar grubu, unsurları yakın anlamlı olan tekrar grubu, unsurları zıt anlamlı olan tekrar grubu), edat grubu, bağlama grubu, ünvan grubu, birleşik isim, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil (bir isim unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller, bir mı unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış birleşik fiiller), kısaltma grupları (isnat grubu, yükleme grubu, yaklaşma grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, vasıta grubu)” sınıflandırmasını verirler (Ertene Baydar ve Baydar, 2001: 27-47)

Günay Karaağaç, “Söz Öbekleri” başlığıyla söz öbeklerini “Cümle oluşturmayan söz dizimi birimleri.” Şeklinde tanımlanmıştır. Söz öbeklerinin birden çok sözden oluşan yapılardan oluştuğu, bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu veya bir hareketi karşılamak üzere belirli kurallar içinde yan yana gelen sözler topluluğu olduğunu belirtir. Söz öbeklerini; a. Yapımlık öbekler: 1. Fiilimsi öbekleri: isim-fiil öbekleri, fiil isim öbekleri, zarf-fiil öbekleri veya cümle+edat öbekleri, 2. Kısaltma öbekleri: isnat öbeği, hâl ve edat öbekleri “yalın hâl öbeği, ilgi hâli öbeği, yapma hâli öbeği, yaklaşma hâli öbeği, bulunma hâli öbeği, uzaklaşma hâli öbeği, vasıta hâli öbeği, yön hâli öbeği, eşitlik hâli öbeği, benzerlik hâli öbeği, karşılaştırma hâli öbeği, sebep hâli öbeği, sınırlandırma hâli öbeği” , ünlem öbeği, 3. Sayı öbeği, 4. Birleşik fiiller, 5. Yineleme öbekleri, 6. Aitlik öbeği, 7. Bağlama öbek ve cümleleri, 8. Özel ad öbeği “birleşik adlar, ünvan grubu”, c. Çekimlik söz öbekleri: 1. İlişkilendirme öbekleri “isim tamlaması, iyelik öbeği, ilgi hâli öbeği”, 2. Nitelendirme öbeği “sıfat tamlaması” şeklinde sınıflandırır (Karaağaç, 2009: 129-182).

Vecihe Hatipoğlu kelime gruplarının en küçüğü iki kelime ile kurulan en büyüğü ise on kelimeye kadar çıkan deyiş veya cümle olarak tanımladığı “Kelime Grupları ve Kuralları” adlı yazısında gramerin kelime sınıfları ile ilgili grupları değil aralarında az çok kalıplaşma olan “Birleşik Kelimeler, Terimler, Deyimler, Bilmeceler, Atasözleri, Vecizler, Argo” gruplarına yer verir (Hatipoğlu, 1963: 203-244).

Bilal Aktan, cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu olarak tanımladığı kelime gruplarını “isim tamlaması ve iyelik grubu, sıfat tamlaması, birleşik isim grubu, tekrar grubu (ikileme), aitlik grubu, edat grubu, ünvan grubu, birleşik fiil, sayı grubu, ünlem grubu, bağlama grubu, isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, kısaltma grupları” şeklinde ele almıştır (Aktan, 2016: 8-80).

Araştırmacıların yazılarında yer verdiği diğer kelime gruplarına baktığımızda Erhan Durukan “Türkiye Türkçesinde Sözcük Grupları ve Öğretimi Üzerine “ yazısında, Türk dil bilgisi kitaplarında geçen bazı sözcük grupları hakkında “Koç, tarafından çekimli eylemin ya da bir çekirdek tümcenin ad gibi kullanılması sonucu oluşan sözcük grubu: sağol sesi yeri göğü inletti vb. Olarak tanımlanan “eylemli tamlama” yalnızca Koç’un kitabında; Bozkurt tarafından ‘soru eki olarak kullanılan “mı” biçimbirimiyle oluşturulan sözce: acı mı acı vb. Olarak tanımlanan ‘soru ulamlı sözce’ ve ‘bir duygunun, bir düşüncenin küçültülmüş anlam birimleri: geçmiş olsun, günaydın vb. Olarak tanımlanan “kısaltmalı sözce” yalnızca Bozkurt’un kitabında; Eker tarafından’ sözcük gruplarının ve tümcelerin kısaltması, yıpranması sonucunda ortaya çıkan sözcük grupları: eller yukarı, ileri marş vb. Olarak tanımlanan “klişe kısaltma” yalnızca Eker’in kitabında terim olarak yer almaktadır.” Bilgilerini verir (Durukan, 2010; 155).

Caner Kerimoğlu “Sözcük Öbeği Olarak Cümle ve Bir Öbek Önerisi” yazısında, iç içe birleşik cümlelerin iç cümle ve ana cümle ayrımı hususunda “Ali ‘Geleceğim’ dedi” yapısındaki cümlelerin birleşik cümle olmadığı savunulmaktadır. İç cümle olarak kabul edilen dizilerin ise yargı bildirmeyen öbek niteliğinde olduğu vurgulanmaktadır. Bu öbekler için de “cümle öbeği” önerisi yapılmaktadır (Kerimoğlu, 2016: 241-245).

Anıl Çelik, “Türkiye Türkçesinde Bir Söz Dizimi Terimi Önerisi: Kısa Çizgi Öbeği (Kısa Çizgi İşaretleriyle Kurulmuş Bütünleşiklik Bildiren Öbek)” yazısında Türkçede; istikamet ve hedef aralığı bildirme, sayı ve miktar aralığı bildirme, rekabet ve skor bildirme, mensubiyet ve adres bildirme, süre aralığı bildirme ve bütünleşik birliktelik bildirme gibi işlevler taşıyan yapılar meydana getirmek için kullanılan kısa çizgili söz öbeği için “kısa çizgi öbeği” terimini önermiştir (Çelik, 2021: 147-165).

Sedat Balyemez, “Türkiye Türkçesinde Dakikalı Saat İfadeleri” yazısında “on üç otuz/ on dört otuz beş” gibi birliklerin için “saat grubu” terimi önermiştir. “İlk bakışta bu ifadelerin sayı grubuna dahil edilmesi gerektiği düşünülebilir. Ancak sayı grupları, basamak sistemine göre sıralanmış sayı topluluklardır.” (Balyemez, 2008: 87-92).

Balyemez, “Türkiye Türkçesinde Tarih İfade Etmek için Kullanılan Yapıların Söz Dizimi Bakımından İncelemesi” adlı yazısında ise “10 Kasım 1938” tarihinin yazıya dökülmüş şekli “on kasım bin dokuz yüz otuz sekiz” gibi yapıların “tarih grubu” olarak adlandırılmasını önermiştir (Balyemez, 2014: 159-166).

Hasan Karaca, “Yeni Bir Kelime Grubu Önerisi: Ölçü Grubu” yazısında saat, süre, uzunluk, miktar, çap, tutar, hacim, alan, deprem şiddeti, puan, ortalama gibi ölçü anlatan sayılarda birden fazla ölçüm birimi varsa bunlar üst ve alt birimler olarak yan yana ifade edilir. Bu ölçüm bildirimleri –bazı durumlarda- söz dizimsel yapı özelliği taşır. Ölçüm anlatan on otuz (10. 30), bir elli (1. 50), yedi virgöl iki (7,2), iki seksen (2. 80), on kırk (10/40) gibi sayı birlikteliklerinin yazıyla gösterildikleri sürece kısaltma grubu bünyesinde “ölçü grubu” ifadesini kullanır (Karaca, 2019: 2037-2042).

Hatice Tören, “Sona Gelen Edatlarla Teşkil Edilen Bir Kelime Grubu: Kuvvetlendirme Grubu” yazısında sona gelen edatlarının hem isimlerden hem çekimli fiillerden sonra Türkçenin bütün devrelerinde yaygın olarak kuvvetlendirme ifadesi ile kullanıldığını ve bu kelime grubu için “kuvvetlendirme grubu” ifadesinin kullanır (Tören, 2002: 175-182).

Süleyman Efendioğlu, “Zarf Tamlaması” yazısında “Türkçede zarflar, sadece fiilleri değil, sıfatları ve zarfları da niteleyebilen yardımcı sözcüklerdir. Böylece zarflar; isim soylu olan sıfat ya da zarfların belirteçleri olduklarında aynı sıfatlar gibi tamlayan tamlanan ilişkisi içerisinde bir sözcük grubu yani “tamlama grubu” oluşturabilmektedir.” Bilgilerini vermiştir (Efendioğlu, 2008: 71-80).

Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğünde yer verdiği “iyelikli tamlama”yı her iki ögesi de aynı iyelik eklerini alan ve tamlamanın birinci ögesi ikincinin sıfatı gibi kullanılan tamlama: canım evladım, güvencemiz çocuklarımız, yuvamız yurdumuz, güvendiğimiz evlatlarınız, sakladıkları paraları vb. Şeklinde açıklamıştır (Korkmaz, 1992: 93).

Kelime grupları, ekli veya eksiz en az iki kelimeden oluşurken cümle içerisinde tek bir kelime gibi görev aldığı görülür. Türkçenin önemli özelliklerinden biri olan asıl unsurun yardımcı ögeden sonra gelme kuralına aykırı olarak edat grubu, birleşik-fiil grubu ve ünvan grubunda asıl unsur başta, yardımcı öge sonda bulunduğu, kısaltma gruplarında ise böyle bir ayrımın olmadığı görülmüştür. Tekrar grubu ve bağlama grubunda her bir kelimenin kendi vurgularını taşıdığı görülmüştür. Sayı grubunun sıfat tamlamasıyla, birleşik isim grubunun ünvan grubuyla olan ayrımında grubun vurgusu yer değiştirir. Çalışmamızda kelime grubu olarak “isim tamlaması, iyelik grubu, sıfat tamlaması, fiilimsi grupları, tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, ünvan grubu, birleşik isim grubu, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil grubu ve kısaltma grupları (isnat grubu, yükleme grubu, yönelme grubu, bulunma grubu, ayrılma grubu, eşitlik grubu, vasıta grubu, ilgi grubu, aitlik grubu)” başlıklarına yer verilmiştir.

1.2.1. İsim Tamlaması

<u>isim (+ ilgi hâli eki)</u>	+	<u>isim + iyelik eki</u>	= belirtili isim tamlaması
tamlayan (yardımcı öge)		tamlanan (asıl öge)	

Bazı kaynaklarda isim tamlaması “İyelik Grubu ve İsim Tamlaması” başlığı altında ele alınmıştır. Biz çalışmamızda konuyu “İyelik Grubu” ve “İsim Tamlaması” şeklinde iki ayrı başlıkta ele alınmıştır.

Leyla Karahan, isim tamlamasını iyelik ekli isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu kelime grubu olarak tanımlar. Birinci ve ikinci unsurun bağlantısının, zamirlerde ekli, isimlerde ise ekli veya eksiz olduğunu ve ikinci unsurun daima iyelik eki taşıdığını belirtir (Karahan, 2010: 42).

Bilal Aktan, isim tamlamasını iyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu kelime grubuna isim tamlaması olarak tanımlar (Aktan, 2016: 9).

Özkan, Toker ve Aşçı, iki veya daha çok isim unsurundan kurulan tamlama olarak tanımladığı isim tamlamasının temelini iyelik eki ifadesinin oluşturduğunu belirtir. Tamlanan unsur sürekli iyelik eki alırken, tamlayan unsur isim veya zamir olabilir. Tamlayanı zamir olan isim tamlamalarında çoğu zaman tamlayan unsurun

düştüğünü ve bazı kaynaklarda tamayanı zamir olan tamalama için “iyelik grubu” terimi kullanıldığını belirtmiştir (Özkan vd., 2016: 51-53).

İyelik grubu ve isim tamlamasını tek başlıkta alan Muharrem Ergin, iyelik grubunu “İyelik ekli bir isim unsuru ile genitif hâlinde bir isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubu.” Olarak tanımlarken, isim tamlamasını ise “İyelik ekli grubun her iki unsuru isim olan bu şekline isim tamlaması adı verilmektedir.” Şeklinde tanımlamıştır. İki kelime grubunun ortaklığını “Demek ki isim tamlaması bir iyelik grubundan, iyelik grubunun üçüncü şahsından başka bir şey değildir ve isim tamlamasına da iyelik grubu diyebileceğimiz gibi diğer iyelik gruplarına da isim tamlaması diyebiliriz.” Şeklinde ifade etmiştir (Ergin, 2013: 381-382).

Özkan ve Sevinçli iyelik grubu ve isim tamlamasını tek başlıkta alır. İsim tamlamasını “İki veya daha çok ismin sahiplik, tahsis, tür, cins vb. Nitelikleri belirtmek üzere özel bir biçimde bir araya gelmesinden oluşan kelime grubu.” Olarak tanımlamışlardır. İsim tamlaması bir iyelik grubu olduğun belirterek iyelik eklerini taşıyan ve tamlayanı düşmüş her kelimenin tek başına isim tamlamasının yerini tutabildiğini belirtir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 17-18).

İyelik gruplarında örneklerini gördüğümüz tek kelimenin bir tamlama grubunun ifade etmesi durumunu Celal Demir, “Türkiye Türkçesi Gramerlerinde İsim Tamlaması Sorunu ve Bir Tasnif Denemesi” yazısında iyelik ekinin bu fonksiyonuyla kurulan tamlamaları “eksilteli isim tamlaması” olarak adlandırmış ve “Bazı durumlarda isim tamlamasının ilgi hâlindeki ögesi düşürülebilir. “İyelik ekleri eklendikleri kelime dışında bir şahıs ifade ettikleri için iyelik grubunun/ isim tamlamasının yalnız tamlanan unsuru da grubun yerini tutabilir. Babam (benim babam), meyvesi (onun meyvesi) gibi.” Türkçede bu tür kullanımlar son derece yaygındır. İlgi hâlindeki öge zamir ise, bu sözcük çoğu kez düşürülmektedir.” Şeklinde açıklamıştır (Demir, 2007: 43).

Ad tamlaması ile iyelik grubunun ayrımı konusunda Kerime Üstünova, “Ad Tamlaması – İyelik Öbeği Ayrımı” yazısında “En büyük farklardan biri; iyelik öbeklerinde altı çeşit eki görmenin mümkün oluşu yanında, ad tamlamalarında yalnız üçüncü tekil ve çoğul iyelik eklerinin yer almasıdır. İyelik öbeklerinde tamlayanın derin yapıda kalması iletişim açısından bir sıkıntı yaratmazken, ad tamlamaları için bu, ortak kullanımlar dışında mümkün değildir. Ayrıca ad tamlamalarında

gördüğümüz kaynak, yer, menşe, araç, amaç, sahiplik, aitlik vb. Anlam özelliklerinin iyelik öbeklerinde yalnızca sahiplik olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bunların aynı terimle karşılanması, söz konusu öbeklerin öğretimini sıkıntıya sokacağından doğru değildir.” Bilgilerini verir (Üstünova, 2005: 425).

İsim tamlamalarının birden fazla isimden oluşan bir kelime grubu olduğu görülür. İsim tamlamalarında iyelik eki tamlanana ilgi hâl eki ise tamlayana gelirken unsurların aldığı ekler, unsurların sayısı ve tamlananın taşıdığı anlamın tamlamanın türünü belirlediği görülür³.

1.2.1.1. İsim Tamlaması Türleri

Günay Karaağaç, isim tamlaması, bir ismi başka isimle ilişkilendirildiği söz öbeği olarak tanımlar isim tamlamasını belirtili ve belirtisiz olarak ayırırken tamlayan ve tamlananın durumuna göre de zincirleme türleri olduğunu belirtir (Karaağaç, 2009: 172).

Efrasiyap Gemalmaz, “Türkçede İsim Tamlamalarının Derin Yapısı” yazısında belirtisiz isim tamlamaları niteleme, belirtili isim tamlamalarının ise adlandırmadan da anlaşılacağı gibi belirtme grubu oluşturduğu, tamlayan öge durumundaki isimin belirtisiz isim tamlamalarında bir niteleme sıfatı, belirtili isim tamlamasında ise bir belirtme sıfatı görevi yüklendiğini belirtir (Gemalmaz, 1996: 165).

İsim tamlamalarında tamlayanın da tamlananın da ek almadığı yapılar araştırmacıların da üzerinde durduğu yapılardır. “takısız isim tamlaması” olarak ifade edilen bu yapılar ile ilgili görüşlere baktığımızda: İbrahim Delice “Takısız İsim Tamlaması Üzerine” eksiz isim tamlamasının temelini Eski Türkçeye kadar dayandığını belirterek iki kelime arasındaki ilişki her ne kadar anlam boyutuyla öne çıksa da yapı ile de ilintilidir der. “‘Ötüken Yış’ yerine ‘Ötüken Yışı’ diyebiliyorsak bu onun aslında bir isim tamlaması olduğunun tescilidir. Bu dizideki örnekler, eksiz isim tamlaması sayılmalıdır.” Der (Delice, 2017: 138).

Bilal Aktan, eksiz tamlamanın takısız tamlama olarak da bilindiğini belirtmiş ve “iki ismin hiçbir ek almadan yan yan gelmesiyle kurulan tamlama.” Olarak tanımlamıştır (Aktan, 2016: 13).

³ Türkiye Türkçesinde isim tamlamaları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Demir, Celal “Türkiye Türkçesi Gramerlerinde İsim Tamlaması Sorunu ve Bir tasnif Denemesi” Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2007: 27-54

Özkan ve Sevinçli, eksiz tamlama için “Bazen iki ismin hiçbir ek almadan yan yana gelmesiyle de tamlama yapılmaktadır. “Takısız tamlama” diye nitelendirilen bu yapıdaki kurulumların bir kısmı, yabancı dil kurallarının dilimize tatbik edilmesiyle oluşmuş şekillerdir.” İfadelerini kullanır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 27).

Celal Demir, ek almamış (takısız) tamlamaların birinci ve ikinci ögelerinde çekim eki bulunmadığını ve bu tür tamlamaların isimlendirilmesinde farklılık olduğunu belirtir. Bazı dil bilgisi kitaplarında “takısız ad tamlaması”, bazılarında ise “sıfat tamlaması” denildiğini ancak bu tür tamlamaya “eksiz tamlama” ifadesinin uygun olduğunu belirtir (Demir, 2007: 43-44).

Caner Kerimoğlu, “Takısız Ad Tamlaması Tartışması ve Tür-Öbek İlişkisi” adlı yazısında (tahta kaşık, cam bardak v b. Yönetici ögeler ad olduğu için ad öbeği olarak adlandırmıştır (Kerimoğlu, 2011: 1487-1501).

Leyla Karahan ise takısız tamlamanın isim değil sıfat tamlaması olduğunu “Nesnenin neden yapıldığını belirten “demir kapı, cam bardak, mermer köşk, gümüş kemer” gibi tamlamalar isim tamlaması değil, sıfat tamlamasıdır. Bu tamlamaları, “demirden kapı, demirden yapılmış kapı, camdan bardak, camdan yapılmış bardak” şeklinde ve yine sıfat tamlaması kuruluşunda genişletebiliriz.” Şeklinde açıklamıştır (Karahan, 2010: 52).

İsim tamlamalarında bir başka yapı olan “zincirleme isim tamlaması” ile ilgili araştırmacıların görüşlerine baktığımızda: Celal Demir, zincirleme tamlama için “birleşik isim tamlaması” ifadesini kullanarak “Birleşik” sözcüğü ile en az iki isim tamlamasının ekli veya eksiz birleşerek oluşturduğu yeni isim tamlaması kast edilmektedir. Bu isim tamlamalarına yeni dil bilgisi kitaplarında “zincirleme ad/ isim tamlaması denilmektedir.” Der (Demir, 2007: 43).

Özkan ve Sevinçli ise zincirleme tamlaması gibi görünen yapıların gerçekte bir isim tamlamasının başka bir isim tamlamasının tamlayanı ya da tamlananı durumunda olduğu iki unsurlu bir tamlama olduğunu belirtir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 19).

İsim tamlamasının türleri hakkında farklı görüşler olduğu görülür. Genel kabul olarak isim tamlaması belirtili ve belirtisiz olarak ayırırken kaynaklarda farklı isim tamlaması türlerine yer verildiği görülür. Takısız isim tamlamaları çalışmamızda “sıfat tamlaması” zincirleme isim tamlamaları ise “belirtili isim tamlaması” olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada isim tamlaması, belirtili isim tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması olarak ikiye ayrılmıştır.

1.2.1.1.1. Belirtili İsim Tamlaması

(isim unsuru + ilgi hâli eki) + (isim unsuru + iyelik)	= belirtili isim tamlaması
ty	tn

“Belirtili isim tamlamasının tamlayan unsuru da belirtili isim tamlaması olabilir. Böyle bir yapıda üç isim unsuru bulunduğu düşünülmemelidir.” (Karahana, 2010: 44).

Tamlayan ve tamlananın ek aldığı isim tamlamaları olarak ifade edilebilen belirtili isim tamlamasının unsurlarının yerleri değişebilir ve aralarına başka kelime veya kelime grupları girebilir.

Aşağıda metinde geçen belirtili isim tamlaması örnekleri verilmiştir:

Döşegimin sağ yanında bir boşluk... (12/ 9)

Koğuşların ışığı sönünce masaya bıraktığım kitap öylece duruyor. (12/18)

Koğuşlardaki çocukların kardeşlerini düşünüyorum. (12/23)

Dağların koynunda tek tük ışıklar yanıyor. (20/ 11)

Gözlerimi, olanca heybetiyle *gecenin göğsünü* yarıp göğse doğru yükselen Ağrı Dağı’ndan ayıramıyorum. (20/14)

Geceden beri *korkunun diliyle* konuşan rüzgâr, susmaya hazırlanıyor. (22/ 15)

Bedeni soğuk yatakta kalıyor, ruhu düşüyor yollara, *dağların eteğindeki* o köye doğru süzülüyor. (22/ 17)

Mir Seyit, oturduğu yerden kalkıp bisiklete doğru ilerliyor, *bisikletin yanına* çömelip oturuyor. (24/ 18)

Az sonra *lojmanın penceresinden sarkan Nazan Hanım’ın sesi* yükseliyor: “Heey! Çekil oradan geri zekâlı! Bırak o bisikleti! Tuuunç, Tuuunç! Bisikletini al ve çabuk eve gel, çabuk! Bir daha görmeyeceğim seni *o çocukların içinde!*” (24/20)

1.2.1.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

<u>(isim)</u>	+	<u>(isim + iyelik eki)</u>	= belirtisiz isim tamlaması
ty		tn	

Tamlayanın eksiz olduğu isim tamlamaları olarak ifade edilebilir.

Zeynep Korkmaz, Belirtisiz isim tamlamasında, tamlayanla tamlanan arasındaki iyelik ilişkisi zayıftır. Buna karşılık, tamlayanla tamlanan arasındaki bağ güçlüdür. Onun içi, belirtisiz isim tamlamalarından birleşik kelime yapma imkânı her zaman vardır.” (Özmen, 2016: 56)

Özkan, Toker ve Aşçı “Belirtisiz isim tamlamasında unsurlar arasında sıkı bir ilişki mevcut olduğu için tamlayan unsurla tamlanan unsur arasına başka kelime giremez.” (Özkan vd. 2016: 58).

Aşağıda metinde geçen belirtisiz isim tamlaması örnekleri verilmiştir:

Ellerimi o kıvılcıklı ihtiyar kadının ellerinden çözüp yavaşça belletici öğretmen odasına dönüyorum. (12/12)

Sonra bir zil sesi daha... (14/ 26)

Yolu kapalı köylerden, görüşe gelemeyen anne babaların, duvar diplerine çöken boynu bükük çocukları... (15/ 10)

El yordamı ile ilerliyorum, ranzalarda yatan çocuk mahkûmları yokluyorum tek tek. (16/ 11)

Yüzüne kar taneleri savruluyor durmadan, yanakları acıyor. (26/24)

Akşamüstü, Cumartesi günü nöbetçi olan öğretmenler geliyorlar. (25/ 2)

Sıraya dizip sayıyorum çocukları, izin kâğıtlarını da... (25/ 3)

Okul müdürü geliyor. (25/28)

Uzaklardan köpek sesleri geliyor ve korkuyor, ağlamaya başlıyor. (26/ 33)

1.2.2. Sıfat Tamlaması

<u>sıfat unsuru</u>	+	<u>isim unsuru</u>	= sıfat tamlaması
yardımcı öge (ty)		asıl öge (tn)	

Zeynep Korkmaz, sıfatın sıfat niteliği kazanması için, mutlaka bir adın önünde bulunması ve birleştiği adla bir sıfat tamlaması oluşturması gerektiğini vurgular. Sıfat tamlamalarının sıfatların cümle içindeki olağan kullanım biçimi olduğunu belirtir (Korkmaz, 2009: 350).

Muharrem Ergin, bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubu olarak tanımladığı sıfat tamlaması hakkında “sıfat unsuru isim unsurunu vasıflandırmak veya belirtmek için getirilir. Sıfat tamlayan, yardımcı, isim tamlanan, asıl unsurdur. Sıfat tamlaması eksiz bir birleşmedir.” Bilgilerini verir (Ergin, 2013: 380).

Sıfat tamlaması üzerine farklı görüşler olduğu görülmüştür. Caner Kerimoğlu sıfat tamlaması ile ilgili tartışmaları takısız isim tamlamasının kabulü ve “en, çok, daha güzel” gibi kelime gruplarının sıfat tamlaması/ zarf grubu olarak değerlendirilmesi olarak ele alır (Kerimoğlu, 2006: 110).

Leyla Karahan, bir isim unsurunun bir sıfat unsuruyla nitelendiği veya belirtildiği kelime grubu şeklinde tanımladığı sıfat tamlamasına takısız tamlamaları da dahil eder. “Nesnenin neden yapıldığını belirten “demir kapı, cam bardak, mermer köşk, gümüş kemer” gibi tamlamalar isim tamlaması değil, sıfat tamlamasıdır. Bu tamlamaları, “demirden kapı, demirden yapılmış kapı, camdan bardak, camdan yapılmış bardak” şeklinde ve yine sıfat tamlaması kuruluşunda genişletebiliriz.” Şeklinde açıklar (Karahan, 2010: 48-52).

Bilal Aktan, takısız isim tamlaması hakkında “Nesnenin neden yapıldığını (taş köprü, mermer saray vb.) ya da neye benzediğini (şeytan adam, taş yürek vb.) belirten tamlamalara biçim bakımından belki isim tamlaması (eksiz tamlama) denebilir, ancak anlam bakımından değerlendirildiklerinde, bunları sıfat tamlaması saymak gerekir.” Der (Aktan, 2016: 19).

Hürriyet Gökdayı “Takısız Ad Tamlamaları” yazısında bir ad ile ondan sonra gelen ünvanların oluşturduğu öbekleri, akraba adlarını, bazı asıl sayı adlarını, devlet baba, toprak ana, tabiat ana gibi öbekleri ve tamlama kurallarına göre açıklanamayan iş yeri, ürün, şirket adlarını takısız ad tamlaması olarak kabul edilebileceğini belirtir (Gökdayı, 2004: 252).

Özkan, Toker ve Aşçı, genel hatlarıyla konuyla ilgili şu bilgileri verir; “Sıfat tamlamasında sıfat ve isim unsuru eksiz birleşir. Sıfat olan unsur bazı yapım eklerini

alabilir, çekim eklerini ise alamaz. Ancak bazı hâl eklerini alan kalıplaşmış kelimeler sıfat olarak kullanılabilir. Bir nesnenin hangi maddeden yapıldığını gösteren kelimelerin bulunduğu tamlamalar da sıfat tamlamasıdır. Tamlananı özel isim olan sıfat tamlamaları, bir şahsa isim olarak kullanılmış ve kalıplaşmışsa özel isim grubu özelliği kazanır” ifadelerini kullanmıştır (Özkan vd., 2016: 62-64).

En sade tanımıyla sıfat tamlamasının bir sıfatın olağan kullanımı olduğu görülür. Tamlamanın yapısında baktığımızda yardımcı öge (tamlayan) olan sıfat başta bulunur ve unsurların yeri değiştirilemez. Tamlamada tamlayan unsur birden çok ismi niteleyebilir. Sıfat tamlamasında, unsurlar birden çok kelime veya kelime grubundan oluşabilir.

Aşağıda metinde geçen sıfat tamlaması örnekleri verilmiştir:

İlk akşamdan beri kanatlanıp uçan poyraz, zil sesini dinliyor bir süre, kanatlarını salıp süzülüyor, duruyor bir an. (9/3)

Yüzlerce çocuk, battaniyelere bürünüp ana sıcağından uzak, hazin bir uykuya dalacak. (9/ 13)

Tedirgin kuşlar dönecek havada. (9/15)

Pansiyon binası karanlık, ıssız; koridorlar boş, sağır, dilsiz; duvarlar çıplak, duvarlar soğuk... (10/ 6)

Ne o ihtiyar kadın ne kerpiç ev ne yatılı okula giden ağabeyim ne de tozlu yollarında ağlayarak kaldığım o köy... (12/ 20)

Ağır bir uyku basıyor gözlerini. (27/5)

Kız Kayası birkaç yüz metre önünde. (26/26)

Tedirgin kuşlar dönüyor pervazlarda. (16/25)

Bu koğuşta, ikinci kat ranzadaki yatağından iyice sarkmış bir çocuk... (16/ 27)

O an koşuyor, yemyeşil, mor çiçekli bir yaylada bu çocuk. (16/29)

1.2.3. Tekrar Grubu

<u>birinci öge</u>	+	<u>ikinci öge</u>	= tekrar grubu

Tekrar gruplarının sınıflandırılmasında Özkan ve Sevinçli (2009), Ergin, Özkan, Toker ve Aşçı (2016) “aynen tekrarlar, eş veya yakın anlamlı tekrarlar, zıt anlamlı

tekrarlar, pekiştirmeli (ilaveli) tekrarlar” şeklinde ortak bir sınıflama yaparken, Aktan (2016) “farklı kuruluştaki tekrarlar” başlığını da ekler. Biz çalışmamızda tekrar grubunu yapısına göre ayırmayarak genel olarak tekrar grubu ifadesini kullanılmıştır.

Tekrar grubu hakkında benzer görüşler olduğu görülür.

Özkan ve Sevinçli “Tekrar grubu anlam güçlendirmek, ifade gücünü artırmak, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya gelmesiyle oluşan kelime grubudur. Bu grupta yan yana gelen iki kelimeyi anlam ya da şekil ilişkisi birbirine yaklaştırır. Bu yüzden tekrarlar, aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana gelmeleriyle oluşurlar. Tekrarlar cümlede isim, sıfat ve zarf tümleci olarak kullanılır ve daima ayrı yazılırlar. Aralarına herhangi bir noktalama işareti konmaz.” (Özkan ve Sevinçli, 2009: 38).

Özkan, Toker ve Aşçı, tekrar grubu hakkında “Genellikle kelimeler arasında ‘ünlü-ünsüz, ünsüz-ünsüz, ünlü-ünlü’ şeklinde belirli bir ses düzeni mevcuttur. Türkçe kelimeler genellikle yabancı kelimelerden önce gelmektedir. Az heceliler çok heceli kelimelerden önce kullanılır. Bütün kelime türlerinden tekrar grubu oluşturulabilir. Ancak bağlaçlar ve edatlar tekrar grubu oluşturmaya elverişli değildir. Aynen tekrarlarda unsurlar arasına bazen kuvvetlendirici ifadeler getirilebilir.” Bilgilerini vermiştir. (Özkan vd., 2016: 67).

Leyla Karahan tekrar grubu hakkında “m ünsüzünün kelime başına ilavesi ile yapılan tekrarlar da bu gruba dahildir. Bağlama ve çekim edatları dışında bütün kelimelerle tekrar grubu kurulabilir. Ünlemler, tekrara elverişli kelimelerdir.” Bilgilerini vermiştir (Karahan, 2010: 60-61).

Tekrar grupları, unsurların metinde anlamı zenginleştirmek amacıyla yan yana kullanılmasıyla oluşan genellikle kalıplaşmış kelime gruplarıdır. Zengin bir yapı olan tekrar grupları hemen hemen her kelime ile yapılabilir. Grubun yapısına baktığımızda unsurların her biri kendi vurgusunu taşır, unsurlarının yeri değiştirilemez, unsurlar ayrı yazılır ve aralarında noktalama işareti bulunmaz.

Aşağıda metinde geçen tekrar grubu örnekleri verilmiştir:

Gidiyoruz, karanlığı *yara yara* gidiyoruz. (10/15)

Mavi, *kırık dökük* bir minibüs *toz duman* içinde uzaklaşıyor. (11/ 12)

Bedenim yüz parçaya bölünüyor o an ve *tike tike* savruluyorum uzak dağ köylerine. (12/24)

Arşın arşın uzuyor gece ve ona eşlik eden bir hüznün büyüyor durmadan. (13/8)

Dirhem dirhem bölüyor beni yalnızlık. (13/9)

Direne direne köyün yakınındaki yüksek bir tepeye tırmanıyor. (13/ 13)

Ağaçlar *yaprak yaprak* savruluyor; dağlar taş taş eleniyor o an. (19/ 12)

Emsallerine göre *güçlü kuvvetli*, *iri iri* elleri, ayakları... (19/22)

Dağların koynunda *tek tük* ışıklar yanıyor. (20/ 11)

Daha şimdiden yaylanın karını ayazını, kışını baharını, *kurdunu kuşunu*, çiçeğini, böceğini, *otunu dikenini* özlemiş, anlatıyor mir Seyit. (21/ 11)

1.2.4. Birleşik Fiil Grubu

Zeynep Korkmaz, birleşik fiilleri taşıdıkları birbirinden farklı yapı, işlev ve anlam özelliklerine göre iki ana gruba ayırmıştır. 1. Esas anlamını korumuş veya işlev incelikleri kazanmış olan birleşik fiiller (Bir yanı ad bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller, bir yanı sıfat-fiil bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller, bir yanı zarf-fiil bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller), 2. Esas anlamını kaybederek deyimleşmiş olan birleşik fiiller (Tek ögeli kalıplaşmış birleşik fiil, iki ögeli kalıplaşmış birleşik fiil, üç ögeli kalıplaşmış birleşik fiil) (Korkmaz, 2009: 791-863).

Özkan, Toker ve Aşçı, en az iki kelimedenden meydana gelen fiil olarak tanımlamıştır. Birleşik fiilin, bir yardımcı fiilin bir isme veya bir fiil şekline eklenmesiyle oluştuğu, bir isim unsuru ile bir yardımcı fiilden oluştuğunu belirtir. Bu tip birleşik fiillerin kuruluşunda kullanılan yardımcı fiiller “et-, eyle-, yap-, kıl-, ol-, bulun-”. “Et-, eyle-, yap-, kıl-” yardımcı fiilleri geçişli birleşik fiiller; “ol-, bulun-” yardımcı fiilleri geçişsiz birleşik fiiller yaptığını belirtir. Günümüzde kullanılan asıl yardımcı fiillerin et-, ol- olduğu, Et-, ol-fiillerinin asıl fiil olarak kullanılmadığını belirtir. Birleşik fiilleri; 1. Asıl yardımcı fiillerle kurulan: isim + yardımcı fiil = birleşik fiil, 2. Bir yanı sıfat-fiil bir yanı yardımcı fiillerle kurulan: isim + sıfat-fiil + yardımcı fiil = birleşik fiil, 3. Bir yanı zarf-fiil bir yanı yardımcı fiillerle kurulan: isim + zarf-fiil + yardımcı fiil = birleşik fiil, 4. Bir yanı isim bir yanı yardımcı fiillerle kurulan: isim + yardımcı fiil = birleşik fiil şeklinde sınıflar (Özkan vd., 2016: 76-82).

Bilal Aktan, bir isim ile bir yardımcı fiilin veya iki ayrı fiil şeklinin yahut da isim soylu bir veya birden fazla kelime ile bir esas fiilin birleşerek tek kavramı karşılayan fiil türü olarak tanımlar. Birleşik fiillerde esas olan isim ve fiil unsuru önde, yardımcı fiil unsuru ise sonda bulunduğu, ister bir isim ile bir fiilin, ister bir fiille başka bir fiilin birleşimiyle oluşsun, birleşik fiillerde anlamca bir kaynaşma olduğu ve bunların tek kavramı karşıladığını belirtir. Birleşik fiiller yapıları bakımından dört gruba ayırır: 1. Bir isim ile yardımcı fiilin birleşmesinden oluşan birleşik fiiller, 2. İsim ile fiil birleşmesinden oluşan (deyimleşmiş) birleşik fiiller, 3. Bir sıfat-fiil ile yardımcı fiilin birleşmesinden oluşan birleşik fiiller, 4. Bir fiil ile yardımcı fiilin birleşmesinden oluşan birleşik fiiller (tasvir fiilleri) (Aktan, 2016: 43-53).

Muharrem Ergin, birleşik fiilleri üç başlık verir: 1. İsimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller, 2. Fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller, 3. İktidârî fiili: eski Türkçedeki u- “muktedir olmak” yardımcı fiilli ile yapılan birleşik fiiller (Ergin, 2013: 386-389).

Leyla Karahan, birleşik fiilleri iki başlıkta verir: 1. Bir hareketi karşılayan birleşik fiiller: bir isim ile bir fiil unsurunun birleşmesiyle oluşur. Fiil, bir ana yardımcı fiil, yasa sözlük anlamı dışında kullanılan bir fiildir (Ana yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller, diğer fiillerle kurulan birleşik fiiller), 2. Bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller: zarf tümleci-fiil eki taşıyan bir fiil ile bir tasvir fiilinin birleşmesiyle oluşan fiiller (Karahan, 2010: 73-79).

Özkan ve Sevinçli birleşik fiilleri iki başlıkta verir: 1. İsim + yardımcı fiil = birleşik fiil (“et-” yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller, “eyle-” yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller, “kıl-” yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller, “yap-” yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller, “al-” yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller, “bulun-” yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller, “ol-” yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller), 2. Fiil+ zarf-fiil + yardımcı fiil = birleşik fiil (Özkan ve Sevinçli, 2009).

Özkan, Toker ve Aşçı, en az iki kelimeden meydana gelen fiil olarak tanımladığı birleşik fiilleri 4 başlıkta verir: 1. Asıl yardımcı fiil kurulan birleşik fiiller, 2. Bir yanı sıfat-fiil bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller, 3. Bir yanı zarf-fiil bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller, 4. Bir yanı isim bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller (Özkan vd., 2016: 76-86).

Hasan Karaca “Birleşik Fiillerin Tasnifi ve Yapısında Birleşik Fiil Olan Birleşik Fiiller” yazısında şimdiye kadar değinilmemiş dört birleşik fiil yapısına “isim + birleşik fiil = birleşik fiil, fiil + birleşik fiil = birleşik fiil, birleşik fiil + yardımcı fiil = birleşik fiil, birleşik fiil + birleşik fiil = birleşik fiil” değinmiştir. Türkiye Türkçesinde birleşen unsurlar üzerinden bakıldığında yedi farklı birleşik fiil formülü önermiştir: 1. İsim veya isim işlevli çekimli fiil + yardımcı fiil = birleşik fiil, 2. İsim + asıl fiil = birleşik fiil (deyimleşmiş yapılar), 3. [Fiil + zarf-fiil eki] + yardımcı fiil = birleşik fiil, 4. İsim + birleşik fiil = birleşik fiil, 5. [fiil + zarf-fiil eki] + birleşik fiil = birleşik fiil, 6. Birleşik fiil (isim işlevli) + yardımcı fiil = birleşik fiil, 7. Birleşik fiil (isim işlevli) + birleşik fiil = birleşik fiil (Karaca, 2021: 258-265).

Araştırmacıların birleşik fiil grubu ile ilgili verdiği bilgiler doğrultusunda birleşik fiil grubu, bir yardımcı fiil, isim veya bir fiil unsurunun oluşturduğu kelime grubu olarak tanımlanır. İsim/ fiil unsuru başta; yardımcı fiilin ise sonra geldiği görülür.

Aşağıda metinde geçen birleşik fiil grubu örnekleri verilmiştir:

Bu çağrıya *boyun eğiyor* bütün çocuklar. (9/ 8)

Karanlık *kol geziyor* kerpiç evin bütün odalarında. (11/ 24)

Hep aynı *cevabı veriyor* ihtiyar kadın: “Yatılı okula gitti, okul bitsin gelecek.
“(11/ 20)

Karanlık gecelerde beni korkulardan *azat eden* o ses yok. (12/ 11)

Aniden *bacaklarımın dermanı kesiliveriyor*. (13/ 23)

Dakikalar, ağır ağır bir sonraki günden *dem almaya başlıyor*. (13/28)

Birden, çok uzaklardan gelen babasını *fark ediyor* mir Seyit. (27/ 6)

Güneş bulutların arasından sıyrılıp ölgün ışıklarıyla gülümsüyor ve hemen *kayboluyor*. (26/ 13)

Pencerenin ağzında *donup kalıyorum*. (25/ 20)

Kolayca *ikna olacak*, yatıp uyuyacak gibi değil mir Seyit. (19/ 21)

Dilim tutuluyor, konuşamıyorum. (25/ 21)

1.2.5. Birleşik İsim Grubu

<u>isim</u> + <u>isim</u> + <u>isim</u>	= birleşik isim grubu

Günay Karaağaç, “Özel Ad Öbeği” başlığı altında alt başlık olarak “birleşik adlar ve ünvan öbeği” başlıklarını verir. Birleşik ad öbeğini, bir kimseye özel ad olmak üzere iki veya daha fazla ismin bir araya gelerek oluşturduğu söz öbeği olarak tanımlar. (Karaağaç,2009: 167).

Birleşik isim grubuyla ilgili kaynaklarda verilen bilgilere baktığımızda içeriğin isimlendirilmesindeki farklı kabuller, grubun birleşik kelime ile olan ayrımı ve grubun diğer kelime gruplarıyla (ünvan grubu, sıfat tamlaması) olan ayrımı dikkat çeker⁴. Bu ayrımında belirgin rol ünvan grubunda vurgunun ikinci unsurun üzerinde olmasıdır.

Muharrem Ergin, “Birleşik isim” başlığı altında birleşik isimi, bir nesnenin ismi olmak üzere yan yana gelen birden fazla ismin meydana getirdiği kelime grubu olarak tanımlamıştır. Bir nesnenin çok defa tek tek de adı olan isimlerin aynı nesneyi karşılamak, aynı nesneye beraber ad olmak için eksiz olarak yan yana gelip birleşik isimleri oluşturduğunu bazı yer isimleri ile ikiden fazla kelimeden oluşan bütün kişi isimlerinin birleşik isim grubunu oluşturduğunu belirtir. Yazısına birleşik kelime ile birleşik ismi birbirine karıştırmamak gerektiğini belirterek devam eder. Birleşik kelimeyi, herhangi bir kelime grubunun kelimelerinin tek bir kelime hâlinde birleşmesiyle ortaya çıkan unsur olarak tanımlamıştır (Ergin, 2013: 385).

Aynı şekilde Özkan ve Sevinçli, “Birleşik İsim Grubu” başlığıyla birleşik isimi, bir nesnenin adı olmak üzere yan yana gelen birden fazla ismin kalıplaşarak oluşturduğu kelime grubu olarak tanımlar. Birleşik kelimelerle, birleşik isimleri birbirine karıştırmamak gerektiğini vurgulayarak “Birleşik kelimeler, yeni bir kavramı karşılamak üzere birden çok kelimenin anlamca kaynaşmasından meydana gelir. Birleşik isim, bir şahsa ad olan ve birden çok ismin meydana getirdiği kelime grubudur.” Ünvan grubu ve birleşik isim grubunun ayrımı konusunda ünvan ve akrabalık isimlerinin şahıs isimlerinden sonra gelme zorunluluğuna dikkat çeken

⁴ Birleşik isim grubunun bazı kaynaklarda özel isim grubu olarak da adlandırıldığı görülür. Özel isim grubunu” Bir şahsa özel ad olmak üzere iki veya daha çok özel ismin bir araya gelmesiyle oluşan kelime grubu.” olarak tanımlar (Özkan vd., 2016: 73).

Abdurrahman Özkan, “Bir Söz Dizimi Terimi: Özel İsim Grubu” yazısında, birleşik isim terimi daha çok şekil bilgisini ilgilendiren bir terim olduğunu belirten Özkan birleşik isim, birden fazla cins isminin değişik kelime grubu kalıplarıyla kalıplaşmasıyla “hanımeli, aslanağzı, cumartesi” gibi cins isimlerinden oluşan yapılar birleşik isim, “Mustafa Kemal Atatürk, Mehmet Akif Ersoy, Peyami Safa, Reşat Nuri Güntekin” gibi yapılar ise özel isim grubu olarak adlandırır (Özkan, 2018: 9).

Özkan ve Sevinçli, eğer unsurlar yer değiştirirse, kelime grubunun “ünvan grubu” değil “birleşik isim grubu” olduğunu belirtir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 37-56).

Leyla Karahan, tamlananı özel isim olan sıfat tamlamaları zamanla bir şahsa ad olmak üzere birleşik isim grubuna dönüşebileceğini belirtir. İki grubun ayrımını kelimelerin vurgusu üzerinden verir ve “Sıfat tamlamasında başta bulunan vurgu, birleşik isim grubunda ikinci unsur üzerine kayar. Birinci unsur ünvan veya akrabalık ismi olan “Sultan Orhan, Dede Korkut, Hoca Nasrettin, Doktor Murat, Hemşire Selma, Albay Turgut, Baba Necmi” gibi kelime gruplarının ünvan grubu değil, birleşik isim olduğunu ifade etmiş ve birleşik isimlerin vurgusunun sonda, ünvan gruplarının vurgusunun ise başta bulunduğunu belirtmiştir.” Şeklinde açıklar (Karahan, 2010: 69).

Birleşik isim ile ünvan grubunun ayrımında vurguya değinen Bilal Aktan, ünvan grubu ile karıştırmamak için birleşik ismin vurgusuna bakılması gerektiğini belirtir ve “Birleşik isimde vurgu son unsur üzerindedir. Hâlbuki ünvan grubundaki vurgu, birinci unsur üzerindedir: Ali Dayı, Tarık Amca, Ayşe Teyze, Zeynep Hanım... vb.” Der (Aktan, 2016: 26).

Şahap Bulak, “Türkiye Türkçesinde Yok Sayılan Bir Kelime Grubu: Birleşik İsim Grubu” söz dizimindeki “birleşik fiil grubu”, şekil bilgisinde “birleşik fiil” terimi ile karşılanan yapılardan oluşan bir kelime grupları olduğu gibi, “birleşik isim grubu” da şekil bilgisindeki “birleşik isim” terimi ile karşılanan yapılardan oluşan kelime grubu olmalıdır. “hanımeli, biçerdöver, gecekondu, günebakan” örneklerini vererek bu yapılardan oluşan birleşik isim grubu, “Yaşar Kemal, Mehmet Akif Ersoy, Mustafa Kutlu” gibi birden fazla kelimeden oluşan kişi adları ya da kişi ad ve soyadları ile örneklendirmenin hatalı olduğunu belirtmiştir. Birleşik isim grubunun tanımının örnekleri yansıtacak şekilde değiştirilmesi gerektiğini vurgular (Bulak, 2022: 908).

Birleşik isim grubu, en az iki isim şeklinde bir şahsa özel olan ad olarak tanımlanabilir ve bazı kaynaklarda özel isim grubu başlığıyla yer alır. Birleşik isim grubunun vurgusu sonda olduğu ve bu özelliğiyle ünvan gruplarından ayrıldığı görülür.

Aşağıda metinde geçen birleşik isim grubu örnekleri verilmiştir:

“Herhâlde köyüne gitmek istemiş, adı da mir *Seyit* imiş. “(25/ 18)

Kalkıyor yerinden mir *Seyit*, babasına doğru koşuyor, koşuyor, koşuyor. (27/8)

1.2.6. Fiilimsi Grupları

<u>tamlayıcı</u>	+	<u>(çekimsiz fiil) fiilimsi eki</u>	= fiilimsi grubu ⁵
yardımcı öge		ana öge	

Fiilimsi grupları ana unsurun aldığı fiilimsi ekine göre isimlendirilir. Fiilimsiler yargı bildirmezler bu sebeple yardımcı cümle olmayıp cümlelerin unsuru olarak görev yaparlar.

1.2.6.1. İsim Fiil Grubu

Leyla Karahan'ın bir hareket ismi ile ona bağlı tamlayıcı ve tamlayıcılardan kurulan kelime grubu olarak tanımlar. Yüklemler olan isim-fiilin yargı bildirmediğini ve grubun vurgusunun hareket isminden önceki unsurun üzerinde olduğunu belirtir (Karahan, 2010: 55-57)

Muharrem Ergin fiil grubu olarak adlandırmıştır. “Fiil grubu fiil isimleri üzerine kurulan kelime grubudur. Fiil isimleri bu grubun esas unsurudur ve tabi en sonda bulunur. Kendisinden önce gelen gerekli unsurlarla birlikte fiil grubunu meydana getirir. Fiil grubunda kullanılan fiil isimleri hareket isimleridir. Onun için daha çok –mak, –mek’li fiil isimleri ile fiil grubu yapılır. Bundan sonra –ış, –ış’li hareket isimleri bu gruba elverişlidir. Hareket ismi olarak kullanılınca –ma, –me’li fiil isimleri de fiil grubu yaparlar. “(Ergin, 2013: 395).

Özkan, Toker ve Aşçı, isim-fiil grubunu bir isim-fiil ile ona bağlı tamlayıcı ve tamlayıcılardan oluşan kelime grubu olarak tanımlamıştır. Daha çok –mA ekli isim fiillerin kullanıldığını belirtirken –mA, –lş/-Uş’lu isim fiillerin hareket ismi olarak kullanıldıkları zaman isim fiil grubu oluşturduğunu belirtir (Özkan vd., 2016: 93).

Metnimizde örneklerini görmediğimiz isim-fiil grubu, kelime veya kelime grubuna bağlı isim-fiil ekli unsurdan oluşan kelime grubudur. Asıl öge isim-fiil ekini alır ve sonda bulunur. Yargı bildirmez.

1.2.6.2. Sıfat-Fiil Grubu

Leyla Karahan, bir sıfat-fiil ile sıfat-fiile bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubu olarak tanımlar. Grubun ana unsurunun sıfat-fiildir eki olduğunu ve genellikle sonda bulunduğunu söyleyen Karahan ekler; “Fiile dayalı

⁵ Çekimsiz fiil: Şahsa bağlı olmayan fiil “*gelince, gelerek, çalışmak, okunacak kitap gibi.*” (Korkmaz, 1999:36).

bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan sıfat-fiilin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Yüklem olan sıfat-fiilin yargı bildirmez. Bu grupta özne az kullanılır. Özne olan unsur iyelik eki taşır. Grubun vurgusu, sıfat-fiilden önceki unsurun üzerindedir.” (Karahana, 2010: 53-54-55).

Muharrem Ergin partisip grubu olarak adlandırmıştır. “Bir partisiple ona bağı unsurlardan meydana gelen kelime grubudur. Partisip bir fiil şekli olduğuna göre ona bağı unsurlar da fiilin gerektirdiğı unsurlardır. Böylece partisip grubu fiili partisip olan bir fiil grubu demektir. Grupta partisip sonda bulunur, ona bağı unsurlar önce gelir. Partisip grubunda da fail az bulunur ve iyelik ekli olur. Partisip grubu isim, bilhassa sıfat olarak kullanılır.” (Ergin, 2013: 396).

Özkan, Toker ve Aşçı, bir sıfat-fiile bağı tamlayıcı veya tamlayıcılardan oluşan kelime grubu olarak tanımladığı sıfat-fiil grubunun fiillere –An, -(I)r/-(U)r,-Ar,-mAz,-Dık,- Duk, -mİş/-mUş, -AcAk, -AsI ekleri getirilerek yapıldığını ve sıfat-fiil eki alan unsur grubun sonunda bulunduğunu ancak sıfat-fiil ekinin sonda kullanılmadığı örneklere de rastlandığını belirtmiştir (Özkan vd., 2016:87).

Özkan ve Sevinçli, sıfat-fiil grubunu, bir sıfat-fiil ile bağı unsurlardan kurulan kelime grubu olarak tanımlar. (-dık, -dik, -duk, -dük, -acak, -ecek) sıfat-fiillerinin, çoğunlukla iyelik ekleri ile birlikte kullanıldığını belirtir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 74).

Sıfat-fiil grubu, kelime veya kelime grubuna bağı sıfat-fiil ekli unsurdan oluşan kelime grubudur. Asıl öge sıfat-fiil ekini alır ve sonda bulunur. Yargı bildirmez anlamı diğr öğelerle tamamlanır cümlede sıfat görevinde bulunur.

Aşağıda metinde geçen sıfat-fiil grubu örnekleri verilmiştir:

Gözlerimi kapatıp, dinliyorum ve *otuz yıl öteden gelen* sesleri duyuyorum. (10/18)

Beton zemini döven telaşlı takunya şırırtıları, çıplak ayak sesleri ve çocuk fısıltılarını yutarak büyüyen dolapların, kapak gıcırırtıları geliyor aşağı kattan. (9/ 6)

Yatakhanelerden *yarı aydınlık koridora sızan* cılız ışıklar da ayaz gecenin kolları arasında donup ölüyor. (10/ 5)

Önce kırık dökük dizeler geçiyor kulaklarımdan: kişneyen yağız atlar; şaklayan kırbaç; kıvrılan, bükülen, uzayan yollar, *o yolların vardığı* vıran bir han ve o hanın duvarları, rüzgârın önünde *kuru yapraklar gibi savrulan* bir adam... (10/19)

O ipin diğeri ucu, *el ulaşmaz, ses yetmez* bir yere bağılı. (11/4)

Ne o ihtiyar kadın ne kerpiç ev ne yatılı okula giden ağabeyim ne de *tozlu yollarında ağlayarak kaldığım* o köy... (12/ 20)

Gündüzleri, kardan gelinliğinin eteklerini ovaya seren Tekelti'nin yüzüne, *siyah bir duvak gibi örtülmüş* bulutlar. (12/ 29)

Belki de acelesi varmış gibi *dörtmala koşan* ve uğuldadıkça ağaçların ince, nazik dallarını tutam tutam yolup yere yığan rüzgârdan şikâyet ediyor. (13/2)

Sabah erkenden pansiyonun bahçesine doluşan adamlar, kadınlar ve oğul veren arılar gibi uzak dağ köylerinden gelenleri, *çepeçevre kuşatan* gözleri mahmur oğullar, kızlar... (15/ 9)

Pencerenin pervazında *dönüp duran* bir üveyik süzölüyor koğuşa, mir Seyit'in ranzasına konacak. (22/ 20)

1.2.6.3. Zarf-fiil grubu

Muharrem Ergin, “Gerundium Grubu” olarak adlandırır. “Bir gerundium ile ona bağılı unsurlardan meydana gelen kelime grubudur. Bu grup da fiili gerundium olan bir fiil grubu durumundadır. Gerundiumdan başka fiilin gerektirdiğı unsurları ihtiva eder. Gerundium en sonda, gerekli unsurlar ondan önce gelir. Gerundium daima zarf olarak kullanılır.” (Ergin, 2013: 396).

Leyla Karahan, bir zarf fiil ile bu zarf fiile bağılı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubu olarak tanımını yaptığı gruba “-r/-mAz, -DI mi ve -DI/ -All” vb. Kalıplarla kurulan grupları da dahil eder. -ken ve -sA eki ile kurulan ve yan yana sıralanan birden fazla zarf-fiil grubunda ise zarf-fiil ekinin sadece sondaki grupta bulunabileceğini belirtir (Karahan, 2010: 57-58).

Özkan, Toker ve Aşçı, zarf-fiil ekli unsur sonda bulunduğı, ancak zarf-fiil eki alan unsurun sonda kullanılmadığı örneklere de rastlandığını söyler. Hâl eki almış olan bazı sıfat fiilleri zarf fiil özelliğı kazandığını ve cümlede zarf tümleci görevinde kullanıldığını belirtir (Özkan vd., 2016: 89-90).

Selma Gülsevin, “Zarf-Fiil Eklerinin Cümle Sıralama İşlevi ve Bunun Söz Dizimindeki Yeri Üzerine” adlı yazısında –(y) Ip, –(y) ArAK ve –ken zarf-fiil eklerinin zarf tümleci oluşturmalarının yanı sıra cümleleri sıralayarak bağlama işlevinin de olduğunu belirtmiştir (Gülsevin, 2020: 135-146).

Zarf-fiil grubu, kelime veya kelime grubuna bağlı zarf-fiil ekli unsurdan oluşan kelime grubudur. Asıl öge zarf –fiil ekini alır ve sonda bulunur. Yargı bildirmez cümlede zarf tümleci görevinde kullanılır.

Aşağıda metinde geçen zarf-fiil grubu örnekleri verilmiştir:

Yüzlerce çocuk, *battaniyelere bürünüp* ana sıcağından uzak, hazin bir uykuya dalacak. (9/ 12)

Kuş donunda kadınlar, *kanat çırparak* gelecek uzak dağ köylerinden. (9/16)

Kimi bulduğu küçücük bir boşluktan sessizce *kanat salacak* bir çocuğun düşüne, kimi ürkek bakışlarıyla *sabaha dek dönüp* duracak havada. (9/19)

“*Ağabeyim gitti! Ağabeyim gitti!*” diye yerlere yatıp ağlıyorum. (11/ 13)

Yer yatağına *korkuyla girip* yorganı başıma kadar çekiyorum. (11/ 24)

Ben yorganın altından *başımı çıkarıp* gözlerimi tavana dikiyorum. (12/ 3)

Koğuşların ışığı sönünce masaya bıraktığım kitap öylece duruyor. (12/18)

Kitaba *gönülsüzce bakıp* gözlerimi pencereye; uzak karanlıklara dikiyorum. (12/ 19)

Ayaklarımın ucuna basarak giriyorum içeri, sesin geldiği tarafa yaklaşıyorum. (18/ 1)

Odaya girince, gözleri ışıktan rahatsız oluyor, bakamıyor gözlerime, *içini çekip* ağlıyor sürekli. (18/13)

Duvarın dibine çökmüş, elini yanağına dayamış, *gözünü kırpmadan* bisikleti izliyor. (24/14)

1.2.7. Edat Grubu

<u>isim unsuru</u>	+ çekim edatı (ile, için, dek, değin, yalnız, diye, gibi, kadar, sanki, rağmen, -e karşı, ötürü, e doğru, dolayı, göre, denli, üzere, dair, evvel...)	= edat grubu
asıl üye	yardımcı üye	

Muharrem Ergin, edat grubu bir isim unsuru ile bir son çekim edatının meydana getirdiği kelime grubu şeklinde tanımlar (Ergin, 2013: 392).

Leyla Karahan, bir isim unsuru ile bir çekim edatından kurulan kelime grubu olarak tanımladığı edat grubu hakkında; “Bu grupta, isim unsuru başta, çekim edatı sonda bulunur. Bu grupta birleşme, isim unsurunun ve edatın türüne göre ekli veya eksiz olur. Edat grubu cümle ve kelime grupları içinde sıfat, zarf ve isim görevi yapar. Grubun vurgusu isim unsuru üzerindedir.” Bilgilerini verir (Karahan, 2010: 62-63).

Bilal Aktan, yalnız başlarına anlamları olmayan, isim ve isim soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, dil bilgisi bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile birlikte cümlelerin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözler şeklinde ayrıntılı bir edat tanımı verir. Edat grubunun ise edatların eklendikleri isim, sıfat, zamir gibi isim soylu kelime veya kelime grupları ile birlikte oluşturduğunu belirtir (Aktan, 2016: 33).

Özkan, Toker ve Aşçı, bir isim unsuru ile bir edattan oluşan kelime grubu olarak tanımlandığı edat grubunun diğer kelime gruplarının aksine asıl unsurun başta olduğunu belirtmiştir (Özkan vd., 2016: 95).

Mehmet Özman, “gibi” ve “diye” edatlarının diğer edatlardan farklı olarak, cümleyle birlikte edat grubu oluşturduğunu ve böylece bu iki edat grubunun iç içe birleşik cümle kuruluşlarında değişik işlevler yüklendiğini belirtir (Özmen, 2016: 99).

Hatice Tören, sona gelen edatlarının hem isimlerden hem çekimli fiillerden sonra Türkçenin bütün devrelerinde yaygın olarak kuvvetlendirme ifadesi ile kullanıldığını ve bu kelime grubu için “kuvvetlendirme grubu” ifadesinin kullanır (Tören, 2002: 175-182).

Edat grubu, bir isim unsuru ile bir çekim edatının birleşmesiyle oluşan kelime grubu olarak ifade edilir. Edat grubunun, isim kısmı asıl öge olarak önce, edat kısmı ise yardımcı öge olarak sonda bulunmasıyla diğer kelime gruplarından ayrıldığı görülür.

Aşağıda metinde geçen edat grubu örnekleri verilmiştir:

Uçup gidecekler *karlı dağlara doğru*. (10/ 2)

İnsanı bir mengene gibi sıkkan bu soğuk, kuru, *bir ölünün benzi gibi* soluk duvarlar arasında ne zaman nöbetçi kalsam, *günün son ziliyle* birlikte, daha ışıklar söner sönmez ihtiyar bir kadın tutuyor ellerimden. (10/10)

Yer yatağına *korkuyla* girip yorganı *başıma kadar* çekiyorum. (11/ 24)

Bulutlardan sıyrıldığı zaman, Tekelti'nin zirvesinde; sarp kayalıklarda *gümüştten bir taç gibi* parlıyor. (12/ 28)

Ne vakit deli poyraz esse bu akasya, hep *küçük söğüt ağacıyla* dertleşiyor. (13/ 2)

Küçük adımlarıyla yetişemiyor ona. (17/33)

Gözlerimi, *olanca heybetiyle* gecenin göğsünü yarıp göğe doğru yükselen Ağrı Dağı'ndan ayıramıyorum. (20/14)

“Ben *Gaziler'e kadar* arabayla gitsem, oradan köye gidebilirim, yakın.” (20/ 24)

Gecedan beri korkunun diliyle konuşan rüzgâr, susmaya hazırlanıyor. (22/ 15)

Yönünü köye doğru dönüp son bir umutla bağıyor sonra: “Anneeee! Artık Anneeeeeee!” (26/ 35)

1.2.8. Ünlem Grubu

<u>ünlem (a, ah, ey,ay, hey, hay, be, bre, ya, yahu, vay ...vb.) + isim unsuru</u>	= ünlem grubu
yardımcı öge asıl öge	

Muharrem Ergin, ünlem grubu hakkında “Ünlem grubu, bir seslenme edatı ile bir isim unsurundan meydana gelen kelime grubudur. Seslenme edatı önce, isim sonra gelir. Eksiz bir birleşme olur. Edat, tek kelime hâlinde, isim unsuru ise bir isim veya isim yerine geçen bir kelime grubu hâlinde bulunur. Grubun vurgusu seslenme edatı

üzerinde olup kuvvetlidir. Ünlem grubu, tabii, hitaplarda kullanılır.” Bilgilerini verir (Ergin, 2013: 390).

Özkan ve Sevinçli “Bu grup, bir seslenme edatı (ünlem) ile bir isim unsurundan oluşan kelime grubudur. Ünlem (a, ey, ah, hey, hay, bre, mere, ya, yahu, be, ayol vb.) başta, isim sonda bulunur. Kısaca ünlem, tamlayan; isim, tamlanan durumundadır.” Bilgilerine ek ünlem gruplarının cümleye ahenk ve etkili bir anlatım tarzı katılmalarına rağmen, cümlelerin kuruluşuna öge olarak katılmadığını belirtir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 86-87).

Özkan, Toker ve Aşçı, bir ünlem ve isim unsurundan oluşan kelime grubu olarak tanımladığı ünlem grubunda unsurların eksiz birleştiğini belirtir ve ekler cümlelerin kuruluşuna doğrudan katılmayan kelime grubunun cümle dışı öge durumunda olduğunu belirtmiştir (Özkan vd., 2016: 98-99).

Ünlem grubu üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde konu hakkında benzer görüşler olduğu görülür. Ünlem grubunun cümle dışı unsur olarak kabulü hususunda Leyla Karahan, “Bir ünlem ile bir isim unsurundan meydana gelen kelime grubudur” diye tanımladığı ünlem grubunun hitaplarda kullanıldığını ve cümle dışı öge olarak cümlelerin herhangi bir yerinde bulunabileceğini belirtir (Karahan, 2010: 71).

Bilal Aktan, “Bir ünlem ve bir isim unsurunun bir araya gelmesiyle oluşan kelime grubu” olarak tanımladığı ünlem grubunun cümlelerin kuruluşuna katılmadığını, daha çok seslenme sözleriyle kullanıldığını belirtir (Aktan, 2016: 55-56).

Metnimizde örneklerini görmediğimiz ünlem grubu, bir ünlem ile isim unsurundan oluşan kelime grubu olarak ifade edilir. İsim unsuru tek kelimeden oluştuğu gibi kelime grubundan da oluşabilir. Cümleye anlam yönünden katkı sağlarlar.

1.2.9. Bağlama Grubu

<u>isim unsuru</u> + <u>bağlaç</u> + <u>isim unsuru</u>	= bağlama grubu
<u>bağlaç</u> + <u>isim unsuru</u> + <u>bağlaç</u> + <u>isim unsuru</u>	
<u>isim unsuru</u> + <u>bağlaç</u> + <u>isim unsuru</u> + <u>bağlaç</u>	

Leyla Karahan, bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur şeklinde tanımlar (Karahan, 2010: 65).

Özkan ve Sevinçli, bağlama grubu için “İki ya da daha fazla isim unsurunun sıralama, bağlama, karşılaştırma ve denkleştirme bağlaçları (ve, ile, dahi, ya, yahut, fakat, ama, değil, ya ... ya, hem ... hem, ne ... ne, vb.) ile oluşturduğu kelime grubudur. Unsurlar şeklen ve eşit olarak birbirine bağlanırlar. Her unsur kendi vurgusunu taşır ve vurguları aynıdır. Grubu oluşturan ögeler, ikiden çok ise “ve” bağlacı en son iki öge arasında yer alır. Diğer ögeler virgülle ayrılır.” Bilgilerini verir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 87-88).

Muharrem Ergin, sıralama bağlama edatları ile yapılan kelime grubu olarak tanımladığı bağlama grubu hakkında “Bugün sıralama edatları ve ile ve bir de ara (...’den...’e kadar) ifade eden Arapça ila’dır. İşte bu edatlarla birbirine bağlanan iki unsur hep beraber bir bağlama grubu teşkil ederler. Edat iki unsurun arasına girer.” Bilgilerini verir (Ergin, 2013: 358).

Turgut Baydar, “Bağlama Grubu Üzerine” yazısında bağlama grubunun diğer kelime gruplarından farklarına değinir. En büyük nedenlerinden biri yapıyı oluşturan unsurların arasında asıl öge yardımcı öge ayrımı yapılamaması ve bunlarda her unsurun kendi vurgusunu almasıdır. Bu yapılarda her unsur kendisi çekime girer ve bu durumun diğer kelime grupları için söz konusu olmadığını belirtir. Bağlama grubunun geçtikleri cümlelerin derin yapılarında bir bütün olarak değil de ayrı ayrı öge olmaları, yine başka kelime gruplarının yapılarına katılırken bir bütün olarak hareket edememeleri bunları kelime gruplarından ayrılan özelliklerindendir. İfadeyi etkili kılmak, tekrardan kaçınmak için en az çaba kuralıyla tercih edilen bu yapıların kelime grubu olarak değerlendirilmemesi gerektiğini belirtir (Baydar, 2018: 73).

Bağlama grubu, bağlaçlar kullanılarak birden fazla isim unsurunun birbirine bağlanmasıyla oluşturulan kelime grubu olarak ifade edilir. Aralarında noktalama işareti bulunmaz.

Aşağıda metinde geçen bağlama grubu örnekleri verilmiştir:

Beton zemini döven telaşlı takunya şırıltıları, *çıplak ayak sesleri ve çocuk fısıltılarını* yutarak büyüyen dolapların, kapak gıcırtiları geliyor aşağı kattan. (9/ 6)

Gündüzleri, zamanı dilim dilim bölen bu çığlık, *on dakikalık bir teneffüs ya da kırk dakikalık bir ders*; geceleri ise sessizliğe davet, “Koğuşlara gömülün!” çağrısı... (9/ 7)

Tan ağarırken, yine bir zil sesiyle yataklardan sıçrayıp uyanacak *çocuklar ve tüm kuşlar* tedirgin olacak bu sestem. (10/ 1)

Su Sömüren, Seyrek Basan, Dağ Sallayan, Yer Dinleyen, yedi kat yerin
altındaki Devler, Ağlayan Peri, Bahtsız Şehzade, *kan ve irin* akan Çatalçeşme, ulu
ağaçlar, deli sular, kör kuyular, görkemli saraylar ve kanatları göğü kaplayan Anka...
(10/22)

Nedense, *Nazan Hanım ile beni* aynı güne yazıyorlar, birlikte nöbet tutuyoruz her zaman, o, kızlar katında kalıyor bir gece, ben de erkekler katında. (14/ 3)

1.2.10. Ünvan Grubu⁶

şahıs ismi	+	ünvan, makam, rütbe veya akrabalık	= ünvan grubu
ismi			
asıl öge		yardımcı öge	

Leyla Karahan, bir şahıs ismiyle, bir ünvan veya akrabalık isminden kurulan kelime grubu şeklinde tanımlamıştır (Karahan, 2010: 68).

Günay Karaağaç, özel ad öbeğinin alt başlığı olarak verdiği ünvan grubunu, bir özel ad ile ünvan veya akrabalık adlarından birinin eksiz bir biçimde oluşturdukları söz öbeği olarak tanımladığı ünvan grubu hakkında bütün ünvan öbeklerinin özel ad olduğu, özel adın önce, ünvan veya akrabalık adının sonra gelir geldiği bilgilerini verir (Karaağaç, 2009: 168).

Bilal Aktan, ünvan, kişinin toplum içindeki özel yerini, konumunu göstermesi bakımından ünvan adlarının nitelik kavramı taşıdığını belirtir. “Ünvan grubunda ünvan adı, belirten; kişi adı belirtilendir. Bu duruma göre ünvan grubunda temel unsur kişi adıdır. Bu ad ünvan adından önce geldiğine göre ünvan grubu, Türk söz diziminde öge sırasını belirleyen ana ilkeye aykırı bir kuruluştadır.” Der (Aktan, 2016: 42-41).

Araştırmacıların sıfat tamlaması, birleşik isim ve ünvan grubunun ayrımıyla ilgili görüşlerine baktığımızda: Muharrem Ergin “Ünvan grubu bir şahıs ismiyle bir ünvan veya akrabalık isminden meydana gelen kelime grubudur. Şahıs ismi önce, ünvan ve akrabalık ismi sonra gelir. Türkçede bir de ünvan ve akrabalık isimlerinin

⁶ Ünvan grubu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Torun, Yeter “Türkçede Ünvan Grupları ve Diziliş Özellikleri Üzerine”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 2006: 361-368

başa getirilmesi vardır. Bu takdirde birleşik isim meydana gelir. Ünvan veya akrabalık ismi şahsın bir ismi durumuna geçer. Bunlarda vurgu da tam birleşik isim vurgusu olup ikinci unsur, asıl isim unsuru üzerinde bulunur. Vurgu birinci unsur üzerinde olduğu zaman ise karşımıza sıfat tamlaması çıkar.” Der (Ergin, 2013: 389- 390).

Özkan ve Sevinçli “Bir unvan ya da akrabalık isminin bir şahıs ismiyle meydana getirdiği kelime grubu.” Olarak tanımladığı ünvan grubunda ünvan ve akrabalık isimlerinin şahıs isimlerinden sonra gelme zorunluluğu olduğunun altını çizer. Ünvan ve akrabalık isimleri başa geçerse grubun “ünvan grubu” değil “birleşik isim” grubu olduğunu belirtir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 56-57).

Özkan, Toker ve Aşçı *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*’nde ise ünvan isimlerinin şahıs isimlerinden sonra gelme zorunluluğu olmadığını “Türkçede ünvan bildiren isimler şahıs isimlerinden öncede kullanılabilir. Ünvan bildiren kelimelerin önce geldiği gruplarda ünvan isimleri daha çok meslek ve görev isimlerinden oluşmaktadır.” Şeklinde açıklar (Özkan vd. 2016: 105).

Ünvan grubu, bir şahıs ismi ile kişinin taşıdığı ünvan, makam ve akrabalık isminden oluşan grubu olarak ifade edilir. Grubun vurgusu baştaki unsurdadır, unsurları eksiz birleşir. Vurgu birinci unsurun üzerine kaydığında, ünvan unsurları başa geçtiğinde birleşik isim grubu veya sıfat tamlaması meydana gelir. Metne anlam bakımından katkı sağlar.

Aşağıda metinde geçen ünvan grubu örnekleri verilmiştir:

Nazan Hanım birkaç saniye susup yeniden bağırıyor: “Keees! Doğru odana! Çabuk!” (14/ 2)

1.2.11. Sayı Grubu⁷

<u>büyük sayı</u>	+	<u>küçük sayı</u>	= sayı grubu

Bilal Aktan, basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğu olarak tanımlar (Aktan, 2016: 53).

Özkan, Toker ve Aşçı, Türkçede sayıların “tek kelime ile, sıfat tamlaması kalıbı ile, sayı grubu ile” şeklinde üç şekilde karşılandığını ve genellikle ara sayıların sayı grubu şeklinde olduğunu belirtir (Özkan vd., 2016: 107).

⁷ Unsurları sayılardan oluşan kelime grupları için bk. Karaca, Hasan “Türkiye Türkçesinde Sadece Sayılarla Kurulan Söz Dizimsel Yapılar”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17 (3), 2018: 814-819.

Muharrem Ergin, sayı grubu hakkında “Sayı grubu büyük sayı, küçük sayı olmak üzere iki unsurdan yapılır. Büyük sayı önce, küçük sayı sonra getirilir. Doğrudan doğruya yan yana getirilirler, herhangi bir ek almazlar.” Bilgilerini verir (Ergin, 2013: 391).

Leyla Karahan, sayı grubu ve sıfat tamlamasının ayrımı hakkında “Kelime grubu hâlindeki sayılar, sıfat tamlaması veya sayı grubu kuruluşundadır. Genellikle ana sayılar sıfat tamlaması, ara sayılar sayı grubudur. Vurgu, sıfat tamlamasında başta, sayı grubunda sonda bulunur.” Bilgilerini verir (Karahan, 2010: 72).

Sayı grubu, büyük sayı ve küçük sayı birlikteliğiyle kurulan kelime grubu olarak ifade edilir. Grubun unsurları eksizdir ve diğer kelime gruplarından vurgusuyla ayrılır. Vurgu başa kaydığı zaman grup sıfat tamlaması olarak nitelendirilir.

Aşağıda metinde geçen sayı grubu örnekleri verilmiştir:

Gözlerim büyüyor, *bin bir* düşünce, birbiri ardına çarpıyor zihnimin duvarlarına. (16/ 7)

1.2.12. İyelik Grubu

(<u>isim + ilgi hâl eki</u>)	+	(<u>isim + iyelik eki</u>)	= iyelik grubu
tamlayan		tamlanan	

Leyla Karahan *Türkçede Söz Dizimi* ve Özkan, Toker ve Aşçı *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*’nde iyelik grubuna yer vermedikleri görülür.

Tamlayanı teklik veya çokluk kişi zamirlerinden biri olan kelime grupları bir çalışmada “iyelik grubu” (Özmen, 2016: 50), başka bir çalışmada ise “isim tamlaması” (Böler, 2019: 76) olarak sınıflandırılabilir.

Muharrem Ergin, isim tamlaması ile bir başlık altında verdiği iyelik grubu hakkında “İyelik ekli bir isim unsuru ile genitif hâlinde bir isim unsurunun meydana getirdiğı kelime grubudur. Şahıslara bağılı olarak altı şekli vardır. Teklik ve çokluk üçüncü şahıs iyelik eklerinin yaptığı iyelik grubunun tamlayan unsuru ise şahıs zamiri olabileceğı gibi başka bir isim veya isim grubu da olabilir.” Bilgilerini verir (Ergin, 2013: 381).

Bilal Aktan, iyelik ekli unsurun kendisinden önceki ilgi hâlinde bir şahıs zamirine sahiplik, bağlılık ve aitlik ilgisiyle bağlanan kelime grubu olarak tanımlar (Aktan, 2016: 9)

İyelik grubu, kendisinden önceki şahıs zamirine aitliğini bildiren bir diğer iyelik ekli unsurun birlikteliğiyle oluşan kelime grubu olarak ifade edilir. İsim tamlamasıyla benzer yapıda kurulan iyelik grubunda unsurların aldığı ekler sabittir tamlayan unsurda sadece şahıs zamirleri bulunur.

Aşağıda metinde geçen iyelik grubu örnekleri verilmiştir:

İnsanı bir mengene gibi sıkkan bu soğuk, kuru, bir ölünün benzi gibi soluk duvarlar arasında ne zaman nöbetçi kalsam, günün son ziliyle birlikte, daha ışıklar söner sönmez ihtiyar bir kadın tutuyor *ellerimden*. (10/10)

Ya *annem* ya *ninem*, seçemiyorum. (10/11)

Ağaçları kökünden söken o Dev, dişlerini çarka verip geliyor az sonra ve *yatağıma* eğilip camları zangırdatan *sesiyle* soruyor: “Kim uyudu, kim uyanık!?” (11/ 25)

Ben yorganın altından *başımı* çıkarıp *gözlerimi* tavana dikiyorum. (12/ 3)

Sisler, dumanlar içinde, uzak bir gurbette buğulanıyor, buğulanıyor ve *odama* yağıyor. (12/15)

Karanlığı parçalayan o zil sesi hâlâ *kulaklarımda*. (12/17)

Korkularım dağılıyor, *düşüncelerim* değişiyor birden ve daha diri, daha sert *adımlarla* yürüyorum. (14/16)

Kitabını, *defterini* al, beşerli sıra ol! (14/ 27)

Yanağında tatlı bir gülümseyiş var. (16/ 29)

Ara sıra *arkasına* bakarak koşuyor. (16/30)

1.2.13. Kısaltma Grupları

(<u>isim</u> + ek)	+	<u>isim</u>	= kısaltma grubu

Muharrem Ergin, kısaltma grubu başlığı altında bir ayırım yapmamış, kısaltma gruplarını kelime gruplarının ve cümlelerin kısaltması ve yıpranması neticesinde ortaya çıkan kelime grupları olarak değerlendirmiştir (Ergin, 2013; 396).

Leyla Karahan, kısaltma gruplarını kelime grupları ve cümlelerden yıpranma ve kalıplaşma yoluyla oluşan gruplar olarak tanımlar. Kitabının üçüncü baskısında kısaltma gruplarını “Kelime grupları ve cümlelerden yıpranan veya kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan gruplar.” Olarak tanımlar. Kısaltma gruplarını madde şeklinde verirken kitabın üçüncü basımında kısaltma gruplarını “isnat grubu, yükleme grubu, yaklaşma grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, vasıta grubu” başlıklarına yer verir (Karahan, 1995: 39- 44).

Özkan, kısaltma grubu, çeşitli kelime grupları ve cümlelerden yıpranma ve kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan ve her iki öge arasındaki bağlantıyı hâl ekleri veya iyelik eklerinin kurduğu kelime gruplarıdır (Özkan, 2004: 127).

Özkan, Toker ve Aşçı, kısaltma gruplarının kısaltmış birer fiil grubu olduğunu, hâl eklerinin asıl olarak ismi fiile bağlayan ekler oldukları için bulundukları yerde bir fiil veya bir fiil ifadesinin bulunduğunu belirtir. Kısaltma gruplarını “isnat grubu, yükleme grubu, yönelme grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, vasıta grubu, eşitlik grubu, ilgi grubu ve kısaltmış(klişeleşmiş) yapılar” şeklinde ele alır (Özkan vd., 2016: 109).

Özkan ve Sevinçli, isim grupları olarak da bilindiğini belirttiği kısaltma gruplarını, iyelik eki veya hâl eki almış bir isim unsuruyla başka bir isim unsurunun oluşturduğu kelime grubu olarak tanımlar. Kısaltma gruplarını “yönelme grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, isnat grubu, yükleme grubu, vasıta grubu, ilgi grubu, eşitlik grubu, kısaltma (isim) gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları” şeklinde ele alır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 90-99).

Günay Karaağaç, söz öbekleri ve cümlelerden yıpranma ve eksiltme yoluyla oluşan öbekler olarak tanımlar. Kısaltma öbeklerini “isnat öbeği, hâl ve edat öbekleri, yalın hâl öbeği, ilgi hâli öbeği, yapma hâli öbeği, yaklaşma hâli öbeği, bulunma hâli öbeği, uzaklaşma hâli öbeği, vasıta hâli öbeği, yön hâli öbeği, eşitlik hâli öbeği, benzerlik hâli öbeği, karşılaştırma hâli öbeği, sebep hâli öbeği, sınırlandırma hâli öbeği, ünlem öbeği” şeklinde ele alır (Karaağaç, 2009: 143-183).

Araştırmacıların görüşlerine göre kısaltma grupları cümle veya kelime gruplarından (isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil) yıpranma veya kalıplaşması yoluyla oluşan kelime grupları olarak tanımlanır. Grubun unsurları arasında asıl ve yardımcı öge ayrımı yoktur.

1.2.13.1. İsnat Grubu

Muharrem Ergin, biri diğetine isnat edilen iki isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubu olarak tanımladığı isnat grubunun genellikle bir partisip grubunun kısaltmış gibi olduğunu ve onun için grubun kısaltma grubu saymamanın mümkün olduğunu belirtir (Ergin, 2013: 393-394).

Özkan, Toker ve Aşçı, iyelikli veya iyeliksiz bir isim unsuru ile başka bir isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubu olarak tanımladığı isnat grubunun örneklerinde kalıplaşmalar olduğu gibi, geçici olarak kullanılanlarda olduğunu belirtir. Deyimlerde bu tür yapılardan çok yararlanıldığı ve grubun birleşik kelime oluşturmaya elverişli olduğunu belirtir (Özkan vd., 2016: 110-114).

Günay Karaağaç, biri diğetine isnat eden iki isim, isnat öbeğini oluştururken isnat olunan öge başta, isnat edilen öge sonda bulunur. İsnat edilen ögenin, bir özelliğın veya bir niteliğın adı olduğunu belirtir. Ters dönmüş sıfat tamlaması olarak nitelendirdiği isnat öbeğinin isim-fiil veya zarf-fiil öbeğinden kısaltmış ya da isim cümlelerinden kalıplaşmış yapılardır bilgilerini verir (Karaağaç, 2009: 143):

İsnat grubu ve sıfat tamlamasının ayrımı hakkında, Abdurrahman Özkan, “İsnat Grubunun Yapısı ve Görevleri” adlı yazısında grubun ikinci unsurunun genellikle sıfat görevinde kullanılan bir kelimedenden oluşması sebebiyle isnat grubunun sıfat tamlamasının ters çevrilmiş şekli olarak düşünülmemesi gerektiği, isnat grubunun kendine özgü yapısı olan bir kelime grubu olduğunu belirtir. Grubunda unsurlarının, anlam yükünü eşit olarak paylaştıkları için asıl unsur ve yardımcı öge olarak ayrımı olmadığı ve grubun birinci unsurunun aldığı eke göre adlandırdığını belirtir (Özkan, 2001: 14-16).

Metnimizde örneklerini görmediğimiz isnat grubu, kendine has bir yapısı olan genelde kalıplaşmış ifadelerle kurulu kelime grubu olarak ifade edilir.

1.2.13.2. Yükleme Grubu

Muharrem Ergin, akkuzatifli bir isim unsuru ile onun arkasından gelen bir isim unsurundan kurulduğunu belirtir (Ergin, 2013: 397).

Leyla Karahan, birinci unsuru yükleme hâli eki taşıyan kısaltma olarak tanımlar (Karahan, 2010: 81).

Özkan ve Sevinçli yükleme eki almış bir isimin başka bir isimle kurduğu kelime grubu olduğu ve grubun vurgusunun ikici unsurun üzerinde olduğunu belirtir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 94).

Metinde örneklerine rastlanmayan yükleme grubu, belirtme hâl ekinin bulunduğu isim unsuru ile bir isim unsurundan oluşmaktadır.

1.2.13.3. Yönelme Grubu

Muharrem Ergin, datif hâlindeki bir unsurla ondan sonra gelen yalın bir isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubu olarak tanımlar (Ergin, 2013: 394).

Özkan ve Sevinçli, yönelme grubunun, yönelme hâli eki almış bir isimle, ondan sonra gelen bir isim ya da sıfattan oluştuğunu belirtir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 92).

Leyla Karahan, birinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları olarak tanımlar (Karahan, 2010: 81).

Metnimizde örneklerini görmediğimiz yönelme grubu, yönelme hâl ekinin bulunduğu isim unsuru ile bir isim unsurundan oluşur.

1.2.13.4. Bulunma Grubu

Leyla Karahan, birinci unsuru bulunma hâli eki taşıyan kısaltma grupları olarak tanımlar (Karahan, 2010: 82).

Özkan ve Sevinçli, bulunma grubunu, bulunma hâli eki almış bir isim unsuru ile ondan sonra gelen bir sıfat ya da isim unsurundan oluştuğunu belirtir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 93).

Muharrem Ergin, lokatifli bir unsurla ondan sonra gelen bir isim unsurunun meydana getirdiği bir kelime grubu der (Ergin, 2013: 394).

Tuncay Böler ise Türkçede kesir sayıların bulunma grubu ile ifade edildiğini belirtir (Böler, 2019: 194).

Bulunma grubu, bulunma hâl ekinin bulunduğu isim unsuru ile bir isim unsurundan oluşur. İsim unsuru genelde eksizdir.

Aşağıda metinde geçen bulunma grubu örnekleri verilmiştir:

Çürük zeytin, ekşi peynir, metal bardakta soğumuş bir çay ve *önceki günden kalma* kuru ekmekler... (14/ 25)

Her *on dakikada bir*, pansiyon binasının bahçe kapısına bir köy dolmuşu duruyor. (24/ 6)

1.2.13.5. Ayrılma Grubu

Leyla Karahan, birinci unsuru uzaklaşma hâli eki taşıyan kısaltma grupları olarak tanımlar (Karahan, 2010: 83).

Özkan ve Sevinçli, uzaklaşma grubu, uzaklaşma hâli eki almış bir isimle ondan sonra gelen bir isim ya da sıfatın oluşturduğu kelime grubudur der (Özkan ve Sevinçli, 2009: 93).

Muharrem Ergin, ablatifli bir unsurla ondan sonra gelen bir isim unsurunun meydana getirdiği bir kelime grubu olarak tanımlar (Ergin, 2013: 394).

Ayrılma grubu, ayrılma hâl ekinin bulunduğu isim unsuru ile bir isim unsurundan oluşur.

Aşağıda metinde geçen ayrılma grubu örnekleri verilmiştir:

Yüzlerce çocuk, battaniyelere bürünüp *ana sıcağından uzak*, hazin bir uykuya dalacak. (9/ 12)

Gözlerimi kapatıp, dinliyorum ve *otuz yıl öteden gelen* sesleri duyuyorum. (10/18)

Gündüzleri, *kardan gelinliğinin* eteklerini ovaya seren Tekelti'nin yüzüne, siyah bir duvak gibi örtülmüş bulutlar. (12/ 29)

Gövdemde *buzdan bir el* yürüyor. (12/32)

1.2.13.6. Eşitlik Grubu

<u>isim</u> +/ CA	+	<u>isim</u>	= eşitlik grubu

Leyla Karahan, birinci unsuru eşitlik hâli eki taşıyan kısaltma grubu olarak tanımlar (Karahan, 2010: 83).

Özkan ve Sevinçli, eşitlik grubunu birinci unsurun eşitlik hâli eki (-ca, -ce; -ça, çe) almasıyla oluşan kelime grubudur şeklinde tanımlar (Özkan ve Sevinçli, 2009: 97).

Eşitlik grubu, eşitlik ekinin bulunduğu isim unsuru ile bir isim unsurundan oluşan kelime grubudur.

Aşağıda metinde geçen eşitlik grubu örnekleri verilmiştir:

Yatakta büzülüp diğer çocuğa iyice sokuluşu, onun okula daha yenice geldiğini anlatıyor. (16/ 19)

Nazan Hanım, sanki bana da bağıyor, *öylece donup* kalıyorum bir müddet. (14/ 9)

Nedense bulunduğum mekândan *kilometrelerce uzağa* düşüyorum hep. (15/ 13)

1.2.13.7. Vasıta Grubu

<u>isim</u> + / <u>IA</u>	+	<u>isim</u>	= vasıta grubu

Leyla Karahan, birinci unsuru vasıta hâli eki taşıyan kısaltma grupları olarak tanımlar (Karahan, 2010: 83).

Özkan ve Sevinçli ise, söz konusu grubu vasıta eki almış bir isim ile bir başka ismin ya da sıfatın oluşturduğu kelime grubu şeklinde tanımlar (Özkan ve Sevinçli, 2009: 97).

Metnimizde örneklerini görmediğimiz vasıta grubu, vasıta ekinin bulunduğu isim unsuru ile bir isim unsurundan oluşan kelime grubudur.

1.2.13.8. İlgî Grubu

<u>isim</u> + / -In, -Un, -nIn, -nUn	+	isim	= ilgî grubu

Günay Karaağaç, ilişkilendirme öbeklerinden biri olarak nitelendirdiği ilgî öbeğini ekli ilgî hâli çekimindeki birinci isim ögesinin, tamlananı belirleyen iyelik eki almamış ikinci isim ögesiyle ilişkilendirilerek oluşan kelime grubu olarak tanımlar (Karaağaç, 2009: 177).

Tuncay Böler, -In/-Un/, -nIn/-nUn ilgî hâl eki taşıyan isim ögesiyle başka bir isim ögesinden oluşan kelime grubu olarak tanımlar (Böler, 2019:200).

Aşağıda metinde geçen ilgî grubu örnekleri verilmiştir:

Mir Seyit usulca seslenip uyarıyor: “Bu tarafta değil öğretmenim, *bizim köy* şu tarafta!” (20/ 17)

“Olsun, *sizin köye* yakın, diğer köylerin arabasına biner gidersin.” (20/23)

1.2.13.9. Aitlik Grubu

<u>isim</u>	+	<u>isim + -DA/ -ki</u>	= aitlik grubu
<u>isim</u>	+	<u>isim + -ki</u>	

Leyla Karahan *Türkçede Söz Dizimi* ve Özkan, Toker ve Aşçı *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*'nde aitlik grubuna yer verilmemiştir.

Muharrem Ergin, -ki aitlik eki ile ondan önceki bir kelime grubunun yalın hâli, genitif veya lokatif hâli ile kurulur şeklinde tanımlar (Ergin, 2013: 384).

Bilal Aktan, “Bir kelime veya kelime grubu ile o kelime grubunun sonuna eklenen aitlik eki –ki’nin oluşturduğu gruba aitlik grubu denir. Bu grup, içinde bulunma, aitlik ve bağıllık işlevlerini görür. Aitlik eki, aslında yapım eki olduğu hâlde çekim eklerinden sonra gelebilen istisna bir ektir.” Bilgilerini verir (Aktan, 2016: 32).

Gerekirse aitlik grubu, bir isim ile –ki aitlik eki bulunan isimden oluşan kelime grubudur. Unsurlar kelime grubu şeklinde de olabilir.

Aşağıda metinde geçen aitlik grubu örnekleri verilmiştir:

Su Sömüren, Seyrek Basan, Dağ Sallayan, Yer Dinleyen, *yedi kat yerin altındaki* Devler, Ağlayan Peri, Bahtsız Şehzade, kan ve irin akan Çatalçeşme, ulu ağaçlar, deli sular, kör kuyular, görkemli saraylar ve kanatları göğü kaplayan Anka... (10/22)

Akasyanın dalları *az ötedeki* küçük söğüt ağacına doğru kırılacakmış gibi eğiliyor, yaslanıyor ve tekrar doğruluyor. (12/ 34)

Dakikalar, ağır ağır *bir sonraki* günden dem almaya başlıyor. (13/28)

Boş, sessiz koridorda yankılanan ayak seslerim, *mum ışığındaki* eşyaların gölgesi gibi uzuyor, büyüyor. (14/ 11)

Az ötedeki ranzada, bir yastıkta, iki çocuk başına değiyor ellerim. (16/ 13)

Koridorun sağındaki son koğu... (17/15)

Okulun bahçesindeki yüzlerce çocuğu tek tek süzmeye başlıyorum. (25/24)

Pansiyon binasının kenarındaki lojmanda oturan öğretmenlerin çocukları da bahçede. (24/ 10)

Az ötedeki ranzada, bir yastıkta, iki çocuk başına değiyor ellerim. (16/ 13)

Bedeni soğuk yatakta kalıyor, ruhu düşüyor yollara, *dağların eteğindeki* o köye doğru süzölüyor. (22/ 15)

1.3. Cümle Ve Cümle Türleri⁸

H. İbrahim ERTÜRK “Türk Gramerciliğinde Cümle Tasnifleri Üzerine Bir İnceleme” yazısında Türk gramerciliğinin Anadolu sahasındaki seyrinin Müyessiretü’l-Ulûm ile başladığını belirtir. Müyessiretü’l-Ulûmdan günümüze kadar Anadolu sahasında yazılmış başlıca Türkçe gramer kitaplarında, birtakım küçük farklılıklar bulunduğu ancak cümlenin varlığı için bir fikir, bir duygu, bir düşünce ve hüküm belirtmesinin yeterli görölmüştür. Cümlenin kapsamının “hüküm/yargı bildirme” ölçütü çerçevesinde çizildiğini belirtmiştir (Ertürk, 2020: 404-417).

Zeynep Korkmaz, cümle “Bir fikri, bir duygu ve düşünceyi, bir oluş ve kılışı tam olarak bir hüküm hâlinde anlatan kelime grubu. Cümlenin varlığı için asgari şart bir çekimli fiildir.” (Korkmaz, 1992: 32).

Muhsine Börekçi, cümleyi öncelikle bildirdiğı ileti açısından bitmiş ve bağımsız bir yargı olarak tanımlar (Börekçi, 2015: 363).

Doğan Aksan, tümcenin bir düşüncenin, bir duygunun ya da bir yargının başlı başına anlatımına yarayan ve içindeki sözcüklerin sayısı sınırlı olmayan, dile ait bir birim oluşu üzerinde durur. Tümce türlerini ise; a. Bildiri tümcesi, b. İstek tümcesi, c. Bağımsız tümce olarak verir (Aksan, 2007: 122-123).

İbrahim Delice, “Cümle Nasıl Tanımlanmalıdır?” yazısında cümleyi “Cümle, bir yükleme –biri mutlaka özne veya nesne olmak koşuluyla- ona bağılı en az bir tamamlayıcıdan oluşan ve bir kılış, oluş, veya durum bildiren söz dizimidir.” Şeklinde tanımlar. “Yapı Açısından Cümle Sorunu” yazısında yapısına göre cümleleri basit, birleşik (girişik birleşik, iç içe birleşik cümle, karmaşık birleşik cümle), kullanımlarına göre; sıralı cümle (bağımlı sıralı cümle, bağımsız sıralı cümle), bağılı cümle olarak ayırmıştır (Delice, 2012: 37-40a; 874-875).

Muharrem Ergin, cümleyi bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime grubu olarak tanımlar.

⁸ Cümlenin nitelikleri için bk. Muhsine Börekçi “Söz Dizim Kuramları Bağlamında Türkçe Söz Dizim” (Börekçi, 2015: 361).

Kelime gruplarının “belirtme”, cümlelerin ise hüküm grubu olduğunu belirtir ve cümlelerin varlığı için asgari şartın çekimli bir fiil olduğunu ekler. Cümleleri fiil cümlesi, isim cümlesi, birleşik cümle “şartlı birleşik cümle, ki’li birleşik cümle, iç içe birleşik cümle” olarak ele alır (Ergin, 2013: 398-407).

Leyla Karahan, *Türkçede Söz Dizimi* kitabının üçüncü baskısında cümle çeşitlerini: Yüklemin yapısına göre; a. Basit cümle, b. Birleşik cümle “şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle”, c. Bağlı cümleler “ki’li bağlı cümle, diğer bağlama edatlarıyla bağlı cümle”, sıralı cümleler. Yüklemin türüne göre: a. Fiil cümlesi, b. İsim cümlesi. Yüklemin yerine göre cümleler; a. Kurallı cümle, b. Devrik cümle. Anlamına göre cümleler; a. Olumlu cümle, b. Olumsuz cümle, c. Soru cümlesi şeklinde bir ayrıma gitmiştir (Karahan, 1995: 60-74). Karahan, cümleyi bir düşüncüyü, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisi olarak tanımlar. Cümleyi dilin en küçük anlatım birimi olarak tabir eder. Cümle çeşitlerini: Bağlanma şekillerine göre cümleler: a. Bağlama edatlarıyla bağlanan cümleler, b. Ortak cümle öğeleriyle bağlanan cümleler; c. Ortakkip-şahıs ekleriyle bağlanan cümleler, ç. Anlam ilişkisiyle bağlanan cümleler”. Yüklemin türüne göre cümleler; a. Fiil cümleleri, b. İsim cümleleri. Yüklemin yerine göre cümleler; a. Kurallı, düz cümleler, b. Devrik cümleler. Cümlelerin anlam özelliklerine göre cümleler; a. Olumlu cümle. B. Olumsuz cümleler, c. Soru cümleleri şeklinde ele alır (Karahan, 2010: 9-85-107).

Özkan, Toker ve Aşçı, cümleyi bir düşünce, bir duygu, bir oluşu, bir kılışı tam bir yargı hâlinde anlatan kelime veya kelime dizisi olarak tanımlar. Cümle çeşitlerini: Yapısına göre cümleler; a. Basit, b. Birleşik (şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki’li birleşik cümle), c. Sıralı cümle (bağımlı sıralı cümle, bağımsız sıralı cümle). Yüklemin türüne göre cümleler; a. Fiil cümlesi, b. İsim cümlesi. Yüklemin yerine göre cümleler; a. Kurallı cümle, b. Devrik cümle. Anlamına göre cümleler; a. Olumlu cümle, b. Olumsuz cümle, c. Soru cümlesi şeklinde ele alır (Özkan vd., 2016: 12).

Bilal Aktan, cümleyi bir düşüncüyü, duyguyu, durumu ve olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisi olarak tanımlar. Yüklemin türüne göre cümleler; a. İsim cümlesi, b. Fiil cümlesi. Anlamına göre cümleler; a. Olumlu cümle, b. Olumsuz cümle, c. Soru cümlesi, d. Emir cümlesi, e. Ünlem cümlesi. Yüklemin yerine göre cümleler; a. Kurallı cümle, b. Devrik cümle. Yapılarına göre cümleler; a. Basit cümle,

b. Birleşik cümle, c. Sıralı cümle, ç. Bağlı cümle, d. Ara sözlü/ cümleli cümle, e. Eksiltili \ kesik cümle şeklinde ele alır (Aktan, 2016: 81).

Günay Karaağaç, *Türkçenin Söz Dizimi*'nde cümle hakkında bir yapma veya olmanın nitelendirildiği dil yapıları şeklinde yaptığı tanımı, varlığın adı olan söz ve söz öbekleri yanında, varlıkta gerçekleşen değişimin şeklinde genişletir. Yüklemin yapısına göre cümleler; a. Basit cümle, b. Birleşik cümle “şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki’li birleşik cümle”, c. Sıralı cümle, ç. Bağlı cümle “sıralı bağlı cümle, açıklamalı bağlı cümle”, d. Ara sözlü/ cümleli cümle, e. Eksiltili \ söz cümle. Yüklemin türüne göre cümleler; a. Fiil cümlesi, B. İsim cümlesi. Yüklemin yerine göre cümleler; a. Kurallı cümle, b. Devrik cümle. Anlamına göre cümleler; a. Olumlu cümle, b. Olumsuz cümle, c. Soru cümlesi şeklinde ele alır. Açıklayıcı bağlama edatlarıyla kurulan yapıları *açıklamalı bağlı cümle* şeklinde tanımlamıştır (Karaağaç, 2009: 183-209).

Özkan ve Sevinçli, cümleyi en dar anlamıyla yargı grubu olarak ifade ederler. Cümle türlerini: Yükleme göre cümleler; a. İsim ‘basit zamanlı isim cümlesi, birleşik zamanlı isim cümlesi’, b. Fiil cümlesi ‘basit fiillerle kurulan cümleler, birleşik fiillerle kurulan cümleler, birleşik zamanlı fiillerle kurulan cümleler, geçişli fiillerle kurulan cümleler, geçişsiz fiillerle kurulan cümleler, etken çatılı fiillerle kurulan cümleler, edilgen çatılı fiillerle kurulan cümleler, ettirgen çatılı fiillerle kurulan cümleler, işteş çatılı fiillerle kurulan cümleler, dönüşlü çatılı fiillerle kurulan cümleler. Yüklemin anlamlarına göre cümleler; a. Olumlu (olumlu isim cümlesi, olumlu fiil cümlesi), b. Olumsuz (olumsuz fiil cümlesi, olumsuz isim cümlesi), c. Soru (soru ekiyle yapılan cümleler, soru sıfatıyla kurulan cümleler, soru zamiri ile kurulan cümleler, soru zarfıyla kurulan cümleler, soru edatıyla kurulan cümleleri), ç. Emir cümlesi, d. Ünlem cümlesi. Yüklemin yerine göre cümleler; a. Kurallı cümle, b. Devrik cümle, Yapılarına göre cümleler; a. Basit cümle, b. Birleşik (şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki’li birleşik cümle, girişik cümle), c. Sıralı cümle (bağımlı sıralı cümle, bağımsız sıralı cümle), ç. Bağlı cümle, d. Ara sözlü/ cümleli, e. Eksiltili cümle\ kesik cümle şeklinde ele alır. Yüklemin emir kipiyle çekimlenmiş fiil cümlelerini *emir cümlesi*, insanların duygularını, coşkularını, hayretlerini anlatan cümleleri *ünlem cümlesi* şeklinde tanımlamıştır. Cümle başı bağlaçları ile birbirine bağlanan cümlelere *bağlı cümle*, birleşik cümle olarak değil, basit cümle olarak değerlendirmek gerektiğini belirttiği *girişik cümleyi* ise fiilimsilerle (isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil)

kurulan cümleler olarak tanımlamıştır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 137-194).

Tuncay Böler, cümleleri yapılarına göre cümleler; a. Basit cümle, b. Birleşik cümle (şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, bağlı birleşik cümle, ara cümleli birleşik cümle, karmaşık birleşik cümle), c. Sıralı cümle (bağımlı sıralı cümle, bağımsız sıralı cümle), d. Eksiltili kesik cümle. Yüklemin türüne göre cümleler; a. İsim cümlesi, b. Fiil cümlesi. Yüklemin yerine göre cümleler; a. Kurallı cümle, b. Devrik cümle. Anlamına göre cümleler; a. Olumlu cümle, b. Olumsuz cümle, c. Soru cümlesi olarak ele alır. Bağlı cümle ifadesi yerine Böler, “Bağlı Birleşik Cümle” ifadesini kullanır ve çeşitli anlam ilişkilerine sahip iki veya daha fazla basit ya da birleşik cümleleri birtakım bağlaçlarla birbirine bağlanması biçiminde oluşan cümleler olarak tanımlar. Karmaşık birleşik cümleyi ise bünyesinde birden çok birleşik ya da sıralı cümle yer alan cümleler olarak tanımlar (Böler, 2019: 207-269).

Cümle/ tümleç, yargı bildiren bir unsur veya içinde başka ögeleri de barındıran ya da birden çok yargının sıralandığı sözcük dizisi olarak tanımlanabilir. Yüklemin türüne, yüklemin yerine göre cümle çeşitlerine bakıldığı zaman ortak görüşler olduğu ancak anlamına göre (emir cümlesi, ünlem cümlesi) ve yapısına göre (bağlı cümle, ara sözlü cümle ve eksiltili cümle) cümleler konusunda farklı görüşler olduğu görülmektedir. Çalışmamızda cümleyi yüklemin anlamlarına göre “olumlu cümle, olumsuz cümle ve soru cümlesi” şeklinde değerlendirip “emir cümlesi ve ünlem cümlesi” başlıklarına, yapısına göre cümleler kısmında ise cümleleri “basit cümle, sıralı cümle ve birleşik cümle” şeklinde değerlendirip “bağlı cümle, girişik cümle” başlıklarına yer verilmemiştir. Cümle çeşitleri: Yapısına göre cümleler; a. Basit, b. Birleşik (şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki’li birleşik cümle), c. Sıralı cümle (bağımlı sıralı cümle, bağımsız sıralı cümle). Yüklemin türüne göre cümleler; a. Fiil cümlesi, b. İsim cümlesi. Yüklemin yerine göre cümleler; a. Kurallı cümle, b. Devrik cümle. Anlamına göre cümleler; a. Olumlu cümle, b. Olumsuz cümle, c. Soru cümlesi şeklinde, eksiltili cümleyi ise ayrı bir başlık olarak değerlendirilmiştir.

1.3.1. Yapısına Göre Cümle

Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi* adlı kitabında “Basit Cümle ve Sıralı Cümle” başlıklarına yer vermemiş, yapısına göre cümleleri “Birleşik Cümle” ana başlığında “şartlı birleşik cümle, ki’li birleşik cümle, iç içe birleşik cümle” şeklinde ele almıştır (Ergin, 2013: 404-407).

Özkan, Toker ve Aşçı, yapısına göre cümleler; a. Basit, b. Birleşik (şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki'li birleşik cümle), c. Sıralı cümle (bağımlı sıralı cümle, bağımsız sıralı cümle) olarak ele almıştır (Özkan vd., 2016: 125-150).

Leyla Karahan, yüklem yapısına göre; a. Basit cümle, b. Birleşik cümle “şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle”, c. Bağlı cümleler “ki'li bağlı cümle, diğer bağlama edatlarıyla bağlı cümle”, sıralı cümle olarak ele almıştır (Karahan, 1995: 61-66).

Bilal Aktan, yapılarına göre cümleler; a. Basit cümle, b. Birleşik cümle, c. Sıralı cümle, ç. Bağlı cümle, d. Ara sözlü/ cümleli cümle, e. Eksiltili \ kesik cümle şeklinde ele alır (Aktan, 2016: 81).

Tuncay Böler, yapılarına göre cümleler; a. Basit cümle, b. Birleşik cümle (şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, bağlı birleşik cümle, ara cümleli birleşik cümle, karmaşık birleşik cümle), c. Sıralı cümle (bağımlı sıralı cümle, bağımsız sıralı cümle), d. Eksiltili \ kesik cümle şeklinde ele alır (Böler, 2019: 207-244).

Günay Karaağaç, yapısına göre cümleler; a. Basit cümle, b. Birleşik cümle “şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki'li birleşik cümle”, c. Sıralı cümle, ç. Bağlı cümle “sıralı bağlı cümle, açıklamalı bağlı cümle”, d. Ara sözlü/ cümleli cümle, e. Eksiltili \ söz cümle. (Karaağaç, 2009: 183-209).

Özkan ve Sevinçli, yapılarına göre cümleler; a. Basit cümle, b. Birleşik (şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki'li birleşik cümle, girişik cümle), c. Sıralı cümle (bağımlı sıralı cümle, bağımsız sıralı cümle), ç. Bağlı cümle, d. Ara sözlü/ cümleli, e. Eksiltili cümle \ kesik cümle şeklinde ele alır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 137-194).

Yapısında göre cümleler konusunda tam bir görüş birliği olmadığı görülür. Fiilimsiler yargı bildirmediikleri için yan cümle hükmünde değildirler. Ama buna rağmen bazı araştırmacıların “girişik birleşik cümle” konusuna yer verdikleri görülür. Aynı şekilde bağlaçlarla bağlı cümlelerin bağlı veya sıralı cümle olarak kabulü konusunda da görüş ayrılığı vardır.

Leyla Karahan, “Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları Üzerine” adlı yazısında yapısına göre cümle sınıflandırmasındaki farklılıkları birkaç maddede açıklar. İlk olarak karışıklığa yol açan sebeplerden birini, kullanılan terimlerdeki farklılıklar olarak açıklar ve diğer ve en önemli sebebi “yapı, cümle ve yargı”

kavramlarıyla ilgili farklı yaklaşımlar olarak verir. “Yapı” ile kastedilen bazılarına göre anlamı taşıyan ve anlamla bütünleşen gramatikal çerçeve, bazılarına göre ise sesle şekillenen bu anlamın zihindeki ham maddesi olursa elbette ortaya çeşitli sınıflandırmalar çıkacaktır. “Cümle”yi bir taraftan yargılı anlatım şeklinde tanımlarken, diğer taraftan yargısız anlatımları cümle saymak çelişkisi; henüz “yargı” kavramında anlaşılamamış, “bitmişlik” ve “bitmemişlik”, yani yargı ile yargısızlık arasında “yarı bitmişlik”, yani yan yargı, yarım yargı gibi gerçek olmayan noktalar vehmeden araştırmacıların vehimleri de sınıflandırmalardaki farklılığa sebep olan diğer faktörlerdendir.” Der (Karahan, 2000: 16-17).

Araştırmacıların içinde isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil bulunan cümleler hakkında görüşlerine baktığımızda: Mehmet Özmen, içinde fiilimsi bulunan cümleleri “Girişik Basit Cümle” olarak adlandırmıştır. “Fiilimsiler, cümle öğelerinden bazılarını almakla birlikte, kip ve kişi ifadesi taşımadıkları, çekimli fiil biçimleri olmadıkları, müstakil bir cümle oluşturamadıkları, bir fikri, bir düşüncüyü veya bir hükmü tam olarak ifade edemedikleri için, içerisinde fiilimsi ve fiilimsi grubu bulunan cümleler, basit cümlelerdir.” Der (Özmen, 2016: 141-142).

Özkan ve Sevinçli ise fiilimsi bulunan cümleleri, birleşik cümlenin içinde “girişik cümle” başlığı altında verip fiilimsilerle tamamlanan cümleleri, birleşik cümle olarak değil, basit cümle olarak değerlendirmek gerektiğini ifade eder (Özkan ve Sevinçli, 2009: 182).

Bilal Aktan, bazı kaynaklarda yer alan “girişik cümle” adıyla adlandırılan birleşik cümle türüne, birleşik cümlenin yargı taşıyan en az iki yükleme, yani birden fazla yargı taşıyan isim veya çekimli fiile sahip olduğu ancak girişik birleşik cümle tek yargı bulunduğunu belirterek karşı çıkmıştır (Aktan, 2016: 123).

Bu konuda Leyla Karahan, basit ve birleşik cümle üzerinde durduğu “Türkçede Birleşik Cümle Problemi” yazısında “yargı” kavramına dikkat çeker. İçinde sıfat-fiil, isim-fiil ve zarf-fiil bulunan cümleler, bazı araştırmacılar tarafından bu unsurların yargı bildirmediği gerekçesiyle “basit cümle” kabul edilirken, aynı tip cümlelerin başka araştırmacılar tarafından bu unsurların yargılı, yarım yargılı veya yan yargı olduğu gerekçesiyle “birleşik cümle” kategorisinde değerlendirildiğini belirtir. Tek yargılı her cümleyi basit cümle kabul eder. İsim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiillerin diğer isim, sıfat ve

zarflardan görev bakımından hiçbir farklarının olmadığı ve bu kelimelerin varlığının basit cümlelerin yapısını etkilemediğini belirtir (Karahana, 1993: 19-23).

Araştırmacıların sıralama bağlacı, virgül, noktalı virgülle, cümle başı bağlaçlarıyla bağlanan cümleler hakkında görüşlerine baktığımızda: Leyla Karahan, sıralı cümleyi iki veya daha fazla cümlelerin virgül veya noktalı virgülle ayrılması şeklinde tanımlarken bağlama edatlarıyla bağlanmış cümleleri bağlı cümle olarak belirtir (Karahana, 1995: 66).

Özkan, Toker ve Aşçı, arka arkaya sıralanmış cümlelerden oluşan, cümlelerin her birinin kendi başına bir yargı bildirmekle birlikte öteki cümlelerle aralarında bir anlam ilişkisi olduğunu, birbirlerine sıralama bağlacıyla veya virgül ya da noktalı virgülle bağlanmasıyla oluşan cümleleri “Sıralı Cümleler” olarak tanımlarken cümle başı bağlaçlarla bağlanan cümleleri “Bağlı Cümle” olarak tanımlar (Özkan vd., 2016: 209-218).

Tuncay Böler, virgül veya noktalı virgül ile bağlanan cümleleri “Sıralı Cümle” başlığında değerlendirirken birtakım bağlaçlarla bağlanan cümleleri ise “Bağlı Birleşik Cümle” başlığı altında vermiştir (Böler, 2019: 224, 239).

Mehmet Özmen, “Birleşik Cümle” başlığı altında virgül veya noktalı virgülle ayrılan cümlelerden oluşan cümleleri “Sıralı Birleşik Cümle” olarak verirken cümle bağlayan bağlaçla bağlanmasıyla oluşan cümleleri “Bağlı Birleşik Cümle” olarak değerlendirmiştir (Özmen, 2016: 143-156).

Sıralı cümlelerin birleşik cümlelerden farklı olduğunu belirten Özkan, Toker ve Aşçı, birleşik cümlelerde bir ana cümle, bir yardımcı cümle olduğu ve yardımcı cümlelerin ana cümlelerin bir unsuru olduğu, sıralı cümlelerde ise bir cümlelerin bir diğerinin unsuru olmadığı ve cümlelerin şekilce birbirlerinden bağımsız olduğunu belirtir (Özkan vd., 2016: 138).

Selma Gülsevin, “Zarf-Fiil Eklerinin Cümle Sıralama İşlevi ve Bunun Söz Dizimindeki Yeri Üzerin” adlı yazısında “Söz dizimi üzerine yapılan çalışmalarda genellikle cümle bağlayıcı morfemler olarak bağlaçlar, bağlama edatları gösterilir. Oysa -(y)Ip, -(y)ArAK ve -ken zarf-fiil ekleri zarf oluşturmalarının yanı sıra cümleleri sıralayarak bağlama işlevine de sahiptirler. -(y)Ip, -(y)ArAk veya -ken ekleriyle bağlanarak oluşturulan cümleler iki ayrı cümle olarak görülmeli ve “bağlanış şekilleri” ya da “yapısına göre cümleler” başlıkları altında değerlendirilip

sınıflandırılmalıdır.” Yer verdiği görüşü dikkat çekicidir (Gölsevin, 2020: 135-146).

Yapısına göre cümleler kısmında ise cümleleri “basit cümle, sıralı cümle ve birleşik cümle” şeklinde değerlendirip “bağlı cümle, girişik cümle” başlıklarına yer verilmemiştir. Bağlı cümleler çalışmamızda sıralı cümle olarak değerlendirilmiştir.

1.3.1.1. Basit Cümle

Zeynep Korkmaz, bir düşünceyi bir duyguyu veya bir oluş ve kılışı tek bir yargı hâlinde anlatan en az bir yüklemden oluşan cümle türü olarak tanımlar (Korkmaz, 1992: 20).

Özkan, Toker ve Aşçı, bir tek çekimli fiil bulunan cümle olarak tanımladığı basit cümlelerin, tek yargıdan ibaret ve tek yüklemi olan cümleler biçiminde olduğunu belirtir (Özkan vd., 2016: 128).

Bilal Aktan, tek çekimli fiil ile kurulan cümleyi basit (yalın) cümle olarak tanımlar ve ekler basit cümlelerin özelliği tek yükleme sahip olmasıdır. Cümlelerin oluşumunda ya çekimli bir fiil ya da ek fiil (i-mek) almış bir isim, isim soylu bir kelime veya isim gibi kullanılan bir kelime grubu bulunur. Ek fiilin bazen cümle sonunda kullanılmayacağını belirtir (Aktan, 2016: 122).

Günay Karaağaç, yapısında isim veya fiil cinsinden tek yüklem bulunan cümleleri basit cümle olarak tanımlayarak basit cümleyi belirleyen, yüklem dışındaki öğelerin varlığı veya sayısının olmadığını belirtmiştir (Karaağaç, 2009: 197).

Basit cümle, tek yargı bildiren yani tek yüklemi olan cümlelerdir. Yüklem fiil cümlelerinde çekimli bir fiil, isim cümlelerinde ise ek-fiil almış bir sözcüktür. Çalışmamızda içinde yargı bildirmediği için fiilimsi ve fiilimsi grubu bulunan cümleleri basit cümle olarak değerlendirilmiştir.

Aşağıda metinde geçen basit cümle örnekleri verilmiştir:

Zil sesinin ardından bir koşuşturma başlıyor koridorlarda. (9/ 5)

Bir bir susuyor musluklar. (10/ 3)

Loş koridorlar su seslerini yutuyor. (10/ 4)

Rüzgâr ağaçları örseleyip hışımla geçiyor pencerelerden... (10/ 9)

Homurdanarak gidiyor Dev. (12/ 2)

O çocuğu, kitabın sayfaları arasında bırakıp dönüyorum. (13/ 25)

Koridoru iyice aydınlatamayan lambanın zayıf, körsen ışığı eşliğinde, koğuşa varıyorum. (16 / 5)

Mir Seyit, bir karşısındaki dağa, bir de dönüp arkasına bakıyor. (26/ 22)

Dalıp gidiyorum. (20/ 16)

1.3.1.2. Sıralı Cümle

Zeynep Korkmaz, “sıralı birleşik cümle” olarak ele aldığı konuyu “Yalnız başlarına kullanıldıklarında da birer anlam taşıyan hükümlü cümlelerin yan yana gelmesiyle, noktalı virgül veya bağlaçlarla birbirine bağlanarak kurulan birleşik cümle. Sıralı birleşik cümleler bağımlı ve bağımsız olmak üzere ikiye ayrılır.” Şeklinde açıklar (Korkmaz, 1992: 134).

Özkan, Toker ve Aşçı, sıralı cümle tanımlarında bağlaçlarla birbirine bağlanan cümleler içinde sıralı cümle ifadesini kullanır ve sıralı cümle olarak kabul eder (Özkan vd., 2016: 138).

Bilal Aktan da “Her biri ayrı ayrı yargı bildirdiği hâlde aralarındaki sıkı anlam ilişkisiyle arka arkaya sıralanmış cümlelerdir. Her cümle birbirine sıralama bağlaçları, virgül (,) ya da noktalı virgül (;) ile bağlanır. Aralarında birleşik cümlede olduğu gibi temel – yardımcı cümle ilgisi bulunmaz; art arda olma, eş zamanda olma veya karşılaştırma- denkleştirme gibi anlam ilgisi bulunur. Sıralı cümlelerin her biri yapı ve anlam bakımından farklı özellikler taşıyabilir.” Der (Aktan, 2016: 128).

Sıralı cümle, birden fazla yargının virgül, noktalı virgül ve bağlaçlarla birbirine bağlandığı cümlelerdir. Bağlaç konusunda görüş ayrılıkları vardır. Çalışmamızda bağlaçlarla bağlanan cümleler sıralı cümle olarak değerlendirilmiştir. Sıralı cümleler yapı ve anlam bakımından farklı olabildikleri gibi genel olarak aralarında anlamsal bağ bulunur. Cümlelerin arasında öge ortaklığı var ise bağımlı sıralı cümle, öge ortaklığı yok ise bağımsız sıralı cümle olarak adlandırılır.

1.3.1.2.1. Sıralı Cümle Türleri

1.3.1.2.1.1. Bağımlı Sıralı Cümle

Özkan, Toker ve Aşçı, bağımlı sıralı cümleler yalnız başlarına kullanıldıklarında bir anlam taşımayan ancak özne, tümleç veya yüklemeleri ortak olan cümleler olarak tanımlar. “Bazı sıralı cümlelerde bir öge ortaklığı olmayıp kip ve şahıs eki ortaklığı bulunur. Bu tür cümlelerde kip ve şahıs eki tekrarlanmaz, son cümlede kullanılır.” (Özkan vd., 2016: 139-140).

Aşağıda metinde geçen bağımlı sıralı cümle örnekleri verilmiştir:

Önce pansiyon binasının çatısına konacaklar, sonra pencerelerin pervazlarına. (konacaklar). (9/ 18)

O kerpiç evin en büyük oğlu, şiirler okuyor, masallar anlatıyor bana. (10 /17)

Birden, geceleri o kerpiç evin odalarına huzur veren şiirler, masallar uzaklaşıyor, kayboluyor. (11/6)

“Sen yat, uyu!” (11/21)

Deli poyraz durmadan uğulduyor, sarsıyor pencereleri. (11/25)

Odadaki eşyalar eğilip bükülüyor, şekil değiştiriyorlar aniden. (12/4)

1.3.1.2.1.2. Bağımsız Sıralı Cümle

Özkan, Toker ve Aşçı, bağımsız sıralı cümleler yalnız başlarına kullanıldıklarında bir anlam taşımayan, anlamca birbirini bütünleyen ancak özne, tümleç veya yüklemeleri ortak olmayan cümleler olarak tanımlar (Özkan vd., 2016: 140).

Aşağıda metinde geçen bağımsız sıralı cümle örnekleri verilmiştir:

Tan ağarırken, yine bir zil sesiyle yataklardan sıçrayıp uyanacak çocuklar ve tüm kuşlar tedirgin olacak bu sestten. (10 /1)

Rüzgâr eteğini savuruyor o kadının, eteği yüzüme savruluyor. (10/12)

Sonra yıllar ötesinden, zifiri karanlıklar içinden masal kahramanları sıyrılıp geliyor gözlerimin önüne, hepsini görüyorum. (10/20)

Dişlerim birbirine vuruyor, ürperiyor titriyorum. (12/33)

Kim bilir onlar hangi tepelere tırmanıyor, hangi yaylalara yürüyorlar. (13 /19)

Yüzüne kar taneleri savruluyor durmadan, yanakları acıyor. (26/25)

“Mir Seyit’i bulmuşlar.” Diyor, “Donmuş.” (25 /30)

1.3.1.3. Birleşik Cümle

Günay Karaağaç, yapısında birden fazla yüklem bulunan cümle olarak tanımladığı birleşik cümle ile basit cümlelerin ayrımı “Basit cümle söz ve söz öbekleriyle kurulur. Birleşik cümleler ise basit cümle özelliğine sahip birden fazla basit cümle ile kurulur. Basit cümlelerin yapısı, söz ve söz öbeklerinden oluşan cümle öğelerinden oluşur. Birleşik cümle ise, her biri kendi içinde bir bütün oluşturan birden fazla cümleden oluşur.” Şeklinde ifade etmiştir. Birleşik cümleyi “şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki’li birleşik cümle” alt başlıklarıyla verir (Karaağaç,2009: 197-199).

Bilal Aktan, yargının bulunduğu bir temel cümle ile onu anlam ve görev bakımından tamamlayan bir veya birden fazla yan cümleden oluşan cümleye birleşik cümle denir. “şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki’li birleşik cümle” başlıklarını verir (Aktan, 2016: 123).

Muharrem Ergin, bir asıl cümle ile onun manasını tamamlayan bir veya daha fazla yardımcı cümleden oluşan cümle olarak tanımladığı birleşik cümleyi “şartlı birleşik cümle, ki’li birleşik cümle, iç içe birleşik cümle” alt başlıklarıyla verir (Ergin, 2013: 404-407).

Tuncay Böler, birleşik cümleyi “şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, bağlı birleşik cümle, ara cümleli birleşik cümle, karmaşık birleşik cümle” alt başlıklarıyla verir (Böler, 2019: 218-238).

Mehmet Özmen ise birleşik cümleyi “sıralı birleşik cümle, şartlı birleşik cümle, bağlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle” alt başlıklarıyla verir (Özmen, 2016: 143-196). Bizim çalışmamızda kullandığımız sınıflandırma ise Özkan, Toker ve Aşçı “şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki’li birleşik cümle” sınıflandırmasıdır (Özkan vd., 2016: 129-138).

Birleşik cümle, temel cümle ile anlamca onu tamamlayan bir yardımcı cümleden oluşur. Temel ve yan cümle terimlerini Zeynep Korkmaz “Temel cümle; birleşik bir cümlede ana fikri taşıyan ve esas yargıyı üzerinde bulunduran cümledir.

Yan cümle; birleşik cümlede asıl cümleyle anlam bakımından ilgili olan, ana cümlelerin verdiği kavramı bir şarta, bir sebebe bir dileğe, bir açıklamaya bağlamak suretiyle onu çeşitli yönlerden tamamlayan ve kuruluşu bir cümle değerinde olup yargı taşıyan cümledir.” Şeklinde açıklamıştır (Korkmaz, 1992: 149-169).

Çalışmamızda birleşik cümleyi şartlı birleşik cümle, ki’li birleşik cümle ve iç içe birleşik cümle başlıklarıyla ele aldık.

1.3.1.3.1. İç İçe Birleşik

Zeynep Korkmaz, iç cümleyi “İç içe girmiş birleşik bir cümlede, tümleç görevi yüklenen ve anlamca temel cümlelerin nesnesi durumunda olan yardımcı cümle.” Olarak tanımlamıştır (Korkmaz, 1992: 81).

Muharrem Ergin, iç içe birleşik cümleyi bir cümlelerin başka bir cümlelerin içine girmesi ile meydana gelen birleşik cümle olarak tanımlar (Ergin, 2013: 406).

Özkan, Toker ve Aşçı, tam bir birleşik cümle sayılmayan iç içe birleşik cümlelerde yardımcı cümle ana cümlelerin bir unsuru veya o unsurun bir parçası durumunda olduğu ve yardımcı cümlelerin önce, asıl cümlelerin ise sonra geldiğini belirtir. Nakil durumu olmayan iç içe birleşik cümlelerde iç cümlelerin isim unsuru gibi kullanıldığı ve bir edatla edat grubu oluşturularak ana cümlelerin “zarfı” olarak görev yaptığını belirtir (Özkan vd., 2016: 133-134).

Leyla Karahan, iç içe birleşik cümlelerin tanımını şöyle ifade etmiştir: “Bir cümlelerin herhangi bir görevle başka bir cümlelerin içinde yer aldığı cümledir. Yardımcı cümle, ana cümlelerin bir unsuru veya o unsurun bir parçasıdır. Ana cümle sonda bulunur. Bu sıralanış, Türk cümle yapısına uygundur.” (Karahan, 1995: 63).

Bilal Aktan, bir cümle ile o cümlede görev alan başka bir cümlelerin yer almasıyla kurulan birleşik cümle olarak tanımladığı iç içe birleşik cümlede temel cümleye dış cümle, yan cümleye iç cümle der. Temel cümlede yüklem çoğu zaman çekimli bir fiilden, iç cümlede ise çekimli bir yüklem fiil olabileceği gibi ek fiil almış bir yüklem ismi de olabildiğini belirtir. İç cümle ile ilgili “İç cümle her zaman temel cümlelerin ya doğrudan nesnesi olur ya da iç cümledeki herhangi bir kelime grubuna ait bir isim görevi üstlenir. Temel cümlelerin yüklemi çok zaman bilmek, görmek, görünmek, saymak, sayılmak, sanmak, zannetmek, hissetmek, farz etmek, duymak,

işitmek, ummak gibi geçişli fiillerden oluşur. İç içe birleşik cümlelerin kullanımına en çok alıntılar ve aktarmalarda başvurulur.” Bilgilerini verir (Aktan, 2016: 126).

İç içe birleşik cümle, bir temel cümle ile o cümlelerin içinde anlamı tamamlamak için görev alan bir yan cümleden oluşan cümle türüdür. Yardımcı cümle, ana cümlelerin bir unsurudur⁹.

Aşağıda metinde geçen iç içe birleşik cümle örnekleri verilmiştir:

“Ağabeyim gitti! Ağabeyim gitti!” diye yerlere yatıp ağlıyorum. (11/13)

“Ağabeyim niye gelmedi?” diye soruyorum her gece. (11/ 19)

“İnsan eti kokuyooooor! İnsan eti kokuyooooor!” diye üzerime yürüyor Dev’in çocukları. (12/ 7)

“Öğrencileri son bir kez kontrol etmek gerek” diye söylenip koğuşlara doğru ağır, yorgun adımlarla yürümeye başlıyorum. (13/ 29)

“Dağların karı sökülmüş, yollar açılmış” diye geçiriyorum içimden. (24/ 9)

“Oda alıştı” diyorum, gülümsüyorum. (24/ 3)

“Benim köyüm de çok uzak mir Seyit.” Diye söyleniyorum kendi kendime. (20/ 3)

1.3.1.3.2. Şartlı Cümle

<u>yan cümle (sA)</u>	+	<u>temel cümle</u>	= şartlı birleşik cümle

Özkan, Toker ve Aşçı “-sA ekli yapı istek ve temenni ifade ettiği zaman bir yargı bildirir ve bağımsız bir cümle olabilir. “(Özkan vd., 2016: 132).

Muharrem Ergin, şartlı cümleyi Türkçenin asıl birleşik cümlesi olarak kabul eder ve başlangıçtan beri Türkçede bulunduğunu belirtir. Şart kipinin, bütün fiil çekimlerinin aksine, hüküm ifade etmediği, bitimli bir hareketi göstermediği belirtir. Bu yüzden müstakil cümle yapamadığı, şart şekli ancak istek ve temenni ifade ettiği

⁹ Salim Küçük, cümlelerin anlamını daha iyi açıklamak, ihtiyaç duyulan bir anlamı eklemek veya anlatıma zenginlik katmak amacıyla kullanılan ve genellikle iki virgül, iki kısa çizgi veya yay ayraç içerisinde yer verilen kelime grubu yapısındaki yapılar için ara söz; iki virgül, iki kısa çizgi veya yay ayraç içerisinde yer verilen ve içerisinde çekimli en az bir fiil yani yüklem bulunduran cümleler için ise ara cümle tanımı yapar (Küçük, 2020: 445). A. Şeyda Güven “Türkçe Söz Diziminde Ara Söz, Ara Cümlelerin Öge Açıklama İşlevi Üzerine Bir İnceleme” yazısında ara sözlerin ögeleri açıklama işlevi üzerinde durarak cümle çözümlemelerinde bu yapıların bağımlı ögeler olarak değerlendirilmesi ve öge çözümlemelerinde hangi ögenin açıklaması iseler o şekilde adlandırmalarını önermektedir (Güven, 2019: 395).

zaman bitimli bir hareket, dolayısıyla bir hüküm gösterir ve müstakil bir cümle yaptığını belirtir. Şart şeklinin istek ve temenni fonksiyonunda bile bir kısalma ve klişeleşme ifadesi olduğunu söyleyen Ergin, şart kipinin bu fonksiyonu onları asıl cümleleri tamamlayan yardımcı cümleler hâline sokmaktadır.” Der (Ergin, 2013: 405).

Leyla Karahan’a göre, şartlı birleşik cümleyi bir cümlelerin, bir şart cümlesi ile tamamlandığı cümleler olarak tanımlar. Şart cümlesinin tek başına yargı bildirmediğini bir başka cümleyi zaman, şart sebep ve benzetme anlamlarıyla tamamladığını belirtir. Şart cümlesi genellikle, ana cümlelerin yüklemine zarf göreviyle bağlanır, ana cümlelerin içinde veya başında bulunduğunu belirtir (Karahan, 1995; 61).

Hayati Develi, “-sA Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birleşik Cümleler Üzerinde Bir İnceleme” adlı yazısında “{sA} morfeminin teşkil ettiği kip gramer kitaplarımızda “dilek şart” veya sadece “şart” diye isimlendirilmektedir. Dilek-şart isimlendirmesi, cümle teşkilinde kullanılan, fonksiyon bakımından farklı ancak yazılış ve telaffuz bakımından eş değerde görülen ekleri aynı grupta değerlendirme düşüncesinden doğmuştur. Zira “dilek” ifade eden cümlelerin teşkilinde kullanılan {sA} morfemi hiçbir zaman şart ifade etmediği gibi, basit cümlelerin teşkilinde kullanılmasıyla da ana cümlelerin ifadesini kendi Şart ifadesiyle sınırlayan ve böylece bir birleşik cümlede yardımcı cümlelerin yüklemine teşkil eden {sA} morfeminden ayrılır. Bazı Türkologlar da bu iki morfemin farklı yapılardan geliştiğini savunmaktadırlar... Bu tür cümlelerde farazi bir anlatış taşıyan yardımcı cümle ana cümlelerin şartı olmaktadır. Bu bakımdan böyle cümlelerde ana cümleyi bağımsız, yardımcı cümleyi de bağımlı unsur saymak doğru olmaz, çünkü yardımcı cümle ana cümleyi alelade bir zarf olarak tamamlamamakta, onun oluş veya edişini sınırlamakta, şarta bağlamaktadır. Bu tür cümlelerin bir kısmında şart ifadesi zayıflamış, karşıtlama, karşılaştırma vs. İfadeleri ortaya çıkmıştır.” Der (Develi, 1997: 116-118).

Şartlı ifadeler cümlede yan cümle olarak bulunur. Şart kipinde çekimlenen bir yan cümle ile ana cümleyle tamamlanan cümlelerdir. Şartlı ifadeler, cümle içerisinde yan cümle olarak bulundukları için genelde zarf görevindedir.

Aşağıda metinde geçen şartlı cümle örnekleri verilmiştir:

Uzansam dokunacağım. (10/ 21)

Uyusam, ses vermesem beni yiyecek o Dev. (11/ 28)

Soğukbulak'ta, Kız Kayası'na çıkıp bağırırsa, köye duyulur. (26/ 19)

Soğukbulak'a bir varsa, köy görünecek. (26/ 18)

“Babam olsa, kışın bile at ile gelebilirdi. Babam ölmeseydi...” (21/ 5)

1.3.1.3.3. ki’li Cümle

Yabancı asıllı olan ve Türkçe için normal olmayan bu birleşik cümle Farsçadan geçmiş bulunan ki edatıyla ve onun Türkçesi olarak eskiden kullanılan *kim* edatıyla yapılan birleşik cümledir. Kendisinden önce gelen unsur asıl unsur olup ki’den sonraki yardımcı cümle onun izahını teşkil eder (Ergin, 2013: 405-406).

Enfel Doğan, “Türkçe Söz Diziminin Bir Sorunu: ki’li Cümleler Birleşik Cümle mi Yoksa Bağlı Cümle midir?” adlı yazısında ki’li cümlelerde mutlaka bir temel cümle- yardımcı cümle ilişkisi olduğunu ve yardımcı cümlelerin genellikle ki’den önce gelen temel cümlede eksik bırakılan ve ihtiyaç duyulan bir işlevi karşıladığını belirtir. Yapı bakımından, böyle bir işleve sahip olmayan diğer bağlı cümlelerden ayrı tutularak birleşik cümle olarak kabul edilmesi gerektiğini savunur. “Çünkü bağlacıyla kurulan cümleler de –aynen ki’li cümleler gibi- bünyelerinde temel ve yan cümle bulundurduğu için yapı bakımından bağlı cümle olarak değil ki’li birleşik cümlelerin bir alt başlığı olarak ele alınmalıdır. Gerçi, vâkıa, madem, mademki gibi başlarında bulundukları cümleleri kendilerinden sonraki cümlelere bağlayan bağlaçlarla kurulan cümleler ise, yan cümle ile temel cümle birbirleriyle karşıt hükümler içerdikleri için yapı bakımından bağlı cümle olarak değil, “karşıtlamalı birleşik cümle” olarak kabul edilmelidir.” Bilgilerini de ekler (Doğan, 2020: 2602-4934).

Metinde örneği görülmeyen ki’li cümle, temel cümlelerin “ki” bağlama edatıyla yardımcı cümleye bağlandığı cümle türüdür. Ki’den sonra gelen cümle yardımcı cümledir. Bu durum Türkçenin asıl unsur yardımcı ögeden sonra gelir kuralına aykırıdır.

1.3.2. Yükleme Türüne Göre Cümleler

Cümlelerin ana ögesi yüklemdir ve cümleler yüklem türüne göre isim cümlesi ve fiil cümlesi olarak ikiye ayrılır¹⁰.

1.3.2.1. Fiil Cümlesi

Muharrem Ergin, predikatı, fiil unsuru müstakil bir fiil olan cümle olarak tanımlar (Ergin, 2013: 401).

Özkan, Toker ve Aşçı, yüklemi çekimli bir fiil olan cümleye fiil cümlesi denir. Çekimli bir fiil, şekil ve zaman ekiyle birlikte şahıs eki alan fiil demektir. Yüklemi geçişli olan fiil cümlesinde bütün unsurlar bulunabilir. Yüklemi geçişsiz fiil olan fiil cümlelerinde ise nesne bulunmaz. Geçişsiz fiillerden yapılan edilgen fiilli cümleler de özne belirsizdir. Bu fiillerin sadece üçüncü şahsı kullanılır (Özkan vd., 2016: 141-142).

Bilal Aktan, yüklemi çekimli bir fiil olan cümle olarak tanımlar. Cümlede fiille ilgili; “Kip ve kişi bildiren bütün fiiller yargı taşır. Yargı, emir kipinin 2. Teklik kişi dışında daima ekle yapılır. Her türlü oluş ve kılış, fiil cümleleri ile karşılanır. Fiil cümlesinin yüklemi, bildirme kipleri ile şart kipinin dışında kalan bütün tasarlama (dilek)kiplerinden herhangi biri olabilir. Bildirme kiplerinde fiiller, belli bir zaman içinde ortaya çıkan kılış veya oluşları anlatır. Tasarlama kipleriyle kurulu fiil cümleleri ise bir duyguyu, bir isteği veya gerekliliği belirtir.” Bilgilerini verir (Aktan, 2016: 111).

Araştırmacıların görüşlerine bakıldığında fiil cümlesi hakkında ortak görüşler mevcuttur. Fiil cümlesi kısaca yüklemi çekimli fiilden oluşan cümle olarak tanımlanabilir.

Aşağıda metinde geçen fiil cümlesi örnekleri verilmiştir:

Arkasından koşuyorum. (10/14)

Ben elimi hiç bırakmayan ihtiyar kadının elinden kurtulup onların ardından koşuyorum. (11/ 11)

Mavi, kırık dökük bir minibüs toz duman içinde uzaklaşıyor. (11/ 12)

Titreyerek, korkarak cevap veriyorum. (11/ 33)

¹⁰ Türk gramerciliğinde isim ve fiil cümlelerinin asliliği/eskiligi konusunda bk. Karahan, Leyla “Türk Gramerciliğinde İsim- Fiil Cümlesi Tartışmaları” 2015

Ben yorganın altından başımı çıkarıp gözlerimi tavana dikiyorum. (12/ 3)

Duvardaki saate gidiyor gözlerim. (13/ 26)

Belki biraz sonra, bu koridorlarda, mazgallardan ellerini, başlarını uzatacak mahkûmlar. (15/ 23)

Etrafındaki kayaları, ağaçları seçemiyor mir Seyit. (26 / 33)

1.3.2.2. İsim Cümlesi

Muharrem Ergin, predikatı, fiil unsuru isim fiili ile bir isim unsurundan mürekkep olan cümle olarak tanımlar. Unsurlar hakkında “İsim fiili predikatın fiil kısmını, isim unsuru ise predikatın isim kısmını teşkil eder. İsim fiili bildirme fiili olduğundan isim cümlesinin predikatı predikat ismi ile bildirici (bildirme unsuru)’den teşekkül eder diyebiliriz. Predikat ismi bir kelime veya bir kelime grubu olur. Bildirme isim cümlesinin temelini teşkil eder, onun başla fonksiyonudur.” Bilgilerini verir (Ergin, 2013: 403).

Leyla Karahan, “Yüklemi bir isim veya isim grubu olan cümlelerdir. İsim ve isim grupları, “i-” ek-fiili ile görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman kipinde çekime girerek yüklem görevi yaparlar. İsim cümlelerinde kip eki taşımayan yüklem, geniş zaman kipindedir. Bu ve diğer bazı kiplerde, anlamı pekiştirmek veya yükleme ihtimal anlamı katmak üzere ‘-dır’ eki de kullanılır. İsim cümlelerinde genellikle nesne bulunmaz.” Der (Karahan, 2010: 96-98).

Tuncay Böler, Türkçede isim öğelerinin ancak ek-fiil ile çekimlenerek cümlede yüklem görevinde bulunduklarını, Ek-fiilin geniş zaman çekiminde –Dır, -Dur ekini düşürülebildiğini ve başka ek-fiil eklerinin de cümlede bir şekilde düşebildiğini belirtir (Böler, 2019: 246-248).

İsim cümlelerinin aldığı ögeler konusunda farklı görüşler olduğu görülür. Özkan, Toker ve Aşçı “isim cümlesi genellikle yüklem ve öznenen oluşur ve isim cümleleri nesne almaz.” Der (Özkan vd., 2016: 143-144).

Günay Karaağaç, yüklemi çekimli bir fiil değil de ad veya isim soylu bir sözcük olan cümle olarak tanımlar. İsim cümlelerinde, bir yapma olmadığı için nesne, bir hareket olmadığı için yaklaşma ve uzaklaşma çekimli yer tamlayıcısı ve zaman zarfı dışında zarf bulunamadığını belirtir. İsim cümlesinde, var oluş bilgisi için yer ve

zaman önemli özellikler olduğu için zaman zarfı ve bulunma hâli çekimli yer tamlayıcısının bulunabildiğini belirtir (Karaağaç, 2009: 204).

Fevzi Karademir, “Türkçede İsim Cümlesi ve Alabildiği Ögeler Üzerine” adlı yazısında “İsim cümlelerinin özne, zaman bildiren zarf tümleci (zaman tümleci), bulunma bildiren yer tümleci alması konusunda bir görüş birliğinin olduğu söylenebilir: Ancak, nesne, zaman bildiren zarf tümleci dışındaki zarf tümleçleri, yönelme veya ayrılma bildiren yer tümleçleri gibi ögeleri alıp alamayacağı konusunda görüş ayrılığı bulunmaktadır.” Der (Karademir, 2015: 209).

Araştırmacıların isim cümlesi hakkındaki görüşlerinin ortak olduğu görülmektedir. İsim cümlesi, yüklemi ek fiil almış isim veya isim grubu olan cümlelerdir. “var” ve “yok” kelimelerinin isim cümlelerinde yüklem görevinde olduğu görülür.

Aşağıda metinde geçen isim cümlesi örnekleri verilmiştir:

O ipin diğer ucu, el ulaşmaz, ses yetmez bir yere bağlı(dır). (11/ 4)

Bulutlu geceyi hafifçe aydınlatan bir dolunay var(dır). (12/ 27)

Kapının ağızındaki ranzalardan biri boş(tur)! (16 / 6)

Elleri ayakları yok(tur) sanki. (26/ 31)

Yanağında tatlı bir gülümseyiş var(dır). (16 / 31)

1.3.3. Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Cümlenin ana ögesi yüklemidir ve cümleler yüklemin yerine göre kurallı ve devrik olarak ikiye ayrılırlar. Muharrem Ergin *Türk Dilbilgisi* adlı kitabında yüklemin yerine göre cümlelere yer vermemiştir.

1.3.3.1. Kurallı Cümle

Özkan, Toker ve Aşçı, yüklemi sonda bulunan cümleye kurallı cümle denildiğini ve Türkçenin doğal söz diziminde cümlenin ana ögesi olan yüklemi sonda, onu tamamlayan ögelerin ise yüklemi önünde bulunduğunu belirtmiştir (Özkan vd., 2016: 145).

Leyla Karahan, yüklemi sonda bulunan cümledir. “Cümlenin ana ögesi olan yüklem, genellikle cümlenin sonunda yer alır. Yardımcı ögeden ana ögeye doğru diziliş, Türk cümle yapısının temel özelliğidir. Yüklemini tamamlayan ögeler, yüklemi

önünde sıralanır. Yükleme en yakın öge ise, genellikle belirtilmek istenen ögedir.”
Der (Karahana, 2010: 100).

Araştırmacıların kurallı cümle hakkındaki görüşlerinin ortak olduğu görülmektedir. Kurallı cümle, yüklem in son da bulundu ğu cümle olarak tanımlanır.

Aşağıda metinde geçen kurallı cümle örnekleri verilmiştir:

Neredeyim *bilmiyorum*. (11/ 2)

Otuz güneş yılı uzunluğ unda bir ip in ucuna *bağlanıyorum*. (11/ 3)

Koğuşların ışığı sönünce masaya bıraktığım kitap öylece *duruyor*. (12/ 18)

Ranzasından firar eden bu çocuk, bir eliyle yatağına sığındığı çocuğ un elinden *tutmuş*. (16 / 17)

Sınıfın duvarları üstüme üstüme *geliyor*. (26 / 6)

Sesler birbirine *karişiyor*. (26/ 4)

Akşamüstü, Cumartesi günü nöbetçi olan öğretmenler *geliyorlar*. (25 / 2)

Mir Seyit duvarın dibine oturup Tunç’un arkasından uzun uzun *bakıyor...* (25/ 1)

Bisikletine binip lojmana doğru *sürüyor*. (24 /22)

1.3.3.2. Devrik Cümle

Leyla Karahan, yüklemi son da bulunmayan cümlelerdir. Bir anlamı öne çıkarma, belirtme, vurgulama ihtiyacının, özellikle şiirde ahenk endişesinin diğer öğelerin olduğu gibi yüklem in de yerini değiştirebileceğini belirttir. Devrik cümlelerin, sözlü dilde yazılı dile oranla daha fazla kullanılır ve şiir dilinde de devrik cümlelerin çok görüldüğ ünü ifade eder (Karahana, 2010: 100).

Özkan, Toker ve Aşçı, yüklemi son da bulunmayan cümle olarak tanımlar. Devrik cümleye daha çok konuşma ve şiir dilinde rastlandığı ayrıca atasözlerinde, konuşma ve sohbet üslubunun hâkim olduğu eserlerde de devrik cümlelerin yaygın olduğunu belirtmiştir (Özkan vd., 2016: 146).

Araştırmacıların devrik cümle hakkındaki görüşlerinin ortak olduğu görülmektedir. Devrik cümle, yüklem in son da bulunmadığı cümleler olarak tanımlanır. Bu tarz cümlelere genellikle konuşma dilinde ve edebi dilde rastlanır.

Aşağıda metinde geçen devrik cümle örnekleri verilmiştir:

O kadın, yıllar öncesine; duvarları kireç sıvalı, beş çocuklu kerpiç bir eve götürüp *bırakıyor* beni. (10 /16)

Bir mekâna *koyamıyorum* kendimi. (11/ 1)

Ben yapayalnız *kalıyorum* küçük odasında o evin. (11/ 7)

Erkenden babamın elinden tutup *gidiyor* ağabeyim. (11/ 9)

...Ve *sönüyor* gaz lambası. (11/ 22)

Bir hayalet gibi *çıkıp gidiyor* ihtiyar kadın. (11/ 23)

Karanlık *kol geziyor* kerpiç evin bütün odalarında. (11/ 24)

Hava kararmaya, rüzgâr ulumaya başlıyor aniden. (26/ 20)

1.3.4. Yüklemin Anlamına Göre Cümleler

Cümlelerin ana ögesi yüklemidir ve cümleler yüklem anlamına göre olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılırlar. Muharrem Ergin *Türk Dilbilgisi* adlı kitabında yüklem anlamına göre cümlelere yer vermemiştir.

Çalışmada yüklem anlamına göre cümleler; olumlu cümle, olumsuz cümle ve soru cümlesi şeklinde değerlendirilmiştir. Emir ve ünlem cümlesi, cümledeki anlamına göre olumlu veya olumsuz şeklinde değerlendirilerek ele alınmıştır.

1.3.4.1. Olumlu Cümle

Leyla Karahan, olumlu cümleyi “Yargının gerçekleştiğini anlatan cümleler, olumlu cümlelerdir. Böyle cümleler, yüklemi yapma, yapılma ve olma bildirir.” Şeklinde tanımlar (Karahan, 2010: 103).

Özkan, Toker ve Aşçı, “Yüklemi olumluluk kavramı içeren cümleye *olumlu cümle* denilir. Olumlu cümlede yargının gerçekleşmesi söz konusudur.” Der (Özkan vd., 2016: 146).

Araştırmacıların yapısında herhangi bir olumsuzluk unsuru taşıyan cümlelerin anlamca olumlu olması üzerine görüşlerine baktığımızda: A. Turan Doğan, “Türkçe Söz Diziminde Kullanılan Çift Olumsuz Yapılar Üzerine” yazısında, anlamsal olumluluk, olumsuzluğun sözcüklerin taşıdığı anlamla, yapısal olumluluk, olumsuzluğun ise biçim bilgisi içerisinde yer alan olumsuzluk işaretleyicisi eklerin

kullanılıp kullanılmadığı veya yokluk, var olmama bildiren sözcüklerin kullanılıp kullanılmadığı durumlara göre ortaya çıkan bir olumluluğun olumsuzluğu ifade ettiğini belirtir. Özellikle söz dizimi çalışmalarında anlamlarına göre cümleler başlığı altında olumluluk-olumsuzluk terimlerine yer verildiğini ancak genel olarak olumluluk-olumsuzluğun anlama göre değil, kılma, olma, kılmama, olmama özelliklerine göre ele alındığını belirtir. Çift olumsuzluğun cümleye etkisini ise, bir cümlede bulunan iki olumsuz unsurun birbirini geçersiz kılarak cümledeki anlamı olumluya çevirmesi durumu olarak açıklamıştır. Çift olumsuzluğun cümleye “kuvvetli bir olumlu ifade” kattığını, biçimce ve anlamca olumlu cümleler de dahil olmak üzere bu tür cümlelerin arasında nüansların olduğunu da belirtmiştir (Doğan, 2019: 117-144).

Tuncay Böler cümlelerin olumlu anlam taşıması konusunda, “Birtakım cümleler ise dolaylı yollardan olumlu olabilmektedir. Bu türden cümleler araştırmacılar tarafından genellikle ‘yapı bakımından olumsuz anlamca olumlu’ cümleler olarak değerlendirilir.” Der (Böler, 2019: 257).

Araştırmacıların olumlu cümle hakkındaki görüşlerinin ortak olduğu görülmektedir. Olumlu cümle, yüklemde olumsuzluk eki olmayan ve yargının gerçekleştiği cümlelerdir.

Aşağıda metinde geçen olumlu cümle örnekleri verilmiştir:

Sonra, sabah oluyor. (11/ 8)

Gidiyor. (11/ 10)

“Parmak kadar çocuğu gurbete atıp geldin.” (11/ 17)

Her şey yatılı okul oluyor birden. (12/ 13)

Mir Seyit’in boğuk sesi, tipiye karışıp kayboluyor. (26/ 37)

Uğuldayan rüzgâr, mir Seyit’in sesini de yutuyor. (26/ 36)

Kestirme yoldan dağa doğru tırmanıyor. (26/ 12)

Tunç, bisikletini bırakıp diğer çocuklarla birlikte koşup oynamaya başlıyor. (24/ 17)

1.3.4.2. Olumsuz Cümle

Özkan, Toker ve Aşçı “Yüklemi olumsuzluk kavramı bildiren cümleye olumsuz cümle denir. Olumsuz cümlede yargının gerçekleşmemesi söz konusudur.” Der (Özkan vd., 2016: 147).

Leyla Karahan, olumsuz cümleyi “Yargının gerçekleşmediğini anlatan cümleler, olumsuz cümlelerdir. Böyle cümleler yüklemi yapmama, yapılmama ve olmama bildirir.” Şeklinde tanımlar (Karahan, 2010: 104).

Bilal Aktan, “Yüklemi olumsuz yargı bildiren yani yargıyı olumsuz olarak ortaya koyan cümleler olumsuz cümlelerdir. Olumsuzluk, fiil cümlelerinde –mA eki, isim cümlelerinde değil edatıyla yapılır.” Der (Aktan, 2016: 114).

Araştırmacıların olumsuz cümle hakkındaki görüşlerinin ortak olduğu görülmektedir. Olumsuz cümle, yüklemde olumsuzluk eki “-mA, -mAz” olan ve yargının gerçekleşmediği cümlelerdir. “değil” ve “yok” kelimeleri de cümleyi olumsuz yapar. “ne... ne” bağlacı ve soru eki olumlu cümlede anlamda olumsuzluk yaratılabilir.

Aşağıda metinde geçen olumsuz cümle örnekleri verilmiştir:

Cevap vermiyor babam. (11/ 18)

Yok, olmuyor. (13/ 17)

Tepeye çıkamıyorum. (13/ 24)

“Burada okumak istemiyoruz!” (16/ 1)

İnanmıyorum. (25/ 26)

Hiçbiri mir Seyit’e benzemiyor. (25/ 25)

“Yok, çabucak gelmez.” (21/ 3)

1.3.4.3. Soru Cümlesi

Leyla Karahan, soru cümlelerinin “Soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümleler, soru cümleleridir. Soru eki –mI ile *soru sıfatları*, *soru zamirleri*, *soru zarfları* ve *soru edatlarının* bir cümleye soru anlamı kazandıran unsurlardır. Konuşma dilinde vurgu yoluyla da soru cümlesi yapılmaktadır.” Der (Karahan, 2010: 107).

Özkan, Toker ve Aşçı “Herhangi bir ögesinde soru anlamı bulunan cümlelerin soru cümlesi denir. Soru cümlesinin bilgi almak amacıyla oluşturulur. Soru cümlesi hem olumlu hem de olumsuz olabilir.” Der (Özkan vd., 2016: 149).

Günay Karaağaç, soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümle olarak tanımlar. Olumlu veya olumsuz olabilen soru cümlelerinin soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları, soru edatları ve (-mİ) soru eki ya da bir cümleye soru anlamı kazandıran unsurlarla kurulduğunu belirtir. Onaylama ve ret etme, evet ya da hayır beklenmeyen dileyicinin dikkatini çekme heyecanını yükseltmeyi amaçlayan soru cümleleri retorik soru cümleleridir (Karaağaç, 2009: 208-209).

Soru cümlelerinde soruya karşılık cevap almak amaçlandığı gibi bazı cümleler gerçek bir soru anlamı taşımaz ve cevap beklentisi olmaz. Bu tarz cümleler için Nesrin Günay “Türk Dilinde Retorik Soru” yazısında “Retorik soru, soru cümlesi olup da soru sormayan, duygu ve düşünceleri daha açık, daha güçlü, daha etkili bir şekilde ifade etmek, muhatabı heyecanlandırmak, ikna etmek gibi amaçlarla kullanılan cümlelerdir. Daha çok sözlü dilde görülen retorik soru, yapı olarak soru olsa da semantik olarak cevabı bilinen veya beklenmeyen sorudur.” Der (Günay, 2020: 6).

Araştırmacıların soru cümlesi hakkındaki görüşlerinin ortak olduğu görülmektedir. Soru cümlesi, herhangi ögesinde soru anlamı bulunan veya direkt “-mı/-mi” soru eki bulunan cümlelerdir.

Aşağıda metinde geçen soru cümlesi örnekleri verilmiştir:

Bu soğukta? (16/ 8)

Fırar mı? (16/ 9)

“Kim?” (25/ 17)

“Duydunuz mu?” (25/ 8)

“Neyi?” (25/ 9)

“Kaçınıcı sınıfta okuyorsun?” (18/ 19)

“Nazan Hanım’ın sınıfında mı?” (18/ 21)

“Buraya ne zaman geldin?” (18/ 23)

Öğretmeniniz mi yok? (18/ 32)

1.3.5. Eksiltili Cümle

Özkan ve Sevinçli eksiltili cümleyi “kesik cümle” olarak adlandırmıştır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 103).

Günay Karaağaç, “genellikle sözlü dil kullanımında yer alan ve bazı öğeleri eksiltilerek söylenip, anlamı dinleyenin anlayışına bırakılan veya yüklemi kullanılmadan yargı bildiren cümledir. Yüzey yapılarıyla bir cümle bütünlüğünden uzak olan, derin yapıları, sözlü dil kullanımının çeşitli öğeleriyle, yargı bildiren cümle olarak algılanan cümleler, eksiltili cümlelerdir.” Şeklinde eksiltili cümleyi tanımlamıştır (Karaağaç, 2009: 201).

Yüklemi düşürülen, eksiltilen cümle, eksiltili cümledir. Yüklem dışındaki öğelerden herhangi birinin kullanılmaması cümleyi, eksiltili cümle yapamaz (Özmen, 2016: 196). Mehmet Özmen “Eksiltili Cümle Tipi Üzerine” adlı yazısında cümledeki eksiltiyi “kelimelerde eksilti”, “birleşik kelime ve kelime gruplarında eksilti”, “cümlelerde eksilti” olarak oluş yeri açısından üçe ayırarak incelemiştir (Özmen, 2016: 71). Yine Özmen, “değil mi” ifadesi için “Türkçe’de Değil Kelimesi ve Kullanımları” adlı yazısında “değil mi, eklendiği yüklemden sonra gelen “Öyle değil mi?” ifadesinin kısaltmışı durumundadır. Buna göre “Öyle değil mi?” aslında öznesi mantıken bir önceki cümle olan ve yüklemnin isim kısmı düşürülmüş eksiltili bir isim cümlesidir.” İfadelerini kullanır (Özmen, 1995: 333).

Selma Gülsevin “De- Fiiliyle Yapılan Bir Eksiltili Cümle Tipi Üzerine” adlı makalesinde eksiltili cümle değerlendirmesinde dikkat çekicidir (Gülsevin, 2022: 527-537).

Eksiltili cümle, çeşitli sebeplerle yüklemi düşürülen cümlelerdir. Eksiltili cümlelerde dikkat etmemiz gereken husus cümlelerin herhangi bir ögesinin değil yüklemnin olmamasıdır.

Aşağıda metinde geçen eksiltili cümle örnekleri verilmiştir:

Su Sömüren, Seyrek Basan, Dağ Sallayan, Yer Dinleyen, yedi kat yerin altındaki Devler, Ağlayan Peri, Bahtsız Şehzade, kan ve irin akan Çatalçeşme, ulu ağaçlar, deli sular, kör kuyular, görkemli saraylar ve kanatları göğü kaplayan Anka... (10/ 22)

Döşegimin sağ yanında bir boşluk... (12/ 9)

Bütün yalnızlıklar, korkular, hasretler... (12/ 14)

Babasını özleyen bir çocuk... (13/ 11)

Karanlık... (9/ 1)

Geceyi ürperten; siyah boşluğun katran perdelerini yırtarak yankılanan hoyrat
bir zil sesi... (9/ 2)

Ne şehir, ne okul, ne koğuşlar... (26/ 23)

Gece yarısı... (13/ 27)

BÖLÜM II

CÜMLE TAHLİLİ

Çalışmada sentaks açısından inceleme için seçilen metindeki cümleler tahlil edilirken öncelikle yapısına, yüklem türüne, yüklem yerine, yüklem anlamına göre incelenmiştir. Örneğin;

a) yapısına göre b) yüklem türüne c) yüklem yerine d) yüklem anlamına

Sonra cümle ögeleri açısından ele alınmış ve son olarak da her cümlede yer alan kelime grupları verilmiştir. Tahlil edilen cümleler yazarın hikâye kitabından imla ve yazım korunarak alınmış ve kitaptaki sayfa/ cümle numarası ile sıralanmıştır. Örneğin; (3/7).

Cümlelerin birbirine karışmaması için her cümle koyu ve italik olarak verilmiştir. Örneğin; **(9/5) *Zil sesinin ardından bir koşuşturma başlıyor koridorlarda.***

Kelime grupları verilirken özellikle fiilimsi (isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil) gruplarında, kısaltma (yönelme grubu, bulunma grubu, ayrılma grubu, eşitlik grubu, aitlik grubu) gruplarında eklerin yer aldığı kelimeler ve edat gruplarında edat italik ve altı çizgili bir şekilde verilmiştir. Örneğin;

geceyi ürperten: sıfat-fiil grubu

ilk akşamdan beri kanatlanıp: zarf-fiil grubu

sessizliğe davet: yönelme grubu

on dakikada bir: bulunma grubu

öylece donup: eşitlik grubu

biraz ilerideki: aitlik grubu

kara bir yılan gibi: edat grubu

İyelik gruplarında zamirler parantez içerisinde verilmiştir. Örneğin;

(onun) kanatları: iyelik grubu

İlgi grubu, isim tamlaması ve sıfat tamlamasını oluşturan ögeler arasına / işareti konulmuştur. Örneğin;

bizim/ köy: ilgi grubu

siyah boşluğun/ katran perdeleri: belirtili isim tamlaması

şu/ taraf: sıfat tamlaması

Çalışmada esas alınan cümle çeşitlerinin sınıflandırılması şu şekildedir:

Yapısına göre cümleler

- a. Basit
- b. Birleşik (şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki'li birleşik cümle)
- c. Sıralı cümle (bağımlı sıralı cümle, bağımsız sıralı cümle)

Yüklem türüne göre cümleler

- a. Fiil cümlesi
- b. İsim cümlesi

Yüklem yerine göre cümleler

- a. Kurallı cümle
- b. Devrik cümle

Anlamına göre cümleler

- a. Olumlu cümle
- b. Olumsuz cümle
- c. Soru cümlesi
- d. Eksiltili cümle

Çalışmada esas alınan kelime grupları sınıflandırılması şu şekildedir:

1. İsim tamlaması
2. İyelik grubu
3. Sıfat tamlaması
4. Fiilimsi grupları (İsim-fiil, Sıfat-fiil, Zarf-fiil)
5. Tekrar grubu

6. Edat grubu

7. Bağlama grubu

8. Ünvan grubu

9. Birleşik isim grubu

10. Ünlem grubu

11. Sayı grubu

12. Birleşik fiil grubu

13. Kısaltma grupları (isnat grubu, yükleme grubu, yönelme grubu, bulunma grubu, ayrılma grubu, eşitlik grubu, vasıta grubu, ilgi grubu, aitlik grubu)

Bu sınıflandırmalardan hareketle örnek metin olarak seçilen “Soğuk Rüya” adlı hikâyede geçen bütün cümleler tahlil edilmiştir. Ancak metnin akışına göre tamamlanamayan bazı eksiltili cümleler “Metin bir eksiltili cümleden oluşmaktadır.” İfadesiyle bırakılmış, bu cümleler içerisinde kelime grupları yer alıyorsa sadece bunlar belirtilmiştir. Eksiltili cümle yapılarının bazıları ise metnin akışına göre tamamlanarak kurallı cümlelere dönüştürülmüştür.

SOĞUK RÜYA

(9/1) *Karanlık...*

Metin bir eksilteli cümleden oluşmaktadır.

(9/2) *Geceyi ürperten; siyah boşluğun katran perdelerini yırtarak yankılanan hoyrat bir zil sesi...*

Metin bir eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

siyah/ boşluk: sıfat tamlaması

siyah boşluğun katran perdelerini yırtarak yankılanan hoyrat bir/ zil: sıfat tamlaması

katran/ perdeler: sıfat tamlaması

hoyrat bir/ zil sesi: sıfat tamlaması

bir/ zil: sıfat tamlaması

siyah boşluğun/ katran perdeleri: belirtili isim tamlaması

siyah boşluğun katran perdelerini yırtarak yankılanan hoyrat bir zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

siyah boşluğun katran perdelerini yırtarak yankılanan: sıfat-fiil grubu

geceyi ürperten: sıfat-fiil grubu

(9/3) *İlk akşamdan beri kanatlanıp uçan poyraz, zil sesini dinliyor bir süre, kanatlarını salıp süzülüyor, duruyor bir an...*

Metin üç bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. İlk akşamdan beri kanatlanıp uçan poyraz, zil sesini dinliyor bir süre.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dinliyor: yüklem

ilk akşamdan beri kanatlanıp uçan poyraz: özne

zil sesini: nesne

bir süre: zarf tümleci

2. Kanatlarını salıp süzülüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

süzülüyor: yüklem

ilk akşamdan beri kanatlanıp uçan poyraz: özne

kanatlarını salıp: zarf tümleci

3. Duruyor bir an...

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

duruyor: yüklem

ilk akşamdan beri kanatlanıp uçan poyraz: özne

bir an: zarf tümleci

Kelime Grupları

ilk akşamdan beri kanatlanıp uçan/ poyraz: sıfat tamlaması

ilk/ akşam: sıfat tamlaması

bir/ süre: sıfat tamlaması

bir/ an: sıfat tamlaması

zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

(onun) kanatları: iyelik grubu

ilk akşamdan beri: edat grubu

ilk akşamdan beri kanatlanıp kanatlanıp uçan: sıfat-fiil grubu

kanatlarını salıp: zarf-fiil grubu

ilk akşamdan beri kanatlanıp: zarf-fiil grubu

(9/4) Pansiyon binasının beton duvarlarından taşan o ses, biraz ilerideki Cincavat Çayı'nın uğultusunu da bastırıyor ve bu deli çayın boz bulanık sularına karışarak sürükleniyor, kara bir yılan gibi akıp gidiyor geceye.

Metin üç bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Pansiyon binasının beton duvarlarından taşan o ses, biraz ilerideki Cincavat Çayı'nın uğultusunu da bastırıyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bastırıyor: yüklem

pansiyon binasının beton duvarlarından taşan o ses: özne

biraz ilerideki Cincavat Çayı'nın uğultusunu: nesne

2. Bu deli çayın boz bulanık sularına karışarak sürükleniyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

sürükleniyor: yüklem

o: gizli özne

Bu deli çayın boz bulanık sularına karışarak: zarf tümleci

3. Kara bir yılan gibi akıp gidiyor geceye.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

akıp gidiyor: yüklem

o: gizli özne

kara bir yılan gibi: zarf tümleci

geceye: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

pansiyon binasının beton duvarlarından taşan o/ ses: sıfat tamlaması

o/ ses: sıfat tamlaması

beton/ duvarlar: sıfat tamlaması

bu/ deli çay: sıfat tamlaması

deli/ çay: sıfat tamlaması

biraz ilerideki/ Cincavat Çayı: sıfat tamlaması

boz bulanık/ su: sıfat tamlaması

kara bir/ yılan: sıfat tamlaması

bir/ yılan: sıfat tamlaması

pansiyon/ binası: belirtisiz isim tamlaması

pansiyon binasının/ beton duvarları: belirtili isim tamlaması

biraz ilerideki Cincavat Çayı'nın/ uğultusu: belirtili isim tamlaması

çayın/ boz bulanık suları: belirtili isim tamlaması

Cincavat Çayı: belirtisiz isim tamlaması

kara bir yılan gibi: edat grubu

boz bulanık: tekrar grubu

pansiyon binasının beton duvarlarından taşan: sıfat-fiil grubu

çayın sularına karışarak: zarf-fiil grubu

biraz ilerideki: aitlik grubu

(9/5) Zil sesinin ardından bir koşuşturma başlıyor koridorlarda.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

başlıyor: yüklem

bir koşuşturma: özne

koridorlarda: yer tamlayıcısı

zil sesinin ardından: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ koşuşturma: sıfat tamlaması

zil sesinin/ ardı: belirtili isim tamlaması

zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

bir koşuşturma: sıfat-fiil grubu

(9/ 6) Beton zemini döven telaşlı takunya şıptırları, çıplak ayak sesleri ve çocuk fısıltılarını yutarak büyüyen dolapların, kapak gıcırtiları geliyor aşağı kattan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

geliyor: yükleme

beton zemini döven telaşlı takunya şıptırları, çıplak ayak sesleri ve çocuk fısıltılarını yutarak büyüyen dolapların, kapak gıcırtiları: özne

aşğı kattan: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

beton zemini döven telaşlı/ takunya: sıfat tamlaması

beton/ zemin: sıfat tamlaması

telaşlı/ takunya şıptırları: sıfat tamlaması

çıplak ayak/ sesleri: sıfat tamlaması

çıplak/ ayak: sıfat tamlaması

aşğı/ kat: sıfat tamlaması

çocuk fısıltılarını yutarak büyüyen/ dolaplar: sıfat tamlaması

çocuk fısıltılarını yutarak büyüyen dolapların/ kapak gıcırtiları: belirtili isim tamlaması

beton zemini döven telaşlı takunya/ şıptırları: belirtisiz isim tamlaması

çocuk/ fısıltıları: belirtisiz isim tamlaması

çıplak ayak/ sesleri: belirtisiz isim tamlaması

kapak/ gıcırtiları: belirtisiz isim tamlaması

zemini döven: sıfat-fiil grubu

çocuk fısıltılarını yutarak büyüyen: sıfat-fiil grubu

çocuk fısıltılarını yutarak: zarf-fiil grubu

çıplak ayak sesleri ve çocuk fısıltılarını: bağlama grubu

(9/7) Gündüzleri, zamanı dilim dilim bölen bu çılgılık, on dakikalık bir teneffüs ya da kırk dakikalık bir ders; geceleri ise sessizliğe davet, “Koşuylara gömölün!” çağrısı...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

zamanı dilim dilim bölen bu/ çılgılık: sıfat tamlaması

bu/ çılgılık: sıfat tamlaması

on dakikalık bir/ teneffüs: sıfat tamlaması

on/ dakika: sıfat tamlaması

kırk dakikalık bir/ ders: sıfat tamlaması

kırk/ dakika: sıfat tamlaması

bir/ teneffüs: sıfat tamlaması

bir/ ders: sıfat tamlaması

“Koşuylara gömölün!” / çağrısı: belirtisiz isim tamlaması

sessizliğe davet: yönelme grubu

geceleri ise: edat grubu

dilim dilim: tekrar grubu

dilim dilim bölen: sıfat-fiil grubu

on dakikalık bir teneffüs ya da kırk dakikalık bir ders: bağlama grubu

(9/ 8) Bu çağrıya boyun eğiyor bütün çocuklar.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

boyun eğiyor: yüklem

bütün çocuklar: özne

bu çağrıya: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

bu/ çağrı: sıfat tamlaması

bütün/ çocuklar: sıfat tamlaması

boyun eğ-: birleşik fiil grubu

(9/ 9) Zil sesine aşına hepsi, ne anlama geldiğini ezbere biliyorlar.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

ezbere biliyorlar: yüklem

hepsi: özne

ne anlama geldiğini: nesne

zil sesine aşına: zarf tümleci

Kelime Grupları

zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

zil sesine aşına: yönelme grubu

(onların) hepsi: iyelik grubu

ne anlama geldiğini: zarf tümleci fiil grubu

(9/10) Birazdan ranzaların soğuk, gri demirlerine tutunup yataklarına çıkacaklar.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çıkacaklar: yüklem

onlar: gizli özne

yataklarına: yer tamlayıcısı

birazdan: zarf tümleci

ranzaların soğuk, gri demirlerine tutunup: zarf tümleci

Kelime Grupları

soğuk, gri/ demir: sıfat tamlaması

(onların) yatakları: iyelik grubu

ranzaların/ soğuk, gri demirlerine: belirtili isim tamlaması

ranzaların soğuk, gri demirlerine tutunup: zarf-fiil grubu

(9/11) Sükût içinde bir mezarlığa dönecek bütün koşuşlar.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

sükût içinde bir mezarlığa dönecek: yüklem

bütün koşuşlar: özne

Kelime Grupları

sükût içinde bir/ mezarlık: sıfat tamlaması

bütün/ koşuşlar: sıfat tamlaması

bir/ mezarlık: sıfat tamlaması

(9/12) Yüzlerce çocuk, battaniyelere bürünüp ana sıcakından uzak, hazin bir uykuya dalacak.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

hazin bir uykuya dalacak: yüklem

yüzlerce çocuk: özne

battaniyelere bürünüp: zarf tümleci

ana sıcakından uzak: zarf tümleci

Kelime Grupları

yüzlerce/ çocuk: sıfat tamlaması

ana sıcakından uzak, hazin bir/ uyku: sıfat tamlaması

bir/ uyku: sıfat tamlaması

ana sıcakından uzak: ayrılma grubu

ana/ sıcak: belirtisiz isim tamlaması

battaniyelere bürünüp: zarf-fiil grubu

(9/ 13) Sonra bir kuş sağanağı başlayacak.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

başlayacak: yüklem

bir kuş sağanağı: özne

sonra: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ kuş sağanağı: sıfat tamlaması

kuş/ sağanağı: belirtisiz isim tamlaması

(9/14) Tedirgin kuşlar dönecek havada.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

dönecek: yüklem

tedirgin kuşlar: özne

havada: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

tedirgin/ kuşlar: sıfat tamlaması

(9/15) Kaya güvercinleri, gök kumrular, yeşilbaş sunalar, telli turnalar, kız kuşları, üveyikler...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

kız/ kuşları: belirtisiz isim tamlaması

gök/ kumru: sıfat tamlaması

(9/16) Kuş donunda kadınlar, kanat çırparak gelecek uzak dağ köylerinden.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gelecek: yüklem

kuş donunda kadınlar: özne

uzak dağ köylerinden: yer tamlayıcısı

kanat çırparak: zarf tümleci

Kelime Grupları

kuş donunda/ kadınlar: sıfat tamlaması

uzak/ dağ köyleri: sıfat tamlaması

kuş/ donu: belirtisiz isim tamlaması

dağ/ köyleri: belirtisiz isim tamlaması

kanat çırparak: zarf-fiil grubu

(9/17) Önce pansiyon binasının çatısına konacaklar, sonra pencerelerin pervazlarına...

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Önce pansiyon binasının çatısına konacaklar.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

konacaklar: yüklem

onlar: gizli özne

pansiyon binasının çatısına: yer tamlayıcısı

önce: zarf tümleci

2. Sonra pencerelerin pervazlarına...

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

konacaklar: yüklem

onlar: gizli özne

pencerelerin pervazlarına: yer tamlayıcısı

sonra: zarf tümleci

Kelime Grupları

pencerelerin/ pervazları: belirtili isim tamlaması

pansiyon binasının/ çatısı: belirtili isim tamlaması

pansiyon/ binası: belirtisiz isim tamlaması

(9/18) *Karanlıkta kuşlar çarpacak pencerelere.*

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çarpacak: yüklem

kuşlar: özne

karanlıkta: zarf tümleci

pencerelere: yer tamlayıcısı

(9/19) *Kimi bulduğu küçücük bir boşluktan sessizce kanat salacak bir çocuğun düşüne, kimi ürkek bakışlarıyla sabaha dek dönüp duracak havada.*

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. kimi bulduğu küçücük bir boşluktan sessizce kanat salacak bir çocuğun düşüne.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kanat salacak: yüklem

kimi: özne

bir çocuğun düşüne: yer tamlayıcısı

bulduğu küçücük bir boşluktan: yer tamlayıcısı

sessizce: zarf tümleci

2. Kimi ürkek bakışlarıyla sabaha dek dönüp duracak havada.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

dönüp duracak: yüklem

kimi: özne

havada: yer tamlayıcısı

sabaha dek: zarf tümleci

ürkek bakışlarıyla: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ çocuk: sıfat tamlaması

küçücük bir/ boşluk: sıfat tamlaması

küçücük/ boşluk: sıfat tamlaması

ürkek/ bakış: sıfat tamlaması

bir/ boşluk: sıfat tamlaması

bir çocuğun/ düşü: belirtili isim tamlaması

ürkek bakışları ile: edat grubu

sabaha dek: edat grubu

sabaha dek dönüp: zarf-fiil grubu

kanat salacak: sıfat-fiil grubu

dönüp dur-: birleşik fiil grubu

(10/ 1) Tan ağarırken, yine bir zil sesiyle yataklardan sıçrayıp uyanacak çocuklar ve tüm kuşlar tedirgin olacak bu sestten.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Tan ağarırken, yine bir zil sesiyle yataklardan sıçrayıp uyanacak çocuklar.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uyanacak: yüklem

çocuklar: özne

tan ağarırken: zarf tümleci

yine bir zil sesiyle yataklardan sıçrayıp: zarf tümleci

2. Tüm kuşlar tedirgin olacak bu sestten.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

tedirgin olacak: yüklem

tüm kuşlar: özne

bu sestten: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

bir/ zil sesi: sıfat tamlaması

tüm/ kuşlar: sıfat tamlaması

bu/ ses: sıfat tamlaması

yataklardan sıçrayıp uyanacak/ çocuklar: sıfat tamlaması

zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

zil sesi ile: edat grubu

tedirgin ol-: birleşik fiil grubu

yataklardan sıçrayıp: zarf-fiil grubu

tan ağarırken: zarf-fiil grubu

çocuklar ve tüm kuşlar: bağlama grubu

(10/ 2) Uçup gidecekler karlı dağlara doğru.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

uçup gidecekler: yüklem

onlar: gizli özne

karlı dağlara doğru: zarf tümleci

Kelime Grupları

karlı/ dağ: sıfat tamlaması

karlı dağlara doğru: edat grubu

karlı dağlara doğru uçup: zarf tümleci –fiil grubu

uçup git- : birleşik fiil grubu

(10/ 3) Bir bir susuyor musluklar.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

susuyor: yüklem

musluklar: özne

bir bir: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir bir: tekrar grubu

(10/ 4) Loş koridorlar su seslerini yutuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yutuyor: yüklem

loş koridorlar: özne

su seslerini: nesne

Kelime Grupları

loş/ koridor: sıfat tamlaması

su/ sesleri: belirtisiz isim tamlaması

(10/5) Yatakhanelerden yarı aydınlık koridora sızan cılız ışıklar da ayaz gecenin kolları arasında donup ölüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

ölüyor: yüklem

yatakhanelerden yarı aydınlık koridora sızan cılız ışıklar: özne

ayaz gecenin kolları arasında donup: zarf tümleci

Kelime Grupları

yatakhanelerden yarı aydınlık koridora sızan/ cılız ışık: sıfat tamlaması

yarı aydınlık/ koridor: sıfat tamlaması

yarı/ aydınlık: sıfat tamlaması

cılız/ ışık: sıfat tamlaması

ayaz/ gece: sıfat tamlaması

ayaz gecenin/ kolları: belirtili isim tamlaması

koridora sızan: sıfat-fiil grubu

gecenin kolları arasında donup: zarf tümleci –fiil grubu

(10/ 6) Pansiyon binası karanlık, ıssız; koridorlar boş, sağır, dilsiz; duvarlar çıplak, duvarlar soğuk...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

pansiyon/ binası: belirtisiz isim tamlaması

karanlık, ıssız/ pansiyon binası: sıfat tamlaması

boş, sağır, dilsiz/ koridor: sıfat tamlaması

çıplak/ duvarlar: sıfat tamlaması

soğuk/ duvarlar: sıfat tamlaması

(10/ 7) Belletici öğretmen odasımdayım...

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

belletici öğretmen odasımdayım(dır): yüklem

ben: gizli özne

Kelime Grupları

belletici öğretmen/ odası: belirtisiz isim tamlaması

belletici/ öğretmen: sıfat tamlaması

(10/8) Yalnızlık...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

(10/9) Rüzgâr ağaçları örseleyip hışımla geçiyor pencerelerden...

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

geçiyor: yüklem

rüzgâr: özne

pencerelerden: yer tamlayıcısı

ağaçları örseleyip: zarf tümleci

hışımla: zarf tümleci

Kelime Grupları

hışım ile: edat grubu

ağaçları örseleyip: zarf-fiil grubu

(10/10) İnsanı bir mengene gibi sıkkan bu soğuk, kuru, bir ölünün benzi gibi soluk duvarlar arasında ne zaman nöbetçi kalsam, günün son ziliyle birlikte, daha ışıklar söner sönmez ihtiyar bir kadın tutuyor ellerimden.

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

İnsanı bir mengene gibi sıkkan bu soğuk, kuru, bir ölünün benzi gibi soluk duvarlar arasında ne zaman nöbetçi kalsam.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ana cümlesi

Günün son ziliyle birlikte, daha ışıklar söner sönmez ihtiyar bir kadın tutuyor ellerimden.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

tutuyor: yüklem

ihtiyar bir kadın: özne

ellerimden: yer tamlayıcısı

insanı bir mengene gibi sıkan bu soğuk, kuru, bir ölünün benzi gibi soluk duvarlar arasında ne zaman nöbetçi kalsam: zarf tümleci

günün son ziliyle birlikte, daha ışıklar söner sönmez: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ mengene: sıfat tamlaması

insanı bir mengene gibi sıkan/ bu soğuk: sıfat tamlaması

bir ölünün benzi gibi soluk/ duvarlar: sıfat tamlaması

bir/ ölünün benzi: sıfat tamlaması

soluk/ duvar: sıfat tamlaması

bu/ soğuk: sıfat tamlaması

son/ zil: sıfat tamlaması

ihtiyar bir/ kadın: sıfat tamlaması

bir/ kadın: sıfat tamlaması

kuru/ beniz: sıfat tamlaması

günün/ son zili: belirtili isim tamlaması

ölünün/ benzi: belirtili isim tamlaması

soluk duvarlar/ arası: belirtisiz isim tamlaması

mengene gibi: edat grubu

bir ölünün benzi gibi: edat grubu

günün son zili ile: edat grubu

(benim) ellerim: iyelik grubu

insanı bir mengene gibi sıkan: sıfat-fiil grubu

söner sönmez: zarf-fiil grubu

(10/11) Ya annem ya ninem, seçemiyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

seçemiyorum: yüklem

ben: gizli özne

ya annem ya ninem (olduğunu): nesne

Kelime Grupları

ya annem ya ninem: bağlama grubu

(benim) annem: iyelik grubu

(benim) ninem: iyelik grubu

(10/12) Rüzgâr eteğini savuruyor o kadının, eteği yüzüme savruluyor.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Rüzgâr eteğini savuruyor o kadının.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

savuruyor: yüklem

rüzgâr: özne

o kadının eteğini: nesne

2. Eteği yüzüme savruluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

savruluyor: yüklem

eteği: özne

yüzüme: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

o/ kadın: sıfat tamlaması

o kadının/ eteği: belirtili isim tamlaması

(benim) yüzüm: iyelik grubu

(onun) eteği: iyelik grubu

(10/ 13) Bir elim onun elinde, bırakmıyor elimi.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Bir elim onun elinde.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümleinin Öğeleri

onun elinde(dir) : yüklem

bir elim: özne

2. Bırakmıyor elimi.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümleinin Öğeleri

bırakmıyor: yüklem

o: gizli özne

elimi: nesne

Kelime Grupları

(benim) elim: iyelik grubu

onun/ eli: iyelik grubu

(10/14) Arkasından koşuyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

koşuyorum: yüklem

ben: gizli özne

arkasından: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

(onun) arkası: iyelik grubu

(10/15) Gidiyoruz, karanlığı yara yara gidiyoruz.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Gidiyoruz.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gidiyoruz: yüklem

biz: gizli özne

2. Karanlığı yara yara gidiyoruz.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gidiyoruz: yüklem

biz: gizli özne

karanlığı yara yara: zarf tümleci

Kelime Grupları

yara yara: tekrar grubu

(10/ 16) O kadın, yıllar öncesine; duvarları kireç sıvalı, beş çocuklu kerpiç bir eve götürüp bırakıyor beni.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bırakıyor: yüklem

o kadın: özne

beni: nesne

yıllar öncesine: yer tamlayıcısı

duvarları kireç sıvalı, beş çocuklu kerpiç bir eve götürüp: zarf tümleci

Kelime Grupları

o/ kadın: sıfat tamlaması

duvarları kireç sıvalı, beş çocuklu kerpiç bir/ ev: sıfat tamlaması

beş çocuklu/ ev: sıfat tamlaması

bir/ ev: sıfat tamlaması

kireç/ sıva: sıfat tamlaması

beş/ çocuk: sıfat tamlaması

yıllar/ öncesi: belirtisiz isim tamlaması

duvarları kireç sıvalı, beş çocuklu kerpiç bir eve götürüp: zarf tümleci- fiil grubu

(10/ 17) O kerpiç evin en büyük oğlu, şiirler okuyor, masallar anlatıyor bana.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. O kerpiç evin en büyük oğlu, şiirler okuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

okuyor: yüklem

o kerpiç evin en büyük oğlu: özne

şiirler: nesne

2. Masallar anlatıyor bana.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

anlatıyor: yüklem

o: gizli özne

masallar: nesne

bana: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

o/ kerpiç ev: sıfat tamlaması

kerpiç/ ev: sıfat tamlaması

en büyük/ oğul: sıfat tamlaması

en/ büyük: sıfat tamlaması

o kerpiç evin/ en büyük oğlu: belirtili isim tamlaması

(10/18) Gözlerimi kapatıp, dinliyorum ve otuz yıl öteden gelen sesleri duyuyorum.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Gözlerimi kapatıp, dinliyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dinliyorum: yüklem

ben: gizli özne

gözlerimi kapatıp: zarf tümleci

2. Otuz yıl öteden gelen sesleri duyuyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

duyuyorum: yüklem

ben: gizli özne

otuz yıl öteden gelen sesleri: nesne

Kelime Grupları

otuz yıl öteden gelen/ ses: sıfat tamlaması

otuz/ yıl: sıfat tamlaması

(benim) gözlerim: iyelik grubu

otuz yıl öteden gelen: sıfat-fiil grubu

(10/19) Önce kırık dökük dizeler geçiyor kulaklarımdan: kışneyen yağız atlar; şaklayan kırbaç; kıvrılan, bükülen, uzayan yollar, o yolların vardığı viran bir han ve o hanın duvarları, rüzgârın önünde kuru yapraklar gibi savrulan bir adam...

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

geçiyor: yüklem

kırık dökük dizeler: özne

kulaklarımdan: yer tamlayıcısı

önce: zarf tümleci

kışneyen yağız atlar; şaklayan kırbaç; kıvrılan, bükülen, uzayan yollar, o yolların vardığı viran bir han ve o hanın duvarları, rüzgârın önünde kuru yapraklar gibi savrulan bir adam: cdu

Kelime Grupları

kırık dökük/ dizeler: sıfat tamlaması

kışneyen yağız/ atlar: sıfat tamlaması

yağız/ atlar: sıfat tamlaması

şaklayan/ kırbaç: sıfat tamlaması

kıvrılan, bükülen, uzayan/ yollar: sıfat tamlaması

kuru yapraklar gibi savrulan/ bir adam: sıfat tamlaması

kuru/ yapraklar: sıfat tamlaması

bir/ adam: sıfat tamlaması

o yolların vardığı viran bir/ han: sıfat tamlaması

bir/ han: sıfat tamlaması

o/ yollar: sıfat tamlaması

o hanın/ duvarları: belirtili isim tamlaması

rüzgârın/ önü: belirtili isim tamlaması

kuru yapraklar gibi: edat grubu

kırık dökük: tekrar grubu

kuru yapraklar gibi savrulan: sıfat-fiil grubu

o yolların vardığı: sıfat-fiil grubu

(benim) kulaklarım: iyelik grubu

viran bir han ve o hanın duvarları: bağlama grubu

(10/20) ...Sonra yıllar ötesinden, zifiri karanlıklar içinden masal kahramanları sıyrılıp geliyor gözlerimin önüne, hepsini görüyorum.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. ...Sonra yıllar ötesinden, zifiri karanlıklar içinden masal kahramanları sıyrılıp geliyor gözlerimin önüne.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

geliyor: yüklem

masal kahramanları: özne

gözlerimin önüne: yer tamlayıcısı

sıyrılıp: zarf tümleci

yıllar ötesinden, zifiri karanlıklar içinden: yer tamlayıcısı

sonra: cdu

2. Hepsini görüyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

görüyorum: yüklem

ben: gizli özne

hepsini: nesne

Kelime Grupları

zifiri/ karanlık: sıfat tamlaması

gözlerimin/ önü: belirtili isim tamlaması

masal/ kahramanları: belirtisiz isim tamlaması

yıllar/ ötesi: belirtisiz isim tamlaması

zifiri karanlıklar/ içinden: belirtisiz isim tamlaması

(benim) gözlerim: iyelik grubu

(10/21) *Uzansam dokunacağım.*

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Uzansam.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ana cümlesi

Dokunacağım.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dokunacağım: yüklem

ben: gizli özne

uzansam: zarf tümleci

(10/22) *Su Sömüren, Seyrek Basan, Dağ Sallayan, Yer Dinleyen, yedi kat yerin altındaki Devler, Ağlayan Peri, Bahtsız Şehzade, kan ve irin akan Çatalçeşme, ulu ağaçlar, deli sular, kör kuyular, görkemli saraylar ve kanatları göğü kaplayan Anka...*

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

ulu/ ağaçlar: sıfat tamlaması

deli/ sular: sıfat tamlaması

kör/ kuyular: sıfat tamlaması

görmeli/ saraylar: sıfat tamlaması

irin akan/ Çatalçeşme: sıfat tamlaması

kanatları göğü kaplayan/ Anka: sıfat tamlaması

yedi/ kat: sıfat tamlaması

yedi kat yerin altındaki/ Devler: sıfat tamlaması

bahtsız/ şehzade: sıfat tamlaması

yedi kat yerin/ altı: belirtili isim tamlaması

Çatalçeşme: belirtisiz isim tamlaması

kanatları göğü kaplayan: sıfat-fiil grubu

irin akan: sıfat-fiil grubu

kan ve irin: bağlama grubu

yedi kat yerin altındaki: aitlik grubu

(11/ 1) Bir mekâna koyamıyorum kendimi.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

koyamıyorum: yüklem

ben: gizli özne

kendimi: nesne

bir mekâna: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

bir/ mekân: sıfat tamlaması

(11/ 2) Neredeyim bilmiyorum.

Metin içe içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

Neredeyim.

Ana cümlesi

Bilmiyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

bilmiyorum: yüklem

ben: gizli özne

neredeyim: nesne

(11/3) Otuz güneş yılı uzunluğunda bir ipin ucuna bağlanıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bağlanıyorum: yüklem

ben: gizli özne

otuz güneş yılı uzunluğunda bir ipin ucuna: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

otuz/ güneş yılı: sıfat tamlaması

otuz güneş yılı uzunluğunda bir/ ip: sıfat tamlaması

bir/ ip: sıfat tamlaması

otuz güneş yılı uzunluğunda ipin/ ucu: belirtili isim tamlaması

otuz güneş yılı/ uzunluğu: belirtili isim tamlaması

güneş/ yılı: belirtisiz isim tamlaması

(11/4) O ipin diğer ucu, el ulaşmaz, ses yetmez bir yere bağlı.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeler

bağlı(dır) : yüklem

o ipin diğer ucu: özne

el ulaşmaz, ses yetmez bir yere: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

el ulaşmaz, ses yetmez bir/ yer: sıfat tamlaması

bir/ yer: sıfat tamlaması

o/ ip: sıfat tamlaması

diğer/ uç: sıfat tamlaması

o ipin/ diğer ucu: belirtili isim tamlaması

el ulaşmaz,: sıfat-fiil grubu

ses yetmez: sıfat-fiil grubu

(11/5) Yıllar öncesine gidip gelen, büyük bir boşlukta ha bire salınan bir sarkacım...

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yıllar öncesine gidip gelen, büyük bir boşlukta ha bire salınan bir sarkacım (dır):
yüklem

ben: gizli özne

Kelime Grupları

büyük bir boşlukta ha bire salınan/ bir sarkaç: sıfat tamlaması

ha bire salınan/ bir sarkaç: sıfat tamlaması

büyük bir/ boşluk: sıfat tamlaması

bir/ sarkaç: sıfat tamlaması

bir/ boşluk: sıfat tamlaması

yıllar/ öncesi: belirtisiz isim tamlaması

yıllar öncesine gidip gelen: sıfat-fiil grubu

ha bire salınan: sıfat-fiil grubu

(11/6) Birden, geceleri o kerpiç evin odalarına huzur veren şiirler, masallar uzaklaşıyor, kayboluyor.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Birden, geceleri o kerpiç evin odalarına huzur veren şiirler, masallar uzaklaşıyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uzaklaşıyor: yüklem

geceleri o kerpiç evin odalarına huzur veren şiirler, masallar: özne

birden: zarf tümleci

2. Kayboluyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kayboluyor: yüklem

o: gizli özne

Kelime Grupları

geceleri o kerpiç evin odalarına huzur veren/ şiirler: sıfat tamlaması

o/ kerpiç ev: sıfat tamlaması

o kerpiç/ ev: sıfat tamlaması

huzur veren/ masallar: sıfat tamlaması

huzur veren/ şiirler: sıfat tamlaması

o kerpiç evin/ odaları: belirtili isim tamlaması

huzur veren: sıfat-fiil grubu

kayıp ol-: birleşik fiil grubu

(11/7) Ben yapayalnız kalıyorum küçük odasında o evin.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kalıyorum: yüklem

ben: özne

küçük odasında o evin: yer tamlayıcısı

yapayalnız: zarf tümleci

Kelime Grupları

o/ ev: sıfat tamlaması

küçük/ oda: sıfat tamlaması

o evin/ küçük odası: belirtili isim tamlaması

(11/8) Sonra, sabah oluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

oluyor: yüklem

sabah: özne

sonra: zarf tümleci

(11/9) Erkenden babamın elinden tutup gidiyor ağabeyim.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gidiyor: yüklem

ağabeyim: özne

erkenden: zarf tümleci

babamın elinden tutup: zarf tümleci

Kelime Grupları

babamın/ eli: belirtili isim tamlaması

(benim) babam: iyelik grubu

(benim) ağabeyim: iyelik grubu

babamın elinden tutup: zarf-fiil grubu

(11/ 10) Gidiyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gidiyor: yüklem

o: gizli özne

(11/11) Ben elimi hiç bırakmayan ihtiyar kadının elinden kurtulup onların ardından koşuyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

koşuyorum: yüklem

ben: özne

onların ardından: yer tamlayıcısı

elimini hiç bırakmayan ihtiyar kadının elinden kurtulup: zarf tümleci

Kelime Grupları

elimini hiç bırakmayan/ ihtiyar kadın: sıfat tamlaması

ihtiyar/ kadın: sıfat tamlaması

elimini hiç bırakmayan ihtiyar kadının/ eli: belirtili isim tamlaması

onların/ ardı: belirtili isim tamlaması

elimini hiç bırakmayan ihtiyar kadının elinden kurtulup: zarf-fiil grubu

elimini hiç bırakmayan: sıfat – fiil grubu

(benim) elim: iyelik grubu

(11/ 12) Mavi, kırık dökük bir minibüs toz duman içinde uzaklaşıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uzaklaşıyor: yüklem

mavi, kırık dökük bir minibüs: özne

toz duman içinde: zarf tümleci

Kelime Grupları

mavi, kırık dökük bir/ minibüs: sıfat tamlaması

bir/ minibüs: sıfat tamlaması

toz duman/ içinde: belirtisiz isim tamlaması

toz duman: tekrar grubu

(11/ 13) “Ağabeyim gitti! Ağabeyim gitti!” diye yerlere yatıp ağlıyorum.

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Ağabeyim gitti! Ağabeyim gitti!” diye.

Ana cümlesi

Yerlere yatıp ağlıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

ağlıyorum: yüklem

ben: gizli özne

“Ağabeyim gitti! Ağabeyim gitti!” diye yerlere yatıp: zarf tümleci

Kelime Grupları

yerlere yatıp: zarf-fiil grubu

(benim) ağabeyim: iyelik grubu

“Ağabeyim gitti! Ağabeyim gitti!” diye: edat grubu

(11/14) O ihtiyar kadın: “Gelecek, ağlama” diyor avutmaya çalışıyor beni.

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Gelecek, ağlama!” diyor.

Ana cümlesi

O ihtiyar kadın avutmaya çalışıyor beni.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

avutmaya çalışıyor: yüklem

o ihtiyar kadın: özne

“gelecek, ağlama!” diyor : nesne

beni: nesne

Kelime Grupları

o/ ihtiyar kadın: sıfat tamlaması

ihiyar/ kadın: sıfat tamlaması

avutmaya çalış-: birleşik fiil grubu

(11/ 15) Ona inanmıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

inanmıyorum: yüklem

ben: gizli özne

ona: yer tamlayıcısı

(11/ 16) Anamın, babama söylediği sitem dolu sözler çnlıyor kulaklarımda:

“Parmak kadar çocuğu gurbete atıp geldin.”

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Anamın, babama söylediği sitem dolu sözler çnlıyor kulaklarımda.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çnlıyor: yüklem

anamın, babama söylediği sitem dolu sözler: özne

kulaklarımda: yer tamlayıcısı

2. “Parmak kadar çocuğu gurbete atıp geldin.”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

geldin: yüklem

sen: gizli özne

parmak kadar çocuğu: nesne

gurbete atıp: zarf tümleci

Kelime Grupları

anamın, babama söylediği sitem dolu/ sözler: sıfat tamlaması

sitem dolu/ sözler: sıfat tamlaması

(benim) anam: iyelik grubu

(benim) babam: iyelik grubu

(benim) kulaklarım: iyelik grubu

parmak kadar/ çocuk: sıfat tamlaması

gurbete atıp: zarf-fiil grubu

parmak kadar: edat grubu

(11/ 17) Cevap vermiyor babam.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

cevap vermiyor: yüklem

babam: özne

Kelime Grupları

(benim) babam: iyelik grubu

cevap ver-: birleşik fiil grubu

(11/ 18) “Ağabeyim niye gelmedi?” diye soruyorum her gece.

Metin içe içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Ağabeyim niye gelmedi?” diye.

Ana cümlesi

Soruyorum her gece.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

soruyorum: yüklem

ben: gizli özne

“ağabeyim niye gelmedi?” diye: zarf tümleci

her gece: zarf tümleci

Kelime Grupları

her/ gece: sıfat tamlaması

(benim) ağabeyim: iyelik grubu

“Ağabeyim niye gelmedi?” diye: zarf-fiil grubu

(11/ 19) Hep aynı cevabı veriyor ihtiyar kadın: “Yatılı okula gitti, okul bitsin gelecek. Sen yat, uyu!”

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Yatılı okula gitti, okul bitsin gelecek. Sen yat, uyu!” (diye)

Ana cümlesi

Hep aynı cevabı veriyor ihtiyar kadın

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

aynı cevabı veriyor: yüklem

ihtiyar kadın: özne

“Yatılı okula gitti, okul bitsin gelecek. Sen yat, uyu!” diye: zarf tümleci

hep: zarf tümleci

Kelime Grupları

ihtiyar/ kadın: sıfat tamlaması

yatılı/ okul: sıfat tamlaması

hep aynı/ cevap: sıfat tamlaması

aynı/ cevap: sıfat tamlaması

(11/20) ...Ve sönüyor gaz lambası.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

sönüyor: yüklem

gaz lambası: özne

Kelime Grupları

gaz/ lambası: belirtisiz isim tamlaması

(11/ 21) Bir hayalet gibi çıkıp gidiyor ihtiyar kadın.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çıkıp gidiyor: yüklem

ihtiyar kadın: özne

bir hayalet gibi: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ hayalet: sıfat tamlaması

ihtiyar/ kadın: sıfat tamlaması

bir hayalet gibi çıkıp: zarf-fiil grubu

bir hayalet gibi: edat grubu

çıkıp git-: birleşik fiil grubu

(11/ 22) Karanlık kol geziyor kerpiç evin bütün odalarında.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

kol geziyor: yüklem

karanlık: özne

kerpiç evin bütün odalarında: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

kerpiç/ ev: sıfat tamlaması

bütün/ odalar: sıfat tamlaması

kerpiç evin/ bütün odaları: belirtili isim tamlaması

kol gez-: birleşik fiil grubu

(11/23) *Deli poyraz durmadan uğulduyor, sarsıyor pencereleri.*

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Deli poyraz durmadan uğulduyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uğulduyor: yüklem

deli poyraz: özne

durmadan: zarf tümleci

2. Sarsıyor pencereleri.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

sarıyor: yüklem

o: gizli özne

pencereleri: nesne

Kelime Grupları

deli/ poyraz: sıfat tamlaması

(11/ 24) *Yer yatağına korkuyla girip yorganı başıma kadar çekiyorum.*

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yorganı başıma kadar çekiyorum: yüklem

ben: gizli özne

yer yatağına korkuyla girip: zarf tümleci

Kelime Grupları

yer/ yatağı: belirtisiz isim tamlaması

korku ile: edat grubu

yorganı başıma kadar: edat grubu

yer yatağına korkuyla girip: zarf-fiil grubu

(benim) başım: iyelik grubu

(11/ 25) Ağaçları kökünden söken o Dev, dişlerini çarka verip geliyor az sonra ve yatağıma eğilip camları zangırdatan sesiyle soruyor: “Kim uyudu, kim uyanık!?”

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ağaçları kökünden söken o Dev, dişlerini çarka verip geliyor az sonra.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

geliyor: yüklem

ağaçları kökünden söken o dev: özne

dişlerini çarka verip: zarf tümleci

az sonra: zarf tümleci

2. Yatağıma eğilip camları zangırdatan sesiyle soruyor: “Kim uyudu, kim uyanık!?”

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Kim uyudu,kim uyanık!?” (diye)

Ana cümlesi

Yatağıma eğilip camları zangırdatan sesiyle soruyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Ögeleri

soruyor: yüklem

o: gizli özne

yatağıma eğilip: zarf tümleci

camları zangırdatan sesiyle: zarf tümleci

“kim uyudu,kim uyanık!” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

ağaçları kökünden söken o/ Dev: sıfat tamlaması

o/ Dev: sıfat tamlaması

az/ sonra: sıfat tamlaması

camları zangırdatan/ ses: sıfat tamlaması

(onun) sesi: belirtili isim tamlaması

ağaçların/ kökü: belirtili isim tamlaması

(onun) dişleri: belirtili isim tamlaması

camları zangırdatan sesi ile: edat grubu

(onun) sesi: iyelik grubu

(onun) dişleri: iyelik grubu

(benim) yatağı: iyelik grubu

ağaçları kökünden söken: sıfat-fiil grubu

dişlerini çarka verip: zarf-fiil grubu

camları zangırdatan: sıfat-fiil grubu

yatağıma eğilip: zarf-fiil grubu

(11/26) Uyusam, ses vermesem beni yiyecek o Dev.

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Uyusam.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ses vermesem.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Ana cümlesi

Beni yiyecek o Dev.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yiyecek: yüklem

o dev: özne

beni: nesne

uyusam: zarf tümleci

ses vermesem: zarf tümleci

Kelime Grupları

o/ dev: sıfat tamlaması

ses ver-: birleşik fiil

(11/27) Sonra iri bir ağacı kökünden söküp dişlerini kurcalayacak.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kurcalayacak: yüklem

o: gizli özne

dişlerini: nesne

sonra: zarf tümleci

iri bir ağacı kökünden söküp: zarf tümleci

Kelime Grupları

iri/ bir ağaç: sıfat tamlaması

bir/ ağaç: sıfat tamlaması

iri bir ağacı kökünden söküp: zarf-fiil grubu

(onun) dişleri: iyelik grubu

(11/28) Dev'in dişleri arasından, kanlar içinde kollarım, bacaklarım dökülecek bir bir.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dökülecek: yüklem

kanlar içinde kollarım, bacaklarım: özne

Dev'in dişleri arasından: yer tamlayıcısı

bir bir: zarf tümleci

Kelime Grupları

kanlar içinde/ kol: sıfat tamlaması

Dev'in/ dişleri: belirtili isim tamlaması

Dev'in dişleri/ arasında: belirtili isim tamlaması

kanlar/ içinde: belirtisiz isim tamlaması

bir bir: tekrar grubu

(benim) kollarım: iyelik grubu

(benim) bacaklarım: iyelik grubu

(11/ 29) Dev, dişlerini birbirine sürüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dişlerini birbirine sürüyor: yüklem

dev: özne

Kelime Grupları

(onun) dişleri: iyelik grubu

(11/ 30) Gök gürüyor sanki ve yeniden soruyor: “Kim uyudu, kim uyanık!”

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Gök gürüyor sanki.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gürüyor: yüklem

gök: özne

sanki: zarf tümleci

2. Yeniden soruyor: “Kim uyudu, kim uyanık!?”

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Kim uyudu,kim uyanık!?” (diye)

Ana cümlesi

Yeniden soruyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

soruyor: yüklem

o: gizli özne

yeniden: zarf tümleci

“Kim uyudu? Kim uyanık?” diye: zarf tümleci

(11/31-12/1) Titreyerek, korkarak cevap veriyorum: “Ebel Eller uyudu, bir ben uyanık...”

İç cümle

“Ebel Eller uyudu, bir ben uyanık...” (diye)

Ana cümlesi

Titreyerek, korkarak cevap veriyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

cevap veriyorum: yüklem

ben: gizli özne

titreyerek: zarf tümleci

korkarak: zarf tümleci

“Ebel Eller uyudu, bir ben uyanık...” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

cevap ver-: birleşik fiil grubu

(12/ 2) Homurdanarak gidiyor Dev.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gidiyor: yüklem

dev: özne

homurdanarak: zarf tümleci

(12/ 3) Ben yorganın altından başımı çıkarıp gözlerimi tavana dikiyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

dikiyorum: yüklem

ben: özne

gözlerimi: nesne

tavana: yer tamlayıcısı

yorganın altından başımı çıkarıp: zarf tümleci

Kelime Grupları

yorganın/ altı: belirtili isim tamlaması

(benim) gözlerim: iyelik grubu

(benim) başım: iyelik grubu

başımı çıkarp: zarf-fiil grubu

(12/4) Odadaki eşyalar eğilip bükülüyor, şekil değiştiriyorlar aniden.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Odadaki eşyalar eğilip bükülüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

eğilip bükülüyor: yüklem

odadaki eşyalar: özne

2. Şekil değiştiriyorlar aniden.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

şekil değiştiriyorlar: yüklem

onlar: gizli özne

aniden: zarf tümleci

Kelime Grupları

odadaki/ eşyalar: sıfat tamlaması

(12/ 5) Dev'in dişleri oluyor tavanda asılı duran anadut.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

oluyor: yüklem

tavanda asılı duran anadut: özne

Dev'in dişleri: nesne

Kelime Grupları

tavanda asılı duran/ anadut: sıfat tamlaması

tavanda asılı duran: sıfat-fiil grubu

dev'in/ dişleri: belirtili isim tamlaması

(12/6) Ocaktaki son közler, o Dev'in kanlı ağzı...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

ocaktaki son/ közler: sıfat tamlaması

o/ Dev: sıfat tamlaması

son/ közler: sıfat tamlaması

kanlı/ ağız: sıfat tamlaması

Dev'in/ kanlı ağzı: belirtili isim tamlaması

(12/7) “İnsan eti kokuyooooor! İnsan eti kokuyooooor!” diye üzerime yürüyor Dev'in çocukları.

Metin içe içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“İnsan eti kokuyooooor! İnsan eti kokuyooooor!” diye üzerime.

Ana cümlesi

Üzerime yürüyor Dev'in çocukları.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yürüyor: yüklem

Dev'in çocukları: özne

üzerime: yer tamlayıcısı

“İnsan eti kokuyooooor! İnsan eti kokuyooooor!” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

insan/ eti: belirtisiz isim tamlaması

Dev'in/ çocukları: belirtili isim tamlaması

İnsan eti kokuyooooor!” diye: zarf-fiil grubu

(benim) üzerim: iyelik grubu

(12/ 8) Ağabeyimi arıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

arıyorum: yüklem

ben: gizli özne

ağabeyimi: nesne

Kelime Grupları

(benim) ağabeyim: İyelik grubu

(12/9) Döşeğimin sağ yanında bir boşluk...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

sağ/ yan: sıfat tamlaması

döşeğimin sağ yanında bir/ boşluk: sıfat tamlaması

bir/ boşluk: sıfat tamlaması

döşeğimin/ sağ yanı: belirtili isim tamlaması

(benim) döşeğim: iyelik grubu

(12/10) Ellerimle yastığı yokluyorum, yüreğimi sarsan bir yalnızlık bulaşıyor ellerime.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ellerimle yastığı yokluyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yokluyorum: yüklem

ben: gizli özne

yastığı: nesne

ellerimle: yer tamlayıcısı

2. Yüreğimi sarsan bir yalnızlık bulaşıyor ellerime.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bulaşıyor: yüklem

yüreğimi sarsan bir yalnızlık: özne

ellerime: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

yüreğimi sarsan/ bir yalnızlık: sıfat tamlaması

bir/ yalnızlık: sıfat tamlaması

ellerim ile: edat grubu

(benim) ellerim: İyelik grubu

(benim) yüreğim: İyelik grubu

yüreğimi sarsan: sıfat-fiil grubu

(12/ 11) *Karanlık gecelerde beni korkulardan azat eden o ses yok.*

a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

yok(tur) : yüklem

karanlık gecelerde beni korkulardan azat eden o ses: özne

Kelime Grupları

karanlık gecelerde beni korkulardan azat eden o/ ses: sıfat tamlaması

o/ ses: sıfat tamlaması

karanlık/ gece: sıfat tamlaması

korkulardan azat eden: sıfat-fiil grubu

azat et-: birleşik fiil grubu

(12/12) Ellerimi o kızıl saçlı ihtiyar kadının ellerinden çözüp yavaşça belletici öğretmen odasına dönüyorum.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dönüyorum: yüklem

ben: gizli özne

belletici öğretmen odasına: yer tamlayıcısı

ellerimi o kızıl saçlı ihtiyar kadının ellerinden çözüp: zarf tümleci

yavaşça: zarf tümleci

Kelime Grupları

o kızıl saçlı/ ihtiyar kadın: sıfat tamlaması

ihtiyar/ kadın: sıfat tamlaması

kızıl/ saç: sıfat tamlaması

belletici/ öğretmen: sıfat tamlaması

o kızıl saçlı ihtiyar kadının/ elleri: belirtili isim tamlaması

belletici öğretmen/ odası: belirtisiz isim tamlaması

(benim) ellerim: iyelik grubu

ellerimi o kızıl saçlı ihtiyar kadının ellerinden çözüp: zarf-fiil grubu

(12/ 13) Her şey yatılı okul oluyor birden.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

oluyor: yüklem

her şey: özne

yatılı okul: nesne

birden: zarf tümleci

Kelime Grupları

yatılı/ okul: sıfat tamlaması

her/ şey: sıfat tamlaması

(12/ 14) *Bütün yalnızlıklar, korkular, hasretler...*

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

bütün/ yalnızlıklar: sıfat tamlaması

(12/15) *Sisler, dumanlar içinde, uzak bir gurbette buğulanıyor, buğulanıyor ve odama yağıyor.*

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Sisler, dumanlar içinde, uzak bir gurbette buğulanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

buğulanıyor: yüklem

o: gizli özne

sisler, dumanlar içinde, uzak bir gurbette: yer tamlayıcısı

2. Buğulanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

buğulanıyor: yüklem

o: gizli özne

3. Odama yağıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yağıyor: yüklem

o: gizli özne

odama: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

uzak/ bir gurbet: sıfat tamlaması

bir/ gurbet: sıfat tamlaması

dumanlar/ içinde: belirtisiz isim grubu

(benim) odam: iyelik grubu

(12/ 16) Ağlıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

ağlıyorum: yüklem

ben: gizli özne

(12/17) Karanlığı parçalayan o zil sesi hâlâ kulaklarımda.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kulaklarımda (dır) : yüklem

karanlığı parçalayan o zil sesi: özne

hâlâ: zarf tümleci

Kelime Grupları

karanlığı parçalayan/ zil sesi: sıfat tamlaması

zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

(benim) kulaklarım: iyelik grubu

karanlığı parçalayan: sıfat-fiil grubu

(12/18) Koğuşların ışığı sönünce masaya bıraktığım kitap öylece duruyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

duruyor: yüklem

masaya bıraktığım kitap: özne

koşuşların ışığı sönünce: zarf tümleci

öylece: zarf tümleci

Kelime Grupları

masaya bıraktığım/kitap: sıfat tamlaması

koşuşların/ ışığı: belirtili isim tamlaması

koşuşların ışığı sönünce: zarf-fiil grubu

masaya bıraktığım: sıfat-fiil grubu

(12/19) Kitaba gönülsüzce bakıp gözlerimi pencereye; uzak karanlıklara dikiyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dikiyorum: yüklem

ben: gizli özne

gözlerimi: nesne

pencereye: yer tamlayıcısı

uzak karanlıklara: yer tamlayıcısı

kitaba gönülsüzce bakıp: zarf tümleci

Kelime Grupları

uzak/ karanlıklar: sıfat tamlaması

(benim) gözlerim: iyelik grubu

gönülsüzce bakıp: zarf-fiil grubu

(12/ 20) Ne o ihtiyar kadın ne kerpiç ev ne yatılı okula giden ağabeyim ne de tozlu yollarında ağlayarak kaldığım o köy...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

o/ ihtiyar kadın: sıfat tamlaması

ihtiyar/ kadın: sıfat tamlaması

o/ köy: sıfat tamlaması

yatılı/ okul: sıfat tamlaması

tozlu/ yol: sıfat tamlaması

kerpiç/ ev: sıfat tamlaması

yatılı okula giden/ ağabeyim: sıfat tamlaması

tozlu yollarında ağlayarak kaldığım o/ köy: sıfat tamlaması

o/ köy: sıfat tamlaması

(benim) ağabeyim: iyelik grubu

yatılı okula giden: sıfat-fiil grubu

tozlu yollarında ağlayarak kaldığım: sıfat-fiil grubu

ne kerpiç ev ne yatılı okula giden ağabeyim ne de tozlu yollarında ağlayarak kaldığım o köy: bağlama grubu

(12/21) Hiç biri yok.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

yok (tur): yüklem

hiç biri: özne

Kelime Grupları

hiç/ biri: sıfat tamlaması

(12/ 22) Hepsi koyu bir karanlıkta, eski bir zamanda kaybolup gitmiş.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gitmiş: yüklem

hepsi: özne

koyu bir karanlıkta, eski bir zamanda kaybolup: zarf tümleci

Kelime Grupları

koyu bir/ karanlık: sıfat tamlaması

bir/ karanlık: sıfat tamlaması

eski bir/ zaman: sıfat tamlaması

bir/ zaman: sıfat tamlaması

kayıp ol-: birleşik fiil grubu

(12/23) Koğuşlardaki çocukların kardeşlerini düşünüyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

düşünüyorum: yüklem

ben: gizli özne

koğuşlardaki çocukların kardeşlerini: nesne

Kelime Grupları

koğuşlardaki/ çocuklar: sıfat tamlaması

koğuşlardaki çocukların/ kardeşleri: belirtili isim tamlaması

(12/24) Bedenim yüz parçaya bölünüyor o an ve tike tike savruluyorum uzak dağ köylerine.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Bedenim yüz parçaya bölünüyor o an.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bölünüyor: yüklem

bedenim: özne

yüz parçaya: zarf tümleci

o an: zarf tümleci

2. Tike tike savruluyorum uzak dağ köylerine.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

savruluyorum: yüklem

ben: gizli özne

uzak dağ köylerine: yer tamlayıcısı

tike tike: zarf tümleci

Kelime Grupları

yüz/ parça: sıfat tamlaması

o/ an: sıfat tamlaması

uzak/ dağ köyleri: sıfat tamlaması

dağ/ köyü: belirtisiz isim tamlaması

(benim) bedenim: iyelik grubu

tike tike: tekrar grubu

(12/ 25) Gökte bulut tedirgin, yerde ağaçlar...

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Gökte bulut tedirgin.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

tedirgin (dir): yüklem

gökte bulut: özne

2. Yerde ağaçlar... (tedirgin)

a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

Tedirgin (dir): yüklem

yerde ağaçlar: özne

(12/26) Sert bir rüzgâr esiyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

esiyor: yüklem

sert bir rüzgâr: özne

Kelime Grupları

sert/ bir rüzgâr: sıfat tamlaması

bir/ rüzgâr: sıfat tamlaması

(12/27) Bulutlu geceyi hafifçe aydınlatan bir dolunay var.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

var(dır) : yüklem

bulutlu geceyi hafifçe aydınlatan bir dolunay: özne

Kelime Grupları

bulutlu/ gece: sıfat tamlaması

bulutlu geceyi hafifçe aydınlatan bir/ dolunay: sıfat tamlaması

bir/ dolunay: sıfat tamlaması

bulutlu geceyi hafifçe aydınlatan: sıfat-fiil grubu

(12/ 28) Bulutlardan sıyrıldığı zaman, Tekelti'nin zirvesinde; sarp kayalıklarda gümüşten bir taç gibi parlıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

parlıyor: yüklem

o: gizli özne

Tekelti'nin zirvesinde: yer tamlayıcısı

bulutlardan sıyrıldığı zaman: zarf tümleci

sarp kayalıklarda: yer tamlayıcısı

gümüşten bir taç gibi: zarf tümleci

Kelime Grupları

sarp/ kayalık: sıfat tamlaması

gümüşten bir/ taç: sıfat tamlaması

bir/ taç: sıfat tamlaması

bulutlardan sıyrıldığı/ zaman: sıfat tamlaması

Tekelti'nin/ zirvesi: belirtili isim tamlaması

gümüşten bir taç gibi: edat grubu

bulutlardan sıyrıldığı: sıfat-fiil grubu

(12/29) Gündüzleri, kardan gelinliğinin eteklerini ovaya seren Tekelti'nin yüzüne, siyah bir duvak gibi örtülmüş bulutlar.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

örtülmüş: yüklem

bulutlar: özne

kardan gelinliğinin eteklerini ovaya seren Tekelti'nin yüzüne: yer tamlayıcısı

gündüzleri: zarf tümleci

siyah bir duvak gibi: zarf tümleci

Kelime Grupları

siyah bir/ duvak: sıfat tamlaması

bir/ duvak: sıfat tamlaması

siyah bir duvak gibi örtülmüş/ bulutlar: sıfat tamlaması

kardan gelinliğinin/ etekleri: belirtili isim tamlaması

kardan gelinliğinin eteklerini ovaya seren Tekelti'nin/ yüzü: belirtili isim tamlaması

siyah bir duvak gibi: edat grubu

eteklerini ovaya seren: sıfat-fiil grubu

siyah bir duvak gibi örtülmüş: sıfat-fiil grubu

kardan gelinlik: ayrılma grubu

(12/30) Pansiyon binasının camlarına kadar uzanan akasyanın ince dallarını birer birer yere indiren rüzgâr, inleyen bir tar gibi, gâh segâh gâh mugâm söyleyerek geçiyor pencerelerden.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

geçiyor: yüklem

pansiyon binasının camlarına kadar uzanan akasyanın ince dallarını birer birer yere indiren rüzgâr: özne

pencerelerden: yer tamlayıcısı

gâh segâh gâh mugâm söyleyerek: zarf tümleci

inleyen bir tar gibi: zarf tümleci

Kelime Grupları

inleyen bir/ tar: sıfat tamlaması

bir/ tar: sıfat tamlaması

pansiyon binasının camlarına kadar uzanan akasyanın ince dallarını birer birer yere indiren/ rüzgâr: sıfat tamlaması

pansiyon binasının camlarına kadar uzanan/ akasya: sıfat tamlaması

ince/ dal: sıfat tamlaması

pansiyon binasının/ camları: belirtili isim tamlaması

pansiyon/ binası: belirtisiz isim tamlaması

akasyanın/ ince dalları: belirtili isim tamlaması

pansiyon binasının camlarına kadar: edat grubu

inleyen bir tar gibi: edat grubu

birer birer: tekrar grubu

gâh segâh gâh mugâm söyleyerek: zarf-fiil grubu

pansiyon binasının camlarına kadar uzanan: sıfat-fiil grubu

akasyanın ince dallarını birer birer yere indiren: sıfat-fiil grubu

(12/31) Üşüyor muyum, korkuyor muyum bilmiyorum.

Metin üç bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Üşüyor muyum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) soru

Cümlenin Öğeleri

üşüyor muyum: yüklem

ben: gizli özne

2. Korkuyor muyum

a) basit b) fiil c) kurallı d) soru

Cümlenin Öğeleri

korkuyor muyum: yüklem

ben: gizli özne

3. Bilmiyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

bilmiyorum: yüklem

ben: gizli özne

(12/32) Gövdeinde buzdan bir el yürüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yürüyor: yüklem

buzdan bir el: özne

gövdeinde: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

bir/ el: sıfat tamlaması

(benim) gövdem: iyelik grubu

buzdan bir el: ayrılma grubu

(12/ 33) *Dişlerim birbirine vuruyor, ürperiyor titriyorum.*

Bu cümle üç cümleden oluşan sıralı bir cümledir.

1. Dişlerim birbirine vuruyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

vuruyor: yüklem

dişlerim: özne

birbirine: zarf tümleci

2. Ürperiyor

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

Ürperiyor(um): yüklem

ben: gizli özne

3. Titriyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

titriyorum: yüklem

ben: gizli özne

Kelime Grupları

(benim) dişlerim: iyelik grubu

(12/ 34) *Akasyanın dalları az ötedeki küçük söğüt ağacına doğru kırılacakmış gibi eğiliyor, yaslanıyor ve tekrar doğruluyor.*

Metin üç bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Akasyanın dalları az ötedeki küçük söğüt ağacına doğru kırılacakmış gibi eğiliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

eğiliyor: yüklem

akasyanın dalları: özne

az ötedeki küçük söğüt ağacına doğru: zarf tümleci

kırılacakmış gibi: zarf tümleci

2. Yaslanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yaslanıyor: yüklem

o: gizli özne

3. Tekrar doğruluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

doğruluyor: yüklem

o : gizli özne

tekrar: zarf tümleci

Kelime Grupları

az ötedeki küçük/ söğüt ağacı: sıfat tamlaması

az/ öte: sıfat tamlaması

akasyanın/ dalları: belirtili isim tamlaması

söğüt/ ağacı: belirtisiz isim tamlaması

kırılacakmış gibi: edat grubu

söğüt ağacına doğru: edat grubu

eğiliyor, yaslanıyor ve tekrar doğruluyor: bağlama grubu

az ötedeki: aitlik grubu

(13/ 1) Ne vakit deli poyraz esse bu akasya, hep küçük söğüt ağacıyla dertleşiyor.

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Ne vakit deli poyraz esse.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ana cümlesi

Bu akasya, hep küçük söğüt ağacıyla dertleşiyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dertleşiyor: yüklem

bu akasya: özne

ne vakit deli poyraz esse: zarf tümleci

hep küçük söğüt ağacıyla: zarf tümleci

Kelime Grupları

deli/ poyraz: sıfat tamlaması

bu/ akasya: sıfat tamlaması

ne/ vakit: sıfat tamlaması

küçük/ söğüt ağacı: sıfat tamlaması

söğüt/ ağacı: sıfat tamlaması

küçük söğüt ağacı ile: edat grubu

(13/2) Belki de acelesi varmış gibi dörtnala koşan ve uğuldadıkça ağaçların ince, nazik dallarını tutam tutam yolup yere yığan rüzgârdan şikâyet ediyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

şikâyet ediyor: yüklem

o: gizli özne

belki de acelesi varmış gibi dörtnala koşan ve uğuldadıkça ağaçların ince, nazik dallarını tutam tutam yolup yere yığan rüzgârdan: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

nazik dallarını tutam tutam yolup yere yığan/ rüzgâr: sıfat tamlaması

nazik/ dal: sıfat tamlaması

dört nala koşan/ rüzgâr: sıfat tamlaması

tutam tutam: tekrar grubu

şikâyet et-: birleşik fiil grubu

acelesi varmış gibi: edat grubu

acelesi varmış: sıfat –fiil grubu

dörtnala koşan: sıfat-fiil grubu

tutam tutam yolup: zarf-fiil grubu

yere yığan: sıfat-fiil grubu

(13/ 3) Kim bilir...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

(13/ 4) Odada geziniyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

geziniyorum: yüklem

ben: gizli özne

odada: yer tamlayıcısı

(13/5) Birkaç adımda tükeniyor oda.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

tükeniyor: yüklem

oda: özne

birkaç adımda: zarf tümleci

Kelime Grupları

birkaç/ adım: sıfat tamlaması

(13/6) Bir masa, bir yatak ve dört bir yan beton...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

bir/ masa: sıfat tamlaması

bir/ yatak: sıfat tamlaması

dört bir/ yan: sıfat tamlaması

(13/7) Arşın arşın uzuyor gece ve ona eşlik eden bir hüznün büyüyor durmadan.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Arşın arşın uzuyor gece.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

uzuyor: yüklem

gece: özne

arşın arşın: zarf tümleci

2. Ona eşlik eden bir hüznün büyüyor durmadan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

büyüyor: yüklem

ona eşlik eden bir hüznün: özne

durmadan: zarf tümleci

Kelime Grupları

ona eşlik eden bir/ hüznün: sıfat tamlaması

bir/ hüzn: sıfat tamlaması

arşın arşın: tekrar grubu

eşlik eden: sıfat-fiil grubu

eşlik et-: birleşik fiil grubu

(13/8) Dirhem dirhem bölüyor beni yalnızlık.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bölüyor: yüklem

yalnızlık: özne

beni: nesne

dirhem dirhem: zarf tümleci

Kelime Grupları

dirhem dirhem: tekrar grubu

(13/ 9) Masaya yöneliyorum ve yeniden kitabın sayfalarını çeviriyorum.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Masaya yöneliyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yöneliyorum: yüklem

ben: gizli özne

masaya: yer tamlayıcısı

2. Yeniden kitabın sayfalarını çeviriyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çeviriyorum: yüklem

ben: gizli özne

kitabın sayfalarını: nesne

yeniden: zarf tümleci

Kelime Grupları

kitabın/ sayfaları: belirtili isim tamlaması

(13/ 10) Babasını özleyen bir çocuk...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

babasını özleyen bir/ çocuk: sıfat tamlaması

bir/ çocuk: sıfat tamlaması

babasını özleyen: sıfat-fiil grubu

(onun) babası: iyelik grubu

(13/ 11) Koşullardaki çocuklara benziyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

benziyor: yüklem

o: gizli özne

koşullardaki çocuklara: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

koşullardaki/ çocuklar: sıfat tamlaması

(13/ 12) Direne direne köyün yakınındaki yüksek bir tepeye tırmanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

tırmanıyor: yüklem

o: gizli özne

köyün yakınındaki yüksek bir tepeye: yer tamlayıcısı

direne direne: zarf tümleci

Kelime Grupları

köyün yakınındaki yüksek bir/ tepe: sıfat tamlaması

bir/ tepe: sıfat tamlaması

yüksek bir/ tepe: sıfat tamlaması

direne direne: tekrar grubu

köyün yakınındaki: aitlik grubu

köyün/ yakını: belirtili isim tamlaması

(13/ 13) O tepe, zirvesi karlı, gümüş taçlı Tekelti olmalı.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

olmalı: yüklem

o tepe: özne

zirvesi karlı, gümüş taçlı Tekelti: nesne

Kelime Grupları

o/ tepe: sıfat tamlaması

zirvesi karlı, gümüş taçlı/ Tekelti: sıfat tamlaması

(13/14) O tepeye bin bir umutla çıkan o çocuğa koşuyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

koşuyorum: yüklem

ben: gizli özne

o tepeye bin bir umutla çıkan o çocuğa: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

o/ tepe: sıfat tamlaması

o tepeye bin bir umutla çıkan o/ çocuk: sıfat tamlaması

bin bir/ umut: sıfat tamlaması

o/ çocuk: sıfat tamlaması

o tepeye bin bir umutla çıkan: sıfat-fiil grubu

bin bir: sayı grubu

bin bir umut ile: edat grubu

(13/15) Onunla birlikte kevenlere, otlara tutunarak kan ter içinde zirveye varmak, elimi gözlerime siper edip uzak ufuklara; sisler içindeki göle, o gölde yüzen beyaz gemiye bakmak, babama el sallamak istiyorum...

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

istiyorum: yüklem

ben: gizli özne

onunla birlikte kevenlere, otlara tutunarak kan ter içinde zirveye varmak: nesne

elim gözlerime siper edip uzak ufuklara; sisler içindeki göle; o gölde yüzen beyaz gemiye bakmak: nesne

babama el sallamak: nesne

Kelime Grupları

uzak/ ufuklar: sıfat tamlaması

sisler içindeki/ göl: sıfat tamlaması

o gölde yüzen/ beyaz gemi: sıfat tamlaması

beyaz/ gemi: sıfat tamlaması

o/ göl: sıfat tamlaması

kan ter: tekrar grubu

siper et-: birleşik fiil grubu

otlara tutunarak: zarf-fiil grubu

kan ter içinde zirveye varmak: isim-fiil grubu

elim gözlerime siper edip: zarf-fiil grubu

gölde yüzen: sıfat-fiil grubu

el sallamak: isim-fiil grubu

(benim) elim: iyelik grubu

(benim) gözlerim: iyelik grubu

(benim) babam: iyelik grubu

sisler içindeki: aitlik grubu

(13/ 16) Yok, olmuyor.

Metin bağımlı iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Yok.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

yok(tur) : yüklem

o: gizli özne

2. Olmuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

olmuyor: yüklem

o: gizli özne

(13/ 17) Koşullardaki çocuklar çekiyor arkamdan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çekiyor: yüklem

koşullardaki çocuklar: özne

arkamdan: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

koşullardaki/ çocuklar: sıfat tamlaması

(benim) arkam: iyelik grubu

(13/ 18) Kim bilir onlar hangi tepelere tırmanıyor, hangi yaylalara yürüyorlar.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1.kim bilir onlar hangi tepelere tırmanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

tırmanıyor: yüklem

onlar: özne

hangi tepelere: zarf tümleci

kim bilir: cdu

2. Hangi yaylalara yürüyorlar.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yürüyorlar: yüklem

onlar: gizli özne

hangi yaylalara: zarf tümleci

Kelime Grupları

hangi/ tepeler: sıfat tamlaması

hangi/ yaylalar: sıfat tamlaması

(13/ 19) Kalkıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kalkıyorum: yüklem

ben: gizli özne

(13/ 20) Dışarıda uluyan rüzgâr ayazdan diliyle yalayıp geçiyor içimi.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

geçiyor: yüklem

dışarıda uluyan rüzgâr: özne

içimi: nesne

ayazdan diliyle yalayıp: zarf tümleci

Kelime Grupları

dışarıda uluyan/ rüzgâr: sıfat tamlaması

ayazdan/ dil: sıfat tamlaması

dışarıda uluyan: sıfat-fiil grubu

ayazdan diliyle yalayıp: zarf-fiil grubu

(benim) içim: iyelik grubu

(13/ 21) Sızlıyor içim.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

içim sızlıyor: yüklem

Kelime Grupları

(benim) içim: iyelik grubu

(13/ 22) Aniden bacaklarımın dermanı kesiliveriyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dermanı kesiliveriyor: yüklem

bacaklarımın: nesne

aniden: zarf tümleci

Kelime Grupları

bacaklarımın/ dermanı: belirtili isim tamlaması

(benim) bacaklarım: iyelik grubu

kesiliver-: birleşik fiil grubu

(13/ 23) Tepeye çıkamıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

çıkamıyorum: yüklem

ben: gizli özne

tepeye: yer tamlayıcısı

(13/ 24) O çocuğu, kitabın sayfaları arasında bırakıp dönüyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bırakıp dönüyorum: yüklem

ben: gizli özne

o çocuğu: nesne

kitabın sayfaları arasında: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

o/ çocuk: sıfat tamlaması

kitabın/ sayfaları: belirtili isim tamlaması

kitabın sayfaları arasında bırakıp: zarf-fiil grubu

(13/25) Duvardaki saate gidiyor gözlerim.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gidiyor: yüklem

gözlerim: özne

duvardaki saate: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

duvardaki/ saat: sıfat tamlaması

(benim) gözlerim: iyelik grubu

(13/26) Gece yarısı...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

gece/ yarısı: belirtisiz isim tamlaması

(13/27) Dakikalar, ağır ağır bir sonraki günden dem almaya başlıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

dem almaya başlıyor: yüklem

dakikalar: özne

bir sonraki günden: yer tamlayıcısı

ağır ağır: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir sonraki/ gün: sıfat tamlaması

bir/ sonraki: sıfat tamlaması

ağır ağır: tekrar grubu

dem al-: birleşik fiil grubu

bir sonraki: aitlik grubu

(13/ 28) “Öğrencileri son bir kez kontrol etmek gerek” diye söylenip koşullara doğru ağır, yorgun adımlarla yürümeye başlıyorum.

Metin içe içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Öğrencileri son bir kez kontrol etmek gerek” diye söylenip.

Ana cümlesi

Koşullara doğru ağır, yorgun adımlarla yürümeye başlıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Ögeleri

yürümeye başlıyorum: yüklem

ben: gizli özne

“Öğrencileri son bir kez kontrol etmek gerek” diye söylenip koşullara doğru ağır, yorgun adımlarla: zarf tümleci

Kelime Grupları

son bir/ kez: sıfat tamlaması

ağır, yorgun/ adımlar: sıfat tamlaması

yorgun adımlar ile: edat grubu

koşullara doğru: edat grubu

kontrol et-: birleşik fiil grubu

“Öğrencileri son bir kez kontrol etmek gerek” diye: zarf-fiil grubu

yorgun adımlarla yürümeye: isim-fiil grubu

(13/29) Üst kattan, kızlar koğuşundan gelen zil sesi kadar cırtlak bir kadın sesi...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

üst/ kat: sıfat tamlaması

kızlar koğuşundan gelen zil sesi kadar cırtlak bir/ kadın sesi: sıfat tamlaması

cırtlak/ bir kadın sesi: sıfat tamlaması

bir/ kadın sesi: sıfat tamlaması

kadın/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

kızlar koğuşundan gelen/ zil sesi: sıfat tamlaması

kızlar/ koğuşu: belirtisiz isim tamlaması

zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

kızlar koğuşundan gelen zil sesi kadar: edat grubu

kızlar koğuşundan gelen: sıfat-fiil grubu

(13/30) Koridorlar, anne sesine hiç benzemeyen bu sesle uyanıyor, ırkiliyor sanki.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Koridorlar, anne sesine hiç benzemeyen bu sesle uyanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uyanıyor: yüklem

koridorlar: özne

anne sesine hiç benzemeyen bu sesle: zarf tümleci

2.İrkiliyor

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

ırkiliyor: yüklem

o: gizli özne

sanki: cdu

Kelime Grupları

anne sesine hiç benzemeyen bu/ ses: sıfat tamlaması

bu/ ses: sıfat tamlaması

anne/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

anne sesine hiç benzemeyen: sıfat-fiil grubu

(13/31) Nazan Hanım'ın dişlerinin gıcırtısı bile duyuluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

duyuluyor: yüklem

Nazan Hanım'ın dişlerinin gıcırtısı: özne

bile: cdu

Kelime Grupları

Nazan Hanım'ın dişlerinin/ gıcırtısı: belirtili isim tamlaması

Nazan Hanım'ın/ dişleri: belirtili isim tamlaması

dişlerinin/ gıcırtısı: belirtili isim tamlaması

Nazan Hanım: ünvan grubu

(13/32) Bir dev gibi homurdanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

homurdanıyor: yüklem

o: gizli özne

bir dev gibi: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ dev: sıfat tamlaması

bir dev gibi: edat grubu

(13/33) Öfke, bir çocuğun suratına çarpıyor önce, sonra boş koridorlarda yankılanıyor: “Sus! Zırlayıp durma! Gecenin bu saatinde nerden bulayım anneni! Şimdi doğru yatağa! Yürü! Gözüme görünme bir daha! Koyun kokusu, gübre kokusu eksik burada! Uyuyamazsın tabii!”

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Öfke, bir çocuğun suratına çarpıyor önce.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çarpıyor: yüklem

öfke: özne

bir çocuğun suratına: yer tamlayıcısı

önce: zarf tümleci

2. Sonra boş koridorlarda yankılanıyor: “Sus! Zırlayıp durma! Gecenin bu saatinde nerden bulayım anneni! Şimdi doğru yatağa! Yürü! Gözüme görünme bir daha! Koyun kokusu, gübre kokusu eksik burada! Uyuyamazsın tabii!”

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Sus! Zırlayıp durma! Gecenin bu saatinde nerden bulayım anneni! Şimdi doğru yatağa! Yürü! Gözüme görünme bir daha! Koyun kokusu, gübre kokusu eksik burada! Uyuyamazsın tabii!” (diye)

Ana cümlesi

Sonra boş koridorlarda yankılanıyor

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yankılanıyor: yüklem

o: gizli özne

boş koridorlarda: yer tamlayıcısı

sonra: zarf tümleci

“Sus! Zırlayıp durma! Gecenin bu saatinde nerden bulayım anneni! Şimdi doğru yatağa! Yürü! Gözüme görünme bir daha! Koyun kokusu, gübre kokusu eksik burada! Uyuyamazsın tabii!”: nesne

Kelime Grupları

boş/ koridor: sıfat tamlaması

bir/ çocuk: sıfat tamlaması

bir/ daha: sıfat tamlaması

bir çocuğun/ surati: belirtili isim tamlaması

gecenin/ bu saati: belirtili isim tamlaması

koyun/ kokusu: belirtisiz isim tamlaması

gübre/ kokusu: belirtisiz isim tamlaması

(benim) gözüm: iyelik grubu

(senin) annen: iyelik grubu

(14/ 1) Çocuk bir şeyler anlatmaya çalışıyordu belki.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

anlatmaya çalışıyordu: yüklem

çocuk: özne

bir şeyler: nesne

belki: cdu

Kelime Grupları

bir/ şeyler: sıfat tamlaması

(14/ 2) Nazan Hanım birkaç saniye susup yeniden bağılıyor: “Kees! Doğru odana! Çabuk!”

Metin bir iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Kees! Doğru odana! Çabuk!” (diye)

Ana cümlesi

Nazan Hanım birkaç saniye susup yeniden bağılıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bağılıyor: yüklem

Nazan Hanım: özne

birkaç saniye susup : zarf tümleci

yeniden: zarf tümleci

“Kees! Doğru odana! Çabuk!” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

birkaç/ saniye: sıfat tamlaması

Nazan Hanım: ünvan grubu

birkaç saniye susup: zarf-fiil grubu

(14/ 3) Nedense, Nazan Hanım ile beni aynı güne yazıyorlar, birlikte nöbet tutuyoruz her zaman, o, kızlar katında kalıyor bir gece, ben de erkekler katında.

Metin dört sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Nazan Hanım ile beni aynı güne yazıyorlar.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yazıyorlar: yüklem

onlar: gizli özne

Nazan Hanım ile beni: nesne

aynı güne: yer tamlayıcısı

nedense: cdu

2. Birlikte nöbet tutuyoruz her zaman.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

nöbet tutuyoruz: yüklem

biz: gizli özne

birlikte: zarf tümleci

her zaman: zarf tümleci

3. O, kızlar katında kalıyor bir gece.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kalıyor: yüklem

o: özne

kızlar katında: yer tamlayıcısı

bir gece: zarf tümleci

2. Ben de erkekler katında (kalıyorum).

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

kalıyorum: yüklem

ben: özne

erkekler katında: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

aynı/ gün: sıfat tamlaması

bir/ gece: sıfat tamlaması

her/ zaman: sıfat tamlaması

kızlar/ katı: belirtisiz isim tamlaması

erkekler/ katı: belirtisiz isim tamlaması

Nazan Hanım: ünvan grubu

Nazan Hanım ile ben: bağlama grubu

(14/4) Nedendir bilmiyorum, daha çocuklar başını yastığa koymadan yatağa atıyor kendini Nazan Hanım, uyku bir karabasan gibi çöküyor gözlerine ve ışıklar söner sönmez de uykuya dalıp gidiyor.

Metin beş sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Nedendir.

a) basit b) fiil c) kurallı d) soru

Cümlelerin Öğeleri

nedendir: yüklem

o: gizli özne

2. Bilmiyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

bilmiyorum: yüklem

ben: gizli özne

3. Daha çocuklar başını yastığa koymadan yatağa atıyor kendini Nazan Hanım.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yatağa atıyor: yüklem

Nazan Hanım: özne

kendini: nesne

daha çocuklar başını yastığa koymadan: zarf tümleci

4. Uyku bir karabasan gibi çöküyor gözlerine.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çöküyor: yüklem

uyku: özne

gözlerine: yer tamlayıcısı

bir karabasan gibi: zarf tümleci

5. Işıklar söner sönmez de uykuya dalıp gidiyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uykuya dalıp gidiyor: yüklem

o: gizli özne

ışıklar söner sönmez: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ karabasan: sıfat tamlaması

Nazan Hanım: ünvan grubu

karabasan gibi: edat grubu

(onun) gözleri: iyelik grubu

başını yastığa koymadan: zarf-fiil grubu

ışıklar söner sönmez: zarf-fiil grubu

uykuya dalıp: zarf-fiil grubu

uykuya dal-: birleşik fiil grubu

(14/ 5) Anlaşılan bir çocuk ağlamasıyla bölünmüş uykusu.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bölünmüş: yüklem

uykusu: özne

anlaşılan bir çocuk ağlamasıyla: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ çocuk: sıfat tamlaması

(onun) uykusu: iyelik grubu

çocuk ağlaması ile: edat grubu

(14/6) Hiddetli, öfkeli, kızgın...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

(14/ 7) Azgın sular gibi gürlüyor, köpürüyor.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Azgın sular gibi gürlüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gürlüyor: yüklem

o: gizli özne

azgın sular gibi: zarf tümleci

2. Köpürüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

köpürüyor: yüklem

o: gizli özne

Kelime Grupları

azgın/ sular: sıfat tamlaması

azgın sular gibi: edat grubu

(14/8) Çocuklar bu selin karşısına çıkmamayı öğrenene kadar birkaç kez sulara kapılıyorlar.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

sulara kapılıyorlar: yüklem

çocuklar: özne

bu selin karşısına çıkmamayı öğrenene kadar: zarf tümleci

birkaç kez: zarf tümleci

Kelime Grupları

bu selin/ karşısı: belirtili isim tamlaması

bu/ sel: sıfat tamlaması

birkaç/ kez: sıfat tamlaması

bu selin karşısına çıkmamayı öğrenene kadar: edat grubu

(14/ 9) Nazan Hanım, sanki bana da bağılıyor, öylece donup kalıyorum bir müddet.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Nazan Hanım, sanki bana da bağılıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bağırıyor: yüklem

Nazan Hanım: özne

bana: yer tamlayıcısı

sanki: cdu

2. Öylece donup kalıyorum bir müddet.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

donup kalıyorum: yüklem

ben: gizli özne

öylece: zarf tümleci

bir müddet: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ müddet: sıfat tamlaması

öylece donup: eşitlik grubu

Nazan Hanım: ünvan grubu

donup kal-: birleşik fiil grubu

(14/ 10) Sesler kesilince yeniden yürüyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yürüyorum: yüklem

ben: gizli özne

sesler kesilince: zarf tümleci

yeniden: zarf tümleci

Kelime Grupları

sesler kesilince: zarf-fiil grubu

(14/ 11) Boş, sessiz koridorda yankılanan ayak seslerim, mum ışığındaki eşyaların gölgesi gibi uzuyor, büyüyor.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Boş, sessiz koridorda yankılanan ayak seslerim, mum ışığındaki eşyaların gölgesi gibi uzuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uzuyor: yüklem

boş, sessiz koridorda yankılanan ayak seslerim: özne

mum ışığındaki eşyaların gölgesi gibi: zarf tümleci

2. Büyüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

büyüyor: yüklem

o: gizli özne

Kelime Grupları

sessiz/ koridor: sıfat tamlaması

sessiz koridorda yankılanan/ ayak sesi: sıfat tamlaması

mum ışığındaki/ eşyalar: sıfat tamlaması

sessiz koridorda yankılanan ayak/ sesleri: belirtisiz isim tamlaması

mum ışığındaki eşyaların/ gölgesi: belirtili isim tamlaması

(benim) ayak seslerim: iyelik grubu

mum ışığındaki eşyaların gölgesi gibi: edat grubu

sessiz koridorda yankılanan: sıfat-fiil grubu

mum ışığındaki: aitlik grubu

(14/ 12) “Tak tak...” topuk seslerim çoğalıyor karanlıkta.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çoğalıyor: yüklem

topuk seslerim: özne

karanlıkta: yer tamlayıcısı

“tak tak...”: cdu

Kelime Grupları

topuk/ sesleri: belirtisiz isim tamlaması

(benim) topuk seslerim: iyelik grubu

(14/ 13) Vehme kapılıyorum, sanki devler geliyor arkamdan.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Vehme kapılıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

vehme kapılıyorum: yüklem

ben: gizli özne

2. Sanki devler geliyor arkamdan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

devler: özne

arkamdan: yer tamlayıcısı

geliyor: yüklem

sanki: cdu

Kelime Grupları

(benim) arkam: iyelik grubu

vehme kapıl-: birleşik fiil grubu

(14/ 14) Ve birden dönüp arkama bakıyorum.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bakıyorum: yüklem

ben: gizli özne

arkama: yer tamlayıcısı

birden dönüp: zarf tümleci

Kelime Grupları

birden dönüp: zarf-fiil grubu

(benim) arkam: iyelik grubu

(14/ 15) Kimsecikler yok.

- a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

yok(tur) : yüklem

kimsecikler: özne

(14/16) Korkularım dağılıyor, düşüncelerim değişiyor birden ve daha diri, daha sert adımlarla yürüyorum.

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Korkularım dağılıyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

dağılıyor: yüklem

korkularım: özne

2. Düşüncelerim değişiyor birden.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

değişiyor: yüklem

düşüncelerim: özne

birden: zarf tümleci

3. Daha diri, daha sert adımlarla yürüyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yürüyorum: yüklem

ben: gizli özne

daha diri, daha sert adımlarla: zarf tümleci

Kelime Grupları

daha sert/ adım: sıfat tamlaması

daha/ sert: sıfat tamlaması

daha/ diri: sıfat tamlaması

(benim) düşüncelerim: iyelik grubu

(benim) korkularım: iyelik grubu

sert adımlar ile: edat grubu

(14/ 17) O an bir hapishanedeyim, sanki bir gardiyanım...

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. O an bir hapishanedeyim.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bir hapishanedeyim(dir) : yüklem

ben: gizli özne

o an: zarf tümleci

2. Sanki bir gardiyanım.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bir gardiyanım(dır): yüklem

ben: gizli özne

sanki: cdu

Kelime Grupları

o/ an: sıfat tamlaması

bir/ hapishane: sıfat tamlaması

bir/ gardiyan: sıfat tamlaması

(14/ 18) Bu okul, bu pansiyon, bu çıplak, soğuk duvarlar ve yüzü asık gardiyanlar...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

bu/ okul: sıfat tamlaması

bu/ pansiyon: sıfat tamlaması

bu çıplak, soğuk/ duvarlar: sıfat tamlaması

bu çıplak: sıfat tamlaması

yüzü asık/ gardiyan: sıfat tamlaması

soğuk duvarlar ve yüzü asık gardiyanlar: bağlama grubu

(14/ 19) Kim bilir, yarı açık bir cezaevi burası, çocuklar da birer mahkûm...

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Kim bilir, yarı açık bir cezaevi burası.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yarı açık bir cezaevi(dir): yüklem

burası: gizli özne

kim bilir: cdu

2. Çocuklar da birer mahkûm.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

birer mahkum(dur): yüklem

çocuklar: özne

Kelime Grupları

yarı açık bir/ cezaevi: sıfat tamlaması

yarı/ açık: sıfat tamlaması

birer/ mahkûm: sıfat tamlaması

(14/ 20) Sabah erkenden kulaklarda testere gibi işleyen bir zil sesiyle bölünen uykular ve bir zil sesiyle başlayan mahpus hayatı...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

sabah erkenden kulaklarda testere gibi işleyen bir/ zil sesi: sıfat tamlaması

bir zil sesiyle başlayan/ mahpus hayatı: sıfat tamlaması

sabah erkenden kulaklarda testere gibi işleyen bir zil sesiyle bölünen/ uyku: sıfat tamlaması

bir / zil sesi: sıfat tamlaması

zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

mahpus/ hayatı: belirtisiz isim tamlaması

testere gibi: edat grubu

bir zil sesi ile: edat grubu

bir zil sesiyle bölünen: sıfat-fiil grubu

sabah erkenden kulaklarda testere gibi işleyen: sıfat-fiil grubu

bir zil sesiyle başlayan: sıfat-fiil grubu

(14/ 21) Zil sesi...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

(14/ 22) Fırlla yataklardan!

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

fırlla: yüklem

sen: gizli özne

yataklardan: yer tamlayıcısı

(14/23) Koş!

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

koş: yüklem

sen: gizli özne

(14/24) Elini yüzünü yıka, üstünü başını giy, beşerli sıra ol, kahvaltı salonuna geç!

Metin dört bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Elini yüzünü yıka.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yıka: yüklem

sen: gizli özne

elini yüzünü: nesne

2. Üstünü başını giy.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

giy: yüklem

sen: gizli özne

üstünü başını: nesne

3. Beşerli sıra ol.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

beşerli sıra ol: yüklem

sen: gizli özne

4. Kahvaltı salonuna geç.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

geç: yüklem

sen: gizli özne

kahvaltı salonuna: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

beşerli/ sıra: sıfat tamlaması

kahvaltı/ salonu: belirtisiz isim tamlaması

(senin) yüzün: iyelik grubu

(senin) elin: iyelik grubu

sıra ol-: birleşik fiil grubu

el yüz: tekrar grubu

üst baş: tekrar grubu

**(14/ 25) Çürük zeytin, ekşi peynir, metal bardakta soğumuş bir çay ve önceki
günden kalma kuru ekmekler...**

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

çürük/ zeytin: sıfat tamlaması

ekşi/ peynir: sıfat tamlaması

metal bardakta soğumuş bir/ çay: sıfat tamlaması

metal/ bardak: sıfat tamlaması

önceki günden kalma/ kuru ekmek: sıfat tamlaması

kuru/ ekmek: sıfat tamlaması

önceki/ gün: sıfat tamlaması

önceki günden kalma: bulunma grubu

metal bardakta soğumuş: sıfat- fiil grubu

(14/ 26) Sonra bir zil sesi daha...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

bir/ zil sesi: sıfat tamlaması

zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

(14/ 27) Kitabını, defterini al, beşerli sıra ol!

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Kitabını, defterini al.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

al: yüklem

sen: gizli özne

kitabını: nesne

defterini: nesne

2. Beşerli sıra ol.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

beşerli sıra ol: yüklem

sen: gizli özne

Kelime Grupları

beşerli/ sıra: sıfat tamlaması

(senin) kitabın: iyelik grubu

(senin) defterin: iyelik grubu

(14/ 28) İki yıldır tamamlanmayan köprü inşaatına bakarak korkuyla geç iğreti, çürük tahtalar döşeli asma köprüden ve beş yüz metre ötedeki okula doğru sırayı bozmadan yürü!

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. İki yıldır tamamlanmayan köprü inşaatına bakarak korkuyla geç iğreti, çürük tahtalar döşeli asma köprüden.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

geç: yüklem

sen: gizli özne

çürük tahtalar döşeli asma köprüden: yer tamlayıcısı

iki yıldır tamamlanmayan köprü inşaatına bakarak: zarf tümleci

korkuyla: zarf tümleci

2. Beş yüz metre ötedeki okula doğru sırayı bozmadan yürü.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yürü: yüklem

sen: gizli özne

beş yüz metre ötedeki okula doğru: zarf tümleci

sırayı bozmadan: zarf tümleci

Kelime Grupları

iki yıldır tamamlanmayan/ köprü inşaatı: sıfat tamlaması

iki/ yıl: sıfat tamlaması

iğreti, çürük tahtalar döşeli/ asma köprü: sıfat tamlaması

çürük/ tahtalar: sıfat tamlaması

asma/ köprü: sıfat tamlaması

beş yüz metre ötedeki/ okul: sıfat tamlaması

beş yüz/ metre: sıfat tamlaması

beş yüz: sıfat tamlaması

köprü/ inşaatı: belirtisiz isim tamlaması

korku ile: edat grubu

okula doğru: edat grubu

köprü inşaatına bakarak: zarf-fiil grubu

(15/ 1) Zil sesi...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

(15/ 2) *Kırk dakikalık bir hücre hapsi: Üçgen, kare, dikdörtgen, alan, çevre, yükseklik... Kederi böl, hüznü çarp, özlemi topla, gurbeti çıkar...*

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

kırk dakikalık bir/ hücre hapsi: sıfat tamlaması

kırk/ dakika: sıfat tamlaması

hücre/ hapsi: belirtisiz isim tamlaması

(15/ 3) Zil sesi...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

(15/ 4) *Beş dakikalık hürriyet.*

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

beş dakikalık/ hürriyet: sıfat tamlaması

beş/ dakika: sıfat tamlaması

(15/ 5) Fakat hürriyet adına gittiğin her yerde: Koridorlarda, basamaklarda, bahçede...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

hürriyet adına gittiğin her/ yer: sıfat tamlaması

her/ yer: sıfat tamlaması

hürriyet adına gittiğin: sıfat-fiil grubu

(15/ 6) Eli değnekli gardiyanların çığlıkları: “Burada bekleme!” “Koşma!” “KONUŞMA!” “Aşağıya in!”

Metin bir iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Burada bekleme!” “Koşma!” “KONUŞMA!” “Aşağıya in!” (diye)

Ana cümlesi

Eli değnekli gardiyanların çığlıkları (geliyor).

Cümlelerin Öğeleri

(geliyor): yüklem

eli değnekli gardiyanların çığlıkları: özne

“Burada bekleme!” “Koşma!” “KONUŞMA!” “Aşağıya in!” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

eli değnekli/ gardiyan: sıfat tamlaması

eli değnekli gardiyanların/ çığlıkları: belirtili isim tamlaması

(onun) eli: iyelik grubu

(15/ 7) Daha aşağı iner inmez bir zil sesi daha ve bahçe gardiyanları: “Zil çaldı!” “Oturma!” “Sallanma!” “Konuşma!” “Yukarı çık!” “Sınıfa geç!”

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Daha aşağı iner inmez bir zil sesi daha (geldi).

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

(geldi): yüklem

bir zil sesi daha: özne

daha aşağı iner inmez: zarf tümleci

2. Bahçe gardiyanları (bağırdı): “Zil çaldı!” “Oturma!” “Sallanma!” “Konuşma!” “Yukarı çık!” “Sınıfa geç!”

Metin bir iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Zil çaldı!” “Oturma!” “Sallanma!” “Konuşma!” “Yukarı çık!” “Sınıfa geç!”

Ana cümlesi

Bahçe gardiyanları (bağırdı)

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bağırdı: yüklem

bahçe gardiyanları: özne

“Zil çaldı!” “Oturma!” “Sallanma!” “Konuşma!” “Yukarı çık!” “Sınıfa geç!”:
zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ zil sesi: sıfat tamlaması

bahçe/ gardiyanları: belirtisiz isim tamlaması

zil/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

aşağı iner inmez: zarf-fiil grubu

(15/ 8) Ve beş günlük bir talimden sonra açık görüş günleri...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

beş günlük bir/ talim: sıfat tamlaması

beş/ gün: sıfat tamlaması

açık görüş/ günü: belirtisiz isim tamlaması

açık/ görüş: sıfat tamlaması

(15/ 9) Sabah erkenden pansiyonun bahçesine doluşan adamlar, kadınlar ve oğul veren arılar gibi uzak dağ köylerinden gelenleri, çepeçevre kuşatan gözleri mahmur oğullar, kızlar...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

oğul veren/ arılar: sıfat tamlaması

sabah erkenden pansiyonun bahçesine doluşan/ adamlar: sıfat tamlaması

sabah erkenden pansiyonun bahçesine doluşan/ kadınlar: sıfat tamlaması

gelenler (insan) : kısaltma grubu

oğul veren arılar gibi uzak dağ köylerinden gelenleri, çepeçevre kuşatan gözleri mahmur/ oğullar: sıfat tamlaması

pansiyonun/ bahçesi: belirtili isim tamlaması

dağ/ köyleri: belirtisiz isim tamlaması

oğul veren arılar gibi: edat grubu

(onun) gözleri: iyelik grubu

pansiyonun bahçesine doluşan: sıfat-fiil grubu

oğul veren: sıfat-fiil grubu

çepeçevre kuşatan: sıfat-fiil grubu

(15/ 10) Yolu kapalı köylerden, görüşe gelemeyen anne babaların, duvar diplerine çöken boynu bükük çocukları...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

yolu kapalı/ köy: sıfat tamlaması

yolu kapalı köylerden, görüşe gelemeyen/ anne babalar: sıfat tamlaması

duvar diplerine çöken boynu bükük/ çocuklar: sıfat tamlaması

boynu bükük/ çocuklar: sıfat tamlaması

yolu kapalı köylerden, görüşe gelemeyen anne babaların/ duvar diplerine çöken boynu bükük çocukları: belirtili isim tamlaması

duvar/ dipleri: belirtisiz isim tamlaması

görüşe gelemeyen: sıfat-fiil grubu

duvar diplerine çöken: sıfat-fiil grubu

(15/ 11) Yürüyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yürüyorum: yüklem

ben: gizli özne

(15/ 12) Nazan Hanım'ın dağıttığı düşüncelerimi bir türlü toparlayamıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

toparlayamıyorum: yüklem

ben: gizli özne

Nazan Hanım'ın dağıttığı düşüncelerimi: nesne

bir türlü: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ türlü: sıfat tamlaması

Nazan Hanım'ın dağıttığı/ düşünceler: sıfat tamlaması

(benim) düşüncelerim: iyelik grubu

Nazan Hanım: ünvan grubu

Nazan Hanım'ın dağıttığı: sıfat-fiil grubu

**(15/ 13) Nedense bulunduğum mekândan kilometrelerce uzağa düşüyorum
hep.**

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

düşüyorum: yüklem

ben: gizli özne

bulduğum mekândan kilometrelerce uzağa: yer tamlayıcısı

hep: zarf tümleci

nedense: cdu

Kelime Grupları

bulduğum/ mekân: sıfat tamlaması

kilometrelerce/ uzak: sıfat tamlaması

kilometrelerce uzak: eşitlik grubu

**(15/14) Belki biraz sonra, bu koridorlarda, mazgallardan ellerini, başlarını
uzatacak mahkûmlar.**

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

uzatacak: yüklem

mahkûmlar: özne

ellerini: nesne

başlarını: nesne

bu koridorlarda: yer tamlayıcısı

mazgallardan: yer tamlayıcısı

belki biraz sonra: zarf tümleci

Kelime Grupları

biraz/ sonra: sıfat tamlaması

bu/ koridor: sıfat tamlaması

(onların) elleri: iyelik grubu

(onların) başları: iyelik grubu

(15/15)(16/ 1) *Mazgalların kapağını, parmaklıklara vurarak bağıracaklar, bir isyan başlayacak ve sesler birbirine karışacak: “Annelerimizi istiyoruz!” “Burada okumak istemiyoruz!”*

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Mazgalların kapağını, parmaklıklara vurarak bağıracaklar.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bağıracaklar: yüklem

onlar: gizli özne

mazgalların kapağını, parmaklıklara vurarak: zarf tümleci

2. Bir isyan başlayacak.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

başlayacak: yüklem

bir isyan: özne

3. Sesler birbirine karışacak: “Annelerimizi istiyoruz!” “Burada okumak istemiyoruz!”

Metin bir iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Annelerimizi istiyoruz!” “Burada okumak istemiyoruz!” (diye)

Ana cümlesi

Sesler birbirine karışacak.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

karışacak: yüklem

sesler: özne

birbirine: zarf tümleci

“Annelerimizi istiyoruz!” “Burada okumak istemiyoruz!” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ isyan: sıfat tamlaması

mazgalların/ kapağı: belirtili isim tamlaması

parmaklıklara vurarak: zarf-fiil grubu

bir isyan başlayacak ve sesler birbirine karışacak: bağlama grubu

(bizim) annelerimiz: iyelik grubu

(16/ 2) 101 numaralı koğuşun kapısında duruyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

duruyorum: yüklem

ben: gizli özne

101 numaralı koğuşun kapısında: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

101 numaralı / koğuş: sıfat tamlaması

koğuşun/ kapısı: belirtili isim tamlaması

(16/ 3) Bütün ışıklar sönmüş.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

sönmüş: yüklem

bütün ışıklar: özne

Kelime Grupları

bütün/ ışıklar: sıfat tamlaması

(16/ 4) Upuzun koridorun ortasında sadece bir lamba yanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yanıyor: yüklem

sadece bir lamba: özne

upuzun koridorun ortasında: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

upuzun/ koridor: sıfat tamlaması

sadece bir/ lamba: sıfat tamlaması

bir/ lamba: sıfat tamlaması

upuzun koridorun/ ortası: belirtili isim tamlaması

(16/ 5) Koridoru iyice aydınlatamayan lambanın zayıf, körsen ışığı eşliğinde, koğuşa varıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

varıyorum: yüklem

ben: gizli özne

koğuşa: yer tamlayıcısı

koridoru iyice aydınlatamayan lambanın zayıf, körsen ışığı eşliğinde: zarf tümleci

Kelime Grupları

koridoru iyice aydınlatamayan/ lamba: sıfat tamlaması

zayıf, körsen/ ışık: sıfat tamlaması

lambanın/ zayıf, körsen ışığı: belirtili isim tamlaması

koridoru iyice aydınlatamayan: sıfat-fiil grubu

(16/ 6) Kapının ağzındaki ranzalardan biri boş!

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

boş(tur): yüklem

kapının ağzındaki ranzalardan biri: özne

Kelime Grupları

kapının ağzındaki/ ranza: sıfat tamlaması

kapının/ ağzı: belirtili isim tamlaması

kapının ağzındaki ranzalardan/ biri: belirtili isim tamlaması

kapının ağzındaki: aitlik grubu

(16/ 7) Gözlerim büyüyor, bin bir düşünce, birbiri ardına çarpıyor zihnimin duvarlarına.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Gözlerim büyüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

büyüyor: yüklem

gözlerim: özne

2. Bin bir düşünce, birbiri ardına çarpıyor zihnimin duvarlarına.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çarpıyor: yüklem

bin bir düşünce: özne

zihnimin duvarlarına: yer tamlayıcısı

birbiri ardına: zarf tümleci

Kelime Grupları

bin bir/ düşünce: sıfat tamlaması

zihnimin/ duvarları: belirtili isim tamlaması

birbiri ardına: belirtme grubu

(benim) gözlerim: iyelik grubu

(benim) zihnim: iyelik grubu

bin bir: sayı grubu

(16/ 8) Bu soğukta?

a) basit b) isim c) kurallı d) soru

Cümlelerin Öğeleri

yüklem: bu soğukta (mı)?

Kelime Grupları

bu soğuk: sıfat tamlaması

(16/ 9) Firar mı?

a) basit b) isim c) kurallı d) soru

Cümlelerin Öğeleri

yüklem: firar mı?

(16/ 10) Yapamazlar, daha çok küçükler.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Yapamazlar.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

yapamazlar: yüklem

onlar: gizli özne

2. Daha çok küçükler.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

daha çok küçükler(dir): yüklem

onlar: gizli özne

Kelime Grupları

daha çok/ küçük: sıfat tamlaması

daha/ çok: sıfat tamlaması

(16/ 11) Ama...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

(16/ 12) *El yordamı ile ilerliyorum, ranzalarda yatan çocuk mahkûmları yokluyorum tek tek.*

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. El yordamı ile ilerliyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

ilerliyorum: yüklem

ben: gizli özne

el yordamı ile: zarf tümleci

2. Ranzalarda yatan çocuk mahkûmları yokluyorum tek tek.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yokluyorum: yüklem

ben: gizli özne

ranzalarda yatan çocuk mahkûmları: nesne

tek tek: zarf tümleci

Kelime Grupları

ranzalarda yatan çocuk/ mahkûmlar: sıfat tamlaması

çocuk/ mahkûmlar: sıfat tamlaması

el/ yordamı: belirtisiz isim tamlaması

el yordamı ile: edat grubu

tek tek: tekrar grubu

ranzalarda yatan: sıfat-fiil grubu

(16/ 13) Az ötedeki ranzada, bir yastıkta, iki çocuk başına değişiyor ellerim.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

değişiyor: yüklem

ellerim: özne

bir yastıkta: yer tamlayıcısı

iki çocuk başına: yer tamlayıcısı

az ötedeki ranzada: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

az ötedeki/ ranza: sıfat tamlaması

az/ öte: sıfat tamlaması

bir/ yastık: sıfat tamlaması

iki/ çocuk: sıfat tamlaması

iki çocuk/ başı: belirtisiz isim tamlaması

(benim) ellerim: iyelik grubu

az ötedeki: aitlik grubu

(16/ 14) Küçük bir çocuk, kendisinden bir iki yaş daha büyük bir çocuğun kohnuna sokulmuş, uyuyor.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Küçük bir çocuk, kendisinden bir iki yaş daha büyük bir çocuğun kohnuna sokulmuş.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

sokulmuş: yüklem

küçük bir çocuk: özne

kendisinden bir iki yaş daha büyük bir çocuğun koynuna: yer tamlayıcısı

2. Uyuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

uyuyor: yüklem

o: gizli özne

Kelime Grupları

küçük bir/ çocuk: sıfat tamlaması

küçük/ çocuk: sıfat tamlaması

kendisinden bir iki yaş daha büyük bir/ çocuk: sıfat tamlaması

bir iki/ yaş: sıfat tamlaması

bir/ çocuk: sıfat tamlaması

kendisinden bir iki yaş daha büyük bir çocuğun/ koynu: belirtili isim tamlaması

(16/15) Gülümsüyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gülümsüyorum: yüklem

ben: gizli özne

**(16/ 16) Bir anda tüm korkuları rüzgâra veriyorum, dağıtıp savuruyorum
yürek yiyen korkuyu.**

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Bir anda tüm korkuları rüzgâra veriyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

veriyorum: yüklem

ben: gizli özne

tüm korkuları: nesne

rüzgâra: yer tamlayıcısı

bir anda: zarf tümleci

2. Dağıtıp savuruyorum yürek yiyen korkuyu.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dağıtıp savuruyorum: yüklem

ben: gizli özne

yürek yiyen korkuyu: nesne

Kelime Grupları

bir/ an: sıfat tamlaması

tüm/ korkular: sıfat tamlaması

yürek yiyen/ korku: sıfat tamlaması

yürek yiyen: sıfat-fiil grubu

yürek yiyen korkuyu dağıtıp: zarf-fiil grubu

(16/ 17) Ranzasından firar eden bu çocuk, bir eliyle yatağına sığındığı çocuğun elinden tutmuş.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

tutmuş: yüklem

ranzasından firar eden bu çocuk: özne

yatağına sığındığı çocuğun elinden: yer tamlayıcısı

bir eliyle: zarf tümleci

Kelime Grupları

ranzasından firar eden bu/ çocuk: sıfat tamlaması

yatağına sığındığı/ çocuk: sıfat tamlaması

bir/ el: sıfat tamlaması

bu/ çocuk: sıfat tamlaması

yatağına sığındığı çocuğun/ eli: belirtili isim tamlaması

bir eli ile: edat grubu

firar eden: sıfat-fiil

yatağına sığındığı: sıfat-fiil

firar et-: birleşik fiil grubu

(16/ 18) Işıklar sönünce korkuyor, biliyorum.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Işıklar sönünce korkuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

korkuyor: yüklem

o: gizli özne

ışıklar sönünce: zarf tümleci

2. Biliyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

biliyorum: yüklem

ben: gizli özne

Kelime Grupları

ışıklar sönünce: zarf-fiil grubu

(16/ 19) Yatakta büzülüp diğer çocuğa iyice sokuluşu, onun okula daha yenice geldiğini anlatıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

anlatıyor: yüklem

yatakta büzülüp diğer çocuğa iyice sokuluşu: özne

onun okula daha yenice geldiğini: nesne

Kelime Grupları

diğer/ çocuk: sıfat tamlaması

(onun) sokuluşu: iyelik grubu

onun/ okula daha yenice geldiğini: belirtili isim tamlaması

yatakta büzülüp: zarf-fiil grubu

(16/20) “Bırak uyusun!” diyorum kendi kendime, “Belki ağabeyini özlemiştir...”

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1967. “Bırak uyusun!” diyorum kendi kendime.

Metin içe içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Bırak uyusun!”

Ana cümlesi

Diyorum kendi kendime.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

diyorum: yüklem

ben: gizli özne

“Bırak uyusun!”: nesne

kendi kendime: zarf tümleci

2. “Belki ağabeyini özlemiştir...” (diyorum)

Metin içe içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Belki ağabeyini özlemiştir...”

Ana cümlesi

Diyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

diyorum: yüklem

ben: gizli özne

“Belki ağabeyini özlemiştir...”: nesne

Kelime Grupları

kendi kendime: tekrar grubu

(onun) ağabeyi: iyelik grubu

(16/21) Bir sonraki koğuş...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

bir sonraki/ koğuş: sıfat tamlaması

bir sonraki: aitlik grubu

(16/22) Rüzgâr uluyor camlarda...

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uluyor: yüklem

rüzgâr: özne

camlarda: yer tamlayıcısı

(16/ 23) Kanat sesleri...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

kanat/ sesleri: belirtisiz isim tamlaması

(16/24) Tedirgin kuşlar dönüyor pervazlarda.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dönüyor: yüklem

tedirgin kuşlar: özne

pervazlarda: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

tedirgin/ kuşlar: sıfat tamlaması

(16/25) Ben içeri girince ürküp havalandılar belki.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

havalandılar: yüklem

onlar: gizli özne

ben içeri girince: zarf tümleci

ürküp: zarf tümleci

belki: cdu

Kelime Grupları

içeri *girince*: zarf-fiil grubu

(16/ 26) Bu koşu, ikinci kat ranzadaki yatağından iyice sarkmış bir çocuk...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

bu/ koşu: sıfat tamlaması

ikinci kat ranzadaki yatağından iyice sarkmış bir/ çocuk: sıfat tamlaması

ikinci kat ranzadaki/ yatak: sıfat tamlaması

ikinci/ kat: sıfat tamlaması

(onun) yatağı: iyelik grubu

ikinci kat ranzadaki: aitlik grubu

ikinci kat ranzadaki yatağından iyice sarkmış: sıfat-fiil grubu

(16/27) Adım gibi biliyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

adım gibi biliyorum: yüklem

ben: gizli özne

Kelime Grupları

adım gibi: edat grubu

(benim) adım: iyelik grubu

(16/28) O an koşuyor, yemyeşil, mor çiçekli bir yaylada bu çocuk.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

koşuyor: yüklem

bu çocuk: özne

yemyeşil, mor çiçekli bir yaylada: yer tamlayıcısı

o an: zarf tümleci

Kelime Grupları

o/ an: sıfat tamlaması

Yemyeşil, mor çiçekli bir yayla: sıfat tamlaması

bu/ çocuk: sıfat tamlaması

(16/29) Her yanı çayır, çimen, çiçek...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

her/ yan: sıfat tamlaması

(16/30) Yanağında tatlı bir gülümseyiş var.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

var(dır): yüklem

tatlı bir gülümseyiş: özne

yanağında: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

tatlı bir/ gülümseyiş: sıfat tamlaması

(onun) yanağı: iyelik grubu

(16/31) Ara sıra arkasına bakarak koşuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

koşuyor: yüklem

o: gizli özne

ara sıra arkasına bakarak: zarf tümleci

Kelime Grupları

ara sıra: tekrar grubu

arkasına bakarak: zarf-fiil grubu

(onun) arkası: iyelik grubu

(16/ 32) Onu kovalayan diğer çocuklar yetişemiyorlar, belli...

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

yetişemiyorlar: yüklem

onu kovalayan diğer çocuklar: özne

belli: cdu

Kelime Grupları

onu kovalayan diğer/ çocuklar: sıfat tamlaması

onu kovalayan: sıfat-fiil grubu

(16/33) Yüzü geriliyor birden, ardından gelen çocuklar onu yakalayacak.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Yüzü geriliyor birden.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

geriliyor: yüklem

yüzü: özne

birden: zarf tümleci

2. Ardından gelen çocuklar onu yakalayacak.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yakalayacak: yüklem

ardından gelen çocuklar: özne

onu: nesne

Kelime Grupları

ardından gelen/ çocuklar: sıfat tamlaması

(onun) yüzü: iyelik grubu

ardından gelen: sıfat-fiil grubu

(onun) ardı: iyelik grubu

(16/ 34) O, şırıl şırıl akan bir derenin karşı kıyısına geçecek şimdi.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

geçecek: yüklem

o: özne

şırıl şırıl akan bir derenin karşı kıyısına: yer tamlayıcısı

şimdi: zarf tümleci

Kelime Grupları

şırıl şırıl akan bir/ dere: sıfat tamlaması

bir/ dere: sıfat tamlaması

karşı/ kıyı: sıfat tamlaması

şırıl şırıl akan bir derenin/ karşı kıyısı: belirtili isim tamlaması

şırıl şırıl: tekrar grubu

şırıl şırıl akan: sıfat-fiil grubu

(16/35) *Gülüyor, daha hızlı koşmaya başlıyor, yatakta debeleniyor, şimdi atlayacak...*

Metin dört bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Gülüyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gülüyor: yüklem

o: gizli özne

2. Daha hızlı koşmaya başlıyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

daha hızlı koşmaya başlıyor: yüklem

o: gizli özne

3. Yatakta debeleniyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

debeleniyor: yüklem

o: gizli özne

yatakta: yer tamlayıcısı

4. Şimdi atlayacak.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

atlayacak: yüklem

o: gizli özne

şimdi: zarf tümleci

Kelime Grupları

daha/ hızlı: sıfat tamlaması

(16/36) Gözlerimi kapatıp bu çocuğun düşlerine giriyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

giriyorum: yüklem

ben: gizli özne

bu çocuğun düşlerine: yer tamlayıcısı

gözlerimi kapatıp: zarf tümleci

Kelime Grupları

bu/ çocuk: sıfat tamlaması

bu çocuğun/ düşleri: belirtili isim tamlaması

(benim) gözlerim: iyelik grubu

gözlerimi kapatıp: zarf-fiil grubu

(16/ 37) Koşarak dere yatağına yaklaşmış onun namına karşı kıyıya atlıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

atlıyorum: yüklem

ben: gizli özne

karşı kıyıya: yer tamlayıcısı

koşarak dere yatağına yaklaşıp: zarf tümleci

onun namına: zarf tümleci

Kelime Grupları

karşı/ kıyı: sıfat tamlaması

onun/ namı: iyelik grubu

dere/ yatağı: belirtisiz isim tamlaması

dere yatağına yaklaşıp: zarf-fiil grubu

(17/ 1) Bir kuş gibi hafif bedenim; uçuyorum, ayaklarım boşlukta.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Bir kuş gibi hafif bedenim.

a) basit b) isim c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

hafif(dir): yüklem

bedenim: özne

bir kuş gibi: zarf tümleci

2. Uçuyorum, ayaklarım boşlukta.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

uçuyorum: yüklem

ben: gizli özne

ayaklarım boşlukta: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir kuş gibi/ hafif: sıfat tamlaması

(benim) ayaklarım: iyelik grubu

(benim) bedenim: iyelik grubu

kuş gibi: edat grubu

ayaklarım boşlukta (olarak): bulunma grubu

(17/2) Başım dönüyor yüksekten, yere inmek istiyor inemiyorum.

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Başım dönüyor yüksekten.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

başım dönüyor: yüklem

yüksekten: zarf tümleci

2. Yere inmek istiyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yere inmek istiyor(um): yüklem

ben: gizli özne

3. İnemiyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

inemiyorum: yüklem

ben: gizli özne

Kelime Grupları

(benim) başım: iyelik grubu

yere inmek: isim-fiil grubu

başı dön-: birleşik fiil grubu

(17/ 3) Yanı başımda çayır kuşları, ötleğenler, kırlangıçlar, kelebekler...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

çayır kuşları: belirtisiz isim grubu

(benim) yanı başım: iyelik grubu

(17/4) Birden, vücudumun olanca ağırlığı ile yere düşüyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

düşüyorum: yüklem

ben: gizli özne

yere: yer tamlayıcısı

vücudumun olanca ağırlığı ile: zarf tümleci

birden: zarf tümleci

Kelime Grupları

vücudumun/ olanca ağırlığı: belirtili isim tamlaması

olanca/ ağırlık: sıfat tamlaması

(benim) vücudum: iyelik grubu

vücudumun olanca ağırlığı ile: edat grubu

(17/5) Düştüğüm yer o derenin kıyısındaki yemyeşil çimenlerin üstü değil.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

o derenin kıyısındaki yemyeşil çimenlerin üstü değil(dir): yüklem

düştüğüm yer: özne

Kelime Grupları

düştüğüm/ yer: sıfat tamlaması

o derenin kıyısındaki yemyeşil/ çimen: sıfat tamlaması

o/ dere: sıfat tamlaması

yemyeşil/ çimen: sıfat tamlaması

o derenin/ kıyısı: belirtili isim tamlaması

o derenin kıyısındaki yemyeşil çimenlerin/ üstü: belirtili isim tamlaması

derenin kıyısındaki: aitlik grubu

(17/6) Sert, soğuk bir zemine çakılıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çakılıyorum: yüklem

ben: gizli özne

sert, soğuk bir zemine: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

sert, soğuk bir/ zemin: sıfat tamlaması

bir/ zemin: sıfat tamlaması

(17/ 7) Düşlerim bölünüyor aniden.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bölünüyor: yüklem

düşlerim: özne

aniden: zarf tümleci

Kelime Grupları

(benim) düşlerim: iyelik grubu

(17/ 8) Uyku sersemi gözlerimi, büyük bir karanlığa açıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

açıyorum: yüklem

ben: gizli özne

uyku sersemi gözlerimi: nesne

büyük bir karanlığa: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

büyük bir/ karanlık: sıfat tamlaması

bir/ karanlık: sıfat tamlaması

uyku sersemi/ göz: sıfat tamlaması

uyku/ sersemi: belirtili isim tamlaması

(benim) gözlerim: iyelik grubu

(17/9) Sarı, kırmızı çiçekler, yeşil ekinler, mor sümbüller, kırlangıçlar, kelebekler yok.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

yok(tur): yüklem

sarı, kırmızı çiçekler, yeşil ekinler, mor sümbüller, kırlangıçlar, kelebekler: özne

Kelime Grupları

yeşil/ ekin: sıfat tamlaması

sarı, kırmızı/ çiçek: sıfat tamlaması

mor/ sümbül: sıfat tamlaması

(17/10) Az önce gökte pırıl pırıl yanan güneş de...

a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

(yoktur): yüklem

az önce gökte pırıl pırıl yanan güneş: özne

Kelime Grupları

az önce gökte pırıl pırıl yanan/ güneş: sıfat tamlaması

az/ önce: sıfat tamlaması

pırıl pırıl: tekrar grubu

pırıl pırıl yanan: sıfat-fiil grubu

(17/11) Ilık ılık kan sızmaya başlıyor şakağımdan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

sızmaya başlıyor: Yüklem

ılık ılık kan: özne

şakağımdan: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

ılık ılık/ kan: sıfat tamlaması

(benim) şakağı: iyelik grubu

ılık ılık: tekrar grubu

(17/ 12) Ellerimi alınma götürüyorum, ellerim kan oluyor.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ellerimi alınma götürüyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

götürüyorum: yüklem

ben: gizli özne

ellerimi: nesne

alınma: yer tamlayıcısı

2. Ellerim kan oluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

kan oluyor: yüklem

ellerim: özne

Kelime Grupları

(benim) ellerim: iyelik grubu

(benim) alnım: iyelik grubu

(17/13) İkinci kat ranzadan düşmüş gibi acıyor şakağım, sızlıyor, zonkluyor...

Metin üç bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. İkinci kat ranzadan düşmüş gibi acıyor şakağım.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

acıyor: yüklem

şakağım: özne

ikinci kat ranzadan düşmüş gibi: zarf tümleci

2. Sızlıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

sızlıyor: yüklem

o: gizli özne

3. Zonkluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

zonkluyor: yüklem

o: gizli özne

Kelime Grupları

ikinci kat/ ranza: sıfat tamlaması

ikinci/ kat: sıfat tamlaması

(benim) şakağım: iyelik grubu

ikinci kat ranzadan düşmüş gibi: edat grubu

(17/ 14) Çocuğun ranzadan sarkan başını tutup usulca yastığına yerleştiriyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yerleştiriyorum: yüklem

ben: gizli özne

çocuğun ranzadan sarkan başını: nesne

yastığına: yer tamlayıcısı

tutup: zarf tümleci

usulca: zarf tümleci

Kelime Grupları

ranzadan sarkan/ baş: sıfat tamlaması

çocuğun/ ranzadan sarkan başı: belirtili isim tamlaması

çocuğun/ yastığı: belirtili isim tamlaması

ranzadan sarkan: sıfat-fiil grubu

çocuğun ranzadan sarkan başını tutup: zarf-fiil grubu

(17/15) Koridorun sağındaki son koğuş...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

koridorun sağındaki son/ koğuş: sıfat tamlaması

son/ koğuş: sıfat tamlaması

koridorun/ sağı: belirtili isim tamlaması

koridorun sağındaki: aitlik grubu

(17/16) Hıçkırıklara boğulan bir çocuk sesi... “Anne! Annee!”

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Anne! Annee!”

Ana cümlesi

Hıçkırıklara boğulan bir çocuk sesi... (duyuluyor)

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

(duyuluyor): yüklem

hıçkırıklara boğulan bir çocuk sesi: özne

“Anne! Annee!” (diye): zarf tümleci

Kelime Grupları

hıçkırıklara boğulan bir/ çocuk: sıfat tamlaması

hıçkırıklara boğulan: sıfat-fiil grubu

hıçkırıklara boğulan bir çocuk/ sesi: belirtisiz tamlaması

(17/ 17) Kapının ağzına çakılıyorum o an, bekliyorum.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Kapının ağzına çakılıyorum o an.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çakılıyorum: yüklem

ben: gizli özne

kapının ağzına: yer tamlayıcısı

o an: zarf tümleci

2. Bekliyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bekliyorum: yüklem

ben: gizli özne

Kelime Grupları

o/ an: sıfat tamlaması

kapının/ ağzı: belirtili isim tamlaması

(17/ 18) Rüzgârın o korkulu sesinden ve ara sıra koğuştan gelen bu sestən başka hiçbir ses yok koridorda.

a) basit b) isim c) devrik d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

yok(tur): yüklem

rüzgârın o korkulu sesinden ve ara sıra koğuştan gelen bu sestən başka hiçbir ses: özne

koridorda: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

o/ korkulu ses: sıfat tamlaması

korkulu/ ses: sıfat tamlaması

ara sıra koğuştan gelen bu/ ses: sıfat tamlaması

hiçbir/ ses: sıfat tamlaması

rüzgârın/ o korkulu sesi: belirtili isim tamlaması

ara sıra: tekrar grubu

koğuştan gelen: sıfat-fiil grubu

(17/ 19) Çocuk tekrar inliyor: “Annee! Annee!”

Metin bir iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Annee! Annee!” (diye)

Ana cümlesi

Çocuk tekrar inliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

inliyor: yüklem

çocuk: özne

tekrar: zarf tümleci

“Annee! Annee!” diye: zarf tümleci

(17/20) Akasyanın yarı çıplak dallarının gölgesi düşüyor karşıdaki duvara.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

düşüyor: yüklem

akasyanın yarı çıplak dallarının gölgesi: özne

karşıdaki duvara: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

karşıdaki/ duvar: sıfat tamlaması

yarı çıplak/ dallar: sıfat tamlaması

yarı/ çıplak: sıfat tamlaması

akasyanın yarı çıplak dallarının/ gölgesi: belirtili isim tamlaması

akasyanın/ yarı çıplak dalları: belirtili isim tamlaması

(17/ 21) Duvardaki gölgeler, bir kadın silueti oluyor aniden.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

oluyor: yüklem

duvardaki gölgeler: özne

bir kadın silueti: nesne

aniden: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ kadın: sıfat tamlaması

duvardaki/ gölgeler: sıfat tamlaması

bir kadın/ silueti: belirtisiz isim tamlaması

(17/22) Kadının arkasında da küçük bir çocuk beliriyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

beliriyor: yüklem

küçük bir çocuk: özne

kadının arkasında: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

küçük bir/ çocuk: sıfat tamlaması

bir/ çocuk: sıfat tamlaması

kadının/ arkası: belirtili isim tamlaması

(17/23) Omzunda bir tırpan var kadının, tırpanın ucunda azık torbası...

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Omzunda bir tırpan var kadının.

a) basit b) isim c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

var(dır) : yüklem

bir tırpan: özne

kadının omzunda: yer tamlayıcısı

2. Tırpanın ucunda azık torbası...(var)

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

var(dır): yüklem

azık torbası: özne

tırpanın ucunda: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

bir/ tırpan: sıfat tamlaması

tırpanın/ ucu: belirtili isim tamlaması

azık/ torbası: belirtisiz isim tamlaması

kadının/ omzu: belirtili isim tamlaması

(17/24) Bir eliyle omzuna attığı tırpanı tutmuş kadın, diğer elinde bir testi var.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Bir eliyle omzuna attığı tırpanı tutmuş kadın.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

tutmuş: yüklem

kadın: özne

eliyle omzuna attığı tırpanı: nesne

2. Diğer elinde bir testi var.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

var(dır): yüklem

bir testi: özne

diğer elinde: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

bir/ testi: sıfat tamlaması

bir eliyle omzuna attığı/ tırpan: sıfat tamlaması

diğer eli: belirtisiz isim tamlaması

(onun) eli: iyelik eki

bir eli ile: edat grubu

bir eliyle omzuna attığı: sıfat-fiil grubu

(onun) omzu: iyelik grubu

(17/25) Akasya eğildikçe gölgeler titriyor duvarda.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

titriyor: yüklem

gölgeler: özne

duvarda: yer tamlayıcısı

akasya eğildikçe: zarf tümleci

Kelime Grupları

akasya eğildikçe: zarf-fiil grubu

(17/26) Yürüyor, ardına bakmadan gidiyor kadın.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Yürüyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yürüyor: yüklem

o: gizli özne

2. Ardına bakmadan gidiyor kadın.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gidiyor: yüklem

kadın: özne

ardına bakmadan: zarf tümleci

Kelime Grupları

ardına bakmadan: zarf-fiil grubu

(onun) ardı: iyelik grubu

(17/27) Bu kadın, bu koşušta ağlayan çocuğun annesi.

- a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bu koşuŖta ağlayan çocuğun annesi(dir): yüklem

bu kadın: özne

Kelime Grupları

bu/ kadın: sıfat tamlaması

bu koşuŖta ağlayan/ çocuk: sıfat tamlaması

bu/ koşuŖ: sıfat tamlaması

bu koşuŖta ağlayan çocuğun/ annesi: belirtili isim tamlaması

bu koşuŖta ağlayan: sıfat-fiil grubu

(17/ 28) Çocuk annesinin arkasından koşup bağırtıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bağırtıyor: yüklem

çocuk: özne

annesinin arkasından koşup: zarf tümleci

Kelime Grupları

annesinin/ arkası: belirtili isim tamlaması

(onun) annesi: iyelik grubu

annesinin arkasından koşup: zarf-fiil grubu

(17/ 29) Duymuyor kadın.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

duymuyor: yüklem

kadın: özne

(17/30) Akasyanın dalları titredikçe arayı açıp uzaklaştıyor, küçük tepeleri aşıyor gibi önce kaybolup sonra yeniden çıkıyor kadın.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Akasyanın dalları titredikçe arayı açıp uzaklaşıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

uzaklaşıyor: yüklem

o: gizli özne

akasyanın dalları titredikçe: zarf tümleci

arayı açıp: zarf tümleci

2. Küçük tepeleri aşıyor gibi önce kaybolup sonra yeniden çıkıyor kadın.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

önce kaybolup sonra yeniden çıkıyor: yüklem

kadın: özne

küçük tepeleri aşıyor gibi: zarf tümleci

Kelime Grupları

küçük/ tepeler: sıfat tamlaması

akasyanın/ dalları: belirtili isim tamlaması

küçük tepeleri aşıyor gibi: edat grubu

arayı açıp: zarf-fiil grubu

akasyanın dalları titredikçe: zarf-fiil grubu

kaybol-: birleşik fiil grubu

(17/ 31) Rüzgâr uğuldadıkça eğiliyor küçük dal, çocuk tökezleyip düşüyor, yere kapaklanıyor sonra kalkıp tekrar koşuyor annesinin ardından.

Metin dört sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Rüzgâr uğuldadıkça eğiliyor küçük dal.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

eğiliyor: yüklem

küçük dal: özne

rüzgâr uğuldadıkça: zarf tümleci

2. Çocuk tökezleyip düşüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

düşüyor: yüklem

çocuk: özne

tökezleyip: zarf tümleci

3. Yere kapaklanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yere kapaklanıyor: yüklem

o: gizli özne

4. Sonra kalkıp tekrar koşuyor annesinin ardından.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

koşuyor: yüklem

o: gizli

annesinin ardından: yer tamlayıcısı

sonra: zarf tümleci

kalkıp tekrar: zarf tümleci

Kelime Grupları

küçük/ dal: sıfat tamlaması

annesinin/ ardı: belirtili isim tamlaması

(onun) annesi: iyelik grubu

rüzgâr uğuldadıkça: zarf-fiil grubu

(17/32) Küçük adımlarıyla yetişemiyor ona.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

yetişemiyor: yüklem

o: gizli özne

ona: yer tamlayıcısı

küçük adımlarıyla: zarf tümleci

Kelime Grupları

küçük/ adım: sıfat tamlaması

(onun) adımları: iyelik grubu

küçük adımları ile: edat grubu

(17/33) Annesinin ardından ağlayarak bağıriyo: “Annee! Annee!”

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Annee! Annee!” (diye)

Ana cümlesi

Annesinin ardından ağlayarak bağıriyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bağıriyor: yüklem

o: gizli özne

annesinin ardından: yer tamlayıcısı

ağlayarak: zarf tümleci

“Annee! Annee!” (diye): zarf tümleci

Kelime Grupları

annesinin/ ardı: belirtili isim tamlaması

(onun) annesi: iyelik grubu

annesinin ardından ağlayarak: zarf-fiil grubu

(17/ 34) Belki de bu çocuğun düşünüyorum duvarda.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

görüyorum: yüklem

ben: gizli özne

çocuğun düşünüy: nesne

duvarda: yer tamlayıcısı

belki de: cdu

Kelime Grupları

bu/ çocuk: sıfat tamlaması

bu çocuğun/ düşü: belirtili isim tamlaması

(18/1) Ayaklarımın ucuna basarak giriyorum içeri, sesin geldiği tarafa yaklaşıyorum.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ayaklarımın ucuna basarak giriyorum içeri.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

giriyorum: yüklem

ben: gizli özne

içeri: yer tamlayıcısı

ayaklarımın ucuna basarak: zarf tümleci

2. Sesin geldiği tarafa yaklaşıyorum.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yaklaşıyorum: yüklem

ben: gizli özne

sesin geldiği tarafa: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

sesin geldiği/ taraf: sıfat tamlaması

ayaklarımın/ ucu: belirtili isim tamlaması

sesin/ geldiği: sıfat –fiil grubu

(benim) ayaklarım: iyelik grubu

ayaklarımın ucuna basarak: zarf-fiil grubu

(18/ 2) Yastığa kapanmış bir çocuk.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yastığa kapanmış: yüklem

bir çocuk: özne

Kelime Grupları

bir/ çocuk: sıfat tamlaması

yastığa kapan-: birleşik fiil grubu

(18/3) Omzundan tutup yavaşça çeviriyorum.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çeviriyorum: yüklem

ben: gizli özne

omzundan tutup: zarf tümleci

yavaşça: zarf tümleci

Kelime Grupları

(onun) omuzu: iyelik grubu

omzundan tutup: zarf-fiil grubu

(18/4) Korkuyla doğruluyor yataktan, korkuyla uyumuyor.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Korkuyla doğruluyor yataktan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

doğruluyor: yüklem

o: gizli özne

yataktan: yer tamlayıcısı

korkuyla: zarf tümleci

2. Korkuyla uyumuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

uyumuyor: yüklem

o: gizli özne

korkuyla: zarf tümleci

Kelime Grupları

korku ile: edat grubu

(18/ 5) Hıçkırarak ağlamaya başlıyor sonra.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

ağlamaya başlıyor: yüklem

o: gizli özne

hıçkırarak: zarf tümleci

sonra: zarf tümleci

(18/ 6) Sesimi iyice kısararak soruyorum: “Niye uyumadım yavrum?”

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Niye uyumadım yavrum?” (diye)

Ana cümlesi

Sesimi iyice kısararak soruyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

soruyorum: yüklem

ben: gizli özne

sesimi iyice kısararak: zarf tümleci

“Niye uyumadın yavrum?” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

(benim) sesim: iyelik grubu

(benim) yavrum: iyelik grubu

iyice kısararak: zarf-fiil grubu

(18/ 7) Ağlayarak cevap veriyor: “Anneee! An-nee! Annemi...”

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Anneee! An-nee! Annemi...” (diye)

Ana cümlesi

Ağlayarak cevap veriyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

cevap veriyor: yüklem

o: gizli özne

ağlayarak: zarf tümleci

“Anneee! An-nee! Annemi...” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

cevap ver-: birleşik fiil grubu

(18/ 8) “Tamam! Tamam!”

(18/9) “Ağlama, sus!”

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ağlama.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

ağlama: yüklem

sen: gizli özne

2. Sus!

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

sus: yüklem

sen: gizli özne

(18/ 10) Arkadaşların uyanacak şimdi.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

uyanacak: yüklem

arkadaşların: özne

şimdi: zarf tümleci

Kelime Grupları

(senin) arkadaşların: iyelik grubu

(18/11) “Madem uyuyamadın, kalk bakalım, kabanını giy, haydi, tak terliklerini, gel benimle!”

Metin beş bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Madem uyuyamadın.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

uyuyamadın: yüklem

sen: gizli özne

madem: cdu

2. Kalk bakalım.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kalk bakalım: yüklem

sen: gizli özne

3. Kabanını giy.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

giy: yüklem

sen: gizli özne

kabanını: nesne

4. Haydi, tak terliklerini.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

tak: yüklem

sen: gizli özne

terliklerini: nesne

haydi: cdu

5. Gel benimle.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gel: yüklem

sen: gizli özne

benimle: zarf tümleci

Kelime Grupları

(senin) kabanın: iyelik grubu

(senin) terliklerin: iyelik grubu

benim ile: edat grubu

(18/ 12) Diğer koşulları bu çocukla beraber kontrol ediyoruz, sonra ben önde o arkada, belletici öğretmen odasına doğru yürüyoruz.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Diğer koşulları bu çocukla beraber kontrol ediyoruz.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kontrol ediyoruz: yüklem

biz: gizli özne

diğer koşulları: nesne

bu çocukla beraber: zarf tümleci

2. Sonra ben önde o arkada, belletici öğretmen odasına doğru yürüyoruz.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yürüyoruz: yüklem

biz: gizli özne

belletici öğretmen odasına doğru: zarf tümleci

sonra: zarf tümleci

ben önde o arkada: zarf tümleci

Kelime Grupları

diğer/ koşullar: sıfat tamlaması

bu/ çocuk: sıfat tamlaması

belletici/ öğretmen: sıfat tamlaması

belletici öğretmen/ odası: belirtisiz isim tamlaması

bu çocuk ile: edat grubu

belletici öğretmen odasına doğru: edat grubu

kontrol et-: birleşik fiil grubu

(18/13) Odaya girince, gözleri ışıktan rahatsız oluyor, bakamıyor gözlerime, içini çekip ağlıyor sürekli.

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Odaya girince, gözleri ışıktan rahatsız oluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

rahatsız oluyor: yüklem

gözleri: gizli özne

ışıktan: yer tamlayıcısı

odaya girince: zarf tümleci

2. Bakamıyor gözlerime.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

bakamıyor: yüklem

o: gizli özne

gözlerime: yer tamlayıcısı

3. İçini çekip ağlıyor sürekli.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

ağlıyor: yüklem

o: gizli özne

sürekli: zarf tümleci

içini çekip: zarf tümleci

Kelime Grupları

(onun) gözleri: iyelik grubu

(benim) gözlerim: iyelik grubu

(onun) içi: iyelik grubu

rahatsız ol-: birleşik fiil grubu

içini çek-: birleşik fiil grubu

içini çekip: zarf-fiil grubu

odaya girince: zarf-fiil grubu

(18/14) Konuşmaları hıçkırığa boğuluyor, dedikleri zor anlaşılıyor.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Konuşmaları hıçkırığa boğuluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

hıçkırığa boğuluyor: yüklem

konuşmaları: özne

2. Dedikleri zor anlaşılıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

zor anlaşılıyor: yüklem

dedikleri: özne

Kelime Grupları

(onun) dedikleri: iyelik grubu

(onun) konuşmaları: iyelik grubu

(18/ 15) “Ağlama bakalım! Ağlama, sus, adın ne senin?”

1. Ağlama bakalım!

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

ağlama bakalım: yüklem

sen: gizli özne

2. Ağlama, sus, adın ne senin? “

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

2.1. Ağlama.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

ağlama: yüklem

sen: gizli özne

2.2. Sus.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

sus: yüklem

sen: gizli özne

2.3. Adın ne senin?

a) basit b) isim c) devrik d) soru

Cümlenin Öğeleri

ne(dir) : yüklem

senin adın: özne

Kelime Grupları

senin adın: iyelik grubu

(18/16) “İçini çekerek, kekeleyerek cevaplıyor: “Tuh, uh...Mir Seyit.”

1. İçini çekerek, kekeleyerek cevaplıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

cevaplıyor: yüklem

o: gizli özne

içini çekerek: zarf tümleci

kekeleyerek: zarf tümleci

2. “Tuh, uh... Mir Seyit. “

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

içini çekerek: zarf-fiil grubu

içini çek-: birleşik fiil grubu

(18/ 17) “Hangi köyden geldin Mir Seyit?”

a) basit b) fiil c) devrik d) soru

Cümlenin Öğeleri

hangi köyden geldin: yüklem

sen: gizli özne

Mir Seyit: cdu

Kelime Grupları

hangi/ köy: sıfat tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(18/18) “Aşağı Civanlı”

Kelime Grupları

Aşağı Civanlı: belirtili isim tamlaması

(18/ 19) “Kaçınıcı sınıfta okuyorsun?”

a) basit b) fiil c) kurallı d) soru

Cümlelerin Öğeleri

kaçınıcı sınıfta okuyorsun: yüklem

sen: gizli özne

Kelime Grupları

kaçınıcı/ sınıf: sıfat tamlaması

(18/20) “Üç.”

(18/21) “Nazan Hanım’ın sınıfında mı?”

a) basit b) isim c) kurallı d) soru

Cümlelerin Öğeleri

“Nazan Hanım’ın sınıfında mı(sın): yüklem

sen: gizli özne

Kelime Grupları

Nazan Hanım’ın/ sınıfı: belirtili isim tamlaması

Nazan Hanım: ünvan grubu

(18/22) “Evet.”

(18/23) “Buraya ne zaman geldin?”

a) basit b) fiil c) kurallı d) soru

Cümlenin Öğeleri

geldin: yüklem

sen: gizli özne

buraya: yer tamlayıcısı

ne zaman: zarf tümleci

Kelime Grupları

ne/ zaman: sıfat tamlaması

(18/24) “Dö, dö, dört gün oldu.”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

oldu: yüklem

dört gün: özne

Kelime Grupları

dört/ gün: sıfat tamlaması

(18/25) “Niye diğer arkadaşların gibi okullar açıldığında gelmedin? Bak, alıştı onlar.”

1. “Niye diğer arkadaşların gibi okullar açıldığında gelmedin?”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

gelmedin: yüklem

sen: gizli özne

okullar açıldığında: zarf tümleci

niye: zarf tümleci

diğer arkadaşların gibi: zarf tümleci

2. Bak, alıştı onlar.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

alıştı: yüklem

onlar: özne

bak: cdu

Kelime Grupları

diğer/ arkadaşlar: sıfat tamlaması

(senin)/ arkadaşların: iyelik grubu

diğer arkadaşların *gibi*: edat grubu

okullar *açıldığında*: zarf-fiil grubu

(18/ 26) “Ben köyde okuyordum.”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

okuyordum: yüklem

ben: özne

köyde: yer tamlayıcısı

(18/ 27) “Köyünüzde okul vardı demek, buraya niçin geldin Mir Seyit?”

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Köyünüzde okul vardı demek.

a) basit b) isim c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

vardı: yüklem

okul: özne

köyünüzde: yer tamlayıcısı

demek: cdu

2. Buraya niçin geldin Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) soru

Cümlenin Öğeleri

geldin: yüklem

sen: gizli özne

buraya: yer tamlayıcısı

niçin: zarf tümleci

Mir Seyit: cdu

Kelime Grupları

(sizin) köyünüz: iyelik grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(18/ 28) “Okulumuz vardı, ihui, ihu, ihu...”

a) basit b) isim c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

vardı: yüklem

okulumuz: özne

iihui, ihu, ihu...cdu

Kelime Grupları

(bizim) okulumuz: iyelik grubu

(18/ 29) “Ağlamaktan konuşamıyor, sakinleştirip sorguya çekiyorum bu uyku firarisini: “Ağlama Mir Seyit! Ağlama! Öğretmeniniz mi yok? Tayin olup gitti demek, öğretmeniniz gidince okulunuz da kapandı anlaşılan.”

Metin yedi sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ağlamaktan konuşamıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

konuşamıyor: yüklem

o: gizli özne

ağlamaktan: zarf tümleci

2. Sakinleştirip sorguya çekiyorum bu uyku firarisini.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

sorguya çekiyorum: yüklem

ben: gizli özne

bu uyku firarisini: nesne

sakinleştirip: zarf tümleci

3. Ağlama Mir Seyit!

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

ağlama: yüklem

sen: gizli özne

Mir Seyit: cdu

4. Ağlama!

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

ağlama: yüklem

sen: gizli özne

5. Öğretmeniniz mi yok?

- a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

yok(tur) : yüklem

öğretmeniniz: özne

mi: cdu

6. Tayin olup gitti demek.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gitti: yüklem

o: gizli özne

tayin olup: zarf tümleci

demek: cdu

7. Öğretmeniniz gidince okulunuz da kapandı anlaşılan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kapandı: yüklem

okulunuz: özne

öğretmeniniz gidince: zarf tümleci

anlaşılan: cdu

Kelime Grupları

bu/ uyku firarisi: sıfat tamlaması

uyku/ firarisi: belirtisiz isim tamlaması

tayin ol-: birleşik fiil grubu

(sizin) öğretmeniniz: iyelik grubu

(sizin) okulunuz: iyelik grubu

tayin olup: zarf-fiil grubu

öğretmeniniz gidince: zarf-fiil grubu

(19/ 1) “Yok, öğretmenimiz de vardı. Vardı, uhu, ihu, ihuh...”

1. Yok, öğretmenimiz de vardı.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

vardı: yüklem

öğretmenimiz: özne

yok: cdu

2. Vardı, uhu, ihu, ihuh...

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

vardı: yüklem

o: gizli özne

uhu, ihu, ihuh: cdu

Kelime Grupları

(bizim) öğretmenimiz: iyelik grubu

(19/ 2) Tıkanyor, boğuluyor, kekeliyor, konuşamıyor Mir Seyit.

Metin dört bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Tıkanyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

tıkanyor: yüklem

o: gizli özne

2. Boğuluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

boğuluyor: yüklem

o: gizli özne

3. Kekeliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kekeliyor: yüklem

o: gizli özne

4. Konuşamıyor Mir Seyit.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

konusamıyor: yüklem

Mir Seyit: özne

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(19/ 3) Göğsü inip inip kalkıyor, bir bardak su veriyorum, yutkunarak içiyor.

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Göğsü inip inip kalkıyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

inip inip kalkıyor: yüklem

göğsü: özne

2. Bir bardak su veriyorum.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

veriyorum: yüklem

ben: gizli özne

bir bardak su: nesne

3. Yutkunarak içiyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

içiyor: yüklem

o: gizli özne

yutkunarak: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir bardak/ su: sıfat tamlaması

bir/ bardak: sıfat tamlaması

(onun) göğsü: iyelik grubu

inip inip: tekrar grubu

(19/ 4) “Ağlama Mir Seyit! Bak, birinci sınıfta okuyan çocuklar bile ağlamıyorlar artık. Ağlama, hadi anlat! Niye köyünüzde okumadın?”

Metin beş sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ağlama Mir Seyit!

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

ağlama: yüklem

sen: gizi özne

Mir Seyit: cdu

2. Bak, birinci sınıfta okuyan çocuklar bile ağlamıyorlar artık.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

ağlamıyorlar: yüklem

birinci sınıfta okuyan çocuklar: özne

artık: zarf tümleci

bile: zarf tümleci

bak: cdu

3. Ağlama.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

ağlama: yüklem

sen: gizli özne

4. Hadi anlat!

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

anlat: yüklem

sen: gizli özne

hadi: cdu

5. Niye köyünüzde okumadın?

a) basit b) fiil c) kurallı d) soru

Cümlenin Öğeleri

okumadın: yüklem

sen: gizli özne

köyünüzde: yer tamlayıcısı

niye: zarf tümleci

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

birinci sınıfta okuyan/ çocuklar: sıfat tamlaması

birinci/ sınıf: sıfat tamlaması

birinci sınıfta okuyan çocuklar bile: edat grubu

birinci sınıfta okuyan: sıfat-fiil grubu

(sizin) köyünüz: iyelik grubu

(19/ 5) “O, o, okulumuzu yaktdılar! Öğretmenimiz öldü! Babam da...Iuhihihhh! “

1. O, o, okulumuzu yaktdılar!

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yaktılar: yüklem

onlar: gizli özne

okulumuzu: nesne

2. Öğretmenimiz öldü!

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

öldü: yüklem

öğretmenimiz: özne

3. Babam da...Iuhihhh!

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

(bizim) okulumuz: iyelik grubu

(bizim) öğretmenimiz: iyelik grubu

(benim) babam: iyelik grubu

(19/ 6) “Kim yaktı Mir Seyit? Kim öldür...”

1.Kim yaktı Mir Seyit?

a) basit b) fiil c) devrik d) soru

Cümlelerin Öğeleri

yaktı: yüklem

kim: özne

Mir Seyit: cdu

2. Kim öldür...

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

öldür(dü) : yüklem

kim: özne

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(19/ 7) “*Babamı...Babamı...*”

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

(benim) babam: iyelik grubu

(19/8) “*Tamam, Mir Seyit, yeter, ağlama!*”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

ağlama: yüklem

sen: gizli özne

tamam, Mir Seyit, yeter: cdu

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(19/ 9) *Bir zemheri ayazı doluyor odaya.*

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

doluyor: yüklem

bir zemheri ayazı: özne

odaya: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

bir/ zemheri ayazı: sıfat tamlaması

zemheri/ ayazı: belirtisiz isim tamlaması

(19/ 10) *Kuru dallar gibi titriyor bedenim.*

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

titriyor: yüklem

bedenim: özne

kuru dallar gibi: zarf tümleci

Kelime Grupları

kuru/ dallar: sıfat tamlaması

(benim) bedenim: iyelik grubu

kuru dallar gibi: edat grubu

(19/11) Rüzgâr, olanca şiddetiyle çığlık atıyor kulaklarımda, fırtına oluyor, kasırgaya dönüyor.

Metin üç bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Rüzgâr, olanca şiddetiyle çığlık atıyor kulaklarımda.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çığlık atıyor: yüklem

rüzgâr: özne

kulaklarımda: yer tamlayıcısı

olanca şiddetiyle: zarf tümleci

2. Fırtına oluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

fırtına oluyor: yüklem

o: gizli özne

3. Kasırgaya dönüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dönüyor: yüklem

o: gizli özne

kasırgaya: zarf tümleci

Kelime Grupları

olanca/ şiddet: sıfat tamlaması

(benim) kulaklarım: iyelik grubu

olanca şiddeti ile: edat grubu

çığlık at-: birleşik fiil grubu

(19/ 12) Ağaçlar yaprak yaprak savruluyor; dağlar taş taş eleniyor o an.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ağaçlar yaprak yaprak savruluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

savruluyor: yüklem

ağaçlar: özne

yaprak yaprak: zarf tümleci

o an: zarf tümleci

2. Dağlar taş taş eleniyor o an.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

eleniyor: yüklem

dağlar: özne

taş taş: zarf tümleci

o an: zarf tümleci

Kelime Grupları

o an: sıfat tamlaması

taş taş: tekrar grubu

yaprak yaprak: tekrar grubu

(19/ 13) Ulu dağlar, engin ovalar, serin yaylalar, kurşun sesleri eşliğinde geçip gidiyor önümden.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

geçip gidiyor: yüklem

ulu dağlar, engin ovalar, serin yaylalar: özne

önümden: yer tamlayıcısı

kurşun sesleri eşliğinde: zarf tümleci

Kelime Grupları

ulu/ dağlar: sıfat tamlaması

engin/ ovalar: sıfat tamlaması

serin/ yaylalar: sıfat tamlaması

(benim) önüm: iyelik grubu

kurşun/ sesleri: belirtisiz isim tamlaması

geçip git-: birleşik fiil grubu

(19/14) Tüm dereler kan olup akıyor içime.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

akıyor: yüklem

tüm dereler: özne

içime: yer tamlayıcısı

kan olup: zarf tümleci

Kelime Grupları

tüm/ dereler: sıfat tamlaması

kan olup: zarf-fiil grubu

(benim) içim: iyelik grubu

(19/15) Mir Seyit’e dönüyorum: “Mir Seyit, ağlama, hadi sus artık! Sen şimdi yat, uyu! Sabahleyin konuşalım, olur mu?”

Metin bir iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Mir Seyit, ağlama, hadi sus artık! Sen şimdi yat, uyu! Sabahleyin konuşalım, olur mu?” (diye)

Ana cümlesi

Mir Seyit’e dönüyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

dönüyorum: yüklem

ben: gizli özne

Mir Seyit’e: yer tamlayıcısı

“Mir Seyit, ağlama, hadi sus artık! Sen şimdi yat, uyu! Sabahleyin konuşalım, olur mu?” (diye): zarf tümleci

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(19/16) “Hayır, ben orada uyumayacağım, ben bu okulda okumayacağım, ben köye gideceğim.”

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Hayır, ben orada uyumayacağım.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

uyumayacağım: yüklem

ben: özne

orada: yer tamlayıcısı

hayır: cdu

2. Ben bu okulda okumayacağım.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

okumayacağım: yüklem

ben: özne

bu okulda: yer tamlayıcısı

3. Ben köye gideceğim.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gideceğim: yüklem

ben: özne

köye: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

bu okul: sıfat tamlaması

(19/ 17) “İstersen burada, bak, benim yatağında uyu. Işığı da açık bırakırım, olur mu?”

1. İstersen burada, bak, benim yatağında uyu.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uyu: yüklem

sen: gizli özne

burada: yer tamlayıcısı

benim yatağında: yer tamlayıcısı

istersen: cdu

bak: cdu

2. Işığ da açık bırakırım, olur mu?

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

açık bırakırım: yüklem

ben: gizli özne

ışığı: nesne

olur mu: cdu

Kelime Grupları

benim/ yatağım: iyelik grubu

(19/18) “Hayır, ben uyumayacağım, köyümüze gideceğim.”

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Hayır, ben uyumayacağım.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

uyumayacağım: yüklem

ben: özne

hayır: cdu

2. Köyümüze gideceğim.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gideceğim: yüklem

ben: gizli özne

köyümüze: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

(bizim) köyümüz: iyelik grubu

(19/19) “Ama gece, gidilmez şimdi, hem yollar kapalı, yollar açılınca gönderirim seni, gidersin.”

Metin dört sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ama gece, gidilmez şimdi.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

gidilmez: yüklem

gece: zarf tümleci

şimdi: zarf tümleci

ama: cdu

2. Hem yollar kapalı.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

kapalı(dır) : yüklem

yollar: özne

hem: cdu

3. Yollar açılınca gönderirim seni.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gönderirim: yüklem

ben: gizli özne

seni: nesne

yollar açılınca: zarf tümleci

4. Gidersin.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gidersin: yüklem

sen: gizli özne

(19/ 20) “Hayır, sabah olunca gideceğim.”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gideceğim: yüklem

ben: gizli özne

sabah olunca: zarf tümleci

hayır: cdu

Kelime Grupları

sabah olunca: zarf-fiil grubu

(19/ 21) Kolayca ikna olacak, yatıp uyuyacak gibi değil Mir Seyit.

a) basit b) isim c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

kolayca ikna olacak, yatıp uyuyacak gibi değil: yüklem

o: gizli özne

Mir Seyit: cdu

Kelime Grupları

yatıp uyuyacak gibi: edat grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

yatıp uyuyacak: sıfat-fiil grubu

ikna ol-: birleşik fiil grubu

(19/22) Emsallerine göre güçlü kuvvetli, iri iri elleri, ayakları...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

emsallerine göre/ güçlü kuvvetli: sıfat tamlaması

iri iri/ eller: sıfat tamlaması

iri iri/ ayaklar: sıfat tamlaması

(onun) elleri: iyelik grubu

(onun) ayakları: iyelik grubu

emsallerine göre: edat grubu

güçlü kuvvetli: tekrar grubu

iri iri: tekrar grubu

(19/ 23) Bir dağ çocuğu Mir Seyit, onu uyutmak için bel vermez, medetsiz dağlara götürmek; sarı, mor çiçekli yaylalarda eğlemek; sarp kayalardan, asi derelerden geçirip kerpiç evli viran köylerde gezdirmek, iyice yormak gerekiyor...

Metin beş sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Bir dağ çocuğu Mir Seyit.

a) basit b) isim c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bir dağ çocuğu: yüklem

o: gizli özne

Mir Seyit: cdu

2. Onu uyutmak için bel vermez, medetsiz dağlara götürmek (gerek).

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

götürmek (gerek) : yüklem

bel vermez, medetsiz dağlara: yer tamlayıcısı

onu uyutmak için: zarf tümleci

3. Sarı, mor çiçekli yaylalarda eğlemek(gerek).

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

eğlemek (gerek) : yüklem

sarı, mor çiçekli yaylalarda: yer tamlayıcısı

4. Sarp kayalardan, asi derelerden geçirip kerpiç evli viran köylerde
gezdirmek(gerek).

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gezdirmek (gerek): yüklem

sarp kayalardan, asi derelerden geçirip: zarf tümleci

kerpiç evli viran köylerde: yer tamlayıcısı

5. İyice yormak gerekiyor...

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yormak gerekiyor: yüklem

iyice: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ dağ çocuğu: sıfat tamlaması

bel vermez/ medetsiz dağ: sıfat tamlaması

medetsiz/ dağlar: sıfat tamlaması

sarı, mor çiçekli/ yayla: sıfat tamlaması

sarp/ kaya: sıfat tamlaması

asi/ dere: sıfat tamlaması

kerpiç evli viran/ köyler: sıfat tamlaması

viran/ köy: sıfat tamlaması

kerpiç/ ev: sıfat tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

bel ver-: birleşik fiil grubu

dağ/ çocuğu: belirtisiz isim tamlaması

onu uyutmak için: edat grubu

sarı, mor çiçekli yaylalarda eğlemek: isim-fiil grubu

asi derelerden geçirip: zarf-fiil grubu

kerpiç evli viran köylerde gezdirmek: isim-fiil grubu

iyice yormak: isim-fiil grubu

(20/ 1) “Mir Seyit, köyünüz buradan görünüyor mu?”

a) basit b) fiil c) kurallı d) soru

Cümlelerin Öğeleri

görünüyor mu: yüklem

köyünüz: özne

buradan: yer tamlayıcısı

Mir Seyit: cdu

Kelime Grupları

(sizin) köyünüz: iyelik grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(20/ 2) “Yok, görünmüyor, çok uzak...”

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Yok, görünmüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

görünmüyor: yüklem

o: gizli özne

yok: cdu

2. Çok uzak...

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uzak(dır) : yüklem

o: gizli özne

çok: zarf tümleci

Kelime Grupları

çok/ uzak: sıfat tamlaması

(20/ 3) “Benim köyüm de çok uzak Mir Seyit.” Diye söyleniyorum kendi kendime.

Metin içe içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Benim köyüm de çok uzak Mir Seyit” diye.

Ana cümlesi

Söyleniyorum kendi kendime.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

söyleniyorum: yüklem

ben: gizli özne

“Benim köyüm de çok uzak Mir seyit” diye: zarf tümleci

kendi kendime: zarf tümleci

Kelime Grupları

çok/ uzak: sıfat tamlaması

benim/ köyüm: iyelik grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

kendi kendime: tekrar grubu

“Benim köyüm de çok uzak Mir Seyit” diye: zarf-fiil grubu

(20/ 4) “Köyünüzün dağları da mı görünmüyor Mir Seyit?”

a) basit b) fiil c) devrik d) soru

Cümlelerin Öğeleri

görünmüyor: yüklem

köyünüzün dağları: özne

Mir Seyit: cdu

da: cdu

Kelime Grupları

köyünüzün/ dağları: belirtili isim tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(sizin) köyünüz: iyelik grubu

(20/5) “Onlar görünüyor.”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

görünüyor: yüklem

onlar: özne

(20/ 6) “Haydi, gel! Seninle üst kata çıkıp pencereden bakalım, köyünüz ne tarafta göster bana.”

Metin dört sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Haydi, gel!

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gel: yüklem

sen: özne

haydi: cdu

2. Seninle üst kata çıkıp pencereden bakalım.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bakalım: yüklem

biz: gizli özne

pencereden: yer tamlayıcısı

seninle üst kata çıkıp: zarf tümleci

3. Köyünüz ne tarafta göster bana.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

göster: yüklem

sen: gizli özne

bana: yer tamlayıcısı

köyünüz ne tarafta: nesne

Kelime Grupları

üst/ kat: sıfat tamlaması

ne/ taraf: sıfat tamlaması

senin ile: edat grubu

(sizin) köyünüz: iyelik grubu

üst kata çıkıp: zarf-fiil grubu

(20/7) “Tamam.”

(20/ 8) Dördüncü kata çıkıyoruz.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çıkıyoruz: yüklem

biz: gizli özne

dördüncü kata: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

dördüncü/ kat: sıfat tamlaması

(20/ 9) *Sol yanımızda, gövdesi koyu bir karanlıkta yitmiş, karlı zirvesi ay ışığında parlayan ve karanlığın içinden bir buz kütlesi gibi yükselen Ağrı Dağı...*

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

sol/ yan: sıfat tamlaması

gövdesi koyu bir karanlıkta yitmiş, karlı zirvesi ay ışığında parlayan ve karanlığın içinden bir buz kütlesi gibi yükselen/ Ağrı Dağı: sıfat tamlaması

koyu bir/ karanlık: sıfat tamlaması

bir/ buz kütlesi: sıfat tamlaması

ay/ ışığı: belirtisiz isim tamlaması

buz/ kütlesi: belirtisiz isim tamlaması

Ağrı Dağı: belirtisiz isim tamlaması

buz kütlesi gibi: edat grubu

(onun) karlı zirvesi: iyelik grubu

(onun) gövdesi: iyelik grubu

(bizim) sol yanımız: iyelik grubu

buz kütlesi gibi yükselen: sıfat-fiil grubu

ay ışığında parlayan: sıfat-fiil grubu

gövdesi koyu bir karanlıkta yitmiş: sıfat-fiil grubu

(20/10) *Ağrı'nın yan tarafında ak saçlarını gökyüzüne doğru uzatmış Zor Dağları...*

Metin bir eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

yan/ taraf: sıfat tamlaması

Ağrı'nın yan tarafında ak saçlarını gökyüzüne doğru uzatmış/ Zor Dağları: sıfat tamlaması

ak/ saç: sıfat tamlaması

Ağrı'nın/ yan tarafı: belirtili isim tamlaması

gökyüzüne doğru: edat grubu

(onun) ak saçları: iyelik grubu

(20/ 11) Dağların koynunda tek tük ışıklar yanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yanıyor: yüklem

tek tük ışıklar: özne

dağların koynunda: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

tek tük/ ışık: sıfat tamlaması

dağların/ koynu: belirtili isim tamlaması

tek tük: tekrar grubu

(20/ 12) Yakın köylerden gelen köpek sesleri karıştırıyor rüzgârın sesine.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

karıştırıyor: yüklem

yakın köylerden gelen köpek sesleri: özne

rüzgârın sesine: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

yakın köylerden gelen/ köpek sesleri: sıfat tamlaması

yakın/ köyler: sıfat tamlaması

köpek/ sesleri: belirtisiz isim tamlaması

rüzgârın/ sesi: belirtili isim tamlaması

yakın köylerden gelen: sıfat-fiil grubu

(20/ 13) Cincavat Çayı, bütün sesleri köpüklü sularına katıyor, tüm sesleri sürükleyerek uzaklara doğru götürüyor.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Cincavat Çayı, bütün sesleri köpüklü sularına katıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

katıyor: yüklem

Cincavat Çayı: özne

bütün sesleri: nesne

köpüklü sularına: yer tamlayıcısı

2. Tüm sesleri sürükleyerek uzaklara doğru götürüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

götürüyor: yüklem

o: gizli özne

tüm sesleri: nesne

sürükleyerek: zarf tümleci

uzaklara doğru: zarf tümleci

Kelime Grupları

bütün/ sesler: sıfat tamlaması

tüm/ sesler: sıfat tamlaması

köpüklü/ su: sıfat tamlaması

uzaklara doğru: edat grubu

Cincavat Çayı: belirtisiz isim tamlaması

tüm sesleri sürükleyerek: zarf-fiil grubu

(20/14) Gözlerimi, olanca heybetiyle gecenin göğsünü yarıp göğe doğru yükselen Ağrı Dağı'ndan ayıramıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

ayıramıyorum: yüklem

ben: gizli özne

gözlerimi: nesne

olanca heybetiyle gecenin göğsünü yarıp göğe doğru yükselen Ağrı Dağı'ndan:
yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

olanca/ heybet: sıfat tamlaması

olanca heybetiyle gecenin göğsünü yarıp göğe doğru yükselen/ Ağrı Dağı: sıfat
tamlaması

gecenin/ göğsünü: belirtili isim tamlaması

olanca heybeti ile: edat grubu

göğe doğru: edat grubu

(benim) gözlerim: iyelik grubu

olanca heybetiyle gecenin göğsünü yarıp göğe doğru yükselen: sıfat-fiil grubu

gecenin göğsünü yarıp: zarf-fiil grubu

(20/15) O heybet çarpıyor beni.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çarpıyor: yüklem

o heybet: özne

beni: nesne

Kelime Grupları

o/ heybet: sıfat tamlaması

(20/16) Dalıp gidiyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

dalıp gidiyorum: yüklem

ben: gizli özne

Kelime Grupları

dalıp git-: birleşik fiil grubu

(20/ 17) Mir Seyit usulca seslenip uyarıyor: “Bu tarafta değil öğretmenim, bizim köy şu tarafta!”

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Bu tarafta değil öğretmenim, bizim köy şu tarafta!” (diye)

Ana cümlesi

Mir Seyit usulca seslenip uyarıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uyarıyor: yüklem

Mir Seyit: özne

usulca seslenip: zarf tümleci

“Bu tarafta değil öğretmenim, bizim köy şu tarafta!” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

bu/ taraf: sıfat tamlaması

şu/ taraf: sıfat tamlaması

bizim/ köy: ilgi grubu

(benim) öğretmenim: iyelik grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

usulca seslenip: zarf-fiil grubu

(20/18) “Haa, öyle mi? “

a) basit b) isim c) kurallı d) soru

Cümlenin Öğeleri

öyle mi: yüklem

o: gizli özne

haa: cdu

(20/ 19) Başımı çevirip Mir Seyit’in boy verip büyüdüğü dağlara bakıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bakıyorum: yüklem

ben: gizli özne

Mir Seyit’in boy verip büyüdüğü dağlara: yer tamlayıcısı

başımı çevirip: zarf tümleci

Kelime Grupları

Mir Seyit’in boy verip büyüdüğü/ dağlar: sıfat tamlaması

boy ver-: birleşik fiil grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(benim) başım: iyelik grubu

başımı çevirip: zarf-fiil grubu

boy verip: zarf-fiil grubu

(20/20) Eliyle sağ taraftaki dağları gösteriyor: “Bizim köy işte oorda öğretmenim. Tekelti’nin arkasında. Kışın kimse gidemez bizim köye, arabalar çıkamaz. Bir de kestirme yol var ama at ile gidilir. Babam olsa o yoldan gelirdi. Yaz olsa ben de giderim oradan, ben korkmam hiç, yolu da biliyorum.”

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Bizim köy işte oorda öğretmenim. Tekelti’nin arkasında. Kışın kimse gidemez bizim köye, arabalar çıkamaz. Bir de kestirme yol var ama at ile gidilir. Babam olsa o yoldan gelirdi. Yaz olsa ben de giderim oradan, ben korkmam hiç, yolu da biliyorum.” (diyerek)

Ana cümlesi

Eliyle sağ taraftaki dağları gösteriyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gösteriyor: yüklem

o: gizli özne

sağ taraftaki dağları: nesne

eliyle: zarf tümleci

“Bizim köy işte oorda öğretmenim. Tekelti’nin arkasında. Kışın kimse gidemez bizim köye, arabalar çıkamaz. Bir de kestirme yol var ama at ile gidilir. Babam olsa o yoldan gelirdi. Yaz olsa ben de giderim oradan, ben korkmam hiç, yolu da biliyorum.” Diyerek: zarf tümleci

Kelime Grupları

sağ taraftaki/ dağlar: sıfat tamlaması

sağ/ taraf: sıfat tamlaması

kestirme/ yol: sıfat tamlaması

o/ yol: sıfat tamlaması

Tekelti’nin/ arkası: belirtili isim tamlaması

bizim/ köy: ilgi grubu

at ile: edat grubu

(benim) öğretmenim: iyelik grubu

(benim) babam: iyelik grubu

sağ taraftaki: aitlik grubu

(20/21) “Üzülme Mir Seyit, bahar gelince gidersin. Bak, sizin köyün arabaları şuradan kalkıyor, seni arabaya bindiririz, gidersin.”

1. Üzülme Mir Seyit, bahar gelince gidersin.

1.1. Üzülme Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

üzülme: yüklem

sen: özne

Mir Seyit: cdu

1.2. Bahar gelince gidersin.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gidersin: yüklem

sen (Mir Seyit) : gizli özne

bahar gelince: zarf tümleci

2. Bak, sizin köyün arabaları şuradan kalkıyor, seni arabaya bindiririz, gidersin.

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

2.1. Bak, sizin köyün arabaları şuradan kalkıyor.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kalkıyor: yüklem

sizin köyün arabaları: özne

şuradan: yer tamlayıcısı

bak: cdu

2.2. Seni arabaya bindiririz.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bindiririz: yüklem

biz: gizli özne

seni: nesne

arabaya: yer tamlayıcısı

3. Gidersin.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gidersin: yüklem

sen: gizli özne

Kelime Grupları

sizin köyün/ arabaları: belirtili isim tamlaması

sizin/ köy: ilgi grubu

bahar geline: zarf-fiil grubu

(20/22) “Bizim köyün arabası yok ki. Herkes göçtü köyden, dört-beş tane ev kaldı.”

1. Bizim köyün arabası yok ki.

a) basit b) isim c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yok(tur) : yüklem

bizim köyün arabası: özne

ki: cdu

2. Herkes göçtü köyden, dört-beş tane ev kaldı.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

2. 1. Herkes göçtü köyden.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

göçtü: yüklem

herkes: özne

köyden: yer tamlayıcısı

2. 2. Dört-beş tane ev kaldı.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kaldı: yüklem

dört-beş tane ev: özne

Kelime Grupları

bizim/ köy: ilgi grubu

bizim köyün/ arabası: belirtili isim tamlaması

dört-beş tane/ ev: sıfat tamlaması

dört-beş/ tane: sıfat tamlaması

(20/23) “Olsun, sizin köye yakın, diğer köylerin arabasına biner gidersin.”

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Olsun, sizin köye yakın, diğer köylerin arabasına biner.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

biner(sin): yüklem

sen: gizli özne

sizin köye yakın, diğer köylerin arabasına: yer tamlayıcısı

olsun: cdu

2. Gidersin.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gidersin: yüklem

sen: gizli özne

Kelime Grupları

diğer/ köyler: sıfat tamlaması

diğer köylerin/ arabası: belirtili isim tamlaması

sizin/ köy: ilgi grubu

diğer köylerin arabasına biner: sıfat-fiil grubu

(20/ 24) “Ben Gaziler’e kadar arabayla gitsem, oradan köye gidebilirim, yakın.”

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1967. Ben Gaziler’e kadar arabayla gitsem, oradan köye gidebilirim.

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Ben Gaziler’e kadar arabayla gitsem.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ana cümlesi

Oradan köye gidebilirim.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gidebilirim: yüklem

ben: özne

köye: yer tamlayıcısı

oradan: yer tamlayıcısı

Gaziler’e kadar arabayla gitsem: zarf tümleci

2. Yakın.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yakın(dır) : yüklem

o: gizli özne

Kelime Grupları

Gaziler'e kadar: edat grubu

araba ile: edat grubu

(21/1) “Ama şimdi gidilmez Mir Seyit, bahar gelince...”

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ama şimdi gidilmez Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

gidilmez: yüklem

şimdi: zarf tümleci

ama: cdu

Mir Seyit: cdu

2. Bahar gelince.... (gidersin)

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gidersin: yüklem

sen: gizli özne

bahar gelince: zarf tümleci

(21/2) “Ama bahara daha çok var.”

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

var(dır): yüklem

bahara: yer tamlayıcısı

daha çok: zarf tümleci

ama: cdu

(21/ 3) “Olsun, sen okula alışınca çabucak gelir.”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gelir: yüklem

o: gizli özne

sen okula alışınca: zarf tümleci

çabucak: zarf tümleci

olsun: cdu

Kelime Grupları

okula alışınca: zarf-fiil grubu

(21/4) “Yok, çabucak gelmez.”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

gelmez: yüklem

o: gizli özne

çabucak: zarf tümleci

yok: cdu

(21/ 5) “Gelir, gelir, şu karlar erisin, hemen gelir.”

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Gelir, gelir, şu karlar erisin.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

erisin: yüklem

şu karlar: özne

gelir, gelir: cdu

2. Hemen gelir.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gelir: yüklem

o: gizli özne

hemen: zarf tümleci

Kelime Grupları

Şu/ karlar: sıfat tamlaması

(21/ 6) “Babam olsa, kışın bile at ile gelebilirdi. Babam ölmeseydi...”

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1967. Babam olsa, kışın bile at ile gelebilirdi.

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Babam olsa.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ana cümlesi

Kışın bile at ile gelebilirdi.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gelebilirdi: yüklem

babam: özne

olsa: zarf tümleci

kışın bile: zarf tümleci

at ile: zarf tümleci

2. Babam ölmeseydi... (gelebilirdi)

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Babam ölmeseydi.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Ana cümlesi

Gelebilirdi.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gelebilirdi: yüklem

babam: gizli özne

ölmeseydi: zarf tümleci

Kelime Grupları

(benim) babam: iyelik grubu

at ile: edat grubu

(21/7) Yutkunarak devam ediyor, zor tamamlıyor sözlerini: “Bana bisiklet alacaktı...”

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Yutkunarak devam ediyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

devam ediyor: yüklem

o: gizli özne

yutkunarak: zarf tümleci

2. Zor tamamlıyor sözlerini: “Bana bisiklet alacaktı...”

Metin bir iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Bana bisiklet alacaktı...” (diye)

Ana cümlesi

Zor tamamlıyor sözlerini.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

tamamlıyor: yüklem

o: gizli özne

sözlerini: nesne

zor: zarf tümleci

“bana bisiklet alacaktı...” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

(onun) sözleri: iyelik grubu

devam et-: birleşik fiil grubu

(21/ 8) Cevap veremiyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

cevap veremiyorum: yüklem

ben: gizli özne

Kelime Grupları

cevap ver-: birleşik fiil grubu

(21/9) Lafı dolaştırıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

lafı dolaştırıyorum: yüklem

ben: gizli özne

Kelime Grupları

lafı dolaştır-: birleşik fiil grubu

(21/10) “Mir Seyit, yazın çok güzel oluyordur sizin köy, öyle değil mi?”

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Mir Seyit, yazın çok güzel oluyordur sizin köy.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çok güzel oluyordu: yüklem

sizin köy: özne

yazın: zarf tümleci

Mir Seyit: cdu

2. Öyle değil mi?

a) basit b) isim c) kurallı d) soru

Cümlelerin Öğeleri

öyle değil mi: yüklem

o: gizli özne

Kelime Grupları

çok/ güzel: sıfat tamlaması

sizin/ köy: ilgi grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(21/11) “Evet, ama kışın da güzel. Bizim köye bir gelseniz, çok güzel...”

1. Evet, ama kışın da güzel.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

güzel(dir) : yüklem

o: gizli özne

kışın da: zarf tümleci

evet: cdu

ama: cdu

2. Bizim köye bir gelseniz, çok güzel... “

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Bizim köye bir gelseniz.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ana cümlesi

Çok güzel(dir).

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çok güzel(dir) : yüklem

o: gizli özne

bizim köye bir gelseniz: zarf tümleci

Kelime Grupları

çok/ güzel: sıfat tamlaması

bizim/ köy: ilgi grubu

(21/ 12) Daha şimdiden yaylanın karını ayazını, kışını baharını, kurdunu kuşunu, çiçeğini, böceğini, otunu dikenini özlemiş, anlatıyor Mir Seyit.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Daha şimdiden yaylanın karını ayazını, kışını baharını, kurdunu kuşunu, çiçeğini, böceğini, otunu dikenini özlemiş.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

özlemiş: yüklem

o (Mir Seyit): gizli özne

yaylanın karı ayazı: nesne

kışı baharı: nesne

kurdu kuşu: nesne

çiçeği böceği: nesne

otu dikenini: nesne

daha şimdiden: zarf tümleci

2. Anlatıyor Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

anlatıyor: yüklem

Mir Seyit: özne

Kelime Grupları

yaylanın/ karını ayazını: belirtili isim tamlaması

yaylanın/ kışını baharını: belirtili isim tamlaması

yaylanın/ kurdunu kuşunu: belirtili isim tamlaması

yaylanın/ otunu dikenini: belirtili isim tamlaması

yaylanın/ çiçeğini böceğini: belirtili isim tamlaması

kurdunu kuşunu: tekrar grubu

kışını baharını: tekrar grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

**(21/ 13) Altın çiçeği, mor süsen, kızkırpığı, gelincik, göğbaş, hezeran...
derelede, tepelerde, kuytularda, koyaklarda boy verip çiçek açıyor.**

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çiçek açıyor: yüklem

altın çiçeği, mor süsen, kızkırpiği, gelincik, göğbaşı, hezeran...: özne

derelerde, tepelerde, kuytulara, koyaklarda: yer tamlayıcısı

boy verip: zarf tümleci

Kelime Grupları

boy verip: zarf-fiil grubu

boy ver-: birleşik fiil grubu

çiçek aç-: birleşik fiil grubu

kız/kırpiği: sıfat tamlaması

(21/14) Derelerde, tepelerde, kuytulara koyaklarda boy verip çiçek açıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çiçek açıyor: yüklem

o: gizli özne

derelerde, tepelerde, kuytulara koyaklarda: yer tamlayıcısı

boy verip: zarf tümleci

Kelime Grupları

boy ver-: birleşik fiil grubu

(21/15) Devetabanı, kekik, yavşan, çoban yastığı... Tüm otlarla birlikte toprağı yarıp çıkıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çıkıyor: yüklem

devetabanı, kekik, yavşan, çoban yastığı...:özne

tüm otlarla birlikte: zarf tümleci

toprağı yarıp: zarf tümleci

Kelime Grupları

tüm/ otlar: sıfat tamlaması

toprağı yarıp: zarf-fiil grubu

(21/16) Kangal, şeker diken, keven, çöven, köygöçüren, deveçökerten...

Hiçbir diken batmıyor ayağına, köye doğru yürüyor, koşuyor tozlu yollarda...

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Hiçbir diken batmıyor ayağına.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

batmıyor: yüklem

kangal, şeker diken, keven, çöven, köygöçüren, deveçökerten... hiçbir diken:
özne

ayağına: yer tamlayıcısı

2. Köye doğru yürüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yürüyor: yüklem

o: gizli özne

köye doğru: yer tamlayıcısı

3. Koşuyor tozlu yollarda...

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

koşuyor: yüklem

o: gizli özne

tozlu yollarda: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

tozlu/ yollar: sıfat tamlaması

hiçbir/ diken: sıfat tamlaması

(onun) ayağı: iyelik grubu

köye doğru: edat grubu

(21/ 17) Ve kuşlar, dağların, yaylaların kuşları: Yeşilbaş sunalarla, altın renkli angutlarla, allı turnalarla iniyor sulara Mir Seyit ve bir kınalı keklik sürüsüne koşulup süzülüyor dağlardan.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ve kuşlar, dağların, yaylaların kuşları: Yeşilbaş sunalarla, altın renkli angutlarla, allı turnalarla iniyor sulara Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

iniyor: yüklem

Mir Seyit: özne

sulara: yer tamlayıcısı

kuşlar, dağların, yaylaların kuşlar: yeşilbaş sunalarla, altın renkli angutlarla, allı turnalarla: zarf tümleci

ve: cdu

2. Bir kınalı keklik sürüsüne koşulup süzülüyor dağlardan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

süzülüyor: yüklem

o: gizli özne

dağlardan: yer tamlayıcısı

bir kınalı keklik sürüsüne koşulup: zarf tümleci

Kelime Grupları

altın renkli/ angutlar: sıfat tamlaması

altın/ renk: sıfat tamlaması

bir/ kınalı keklik: sıfat tamlaması

dağların, yaylaların/ kuşları: belirtili isim tamlaması

kınalı keklik/ sürüsü: belirtisiz isim tamlaması

Yeşilbaş sunalar ile: edat grubu

altın renkli angutlar ile: edat grubu

allı turnalar ile: edat grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

kınalı keklik sürüsüne koşulup: zarf-fiil grubu

(21/18) Ağlamıyor artık ama gözleri hâlâ nemli, gözleri pırıl pırıl yanyor Mir Seyit'in.

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ağlamıyor artık.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

ağlamıyor: yüklem

o: gizli özne

artık: zarf tümleci

2. Ama gözleri hâlâ nemli.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

nemli(dir) : yüklem

gözleri: özne

hâlâ: zarf tümleci

ama: cdu

3. Gözleri pırıl pırıl yanyor Mir Seyit'in.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yanıyor: yüklem

Mir Seyit'in gözleri: özne

pırıl pırıl: zarf tümleci

Kelime Grupları

Mir Seyit'in/ gözleri: belirtili isim tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(onun) gözleri: iyelik grubu

pırıl pırıl: tekrar grubu

(21/19) Artık uyumaya razı olur diye düşünüyorum: “Haydi, Mir Seyit, koğuşa, yatağına gidelim! Biraz da orada anlat!”

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Haydi, Mir Seyit, koğuşa, yatağına gidelim! Biraz da orada anlat!” (diyerek)

Ana cümlesi

Artık uyumaya razı olur diye düşünüyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

düşünüyorum: yüklem

ben: gizli özne

artık uyumaya razı olur diye: zarf tümleci

“Haydi, Mir Seyit, koğuşa, yatağına gidelim!” (diyerek): zarf tümleci

Kelime Grupları

(senin) yatağın: iyelik grubu

razı ol-: birleşik fiil grubu

uyumaya razı olur diye: zarf-fiil grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(21/ 20) “Tamam, ama yazın bizim köye geleceksin!”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

geleceksin: yüklem

sen: gizli özne

bizim köye: yer tamlayıcısı

yazın: zarf tümleci

tamam: cdu

ama: cdu

Kelime Grupları

bizim/ köy: ilgi grubu

(21/21) “Olur, gelirim.”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gelirim: yüklem

ben: gizli özne

olur: cdu

(21/22) Basamaklardan hızlı hızlı iniyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

iniyorum: yüklem

ben: gizli özne

basamaklardan: yer tamlayıcısı

hızlı hızlı: zarf tümleci

Kelime Grupları

hızlı hızlı: tekrar grubu

(21/23) Arkamdan terliklerini şıırdatarak geliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Ögeleri

geliyor: yüklem

o: gizli özne

arkamdan: yer tamlayıcısı

terliklerini şıırdatarak: zarf tümleci

Kelime Grupları

terliklerini şıırdatarak: zarf-fiil grubu

(onun) terlikleri: iyelik grubu

(benim) arkam: iyelik grubu

(21/ 24) Derin bir uykuda çocuklar.

a) basit b) isim c) devrik d) olumlu

Cümlenin Ögeleri

derin bir uykuda (dır): yüklem

çocuklar: özne

Kelime Grupları

derin bir/ uyku: sıfat tamlaması

bir/ uyku: sıfat tamlaması

(21/ 25) Koğuşa giriyoruz.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Ögeleri

giriyoruz: yüklem

biz: gizli özne

koğuşa: yer tamlayıcısı

(21/ 26) Gri demirlere tutunarak yatağına çıkıyor, battaniyesini üstüne çekiyor Mir Seyit.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Gri demirlere tutunarak yatağına çıkıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çıkıyor: yüklem

Mir Seyit: özne

yatağına: yer tamlayıcısı

gri demirlere tutunarak: zarf tümleci

2. Battaniyesini üstüne çekiyor Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çekiyor: yüklem

Mir Seyit: özne

battaniyesini: belirtili nesne

üstüne: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

gri/ demirler: sıfat tamlaması

(onun) battaniyesi: iyelik grubu

(onun) yatağı: iyelik grubu

(onun) üstü: iyelik grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

gri demirlere tutunarak: zarf-fiil grubu

(21/27) Birkaç soru daha sorsam uyuyacak.

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Birkaç soru daha sorsam.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ana cümlesi

Uyuyacak.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uyuyacak: yüklem

o: gizli özne

birkaç soru daha sorsam: zarf tümleci

Kelime Grupları

birkaç/ soru: sıfat tamlaması

(21/28) “Demek çok kekik oluyor sizin köyün dağlarında?”

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

oluyor: yüklem

çok kekik: özne

sizin köyün dağlarında: yer tamlayıcısı

demek: cdu

Kelime Grubu

sizin/ köy: ilgi grubu

(22/ 1) “Evet, kar çok yağınca babam keklikleri canlı canlı yakalıyordu.”

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yakalıyordu: yüklem

babam: özne

keklikleri: nesne

canlı canlı: zarf tümleci

kar çok yağınca: zarf tümleci

demek: cdu

(22/ 2) “Öyle mi?”

a) basit b) isim c) kurallı d) soru

Cümlelerin Öğeleri

öyle mi: yüklem

o: gizli özne

(22/ 3) “Tabii.”

(22/4) “Nasıl? Keklikler uçmuyorlar mı?”

a) basit b) fiil c) kurallı d) soru

Cümlelerin Öğeleri

uçmuyorlar mı: yüklem

keklikler: özne

nasıl?: cdu

(22/5) “Kar çok olunca uçamazlar ki.”

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

uçamazlar: yüklem

onlar: gizli özne

kar çok olunca: zarf tümleci

ki: cdu

(22/ 6) “Anlat o zaman, baban keklikleri nasıl yakalıyordu?”

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Anlat o zaman

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

anlat: yüklem

sen: gizli özne

o zaman: zarf tümleci

2. Baban keklikleri nasıl yakalıyordu?

- a) basit b) fiil c) kurallı d) soru

Cümlenin Öğeleri

nasıl yakalıyordu: yüklem

baban: özne

keklikleri: nesne

Kelime Grupları

(senin) baban: iyelik grubu

(22/ 7) “*Kar çok yağınca keklikler yem bulamıyorlar ya?*”

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

bulamıyorlar: yüklem

keklikler: özne

yem: nesne

kar çok yağınca: zarf tümleci

ya: cdu

(22/ 8) “Evet.”

(22/ 9) “*Yem bulamayınca köye geliyorlar. Kanatları da kardan ıslanıyor. Kanatları ıslanınca uçamıyorlar. Babam keklikleri kovalayıp keklikler yorulunca da yakalıyordu. Babam olsaydı, bana bisiklet alacaktı öğretmenim...*”

1. Yem bulamayınca köye geliyorlar.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

geliyorlar: yüklem

onlar: gizli özne

köye: yer tamlayıcısı

yem bulamayınca: zarf tümleci

2. Kanatları da kardan ıslanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

ıslanıyor: yüklem

kanatları: özne

kardan: zarf tümleci

da: cdu

3. Kanatları ıslanınca uçamıyorlar.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uçamıyorlar: yüklem

onlar: gizli özne

kanatları ıslanınca: zarf tümleci

4. Babam keklikleri kovalayıp keklikler yorulunca da yakalıyordu.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yakalıyordu: yüklem

babam: özne

keklikleri kovalayıp keklikler yorulunca: zarf tümleci

da: cdu

5. Babam olsaydı, bana bisiklet alacaktı öğretmenim...

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Babam olsaydı.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ana cümlesi

Bana bisiklet alacaktı öğretmenim.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

alacaktı: yüklem

o: gizli özne

bisiklet: nesne

bana: yer tamlayıcısı

babam olsaydı: zarf tümleci

öğretmenim: cdu

Kelime Grupları

keklikler yorulunca: zarf-fiil grubu

(onların) kanatları: iyelik grubu

(benim) öğretmenim: iyelik grubu

(benim) babam: iyelik grubu

kanatları ıslanınca: zarf tümleci- fiil grubu

(22/10) Yazın köye gidersem, beni babasının atına bindirecek Mir Seyit.

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Yazın köye gidersem.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ana cümlesi

Beni babasının atına bindirecek Mir Seyit.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bindirecek: yüklem

Mir Seyit: özne

beni: nesne

babasının atına: yer tamlayıcısı

yazın köye gidersem: zarf tümleci

Kelime Grupları

babasının/ atı: belirtili isim tamlaması

(onun) babası: iyelik grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(22/ 11) Söz veriyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

söz veriyor: yüklem

o: gizli özne

Kelime Grupları

söz ver-: birleşik fiil grubu

(22/ 12) Babasının çok güzel bir atı var.

- a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

var(dır): yüklem

babasının çok güzel bir atı: özne

Kelime Grupları

çok güzel bir/ at: sıfat tamlaması

çok/ güzel: sıfat tamlaması

bir/ at: sıfat tamlaması

babasının/ atı: belirtili isim tamlaması

(onun) babası: iyelik grubu

(22/ 13) Ben ata binip dörtnala koşturacağım, o da bisikletine binecek, yarışacağız.

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ben ata binip dörtnala koşturacağım.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

koşturacağım: yüklem

ben: özne

ata binip: zarf tümleci

dörtnala: zarf tümleci

2. O da bisikletine binecek.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

binecek: yüklem

o: özne

bisikletine: yer tamlayıcısı

da: cdu

3. Yarışacağız.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yarışacağız: yüklem

biz: gizli özne

Kelime Grupları

(onun) bisikleti: iyelik grubu

ata binip: zarf-fiil grubu

(22/ 14) Sabah yaklaşıyor sanki.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yaklaşıyor: yüklem

sabah: özne

sanki: cdu

(22/ 15) Geceden beri korkunun diliyle konuşan rüzgâr, susmaya hazırlanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

hazırlanıyor: yüklem

geceden beri korkunun diliyle konuşan rüzgâr: özne

susmaya: zarf tümleci

Kelime Grupları

geceden beri korkunun diliyle konuşan/ rüzgâr: sıfat tamlaması

korkunun/ dili: belirtili isim tamlaması

geceden beri korkunun dili ile: edat grubu

geceden beri: edat grubu

geceden beri korkunun diliyle konusan: sıfat-fiil grubu

(22/ 16) Sözleri seyrekliyor birden, göz kapakları ağırlaşıyor Mir Seyit'in, kanatları yorgun.

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Sözleri seyrekleşiyor birden.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

seyrekleşiyor: yüklem

sözleri: özne

birden: zarf tümleci

2. Göz kapakları ağırlaşıyor Mir Seyit'in.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

ağırlaşıyor: yüklem

Mir Seyit'in göz kapakları: özne

3. Kanatları yorgun.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yorgun(dur) : yüklem

kanatları: özne

Kelime Grupları

(onun) sözleri: iyelik grubu

(onun) kanatları: iyelik grubu

göz/ kapağı: belirtisiz isim tamlaması

Mir Seyit'in/ göz kapakları: belirtili isim tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(22/ 17) Bedeni soğuk yatakta kalıyor, ruhu düşüyor yollara, dağların eteğindeki o köye doğru süzülüyor.

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Bedeni soğuk yatakta kalıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kalıyor: yüklem

bedeni: özne

soğuk yatakta: yer tamlayıcısı

2. Ruhu düşüyor yollara.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yollara düşüyor: yüklem

ruhu: özne

3. Dağların eteğindeki o köye doğru süzülüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

süzülüyor: yüklem

o: gizli özne

dağların eteğindeki o köye doğru: zarf tümleci

Kelime Grupları

dağların eteğindeki o/ köy: sıfat tamlaması

o/ köy: sıfat tamlaması

soğuk/ yatak: sıfat tamlaması

dağların/ eteği: belirtili isim tamlaması

(onun) bedeni: iyelik grubu

(onun) ruhu: iyelik grubu

dağların eteğindeki o köye *doğru*: edat grubu

dağların *eteğindeki*: aitlik grubu

yollara düş-: birleşik fiil grubu

(22/18) Belki kar yağıyordur yaylalara.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yağıyordur: yüklem

kar: özne

yaylalara: yer tamlayıcısı

belki: cdu

(22/ 19) Taze karda bir keklik gibi batıp kalıyor Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

batıp kalıyor: yüklem

Mir Seyit: özne

taze karda keklik gibi: zarf tümleci

Kelime Grupları

taze/ kar: sıfat tamlaması

bir/ keklik: sıfat tamlaması

bir keklik gibi: edat grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

bir keklik gibi batıp: zarf-fiil grubu

**(22/ 20) Pencerenin pervazında dönüp duran bir üveyik süzülüyor koğuşa,
Mir Seyit'in ranzasına konacak.**

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Pencerenin pervazında dönüp duran bir üveyik süzülüyor koğuşa.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

süzülüyor: yüklem

pencerenin pervazında dönüp duran bir üveyik: özne

koğuşa: yer tamlayıcısı

2. Mir Seyit'in ranzasına konacak.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

konacak: yüklem

o: gizli özne

Mir Seyit'in ranzasına: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

pencerenin pervazında dönüp duran bir/ üveyik: sıfat tamlaması

bir/ üveyik: sıfat tamlaması

Mir Seyit'in/ ranzası: belirtili isim tamlaması

pencerenin/ pervazı: belirtili isim tamlaması

dönüp dur-: birleşik fiil grubu

dönüp duran: sıfat-fiil grubu

(22/ 21) Kapıyı açık bırakıp yavaşça çıkıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çıkıyorum: yüklem

ben: gizli özne

kapıyı açık bırakıp: zarf tümleci

yavaşça: zarf tümleci

Kelime Grupları

açık bırakıp: zarf-fiil grubu

(20/22) Mir Seyit'in gözleri, uzun süre gitmiyor gözlerimin önünden.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

gitmiyor: yüklem

Mir Seyit'in gözleri: özne

gözlerimin önünden: yer tamlayıcısı

uzun süre: zarf tümleci

Kelime Grupları

gözlerimin/ önü: belirtili isim tamlaması

Mir Seyit'in/ gözleri: belirtili isim tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(benim) gözlerim: iyelik grubu

uzun/ süre: sıfat tamlaması

(22/ 23) Sanki karşımda...

- a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

karşımda(dır) : yüklem

o: gizli özne

sanki: cdu

Kelime Grupları

(benim) karşımda: iyelik grubu

(22/24) Odama giderken Mir Seyit'le konuşuyorum.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

konuşuyorum: yüklem

ben: gizli özne

Mir Seyit'le: zarf tümleci

odama giderken: zarf tümleci

(22/25) Alışacaksın Mir Seyit!

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

alışacaksın: yüklem

sen: gizli özne

Mir Seyit: cdu

Kelime Grupları

(benim) odam: iyelik grubu

Mir Seyit ile: edat grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(22/ 26) Önce soğuk yataklara girecek, anasız uykulara dalacak ve korkulu düşler göreceksin.

Metin üç bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Önce soğuk yataklara girecek(sin).

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

girecek(sin): yüklem

sen: gizli özne

soğuk yataklara: yer tamlayıcısı

önce: zarf tümleci

2. Anasız uykulara dalacak(sın).

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dalacak(sın): yüklem

sen: gizli özne

anasız uykulara: yer tamlayıcısı

3. Korkulu düşler göreceksin.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

göreceksin: yüklem

sen: gizli özne

korkulu düşler: nesne

Kelime Grupları

soğuk/ yatak: sıfat tamlaması

korkulu/ düşler: sıfat tamlaması

anasız/ uyku: sıfat tamlaması

(22/27) Bazen altını ıslatacağın, vücudunun sıcaklığıyla kurutacağın çamaşırlarını.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Bazen altını ıslatacağın.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

altını ıslatacağın: yüklem

sen: gizli özne

bazen: zarf tümleci

2. Vücudunun sıcaklığıyla kurutacağın çamaşırlarını.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

kurutacağın: yüklem

sen: gizli özne

amaşırlarını: nesne

vücudunun sıcaklığıyla: zarf tümleci

Kelime Grupları

vücudunun/ sıcaklığı: belirtili isim tamlaması

vücudunun sıcaklığı ile: edat grubu

(senin) amaşırların: iyelik grubu

altını ıslat-: birleşik fiil grubu

(22/28) Derste ekşi ekşi kokacak bedenin.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

kokacak: yüklem

bedenin: özne

derste: yer tamlayıcısı

ekşi ekşi: zarf tümleci

Kelime Grupları

ekşi ekşi: tekrar grubu

(senin) bedeninin: iyelik grubu

(22/29) Nazan Öğretmen seni tecrit edecek sınıftan, koğuşa gönderecek.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Nazan Öğretmen seni tecrit edecek sınıftan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

tecrit edecek: yüklem

Nazan Öğretmen: özne

seni: nesne

sınıftan: yer tamlayıcısı

2. Koşuşı gönderecek.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Ögeleri

gönderecek: yüklem

o: gizli özne

koşuşı: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

Nazan Öğretmen: ünvan grubu

tecrit et-: birleşik fiil grubu

(22/ 30) Kendin yıkayacaksın çamaşırlarını, yani soğuk suya daldırıp çıkaracak, sıkıp sereceksin ranzanın demirlerine ya da kalorifer peteklerine.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Kendin yıkayacaksın çamaşırlarını.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Ögeleri

yıkayacaksın: yüklem

kendin: özne

çamaşırlarını: nesne

2. Yani soğuk suya daldırıp çıkaracak(sın).

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Ögeleri

daldırıp çıkaracak(sın): yüklem

sen: gizli özne

soğuk suya: yer tamlayıcısı

yani: cdu

3. Sıkıp sereceksin ranzanın demirlerine ya da kalorifer peteklerine.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

sereceksin: yüklem

sen: gizli özne

sıkıp: zarf tümleci

ranzanın demirlerine: yer tamlayıcısı

kalorifer peteklerine: yer tamlayıcısı

ya da: cdu

Kelime Grupları

soğuk/ su: sıfat tamlaması

ranzanın/ demirleri: belirtili isim tamlaması

kalorifer petekleri: belirtisiz isim tamlaması

(senin) çamaşırların: iyelik grubu

daldırıp çık-: birleşik fiil grubu

(22/31) *Bazen sevdiğin bir yemeğin tadı kalacak damağında, doymayacaksın.*

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Bazen sevdiğin bir yemeğin tadı kalacak damağında.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kalacak: yüklem

sevdiğin bir yemeğin tadı: özne

damağında: yer tamlayıcısı

bazen: zarf tümleci

2. Doymayacaksın.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

doymayacaksın: yüklem

sen: gizli özne

(22/ 32) Biraz daha yemek isteyeceksin, yemek bitmiş olacak, vermeyecekler.

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Biraz daha yemek isteyeceksin.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

isteyeceksin: yüklem

sen: gizli özne

yemek: nesne

biraz daha: zarf tümleci

2. Yemek bitmiş olacak.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bitmiş olacak: yüklem

yemek: özne

3. Vermeyecekler.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

vermeyecekler: yüklem

onlar: gizli özne

Kelime Grupları

bitmiş ol-: birleşik fiil grubu

(22/ 33) (23/ 1) Bazen boğazına dizilecek, yutamayacaksın lokmaları.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Bazen boğazına dizilecek.

a) basit b) fiil c) kuralı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

boğazına dizilecek: yüklem

o: gizli özne

bazen: zarf tümleci

2. Yutamayacaksın lokmaları.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

yutamayacaksın: yüklem

sen: gizli özne

lokmaları: nesne

Kelime Grupları

boğazına dizil-: birleşik fiil grubu

(23/ 2) Bir parça kuru ekmeği geveleyerek çıkacaksın yemekhaneden.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çıkacaksın: yüklem

sen: gizli özne

yemekhaneden: yer tamlayıcısı

bir parça kuru ekmeği geveleyerek: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir parça kuru/ ekmek: sıfat tamlaması

kuru/ ekmek: sıfat tamlaması

bir/ parça: sıfat tamlaması

bir parça kuru ekmeği geveleyerek: **zarf-fiil grubu**

(23/ 3) Hastalanacaksın.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

hastalanacaksın: yüklem

sen: gizli özne

(23/ 4) Doktorsuz, hemşiresiz, kapısında revir yazan odada yatacaksın.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yatacaksın: yüklem

sen: gizli özne

doktorsuz, hemşiresiz, kapısında revir yazan odada: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

kapısında revir yazan: sıfat-fiil grubu

doktorsuz, hemşiresiz, kapısında revir yazan / oda: sıfat tamlaması

(23/ 5) Hangi ilacı ne zaman alacağını bilmeden yutacaksın hapları.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yutacaksın: yüklem

sen: gizli özne

hapları: nesne

hangi ilacı ne zaman alacağını bilmeden: zarf tümleci

Kelime Grupları

hangi ilacı ne zaman alacağını bilmeden: zarf-fiil grubu

ne/ zaman: sıfat tamlaması

hangi/ ilaç: sıfat tamlaması

(23/ 6) Ciğerlerin sökülecek, öksüreceksin.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ciğerlerin sökülecek.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

sökülecek: yüklem

ciğerlerin: özne

2. Öksüreceksin.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

öksüreceksin: yüklem

sen: gizli özne

Kelime Grupları

(senin) ciğerlerin: iyelik grubu

(23/7) Uykuların bölünecek zil sesleriyle, ürpererek uyanacaksın alaca karanlıklarda.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Uykuların bölünecek zil sesleriyle.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bölünecek: yüklem

uykuların: özne

zil sesleriyle: zarf tümleci

2. Ürpererek uyanacaksın alaca karanlıklarda.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uyanacaksın: yüklem

sen: gizli özne

ürpererek: zarf tümleci

alaca karanlıklarda: zarf tümleci

Kelime Grupları

alaca/ karanlık: sıfat tamlaması

zil/ sesleri: belirtisiz isim tamlaması

zil sesleri ile: edat grubu

(senin) uykuların: iyelik grubu

(23/8) Telaşlı, tedirgin koşturacaksın.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

koşturacaksın: yüklem

sen: gizli özne

telaşlı: zarf tümleci

tedirgin: zarf tümleci

(23/ 9) Kar kapatacak tüm yolları, hafta sonları görüşüne gelemeyecek annen, duvarların dibinde boynu bükülü kalacaksın.

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Kar kapatacak tüm yolları.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

kapatacak: yüklem

kar: özne

tüm yolları: nesne

2. Hafta sonları görüşüne gelemeyecek annen.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

gelemeyecek: yüklem

annen: özne

hafta sonları görüşüne: yer tamlayıcısı

3. Duvarların dibinde boynu bükülü kalacaksın.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kalacaksın: yüklem

sen: gizli özne

duvarların dibinde: yer tamlayıcısı

boynu bükülü: zarf tümleci

Kelime Grupları

tüm/ yollar: sıfat tamlaması

hafta sonları/ görüşü: belirtisiz isim tamlaması

duvarların/ dibi: belirtili isim tamlaması

hafta/ sonu: belirtisiz isim tamlaması

(senin) annen: iyelik grubu

boynu bükülü: isnat grubu

(23/ 10) Baban olsa gelirdi.

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Baban olsa.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ana cümlesi

Gelirdi.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gelirdi: yüklem

baban: gizli özne

olsa: zarf tümleci

Kelime Grupları

(senin) baban: iyelik grubu

(23/ 11) Baban hiç gelmeyecek Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

gelmeyecek: yüklem

baban: özne

hiç: zarf tümleci

Mir Seyit: cdu

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(senin) baban: iyelik grubu

(23/ 12) Yetimliğe alıracaksın.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

alıracaksın: yüklem

sen: gizli özne

yetimliğe: zarf tümleci

(23/13) Unutacaksın Mir Seyit!

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

unutacaksın: yüklem

sen: gizli özne

Mir Seyit: cdu

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(23/14) Kulaklarında uğuldayan kurşunların sesini, okulunuzun duvarlarına sıçrayan kanı, seni köyden koparan ve bu soğuk duvarlar arasına süren canavar yüzlü adamları unutacaksın.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

unutacaksın: yüklem

sen: gizli özne

kulaklarında uğuldayan kurşunların sesini: nesne

okulunuzun duvarlarına sıçrayan kanı: nesne

seni köyden koparan ve bu soğuk duvarlar arasına süren canavar yüzlü adamları: nesne

Kelime Grupları

kulaklarında uğuldayan/ kurşunlar: sıfat tamlaması

okulunuzun duvarlarına sıçrayan/ kan: sıfat tamlaması

seni köyden koparan ve soğuk duvarlar arasına süren canavar yüzlü/ adamlar: sıfat tamlaması

soğuk/ duvar: sıfat tamlaması

canavar yüzlü/ adamlar: sıfat tamlaması

seni köyden koparan/ adamlar: sıfat tamlaması

bu/ soğuk duvarlar: sıfat tamlaması

kulaklarında uğuldayan kurşunların/ sesi: belirtili isim tamlaması

okulunuzun/ duvarları: belirtili isim tamlaması

kulaklarında uğuldayan: sıfat-fiil grubu

okulunuzun duvarlarına sıçrayan: sıfat-fiil grubu

soğuk duvarlar arasına süren: sıfat-fiil grubu

(bizim) okulumuz: iyelik grubu

(23/ 15) Belki öğretmeninin yüzünü de unutacaksın; ama silinmeyecek hafızandan o mor dağlar, çiçekli yaylalar ve babanın yüzü.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Belki öğretmeninin yüzünü de unutacaksın.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

unutacaksın: yüklem

sen: gizli özne

öğretmeninin yüzünü: nesne

belki: cdu

de: cdu

2. Ama silinmeyecek hafızandan o mor dağlar, çiçekli yaylalar ve babanın yüzü.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

silinmeyecek: yüklem

o mor dağlar, çiçekli yaylalar ve babanın yüzü: özne

hafızandan: yer tamlayıcısı

ama: cdu

ve: cdu

Kelime Grupları

o/ mor dağlar: sıfat tamlaması

mor/ dağlar: sıfat tamlaması

çiçekli/ yayla: sıfat tamlaması

öğretmenin/ yüzü: belirtili isim tamlaması

babanın/ yüzü: belirtili isim tamlaması

(senin) hafızan: iyelik grubu

(senin) öğretmen: iyelik grubu

(senin) baban: iyelik grubu

(23/ 16) Her bahar, her bayram bekleyeceksin.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bekleyeceksin: yüklem

sen: gizli özne

her bahar: zarf tümleci

her bayram: zarf tümleci

Kelime Grupları

her/ bahar: sıfat tamlaması

her/ bayram: sıfat tamlaması

(23/ 17) Bekle Mir Seyit, baban sana bisiklet getirecek!

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Bekle Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bekle: yüklem

sen: gizli özne

Mir Seyit: cdu

2. Baban sana bisiklet getirecek!

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

getirecek: yüklem

baban: özne

bisiklet: nesne

sana: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

(senin) baban: iyelik grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(23/18) Kar yağıyor, rüzgâr suskun.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Kar yağıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yağıyor: yüklem

kar: özne

2. Rüzgâr suskun.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

suskun(dur) : yüklem

rüzgâr: özne

(23/19) Ranzaya atıyorum kendimi.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

atıyorum: yüklem

ben: özne

kendimi: nesne

ranzaya: yer tamlayıcısı

(23/20) Sessizlik.

(23/ 21) Her saniye, büyük bir çana vurulan tokmak sanki.

a) basit b) isim c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

büyük bir çana vurulan tokmak(tır) : yüklem

her saniye: özne

sanki: cdu

Kelime Grupları

büyük bir çana vurulan/ tokmak: sıfat tamlaması

büyük bir/ çan: sıfat tamlaması

her/ saniye: sıfat tamlaması

büyük bir çana vurulan tokmak sanki: edat grubu

büyük bir çana vurulan: sıfat-fiil grubu

(23/ 22) “Çıt, çıt, çıt... “

(23/23) Kalkıp duvardaki saatin pilini çıkarıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çıkarıyorum: yüklem

ben: gizli özne

duvardaki saatin pilini: nesne

kalkıp: zarf tümleci

Kelime Grupları

duvardaki/ saat: sıfat tamlaması

duvardaki saatin/ pili: belirtili isim tamlaması

(23/24) Susuyor saat.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

susuyor: yüklem

saat: özne

(23/ 25) Sağa sola dönüp duruyorum yatakta.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

dönüp duruyorum: yüklem

ben: gizli özne

yatakta: yer tamlayıcısı

sağa sola: zarf tümleci

Kelime Grupları

sağa sola: tekrar grubu

dönüp dur-: birleşik fiil grubu

(23/ 26) Uykular uzak, uykular kaçak.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Uykular uzak(tır).

- a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uzak(tır) : yüklem

uykular: özne

2. Uykular kaçak(tır).

- a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kaçak(tır): yüklem

uykular: özne

(23/27) Ezik, yıkık, yorgunum.

Metin üç bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ezik(im).

- a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

ezik(im): yüklem

ben: gizli özne

2. Yıkık(ım).

- a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yıkık(ım): yüklem

ben: gizli özne

3. Yorgunum.

- a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yorgunum: yüklem

ben: gizli özne

(23/28) Gözlerimi kapatıyorum.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

kapatıyorum: yüklem

ben: gizli özne

gözlerimi: nesne

Kelime Grupları

(benim) gözlerim: iyelik grubu

(23/ 29) O ihtiyar kadının elleri, o kerpiç ev, yer yatağı, Aşağı Civanlı Köyü, Mir Seyit'in babası, kurşunlanan öğretmen, duvarlarına kan sıçrayan okul, o okuldan sürgün olan çocuklar ve Mir Seyit...

Metin bir eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

o/ ihtiyar kadın: sıfat tamlaması

ihtiyar/ kadın: sıfat tamlaması

o/ kerpiç ev: sıfat tamlaması

kerpiç/ ev: sıfat tamlaması

Mir Seyit'in/ babası: belirtili isim tamlaması

kurşunlanan/ öğretmen: sıfat tamlaması

duvarlarına kan sıçrayan/ okul: sıfat tamlaması

o okuldan sürgün olan/ çocuklar: sıfat tamlaması

o/ okul: sıfat tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

ihtiyar kadının/ elleri: belirtili isim tamlaması

yer/ yatağı: belirtisiz isim tamlaması

Aşağı Civanlı Köyü: belirtili isim tamlaması

Mir Seyit'in/ babası: belirtili isim tamlaması

ihtiyar kadının/ elleri: belirtili isim tamlaması

duvarlarına kan sıçrayan: sıfat-fiil grubu

okuldan sürgün olan: sıfat-fiil grubu

(23/ 30) O gece tanıyorum Mir Seyit'i.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

tanıyorum: yüklem

ben: gizli özne

Mir Seyit'i: nesne

o gece: zarf tümleci

Kelime Grupları

o/ gece: sıfat tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(23/ 31) Nöbetçi olduğum geceler bir bahane bulup odama geliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

geliyor: yüklem

o: gizli özne

odama: yer tamlayıcısı

nöbetçi olduğum geceler: zarf tümleci

bir bahane bulup: zarf tümleci

Kelime Grupları

nöbetçi olduğum/ geceler: sıfat tamlaması

bir/ bahane: sıfat tamlaması

(benim) odam: iyelik grubu

bir bahane bulup: zarf-fiil grubu

(23/32) Konuşuyoruz.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

konusuyoruz. : yüklem

biz: gizli özne

(23/33) O kestirme yoldan köye gidiyoruz.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gidiyoruz: yüklem

biz: gizli özne

köye: yer tamlayıcısı

o kestirme yoldan: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

o/ kestirme yol: sıfat tamlaması

kestirme/ yol: sıfat tamlaması

(23/ 34) Kuzuları, köpekleri seviyor; tayları, kara batan keklikleri kovalıyor; çiçek toplayıp kuşları seyrediyoruz.

Metin üç bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Kuzuları, köpekleri seviyor(uz).

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

seviyor(uz) : yüklem

biz: gizli özne

kuzuları: nesne

köpekleri: nesne

2. Tayları, kara batan keklikleri kovalıyor(uz).

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

kovalıyor(uz) : yüklem

biz: gizli özne

tayları: nesne

kara batan keklikleri: nesne

3. Çiçek toplayıp kuşları seyrediyoruz.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

seyrediyor(uz) : yüklem

biz: gizli özne

kuşları: nesne

çiçek toplayıp: zarf tümleci

Kelime Grupları

kara batan/ keklikler: sıfat tamlaması

çiçek toplayıp: zarf-fiil grubu

kara batan: sıfat-fiil grubu

seyir et-: birleşik fiil grubu

(23/ 35) Sonra o bisikletine biniyor, ben de babasının atına...

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Sonra o bisikletine biniyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

biniyor: yüklem

o: özne

bisikletine: yer tamlayıcısı

sonra: zarf tümleci

2. Ben de babasının atına (biniyorum).

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

biniyorum: yüklem

ben: özne

babasının atına: yer tamlayıcısı

de: cdu

Kelime Grupları

babasının/ atı: belirtili isim tamlaması

(onun) babası: iyelik grubu

(onun) bisikleti: iyelik grubu

(23/ 36) O pedal çeviriyor telaşla, ben atı mahmuzluyorum.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. O pedal çeviriyor telaşla.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çeviriyor: yüklem

o: özne

telaşla: zarf tümleci

pedal: nesne

2. Ben atı mahmuzluyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

mahmuzluyorum: yüklem

ben: özne

atı: nesne

Kelime Grupları

telaş ile: edat grubu

(23/ 37) Aşağı Civanlı'dan dereye inen bir yol var, o tozlu yolda yarışıyoruz.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Aşağı Civanlı'dan dereye inen bir yol var.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

var(dır) : yüklem

Aşağı Civanlı'dan dereye inen bir yol: özne

2. O tozlu yolda yarışıyoruz.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yarışıyoruz: yüklem

biz: gizli özne

o tozlu yolda: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

o/ tozlu yol: sıfat tamlaması

tozlu/ yol: sıfat tamlaması

Aşağı Civanlı'dan dereye inen bir/ yol: sıfat tamlaması

bir/ yol: sıfat tamlaması

(23/ 38) Mart ayının başları...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

mart ayının/ başları: belirtili isim tamlaması

(23/ 39) Hava ılık, bir Cuma günü...

Metin bir eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

bir/ Cuma günü: sıfat tamlaması

Cuma/ günü: belirtisiz isim tamlaması

(23/ 40) Nöbetçiyim.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

nöbetçiyim(dir) : yüklem

ben: gizli özne

(23/ 41) Ovadaki badem ağaçları, kayısı ağaçları kırmızı tomurcuklarını yarıp bembeyaz çiçeğe durmuş.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bembeyaz çiçeğe durmuş: yüklem

ovadaki badem ağaçları, kayısı ağaçları: özne

kırmızı tomurcuklarını yarıp: zarf tümleci

Kelime Grupları

kırmızı/ tomurcuk: sıfat tamlaması

bembeyaz/ çiçek: sıfat tamlaması

ovadaki/ badem ağaçları: sıfat tamlaması

ovadaki badem/ ağaçları: belirtisiz isim tamlaması

kayısı ağacı: belirtisiz isim tamlaması

kırmızı tomurcuklarını yarıp: zarf-fiil grubu

çiçeğe dur-: birleşik fiil grubu

(23/ 42) Esen yelde bir bahar kokusu var.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

var(dır): yüklem

bir bahar kokusu: özne

esen yelde: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

esen/ yel: sıfat tamlaması

bir/ bahar kokusu: sıfat tamlaması

bahar/ kokusu: belirtisiz isim tamlaması

(23/ 43) Rüzgârın yönü değişmiş, artık salkım söğüt, akasyaya doğru eğiliyor.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Rüzgârın yönü değişmiş.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

değişmiş: yüklem

rüzgârın yönü: özne

2. Artık salkım söğüt, akasyaya doğru eğiliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

eğiliyor: yüklem

salkım söğüt: özne

akasyaya doğru: zarf tümleci

artık: zarf tümleci

Kelime Grupları

rüzgârın/ yönü: belirtili isim tamlaması

akasyaya doğru: edat grubu

(24/ 1) Akşam etüdünden biraz sonra zil sesiyle koğuşlara çekiliyor çocuklar.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çekiliyor: yüklem

çocuklar: özne

koğuşlara: yer tamlayıcısı

akşam etüdünden biraz sonra: zarf tümleci

zıl sesiyle: zarf tümleci

Kelime Grupları

biraz/ sonra: sıfat tamlaması

zıl/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

akşam/ etüdü: belirtisiz isim tamlaması

zıl sesi ile: edat grubu

(24/2) Gelir diye bekliyorum ama o gece gelmiyor Mir Seyit.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1967. Gelir diye bekliyorum.

Metin bir iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

Gelir diye.

Ana cümlesi

Bekliyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bekliyorum: yüklem

ben: gizli özne

gelir diye: zarf tümleci

2. O gece gelmiyor Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

gelmiyor: yüklem

Mir Seyit: özne

o gece: zarf tümleci

Kelime Grupları

o/ gece: sıfat tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

gelir diye: zarf-fiil grubu

(24/ 3) “O da alıştı” diyorum, gülümsüyorum.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1967. “O da alıştı” diyorum.

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“O da alıştı”

Ana cümlesi

Diyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

diyorum: yüklem

ben: gizli özne

“O da alıştı”: nesne

2. Gülümsüyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gülümsüyorum: yüklem

ben: gizli özne

(24/4) Cumartesi sabahı erkenden kalkıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kalkıyorum: yüklem

ben: gizli özne

cumartesi sabahı: zarf tümleci

erkenden: zarf tümleci

Kelime Grupları

cumartesi/ sabahı: belirtisiz isim tamlaması

(24/ 5) Pansiyonun bahçesi her zamankinden daha kalabalık.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

her zamankinden daha kalabalık(tır) : yüklem

pansiyonun bahçesi: özne

Kelime Grupları

her zamankinden daha/ kalabalık: sıfat tamlaması

her/ zaman: sıfat tamlaması

pansiyonun/ bahçesi: belirtili isim tamlaması

(24/ 6) Her on dakikada bir, pansiyon binasının bahçe kapısına bir köy dolmuşu duruyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

duruyor: yüklem

bir köy dolmuşu: özne

pansiyon binasının bahçe kapısına: yer tamlayıcısı

her on dakikada bir: zarf tümleci

Kelime Grupları

pansiyon/ binası: belirtili isim tamlaması

on/ dakika: sıfat tamlaması

bir/ köy dolmuşu: sıfat tamlaması

pansiyon binasının/ bahçe kapısı: belirtili isim tamlaması

köy/ dolmuşu: belirtisiz isim tamlaması

bahçe/ kapısı: belirtisiz isim tamlaması

köy/ dolmuşu: belirtisiz isim tamlaması

on dakikada bir: bulunma grubu

(24/7) Dolmuştan inenler, yüzlerce çocuğun içinde kendi çocuklarını arayarak bahçeye doğru yürüyor, dolmuşlardan inenleri tanıyan çocuklar ise kapıya doğru sevinçle koşuyor.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Dolmuştan inenler, yüzlerce çocuğun içinde kendi çocuklarını arayarak bahçeye doğru yürüyor.

a) basit b) fiil c) kuralı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yürüyor: yüklem

dolmuştan inenler: özne

bahçeye doğru: zarf tümleci

yüzlerce çocuğun içinde kendi çocuklarını arayarak: zarf tümleci

2. Dolmuşlardan inenleri tanıyan çocuklar ise kapıya doğru sevinçle koşuyor.

a) basit b) fiil c) kuralı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

koşuyor: yüklem

dolmuşlardan inenleri tanıyan çocuklar: özne

kapıya doğru: zarf tümleci

sevinçle: zarf tümleci

ise: cdu

Kelime Grupları

yüzlerce/ çocuk: sıfat tamlaması

dolmuşlardan inenleri tanıyan/ çocuklar: sıfat tamlaması

yüzlerce çocuğun/ içi: belirtili isim tamlaması

kendi/ çocukları: belirtisiz isim tamlaması

sevinç ile: edat grubu

bahçeye doğru: edat grubu

kapıya doğru: edat grubu

dolmuşlardan inenleri tanıyan: sıfat-fiil grubu

(24/ 8) Her kadının, her adamın başında onlarca çocuk... (var)

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

var(dır): yüklem

onlarca çocuk: özne

her kadının, her adamın başında: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

onlarca/ çocuk: sıfat tamlaması

her/ kadın: sıfat tamlaması

her/ adam: sıfat tamlaması

her kadını/başı: belirtili isim tamlaması

her adamın/ başı: belirtili isim tamlaması

(24/9) “Dağların karı sökmüş, yollar açılmış,” diye geçiriyorum içimden.

Metin içe içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Dağların karı sökmüş, yollar açılmış,” diye.

Ana cümlesi

Geçiriyorum içimden.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

geçiriyorum: yüklem

ben: gizli özne

içimden: yer tamlayıcısı

“dağların karı sökmüş, yollar açılmış,” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

dağların/ karı: belirtili isim tamlaması

(benim) içim: iyelik grubu

“Dağların karı sökülüş, yollar açılmış” diye: zarf-fiil grubu

(24/ 10) Pansiyon binasının kenarındaki lojmanda oturan öğretmenlerin çocukları da bahçede.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bahçede(dir) : yüklem

pansiyon binasının kenarındaki lojmanda oturan öğretmenlerin çocukları: özne

da: cdu

Kelime Grupları

pansiyon binasının kenarındaki/ lojman: sıfat tamlaması

pansiyon binasının kenarındaki lojmanda oturan öğretmenlerin/ çocukları:
belirtili isim tamlaması

pansiyon binasının kenarındaki lojmanda oturan/ öğretmenler: sıfat tamlaması

pansiyon binasının/ kenarı: belirtili isim tamlaması

pansiyon/ binası: belirtisiz isim tamlaması

lojmanda oturan: sıfat-fiil grubu

pansiyon binasının kenarındaki: aitlik grubu

(24/ 11) Nazan Hanım'ın oğlu Tunç, bisiklet sürüyor, sekiz-on çocuk da bisikletin arkasından koşuşturuyor.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Nazan Hanım'ın oğlu Tunç, bisiklet sürüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

sürüyor: yüklem

Nazan Hanım'ın oğlu Tunç: özne

bisiklet: nesne

2. Sekiz-on çocuk da bisikletin arkasından koşuşturuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

koşuşturuyor: yüklem

sekiz-on çocuk: özne

bisikletin arkasından: yer tamlayıcısı

da: cdu

Kelime Grupları

sekiz-on/ çocuk: sıfat tamlaması

Nazan Hanım'ın/ oğlu: belirtili isim tamlaması

bisikletin/ arkası: belirtili isim tamlaması

Nazan Hanım: ünvan grubu

(24/12) Mir Seyit'i arıyor gözlerim.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

arıyor: yüklem

gözlerim: özne

Mir Seyit'i: Nesne

Kelime Grupları

(benim) gözlerim: iyelik grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(24/13) Az ileride, ziyaretçisinin gelmeyeceğini biliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

biliyor: yüklem

o: gizli özne

ziyaretçisinin gelmeyeceğini: nesne

az ileride: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

az/ ileri: sıfat tamlaması

(onun) ziyaretçisi: iyelik grubu

(24/14) Duvarın dibine çökmüş, elini yanağına dayamış, gözünü kırpmadan bisikleti izliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

izliyor: yüklem

o: gizli özne

bisikleti: nesne

duvarın dibine çökmüş, elini yanağına dayamış, gözünü kırpmadan: zarf tamlaması

Kelime Grupları

duvarın/ dibi: belirtili isim tamlaması

onun) gözü: iyelik grubu

(onun) eli: iyelik grubu

(onun) yanağı: iyelik grubu

gözünü kırpmadan: zarf-fiil grubu

(24/15) Pansiyondaki çocuklardan bir bölümüne izin veriyorum, anneleri babaları ile birlikte, salıverilen birer mahkûm sevinciyle uzaklaşıyorlar.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Pansiyondaki çocuklardan bir bölümüne izin veriyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

izin veriyorum: yüklem

ben: gizli özne

pansiyondaki çocuklardan bir bölümüne: yer tamlayıcısı

2. Anneleri babaları ile birlikte, salıverilen birer mahkûm sevinciyle uzaklaşıyorlar.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uzaklaşıyorlar: yüklem

onlar: gizli özne

anneleri babaları ile birlikte: zarf tümleci

salıverilen birer mahkûm sevinciyle: zarf tümleci

Kelime Grupları

pansiyondaki/ çocuklar: sıfat tamlaması

salıverilen birer/ mahkûm: sıfat tamlaması

mahkûm/ sevinci: belirtisiz isim tamlaması

pansiyondaki çocuklardan/ bir bölümü: belirtisiz isim tamlaması

anneleri babaları ile: edat grubu

mahkûm sevinci ile: edat grubu

(onların) anneleri: iyelik grubu

(onların) babaları: iyelik grubu

izin ver-: birleşik fiil grubu

Salı ver-: birleşik fiil grubu

(24/16) Kalan çocuklar, bahçede gezinip duruyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gezinip duruyor: yüklem

kalan çocuklar: özne

bahçede: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

kalan/ çocuklar: sıfat tamlaması

gezinip dur-: birleşik fiil grubu

(24/ 17) Tunç, bisikletini bırakıp diğer çocuklarla birlikte koşup oynamaya başlıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

koşup oynamaya başlıyor: yüklem

tunç: özne

bisikletini bırakıp: zarf tümleci

diğer çocuklarla birlikte: zarf tümleci

Kelime Grupları

diğer/ çocuklar: sıfat tamlaması

diğer çocuklar ile: edat grubu

(onun) bisikleti: iyelik grubu

koşup oyna-: tekrar grubu

(24/ 18) Mir Seyit, oturduğu yerden kalkıp bisiklete doğru ilerliyor, bisikletin yanına çömelip oturuyor.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Mir Seyit, oturduğu yerden kalkıp bisiklete doğru ilerliyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

ilerliyor: yüklem

Mir Seyit: özne

bisiklete doğru: zarf tümleci

oturduğu yerden kalkıp: zarf tümleci

2. Bisikletin yanına çömelip oturuyor.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

oturuyor: yüklem

o: gizli özne

bisikletin yanına: yer tamlayıcısı

çömelip: zarf tümleci

Kelime Grupları

oturduğu/ yer: sıfat tamlaması

bisikletin/ yanı: belirtili isim tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

bisiklete doğru: edat grubu

(24/ 19) Dokunmaya başlıyor bisiklete; direksiyonunu tutuyor, eliyle pervanesini döndürüyor, pedalını çeviriyor, seviyor, okşuyor bisikleti.

Metin altı cümleden oluşan bağımlı sıralı bir cümledir.

1. Dokunmaya başlıyor bisiklete.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

dokunmaya başlıyor: yüklem

o: gizli özne

bisiklete: yer tamlayıcısı

2. Direksiyonunu tutuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

tutuyor: yüklem

o: gizli özne

direksiyonunu: nesne

3. Eliyle pervanesini döndürüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

döndürüyor: yüklem

o: gizli özne

pervanesini: nesne

eliyle: zarf tümleci

4. Pedalını çeviriyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çeviriyor: yüklem

o: gizli özne

pedalını: nesne

5. Seviyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

seviyor: yüklem

o: gizli özne

6. Okşuyor bisikleti.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

okşuyor: yüklem

o: gizli özne

bisikleti: nesne

Kelime Grupları

(onun) pervanesi: iyelik grubu

(onun) direksiyonu: iyelik grubu

(onun) pedalı: iyelik grubu

(24/20) Az sonra lojmanın penceresinden sarkan Nazan Hanım'ın sesi yükseliyor: “Heeey! Çekil oradan geri zekâlı! Bırak o bisikleti! Tuuunç, Tuuunç! Bisikletini al ve çabuk eve gel, çabuk! Bir daha görmeyeceğim seni o çocukların içinde!”

Metin bir iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Heeey! Çekil oradan geri zekâlı! Bırak o bisikleti! Tuuunç, Tuuunç! Bisikletini al ve çabuk eve gel, çabuk! Bir daha görmeyeceğim seni o çocukların içinde!” diye

Ana cümlesi

Az sonra lojmanın penceresinden sarkan Nazan Hanım'ın sesi yükseliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yükseliyor: yüklem

az sonra lojmanın penceresinden sarkan Nazan Hanım'ın sesi: özne

“Heeey! Çekil oradan geri zekâlı! Bırak o bisikleti! Tuuunç, Tuuunç! Bisikletini al ve çabuk eve gel, çabuk! Bir daha görmeyeceğim seni o çocukların içinde!” diye:
zarf tümleci

Kelime Grupları

Az sonra lojmanın penceresinden sarkan/ Nazan Hanım: sıfat tamlaması

geri/ zekâlı: sıfat tamlaması

o/ bisiklet: sıfat tamlaması

o/ çocuklar: sıfat tamlaması

bir/ daha: sıfat tamlaması

lojmanın/ penceresi: belirtili isim tamlaması

lojmanın penceresinden sarkan Nazan Hanım'ın/ sesi: belirtili isim tamlaması

o çocukların içi: belirtili isim tamlaması

Nazan Hanım: ünvan grubu

lojmanın penceresinden sarkan: sıfat-fiil grubu

(senin) bisikletin: iyelik grubu

(24/ 21) Mir Seyit az önce oturduğu yere doğru yürüyor, Tunç direniyor, omuz silkiyor, gitmek istemiyor ama annesinin tehdit dolu sözlerine daha fazla dayanamıyor.

Metin beş sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Mir Seyit az önce oturduğu yere doğru yürüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yürüyor: yüklem

Mir Seyit: özne

az önce oturduğu yere doğru: zarf tümleci

2. Tunç direniyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

direniyor: yüklem

Tunç: özne

3. Omuz silkiyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

omuz silkiyor: yüklem

o: gizli özne

4. Gitmek istemiyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

gitmek istemiyor: yüklem

o: gizli özne

5. Annesinin tehdit dolu sözlerine daha fazla dayanamıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

dayanamıyor: yüklem

o: gizli özne

annesinin tehdit dolu sözlerine: yer tamlayıcısı

daha fazla: zarf tümleci

ama: cdu

Kelime Grupları

tehdit dolu/ sözler: sıfat tamlaması

az önce oturduğu/ yer: sıfat tamlaması

az/ önce: sıfat tamlaması

daha/ fazla: sıfat tamlaması

annesinin tehdit dolu sözleri: belirtili isim tamlaması

oturduğu yere doğru: edat grubu

omuz silk-: birleşik fiil grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(onun) annesi: iyelik grubu

az önce oturduğu: sıfat-fiil grubu

(24/ 22) Bisikletine binip lojmana doğru sürüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

sürüyor: yüklem

o: gizli özne

bisikletine binip lojmana doğru: zarf tümleci

Kelime Grupları

(onun) bisikleti: iyelik grubu

lojmana doğru: edat grubu

(25/1) Mir Seyit duvarın dibine oturup Tunç'un arkasından uzun uzun bakıyor...

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bakıyor: yüklem

Mir Seyit: özne

duvarın dibine oturup: zarf tümleci

Tunç'un arkasından: yer tamlayıcısı

uzun uzun: zarf tümleci

Kelime Grupları

duvarın/ dibi: belirtili isim tamlaması

Tunç'un/ arkası: belirtili isim tamlaması

uzun uzun: tekrar grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(25/ 2) Akşamüstü, Cumartesi günü nöbetçi olan öğretmenler geliyorlar.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gelıyorlar: yüklem

cumartesi günü nöbetçi olan öğretmenler: özne

akşamüstü: zarf tümleci

Kelime Grupları

Cumartesi günü nöbetçi olan/ öğretmenler: sıfat tamlaması

cumartesi/ günü: belirtisiz isim tamlaması

nöbetçi olan: sıfat-fiil grubu

(25/ 3) Sıraya dizip sayıyorum çocukları, izin kâğıtlarını da...

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Sıraya dizip sayıyorum çocukları.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

sayıyorum: yüklem

ben: gizli özne

çocukları: nesne

sıraya dizip: zarf tümleci

2. İzin kâğıtlarını da... (sayıyorum)

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

sayıyorum: yüklem

ben: gizli özne

izin kâğıtlarını: nesne

Kelime Grupları

izin/ kâğıtları: belirtisiz isim tamlaması

(25/ 4) Eksik yok, nöbetçi öğretmenlere teslim ediyorum çocukları...

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Eksik yok.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

yok(tur) : yüklem

eksik: özne

2. Nöbetçi öğretmenlere teslim ediyorum çocukları...

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

teslim ediyorum: yüklem

ben: gizli özne

çocukları: nesne

nöbetçi öğretmenlere: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

nöbetçi/ öğretmen: sıfat tamlaması

teslim et-: birleşik fiil grubu

(25/ 5) Pazartesi sabahı...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

pazartesi/ sabahı: belirtisiz isim tamlaması

(25/ 6) Öğretmenler odasında bir hengâme. (vardır)

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

(vardır): yüklem

bir hengâme: gizli özne

öğretmenler odasında: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

bir/ hengâme: sıfat tamlaması

öğretmenler/ odası: belirtisiz isim tamlaması

(25 / 7) Konuşulanlardan bir şeyler çıkarmaya çalışıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

konuşulanlardan bir şeyler çıkarmaya çalışıyorum: yüklem

ben: gizli özne

Kelime Grupları

bir şeyler: sıfat tamlaması

(25/ 8) “Duydunuz mu?”

a) basit b) fiil c) kurallı d) soru

Cümlelerin Öğeleri

duydunuz mu: yüklem

siz: gizli özne

(25/9) “Neyi”

(25/10) “Pazar günü, pansiyondan bir öğrenci kaçmış.”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

kaçmış: yüklem

bir öğrenci: özne

pansiyondan: yer tamlayıcısı

Pazar günü: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir/ öğrenci: sıfat tamlaması

Pazar/ günü: belirtisiz isim tamlaması

(25/ 11) “Çocuğu bulamamışlar!”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

bulamamışlar: yüklem

onlar: gizli özne

çocuğu: nesne

(25/ 12) “Jandarma, köylerinin yakınlarına kadar gitmiş, her tarafı aramışlar, iz bile yokmuş.”

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Jandarma, köylerinin yakınlarına kadar gitmiş.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gitmiş: yüklem

jandarma: özne

köylerinin yakınlarına kadar: zarf tümleci

2. Her tarafı aramışlar.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

aramışlar: yüklem

onlar: gizli özne

her tarafı: nesne

3. İz bile yokmuş.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

yokmuş: yüklem

iz: özne

bile: cdu

Kelime Grupları

her/ taraf: sıfat tamlaması

köylerinin/ yakınları: belirtili isim tamlaması

köylerinin yakınlarına kadar: edat grubu

(25/ 13) “Belki bulunur diye ailesine haber vermemişler.”

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

haber vermemişler: yüklem

onlar: gizli özne

belki bulunur diye: zarf tümleci

ailesine: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

(onun) ailesi: iyelik grubu

haber ver-: birleşik fiil grubu

(25/ 14) “O çocuğu tanıyorum, ziyaretine hiç kimse gelmezdi.”

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. O çocuğu tanıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

tanıyorum: yüklem

ben: gizli özne

o çocuğu: nesne

2. Ziyaretine hiç kimse gelmezdi.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

gelmezdi: yüklem

hiç kimse: özne

ziyaretine: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

o/ çocuk: sıfat tamlaması

hiç/kimse: sıfat tamlaması

(onun) ziyareti: iyelik grubu

(25/ 15) Bu sözlerden sonra bir korku kaplıyor içimi, pencereden Tekelti Dağı'na doğru bakıyorum ve telaşlı bir soru dökülüyor dudaklarımdan: “Hangi çocuk kaçmış, kim kaçmış?”

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Bu sözlerden sonra bir korku kaplıyor içimi.

- a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kaplıyor: yüklem

bir korku: özne

içimi: nesne

bu sözlerden sonra: zarf tümleci

2. Pencereden Tekelti Dağı'na doğru bakıyorum.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bakıyorum: yüklem

ben: gizli özne

pencereden: ter tamlayıcısı

Tekelti Dağı'na doğru: zarf tümleci

3. Telaşlı bir soru dökülüyor dudaklarımdan: “Hangi çocuk kaçmış, kim kaçmış?” (diye)

Metin iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Hangi çocuk kaçmış, kim kaçmış?” (diye)

Ana cümlesi

Telaşlı bir soru dökülüyor dudaklarımdan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

dökülüyor: yüklem

telaşlı bir soru: özne

dudaklarımdan: yer tamlayıcısı

“Hangi çocuk kaçmış, kim kaçmış?” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

telaşlı bir/ soru: sıfat tamlaması

bu/ sözler: sıfat tamlaması

bir/ korku: sıfat tamlaması

hangi/ çocuk: sıfat tamlaması

Tekelti Dağı: belirtisiz isim tamlaması

(benim) içim: iyelik grubu

(benim) dudaklarım: iyelik grubu

Tekelti Dağı’na doğru: edat grubu

(25/16) “Nazan Hanım’ın sınıfından...”

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

Nazan Hanım’ın/ sınıfı: belirtili isim tamlaması

Nazan Hanım: ünvan grubu

(25/17) “Kim?”

a) basit b) fiil c) kurallı d) soru

Cümlenin Öğeleri

kim(dir) : yüklem

o: özne

(25/ 18) “Herhâlde köyüne gitmek istemiş, adı da Mir Seyit imiş.”

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Herhâlde köyüne gitmek istemiş.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

gitmek istemiş: yüklem

o: gizli özne

köyüne: yer tamlayıcısı

herhâlde: cdu

2. Adı da Mir Seyit imiş.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

Mir Seyit imiş: yüklem

adı: özne

da: cdu

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(onun) köyü: iyelik grubu

(onun) adı: iyelik grubu

(25/19) “Mir Seyit mi?”

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(25/20) Pencerenin ağzında donup kalıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

donup kalıyorum: yüklem

ben: gizli özne

pencerenin ağzında: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

pencerenin/ ağzı: belirtili isim tamlaması

donup kal-: birleşik fiil grubu

(25/21) Dilim tutuluyor, konuşamıyorum.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Dilim tutuluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dilim tutuluyor: yüklem

2. Konuşamıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

konusamıyorum: yüklem

ben: gizli özne

Kelime Grupları

(benim) dilim: iyelik grubu

dili tutul-: birleşik fiil grubu

(25/22) Duyduklarım yalan olmalı ya da soğuk bir rüya...

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Duyduklarım yalan olmalı.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yalan olmalı: yüklem

duyduklarım: özne

2. Soğuk bir rüya... (olmalı)

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

soğuk bir rüya olmalı: yüklem

o: gizli özne

ya da: cdu

Kelime Grupları

soğuk bir/ rüya: sıfat tamlaması

bir/ rüya: sıfat tamlaması

yalan ol-: birleşik fiil

(benim) duyduklarım: iyelik grubu

(25/23) Her kafadan bir ses geliyor ama artık konuşulanları duymuyorum.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Her kafadan bir ses geliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

geliyor: yüklem

her kafadan bir ses: özne

2. Artık konuşulanları duymuyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

duymuyorum: yüklem

ben: gizli özne

konusulanları: nesne

artık: zarf tümleci

Kelime Grupları

her kafadan bir/ ses: sıfat tamlaması

her/ kafadan: sıfat tamlaması

(25/24) Okulun bahçesindeki yüzlerce çocuğu tek tek süzmeye başlıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

süzmeye başlıyorum: yüklem

ben: gizli özne

okulun bahçesindeki yüzlerce çocuğu: nesne

tek tek: zarf tümleci

Kelime Grupları

okulun bahçesindeki yüzlerce/ çocuk: sıfat tamlaması

okulun/ bahçesi: belirtili isim tamlaması

tek tek: tekrar grubu

okulun bahçesindeki: aitlik grubu

(25/25) Hiçbiri Mir Seyit'e benzemiyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlenin Öğeleri

benzemiyor: yüklem

hiçbiri: özne

Mir Seyit'e: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(25/26) İnanmıyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

inanmıyorum: yüklem

ben: gizli özne

(25/27) Sanki o öğrencilerin içinden çıkıp gelecek, sanki sınıfta adı okununca “Burada!” diyecek.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Sanki o öğrencilerin içinden çıkıp gelecek.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çıkıp gelecek: yüklem

o: gizli özne

o öğrencilerin içinden: yer tamlayıcısı

sanki: cdu

2. Sanki sınıfta adı okununca “Burada!” diyecek.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

diyecek: yüklem

o: gizli özne

“burada”: nesne

sınıfta adı okununca: zarf tümleci

sanki: cdu

Kelime Grupları

o/ öğrenciler: sıfat tamlaması

öğrencilerin/ içi: belirtili isim tamlaması

(onun) adı: iyelik grubu

adı *okununca*: zarf-fiil grubu

(25/28) Okul müdürü geliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

geliyor: yüklem

okul müdürü: özne

Kelime Grupları

okul/ müdürü: belirtisiz isim tamlaması

(25/29) Yüzünde felaket habercisi bir ifade...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

felaket habercisi bir/ ifade: sıfat tamlaması

felaket/ habercisi: belirtisiz isim tamlaması

(onun) yüzü: iyelik grubu

(25/30) “Mir Seyit’i bulmuşlar.” Diyor, “Donmuş.”

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

a) basit b) fiil c) devrik d) soru

Cümlenin Öğeleri

diyor: yüklem

o: gizli özne

“Mir Seyit’i bulmuşlar.”: nesne

“Donmuş.”: nesne

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(25/31) Müdürün son söylediği kelimenin harfleri, birer buz kalıbı gibi tek tek dökülüyor ağzından.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dökülüyor: yüklem

müdürün son söylediği kelimenin harfleri: özne

birer buz kalıbı gibi: zarf tümleci

tek tek: zarf tümleci

ağzından: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

müdürün son söylediği/ kelime: sıfat tamlaması

birer/ buz kalıbı: sıfat tamlaması

müdürün son söylediği kelimenin/ harfleri: belirtili isim tamlaması

buz/ kalıbı: belirtisiz isim tamlaması

birer buz kalıbı *gibi*: edat grubu

tek tek: tekrar grubu

müdürün son *söylediği*: sıfat-fiil grubu

(26/ 1) Ben de donuyorum o an.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

donuyorum: yüklem

ben: özne

o an: zarf tümleci

Kelime Grupları

o/ an: sıfat tamlaması

(26/2) Hiçbir baharın çözemeyeceği bir buz kütlesi oluyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

oluyorum: yüklem

ben: gizli özne

hiçbir baharın çözemeyeceği bir buz kütlesi: zarf tümlecisi

Kelime Grupları

hiçbir baharın çözemeyeceği bir/ buz kütlesi: sıfat tamlaması

hiçbir/ bahar: sıfat tamlaması

hiçbir baharın çözemeyeceği buz/ kütlesi: belirtisiz isim tamlaması

hiçbir baharın çözemeyeceği: sıfat-fiil grubu

(26/3) Sanki binlerce insan var öğretmenler odasında.

a) basit b) isim c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

var(dır) : yüklem

binlerce insan: özne

öğretmenler odasında: yer tamlayıcısı

sanki: cdu

Kelime Grupları

binlerce/ insan: sıfat tamlaması

öğretmenler/ odası: belirtisiz isim tamlaması

(26/4) Sesler birbirine karışıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

karişıyor: yüklem

sesler: özne

birbirine: zarf tümleci

(26/ 5) Kaçmak istiyorum odadan, kaçmak...

Kaçmak istiyorum odadan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

istiyorum: yüklem

ben: özne

odadan: yer tamlayıcısı

kaçmak: nesne

kaçmak...: cdu

(26/ 6) Sınıfın duvarları üstüme üstüme geliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

geliyor: yüklem

sınıfın duvarları: özne

üstüme üstüme: zarf tümleci

Kelime Grupları

sınıfın/ duvarları: belirtili isim tamlaması

üstüme üstüme: tekrar grubu

(26/7) Ne kara tahta, tebeşir, kitap, defter, kalem ne de çocuklar...

Metin eksiltili cümleden oluşmaktadır.

Kelime Grupları

kara/ tahta: sıfat tamlaması

(26/ 8) Sınıfta bir tek ben varım, bir de Mir Seyit'in hayali.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Sınıfta bir tek ben varım.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

varım: yüklem

bir tek ben: özne

sınıfta: yer tamlayıcısı

2. Bir de Mir Seyit'in hayali (var).

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

var(dır) : yüklem

Mir Seyit'in hayali: özne

bir de: zarf tamlacı

Kelime Grupları

bir/ tek: sıfat tamlaması

Mir Seyit'in/ hayali: belirtili isim tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(26/ 9) Pencerenin önüne dikiliyorum, gözlerimi Tekelti'ye çevirip umutsuzca bakıyorum dağlara...

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Pencerenin önüne dikiliyorum.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dikiliyorum: yüklem

ben: gizli özne

pencerenin önüne: yer tamlayıcısı

2. Gözlerimi Tekelti'ye çevirip umutsuzca bakıyorum dağlara.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bakıyorum: yüklem

ben: gizli özne

dağlara: yer tamlayıcısı

gözlerimi Tekelti'ye çevirip: zarf tümleci

umutsuzca: zarf tümleci

Kelime Grupları

pencerenin/ önü: belirtili isim tamlaması

(benim) gözlerim: iyelik grubu

(26/10) Tekelti'nin ak düşünde bir karartıya takılıyor gözlerim.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gözlerim takılıyor: yüklem

Tekelti'nin ak düşünde bir karartıya: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

Tekelti'nin ak düşünde bir/ karartı: sıfat tamlaması

ak/ düş: sıfat tamlaması

bir/ karartı: sıfat tamlaması

(benim) gözlerim: iyelik grubu

Tekelti'nin/ ak düşü: belirtili isim tamlaması

gözü takıl-: birleşik fiil grubu

(26/11) Mir Seyit!

Kelime Grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(26/ 12) Kestirme yoldan dağa doğru tırmanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

tırmanıyor: yüklem

o: gizli özne

kestirme yoldan: yer tamlayıcısı

dağa doğru: zarf tümleci

Kelime Grupları

kestirme/ yol: sıfat tamlaması

dağa doğru: edat grubu

(26/ 13) Güneş bulutların arasından sıyrılıp ölgün ışıklarıyla gülümsüyor ve hemen kayboluyor.

Bu cümle iki cümleden oluşan sıralı bir cümledir.

1. Güneş bulutların arasından sıyrılıp ölgün ışıklarıyla gülümsüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

gülümsüyor: yüklem

güneş: özne

bulutların arasından sıyrılıp: zarf tümleci

ölgün ışıklarıyla: zarf tümleci

2. Hemen kayboluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

kayboluyor: yüklem

o: gizli özne

hemen: zarf tümleci

Kelime Grupları

ölgün/ ılık: sıfat tamlaması

bulutların/ arası: belirtili isim tamlaması

kayıp ol-: birleşik fiil

(26/14) Yukarı doğru çıktıkça, köye yaklaştıkça yüreği büyüyor Mir Seyit'in.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

büyüyor: yüklem

Mir Seyit'in yüreği: özne

yukarı doğru çıktıkça: zarf tümleci

köye yaklaştıkça: zarf tümleci

Kelime Grupları

Mir Seyit'in/ yüreği: belirtili isim tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

yukarı doğru: edat grubu

köye yaklaştıkça: zarf-fiil grubu

yukarı doğru çıktıkça: zarf-fiil grubu

(26/ 15) Adımlarını sıklaştırıyor, daha hızlı yürümeye başlıyor.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Adımlarını sıklaştırıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

sıklaştırıyor: yüklem

o: gizli özne

adımlarını: nesne

2. Daha hızlı yürümeye başlıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yürümeye başlıyor: yüklem

o: gizli özne

daha hızlı: zarf tümleci

Kelime Grupları

daha/ hızlı: sıfat tamlaması

(onun) adımları: iyilik grubu

(26/ 16) Ak Toprak, Boğum Deresi, Tek Söğüt...Bir bir geçiyor Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

geçiyor: yüklem

Mir Seyit: özne

bir bir: zarf tümleci

Ak Toprak, Boğum Deresi, Tek Söğüt: nesne

Kelime Grupları

Mir Seyit: birleşik isim grubu

bir bir: tekrar grubu

ak/ toprak: sıfat tamlaması

tek/ söğüt: sıfat tamlaması

Boğum Deresi: belirtisiz isim tamlaması

(26/17) Soğukbulak'a bir varsa, köy görünecek.

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Soğukbulak’a bir varsa.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ana cümlesi

Köy görünecek.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

görünecek: yüklem

köy: özne

Soğukbulak’a bir varsa: zarf tümleci

(26/18) Soğukbulak’ta, Kız Kayası’na çıkıp bağırırsa, köye duyulur.

Metin bir şartlı birleşik cümleden oluşmaktadır.

Yardımcı cümlesi

Soğukbulak’ta, Kız Kayası’na çıkıp bağırırsa.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Ana cümlesi

Köye duyulur.

- a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

duyulur: yüklem

o: gizli özne

Soğukbulak’ta Kız Kayası’na çıkıp bağırırsa: zarf tümleci

köye: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

Kız Kayası: belirtisiz isim tamlaması

(26/ 19) Hava kararmaya, rüzgâr ulumaya başlıyor aniden.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Hava kararmaya başlıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kararmaya başlıyor: yüklem

hava: özne

2. Rüzgâr ulumaya başlıyor aniden.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

ulumaya başlıyor: yüklem

rüzgâr: özne

aniden: zarf tümleci

(26/20) Kar sepeiyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

sepeiyor: yüklem

kar: özne

(26/ 21) Mir Seyit, bir karşısındaki dağa, bir de dönüp arkasına bakıyor.

Metin iki bağımlı cümleden oluşmaktadır.

1. Mir Seyit, bir karşısındaki dağa bakıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bakıyor: yüklem

Mir Seyit: özne

bir karşısındaki dağa: Yer Tamlayıcısı

2. Bir de dönüp arkasına bakıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bakıyor: yüklem

o: gizli özne

bir de dönüp: zamir

arkasına: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

karşısındaki/ dağ: sıfat tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(onun) arkası: iyilik grubu

(26/ 22) Ne şehir, ne okul, ne koşullar...

Metin eksilteli cümleden oluşmaktadır.

(26/ 23) Ellerini ağzına götürüp nefesiyle ısıtmaya çalışıyor ama nefesi de üşüyor Mir Seyit'in.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Ellerini ağzına götürüp nefesiyle ısıtmaya çalışıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

ısıtmaya çalışıyor: yüklem

o: gizli özne

ellerini: nesne

ağzına götürüp: zarf tümleci

nefesiyle: zarf tümleci tümleci

2. Nefesi de üşüyor Mir Seyit'in.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

üşüyor: yüklem

Mir Seyit'in nefesi: özne

ama: cdu

Kelime Grupları

Mir Seyit'in/ nefesi: belirtili isim tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(onun) elleri: iyelik grubu

(onun) ağzı: iyelik grubu

(26/24) *Yüzüne kar taneleri savruluyor durmadan, yanakları acıyor.*

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Yüzüne kar taneleri savruluyor durmadan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

savruluyor: yüklem

kar taneleri: özne

yüzüne: yer tamlayıcısı

durmadan: zarf tümleci

2. Yanakları acıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

acıyor: yüklem

yanakları: özne

Kelime Grupları

kar/ taneleri: belirtisiz isim tamlaması

(onun) yanakları: iyelik grubu

(onun) yüzü: iyelik grubu

(26/25) Kız Kayası birkaç yüz metre önünde.

a) basit b) isim c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

önünde(dir): yüklem

Kız Kayası: özne

birkaç yüz metre: zarf tümleci

Kelime Grupları

birkaç yüz/ metre: sıfat tamlaması

Kız Kayası: belirtisiz isim tamlaması

(26/26) Karlara bata çıka yürüyor ama dizlerinin dermanı kesiliyor o sıra.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Karlara bata çıka yürüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

yürüyor: yüklem

o: gizli özne

karlara bata çıka: zarf tümleci

2. Dizlerinin dermanı kesiliyor o sıra.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

dizlerinin dermanı kesiliyor: yüklem

o sıra: zarf tümleci

ama: cdu

Kelime Grupları

o/ sıra: sıfat tamlaması

bata çıka: tekrar grubu

dizlerinin dermanı kesil-: birleşik fiil grubu

(26/ 27) Ayaklarına tonlarca yük asılıyor sanki.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

asılıyor: yüklem

tonlarca yük: özne

ayaklarına: yer tamlayıcısı

sanki: cdu

Kelime Grupları

tonlarca/ yük: sıfat tamlaması

(onun) ayakları: iyelik grubu

(26/28) Güçlkle Kız Kayası'nın dibine varıp kayanın duldasına sığılıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

sığılıyor: yüklem

o: gizli özne

kayanın duldasına: yer tamlayıcısı

güçlkle: zarf tümleci

Kız Kayası'nın dibine varıp: zarf tümleci

Kelime Grupları

Kız Kayası'nın/ dibi: belirtili isim tamlaması

kayanın/ duldası: belirtili isim tamlaması

Kız Kayası: belirtisiz isim tamlaması

güçlük ile: edat grubu

Kız Kayası'nın dibine varıp: zarf-fiil grubu

(26/29) Ellerini, ayaklarını aramaya başlıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

aramaya başlıyor: yüklem

o: gizli özne

ellerini, ayaklarını: nesne

Kelime Grupları

(onun) elleri: iyelik grubu

(onun) ayakları: iyelik grubu

(26/30) Elleri ayakları yok sanki.

a) basit b) isim c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yok(tur) : yüklem

elleri ayakları: özne

sanki: edat

Kelime Grupları

(onun) elleri: iyelik grubu

(onun) ayakları: iyelik grubu

elleri ayakları yok sanki: edat grubu

(26/31) Hava iyice bulanıyor, kararıyor dört bir yan.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Hava iyice bulanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

bulanıyor: yüklem

hava: özne

iyice: zarf tümleci

2. Kararıyor dört bir yan.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin geleri

kararıyor: yüklem

dört bir yan: Özne

Kelime Grupları

dört bir/ yan: sıfat tamlaması

(26/ 32) Artık etrafındaki kayaları, ağaçları seçemiyor mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumsuz

Cümlenin geleri

seçemiyor: yüklem

Mir Seyit: Özne

etrafındaki kayaları, ağaçları: nesne

artık: zarf tümleci

Kelime Grupları

etrafındaki/ kayalar: sıfat tamlaması

etrafındaki/ ağaçlar: sıfat tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(onun) etrafı: iyelik grubu

(26/ 33) Uzaklardan köpek sesleri geliyor ve korkuyor, ağlamaya başlıyor.

Metin üç sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Uzaklardan köpek sesleri geliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin geleri

geliyor: yüklem

köpek sesleri: özne

uzaklardan: yer tamlayıcısı

2. Korkuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

korkuyor: yüklem

o: gizli özne

ve: cdu

3. Ağlamaya başlıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

ağlamaya başlıyor: yüklem

o: gizli özne

Kelime Grupları

köpek/ sesi: belirtisiz isim tamlaması

(26/ 34) Yönünü köye doğru dönüp son bir umutla bağılıyor sonra: “Anneee!

Anneeeeeee!”

Metin bir iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır.

İç cümlesi

“Anneee! Anneeeeeee!” (diye)

Ana cümlesi

Yönünü köye doğru dönüp son bir umutla bağılıyor sonra.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

bağılıyor: yüklem

o: gizli özne

sonra: zarf tümleci

yönünü köye doğru dönüp: zarf tümleci

son bir umutla: zarf tümleci

“Anneee! Anneeeeeee!” diye: zarf tümleci

Kelime Grupları

son bir/ umut: sıfat tamlaması

köye doğru: edat grubu

son bir umut ile: edat grubu

köye doğru dönüp: zarf-fiil grubu

(onun) yönü: iyelik grubu

(26/ 35) Uğuldayan rüzgâr, Mir Seyit’in sesini de yutuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

yutuyor: yüklem

uğuldayan rüzgâr: özne

Mir Seyit’in sesini: nesne

Kelime Grupları

uğuldayan/ rüzgâr: sıfat tamlaması

Mir Seyit’in/ sesi: belirtili isim tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

(26/ 36) Mir Seyit’in boğuk sesi, tipiye karışıp kayboluyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kayboluyor: yüklem

Mir Seyit’in boğuk sesi: özne

tipiye karışıp: zarf tümleci

Kelime Grupları

boğuk/ ses: sıfat tamlaması

Mir Seyit'in/ boğuk sesi: belirtili isim tamlaması

Mir Seyit: birleşik isim grubu

kayıp ol-: birleşik fiil grubu

(26/ 37) *Korkuyla çıkıyor kayanın kovuğundan.*

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

çıkıyor: yüklem

o: gizli özne

kayanın kovuğundan: yer tamlayıcısı

korkuyla: zarf tümleci

Kelime Grupları

kayanın/ kovuğu: belirtili isim tamlaması

(26/ 38) *Bir an önce köye varmak için karların içine atıyor kendini.*

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

atıyor: yüklem

o: gizli özne

kendini: nesne

bir an önce köye varmak için: zarf tümleci

karların içine: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

bir an/ önce: sıfat tamlaması

bir/ an: sıfat tamlaması

karların/ içi: belirtili isim tamlaması

bir an önce köye varmak için: edat grubu

(26/ 39) Birden ayağı tökezliyor ve göğsüne kadar kara saplanıyor.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Birden ayağı tökezliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

tökezliyor: yüklem

ayağı: özne

birden: zarf tümleci

2. Göğsüne kadar kara saplanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

saplanıyor: yüklem

o: gizli özne

göğsüne kadar: zarf tümleci

kara: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

göğsüne kadar: edat grubu

(onun) ayağı: iyelik grubu

(onun) göğsü: iyelik grubu

(27/1) Kanatları ıslanmış bir keklik gibi çırpınmaya, karın içinde debelenmeye başlıyor.

Metin iki bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Kanatları ıslanmış bir keklik gibi çırpınmaya (başlıyor).

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

çırpınmaya (başlıyor): yüklem

o: gizli özne

kanatları ıslanmış bir keklik gibi: zarf tümleci

2. Karın içinde debelenmeye başlıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

debelenmeye başlıyor: yüklem

o: gizli özne

karın içinde: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları

kanatları ıslanmış bir/ keklik: sıfat tamlaması

bir/ keklik: sıfat tamlaması

karın/ içi: belirtili isim tamlaması

kanatları ıslanmış bir keklik gibi: edat grubu

(onun) kanatları: iyelik grubu

kanatları ıslanmış: sıfat-fiil grubu

(27/2) Ayak parmaklarına, ellerine ılık bir su dökülüyor sonra, ısınyor elleri ayakları.

Bu cümle iki cümleden oluşan bağımsız sıralı bir cümledir.

1. Ayak parmaklarına, ellerine ılık bir su dökülüyor sonra.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

dökülüyor: yüklem

ılık bir su: özne

ayak parmaklarına: yer tamlayıcısı

ellerine: yer tamlayıcısı

sonra: zarf tümleci

2. Isınıyor elleri ayakları.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

ısınıyor: yüklem

elleri ayakları: özne

Kelime Grupları

ılık bir/ su: sıfat tamlaması

(onun) elleri: iyelik grubu

(onun) ayak parmakları: iyelik grubu

(onun) ayakları: iyelik grubu

(27/3) Onun sıcaklığı bütün vücudunu sarıyor sonra, hiç üşümüyor.

Metin iki sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Onun sıcaklığı bütün vücudunu sarıyor sonra.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

sarıyor: yüklem

onun sıcaklığı: özne

bütün vücudunu: nesne

sonra: zarf tümleci

2. Hiç üşümüyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumsuz

Cümlelerin Öğeleri

üşümüyor: yüklem

o: gizli özne

hiç: zarf tümleci

Kelime Grupları

bütün/ vücut: sıfat tamlaması

onun/ sıcaklığı: belirtili isim tamlaması

(onun) vücudu: iyelik grubu

(27/4) Bir yaz günü, derenin kenarında çıplak ayaklarla koşuyor ve yorulup yemyeşil çimenlere uzanıyor.

Bu cümle iki cümleden oluşan sıralı bir cümledir.

1. Bir yaz günü, derenin kenarında çıplak ayaklarla koşuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

koşuyor: yüklem

o: gizli özne

çıplak ayaklarla: zarf tümleci

derenin kenarında: yer tamlayıcısı

bir yaz günü: zarf tümleci

2. Yorulup yemyeşil çimenlere uzanıyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

uzanıyor: yüklem

o: gizli özne

yemyeşil çimenlere: yer tamlayıcısı

yorulup: zarf tümleci

Kelime Grupları

yemyeşil/ çimen: sıfat tamlaması

bir yaz/ günü: sıfat tamlaması

çıplak/ ayak: sıfat tamlaması

derenin/ kenarı: belirtili isim tamlaması

yaz/ günü: belirtisiz isim tamlaması

(27/5) Ağır bir uyku basıyor gözlerini.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

basıyor: yüklem

ağır bir uyku: özne

gözlerini: nesne

Kelime Grupları

ağır bir/ uyku: sıfat tamlaması

(onun) gözleri: iyelik grubu

(27/6) Birden, çok uzaklardan gelen babasını fark ediyor Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

fark ediyor: yüklem

Mir Seyit: özne

çok uzaklardan gelen babasını: nesne

birden: zarf tümleci

Kelime Grupları

çok/ uzak: sıfat tamlaması

çok uzaklardan gelen/ baba: sıfat tamlaması

(onun) babası: iyelik grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

fark et-: birleşik fiil grubu

çok uzaklardan gelen: sıfat-fiil grubu

(27/7) Babası, elinde bir bisikletle ona doğru geliyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

geliyor: yüklem

babası: özne

ona doğru: zarf tümleci

elinde bir bisikletle: zarf tümleci

Kelime Grupları

bir bisiklet: sıfat tamlaması

(onun) babası: iyelik grubu

(onun) eli: iyelik grubu

bir bisiklet ile: edat grubu

ona doğru: edat grubu

(27/8) Kalkıyor yerinden Mir Seyit, babasına doğru koşuyor, koşuyor, koşuyor.

Metin dört bağımlı sıralı cümleden oluşmaktadır.

1. Kalkıyor yerinden Mir Seyit.

a) basit b) fiil c) devrik d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

kalkıyor: yüklem

Mir Seyit: özne

yerinden: yer tamlayıcısı

2. Babasına doğru koşuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlenin Öğeleri

koşuyor: yüklem

o: gizli özne

babasına doğru: zarf tümleci

3. Koşuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

koşuyor: yüklem

o: gizli özne

4. Koşuyor.

a) basit b) fiil c) kurallı d) olumlu

Cümlelerin Öğeleri

koşuyor: yüklem

o: gizli özne

Kelime Grupları

(onun) babası: iyelik grubu

Mir Seyit: birleşik isim grubu

babasına doğru: edat grubu

SONUÇ

Çalışmada İmdat Avşar'ın “Soğuk Rüya” hikâye metni söz dizimi bakımından ele alınmıştır. Yazarın imlasına göre noktadan noktaya 532 adet cümle ele alınmıştır. Metindeki cümleler ögeleri, kelime grupları ve cümle türleri açısından incelenmiştir.

Yazarın ödüllü hikâyelerinden biri olan “Soğuk Rüya” adlı hikâye metni, söz dizimi incelemesi için seçilmiştir. Hikâye aynı ismi taşıyan “Soğuk Rüya” adlı hikâye kitabının birinci hikâyesidir.

Yapılan çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş araştırmanın temeli olan söz dizimine dair bilgilerin yer aldığı bölümdür.

Birinci bölüm, söz dizimine dair başlıkların yer aldığı ve genel olarak çalışmada esas alınan bilgilerin yer aldığı bölümdür. Konu bütünlüğü açısından sırayla “cümlelerin ögeleri, kelime grupları, cümle ve türleri” ana başlıklarına yer verilmiştir. Konu başlıkları işlenirken tanımlara ek olarak konular üzerine araştırmalarda yer alan benzer ve daha çok farklı görüşlere yer vermeye özen gösterilmiştir.

1. “Cümlelerin Ögeleri” başlığı genel olarak değerlendirildiğinde ögelerin tasnifi hakkında farklı görüşler yer almaktadır. Yapılan çalışmalara bakıldığında ögelerin cümlede temel ve yardımcı öge olarak sınıflandırıldığı ve bu sınıflandırmada “yüklem” dışındaki diğer ögeler ile ilgili farklı görüşler olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle daha çok özne ve nesne üzerinde yoğunlaşmış ve bu konu ayrıntılı bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Özne başlığına geniş bir şekilde yer verilmesinde metindeki cümle örneklerinin çokluğu etkili olmuştur. Özellikle öznenin aranmadığı cümleler, çalışmada daha çok üstünde durulan konular arasındadır. Nesne başlığında ise nesne alan veya almayan cümleler üzerine farklı görüşler değerlendirilmiştir.

Cümlelerin ögelerine dair diğer alt başlıklarda dilciler arasında benzer görüşler olduğu görülmüştür.

2. “Kelime Grupları” başlığı altında çalışmalarda çoğunlukla benzer bilgiler olmasına rağmen kelime gruplarının sayısı konusunda çeşitlilik söz konusudur. Bu sebeple araştırmalarda yer alan yeni kelime grubu önerilerine yer verilmiş, örnek

aldığımız kaynağın dışına çıkmıştır. Bu bölümde araştırmacıların konuyu terimsel ve sınıflandırma açısından farklı ele alış biçimi dikkat çekicidir.

Bu bölümde kelime grupları tanıtılırken değinilen noktalardan birkaçı isim tamlamasının türleri, tamlayanı ve tamlananı eksiz olan tamlama grubu, tamlayanı zamir olan tamlama grubu, özel isimlerin oluşturduğu kelime grupları üzerine görüşler ve kısaltma gruplarına dahil edilen kelime gruplarındaki farklılıklar olmuştur.

Edat grubu, birleşik-fiil grubu ve ünvan grubunda Türkçenin dil bilgisi kurallarının tersine yardımcı ögenin sonda asıl unsurun (isim) başta olduğu; kısaltma gruplarında ise grubu oluşturan unsurların arasında asıl öge/ yardımcı öge gibi bir ayrımın olmadığı görülmüştür.

Çalışmada kelime grubu olarak “isim tamlaması, iyelik grubu, sıfat tamlaması, fiilimsi grupları, tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, ünvan grubu, birleşik isim grubu, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil grubu ve kısaltma grupları (isnat grubu, yükleme grubu, yönelme grubu, bulunma grubu, ayrılma grubu, eşitlik grubu, vasıta grubu, ilgi grubu, aitlik grubu)” başlıklarına yer verilmiştir.

3. “Cümle ve Cümle Türleri” başlığı altında ise cümle yüklemine yapısına, türüne yerine, anlamına göre ele alınmıştır. Bu başlıklar değerlendirilirken birçok kaynaktan alt başlıklarının çeşitlilik arz ettiği görülmüştür.

Cümlelerin yapısına dair farklı görüşlerin daha çok “birleşik cümle” üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Çalışmada birleşik cümle ile ilgili değinilen noktalardan birisi, içinde fiilimsi bulunan cümlelerin basit/ birleşik cümle olarak, içerisinde bağlaç bulunan cümlelerin ise sıralı/ bağlı cümle olarak değerlendirilmesi olmuştur.

Ki’li cümlede Türkçenin dil bilgisi kurallarının tersine asıl unsurun başta bulunduğu görülmüştür.

Çalışmada cümle çeşitleri şu şekilde alınmıştır:

Yapısına göre cümleler

- a. Basit
- b. Birleşik (şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki’li birleşik cümle)
- c. Sıralı cümle (bağımlı sıralı cümle, bağımsız sıralı cümle)

Yüklemin türüne göre cümleler

a. Fiil cümlesi

b. İsim cümlesi

Yüklemin yerine göre cümleler

a. Kurallı cümle

b. Devrik cümle

Anlamına göre cümleler

a. Olumlu cümle

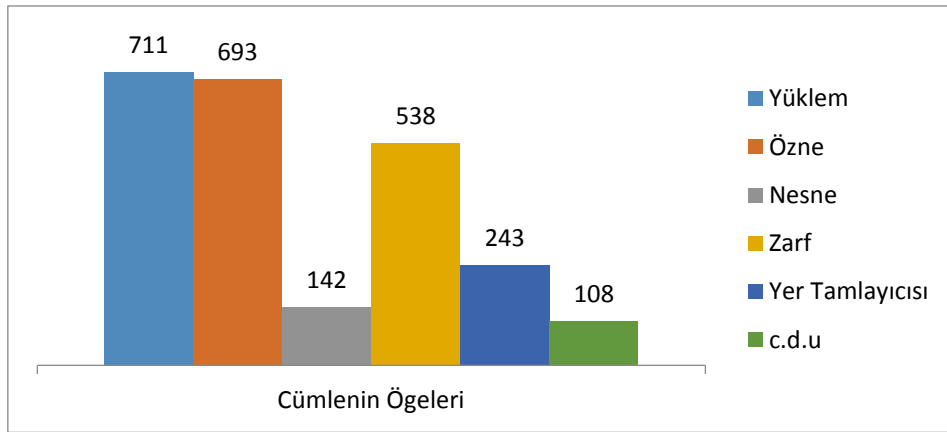
b. Olumsuz cümle

c. Soru cümlesi

d. Eksiltili cümle

İkinci bölüm, seçilen hikâye metni esasında cümle tahlilinin yapıldığı bölümdür. Bu bölümün başlangıcında öncelikle cümle tahlilinde kullanılan yöntem verilmiştir. Daha sonra söz dizimi alanında farklı örneklerin incelenmesi hedeflenerek hikâye metnini oluşturan tüm cümleler tahlil edilmiştir.

Metinde cümleleri oluşturan unsurlara bakıldığında:

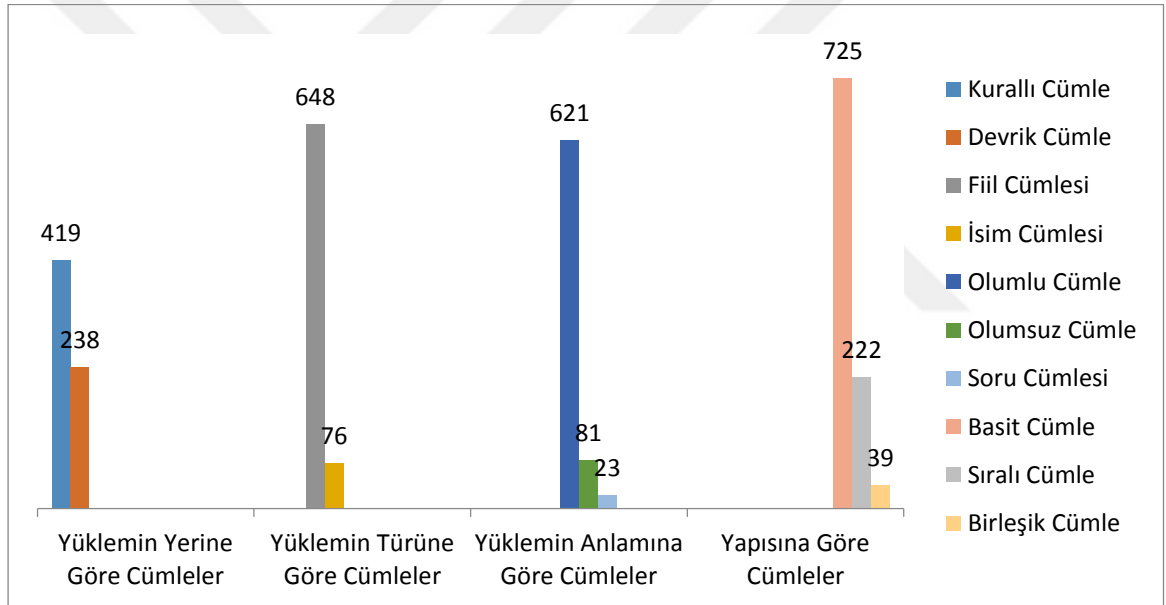
Şekil 1. Metinde Öğelerinin Sayısal Dağılımı

Metinde Türkçenin cümle yapısına uygun olarak cümlelerde öğeler çoğunlukla özne + tümleç + yüklem biçiminde sıralanmıştır.

Metinde daha çok yüklem fiil kökenli olduğu görülmüştür. İsim kökenli yüklem oranı daha düşüktür. Bu, metinde yoğun olarak fiil cümlelerinin olduğunu göstermektedir. Metinde 76 adet isim kökenli yüklem yanı sıra 648 adet fiil kökenli yüklem tespit edilmiştir.

Metinde öznelerin genellikle kelime grubu şeklinde olduğu görülmüştür. Metinde 327 adet belirgin öznenin yanında, yüklem taşıdığı şahıs zamirinin işaret ettiği 366 adet “gizli özne” tespit edilmiştir. Hikâye metninin anlatımında hâkim olan kahraman bakış açısı dolayısıyla gizli öznelerde birinci ve üçüncü tekil şahsın yoğunlukta olduğu görülmüştür.

Metinde 532 adet cümle tahlil edilmiş sıralı cümlelerin incelenmesiyle de yargı sayısı ve basit cümle sayısı artmıştır.

Şekil 2. Metindeki Cümlelerin Sayısal Dağılımı

Türkçenin dil bilgisindeki cümle kuruluş kurallarına uygun olarak metinde kurallı cümlelerin hâkim olduğu görülmüştür.

İnceleme yapılan metnin edebî bir metin olması sebebiyle devrik cümleler kurallı cümlelere oranla nispeten az olsa da metinde birçok örneği bulunmaktadır.

Cümlelerde yüklem türüne göre fiil cümlelerinin isim cümlelerine oranla ağırlıkta olduğu görülmüştür.

Metinde tespit edilen 39 adet birleşik cümlelerin 14 tanesi şartlı birleşik cümle, 25 tanesi iç içe birleşik cümleden oluşmaktadır. Metinde ki'li birleşik cümle örneğine ise rastlanmamıştır.

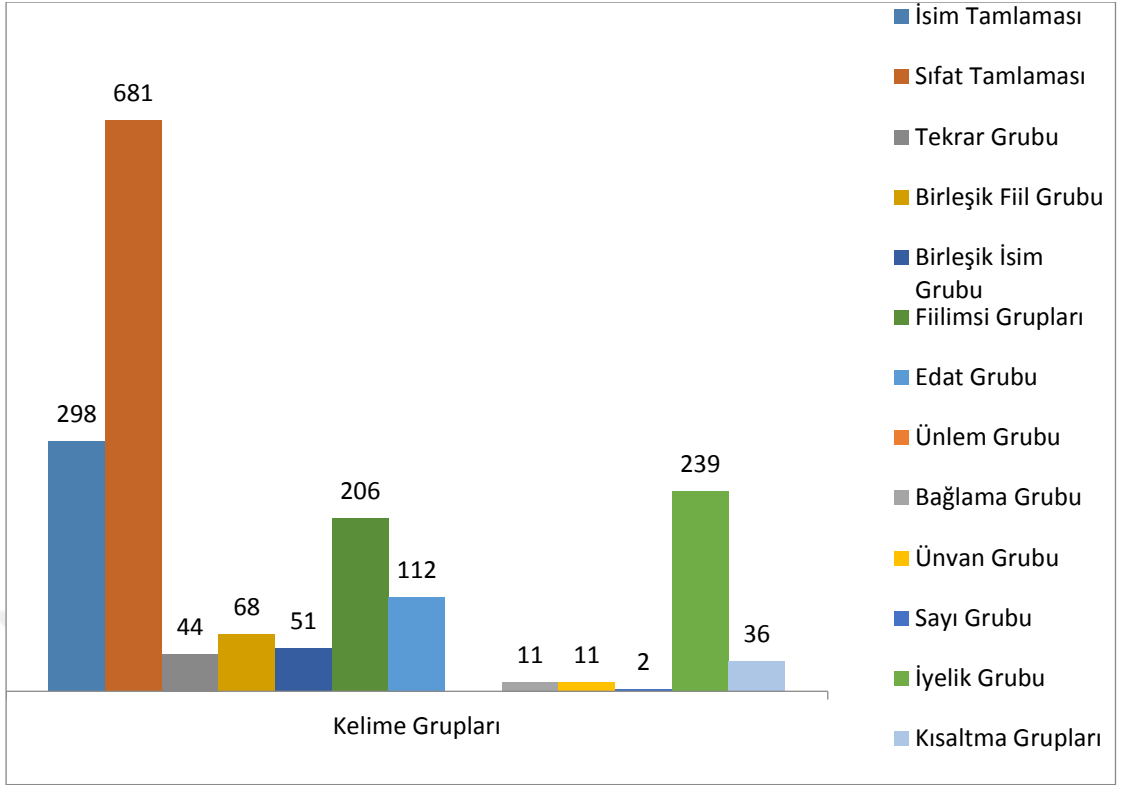
Çalışmada bazı araştırmacıların “bağlı cümle” olarak kabul ettiği bağlaçlarla bağlanan cümle yapıları “sıralı cümle” olarak değerlendirilmiştir. 222 adet sıralı cümlelerin 67 tanesi bağımlı sıralı, 155 tanesi bağımsız sıralı cümleden oluşmaktadır.

Çalışmada bazı araştırmacıların “girişik cümle / girişik birleşik cümle” olarak kabul ettiği, içinde fiilimsi bulunan cümle yapıları “basit cümle” olarak değerlendirilmiştir. Böylelikle bu cümleler 725 adet basit cümle örneğinin içine dahil edilmiştir.

Çalışmada cümleler, yüklem anlamlarına göre “olumlu cümle, olumsuz cümle ve soru cümlesi” şeklinde değerlendirilip emir ve ünlem cümleleri taşıdıkları anlama göre olumlu ve olumsuz cümlelere dahil edilmiştir.

Metinde, 51 adet eksilteli cümle örneği tespit edilmiştir. Bazı araştırmacıların yapısına göre cümlelere dahil ettiği eksilteli cümleler çalışmada ayrı bir başlık olarak verilmiştir. Eksilteli cümle yapılarının bazıları metnin akışına göre tamamlanarak kurallı cümlelere dönüştürülmüştür.

Metinde 1750 adet kelime grubu tespit edilmiştir. Metindeki kelime gruplarına bakıldığında:

Şekil 3. Metindeki Kelime Gruplarının Sayısal Dağılımı

Metinde bulunan kelime gruplarında genel olarak sıfat tamlaması, iyelik grubu ve isim tamlaması büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Metindeki betimleyici anlatım bu yoğunlukta belirgin bir rol oynamıştır.

Yapılan cümle çözümlemesi sırasında ünlem grubuna dair bir örneğe rastlanmamıştır. Yazarın metnin imlasında anlatımı kuvvetlendirme amaçlı çokça ünlem işareti kullandığı görülmektedir. Ancak bu yapılar ünlem grubu örnekleri değildir.

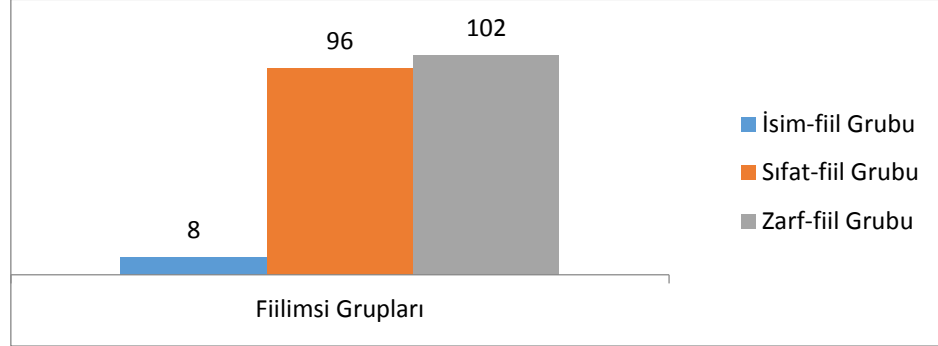
Kelime gruplarına olan hakimiyet, cümle çözümlemelerinde hata yapılmasını önler. Kelime grupları özel birliklerdir ve cümle içerisinde tek cümle olarak değerlendirilirler. Kelime grupları cümle içerisinde çeşitli görevlerde bulunur.

Metinde genellikle birleşik fiil grupları yüklem olarak, zarf-fiil grubu, tekrar grubu ve edat grupları zarf olarak, sıfat tamlaması ve isim tamlamaları isim olarak cümlede çeşitli rollerde, birleşik isim ve ünvan grupları cümle içerisinde özne veya seslenme ifade ettikleri yerlerde cümle dışı unsur olarak görev almaktadır.

298 isim tamlamasının 120 tanesi belirtisiz isim tamlaması, 178 tanesi ise belirtili isim tamlamasından oluşmaktadır.

Metindeki tek birleşik isim örneği “Mir Seyit”, ünvan grubunun tek örneği ise “Nazan Hanım”dır.

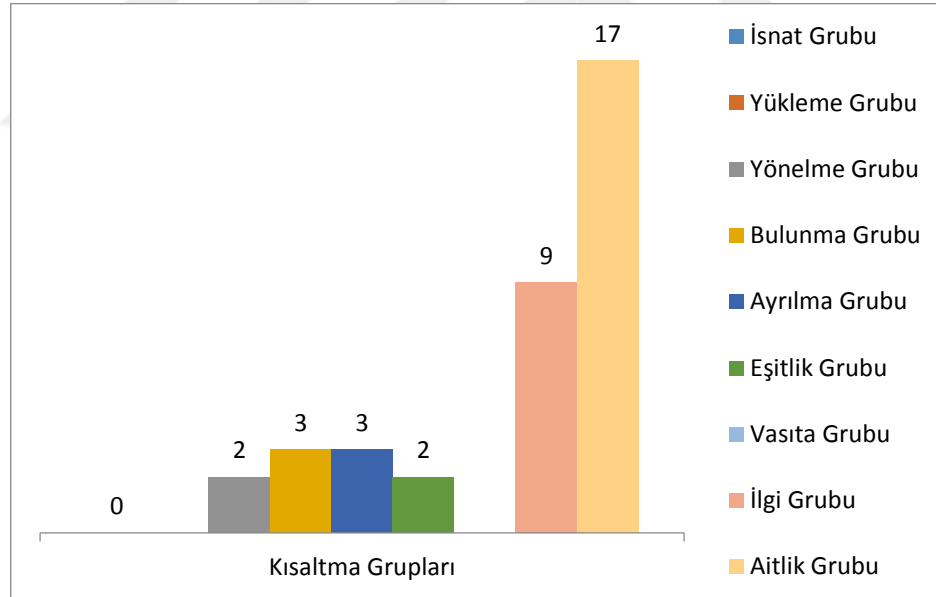
Metindeki fiilimsi ve kısaltma gruplarına ayrıntılı bakıldığında:

Şekil 4. Metindeki Fiilimsi Gruplarının Sayısal dağılımı

Grafiğe bakıldığında metinde fiilimsi grubu içerisinde oran olarak zarf-fiil grubu ve sıfat-fiil grubunun örneklerine daha çok rastlandığı görülmektedir.

Metindeki kısaltma grupları ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde:

Şekil 5. Metindeki Kısaltma Gruplarının Sayısal Dağılımı

Grafiğe bakıldığında kısaltma gruplarına ait örnekler, metinde çok az tespit edilmiştir. Metinde yükleme grubu ve vasita grubuna dair örneğe rastlanmamıştır.

Yapılan bu inceleme sonucunda görüldü ki söz dizimi alanında araştırmacıların ortak kabullerinin yanı sıra görüş ayrılıkları da vardır ve söz diziminde terim birliği de söz konusu değildir. Kelime gruplarının adlandırılması, sınıflandırılması ve yeni

önerilere açık genişletilebilir bir alan olması sebebiyle sayısında tam bir netlik yoktur. Bu bakımdan söz dizimi üzerine yazılmış kitapların yanı sıra daha çok yazılmış araştırma makalelerine de yer vererek konular çok yönlü bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır.

Türk dilinin diğer alanlarına kıyasla söz dizimi üzerine yapılan çalışmalar daha azdır. Yapılan çalışmalara bakıldığında da terim birliğinin olmadığı, konu hakkında görüş farklılıkları olduğu kadar benzer ve basit örneklerle konunun ele alındığı görülmektedir. Çalışmamızda bir edebi metnin tüm cümleleri atlanmadan ele alınarak incelenmiş ve farklı örnek cümleler tespit edilerek tahlil edilmiştir. Böylelikle Türk dil bilgisi alanında cümle çözümlemelerine farklı bir bakış sağlanmaya çalışılmıştır.

EKLER

Ek 1. Yazarın Hayatı

İmdat Avşar¹¹

1967 yılında Kırşehir- Kaman’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kaman’da tamamladı. 1989’da Kırşehir Eğitim Yüksekokulundan mezun olarak öğretmenliğe başladı. Malatya ve Erzurum illerinde bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra 1993-1997 yılları arasında tekrar tahsil hayatına döndü. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Yöneticiliği ve Deneticiliği anabilim dalından mezun olduktan sonra 1999 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisansını tamamladı ve aynı yıl Iğdır iline ilköğretim müfettişi olarak atandı. 2000 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde doktora öğrenimine başladı ancak değişik sebeplerle doktora öğrenimine devam edemedi. İmdat Avşar, 2007 yılından bu yana Kayseri’de eğitim müfettişi olarak görev yapmaktadır. İmdat Avşar’ın 2007 yılından bu yana yazdığı şiir ve hikâyeleri, Türkiye’de Kardeş Kalemler, Sancaktar, Gökbayrak, Bizim Külliye, Berceste, Şehriyar, Kün Edebiyat, Kümbetaltı gibi dergilerde yayımlandı. Kardeş Kalemler dergisinde yayımlanan ve Türk lehçelerine çevrilen hikâye ve şiirleri, Kardeşlik (Kerkük) Bayrak (Bağdat) Ulduz, (Azerbaycan) Kırgız Edebiyatı, Cangi Alattoo (Kırgızistan) Ümit Kervanı, Nenkecan (Kırım), Ağidil (Başkurtistan) gibi dergilerde yayımlandı.

Türk Lehçelerinden hikâye ve şiir çevirileri de yapan İmdat Avşar’ın bu çevirileri Türk Dünyasının ortak edebiyat dergisi olan Kardeş Kalemler’de yayınlanmaktadır. Avrasya Yazarlar Birliği, Azerbaycan Yazarlar Birliği ve Dünya Genç Türk Yazarlar Birliği üyesi olan İmdat Avşar, Türk Dünyasının ortak edebiyat dergisi olan “Kardeş Kalemler”in yazı kurulunda da görev yapmıştır. İmdat Avşar, “Gecenin Suskun Nağmesi” adlı şiir çevirisiyle Uluslararası Resul Rıza Ödülü (2010), “Şehnaz Hanım Koleji” adlı hikâyesi ile Kültür Bakanlığı Abbas Sayar Hikâye yarışmasında birincilik ödülü (2010), Türk Kültürüne Hizmet Ödülü (2010), Kültür Bakanlığı ve Eskişehir Valiliğince düzenlenen Yunus Emre Anısına-Sevgi- Konulu Hikâye yarışmasında “Soğuk Rüya” adlı hikâyesiyle birincilik ödülü (2011), “Aydınlık Geceler” adlı hikâyeler toplusu ile Türk Lehçeleri arası en iyi hikâye çevirisi ödülü (2012), Uluslararası Bahtiyar Vahapzade adına Türk Dünyası

¹¹ Yazarın hayatına dair bilgi için bk. Avşar, İ. (2013) Soğuk Rüya. Laçın Yayınları

Edebiyatına Hizmet ödülü (2012) “Soğuk Rüya” adlı kitabıyla, İlesam En iyi Hikâye ödülü (2013) almıştır.

Yayımlanmış Eserleri:

Çiğdemleri Solan Bozkır (Ötüken Neşriyat-2009)

Soğuk Rüya (Bengü Yayınları 2012)

Anamın Saatleri (Azerbaycan Türkçesiyle- Bakü, 2012)

Evliya Çelebi’nin İzinde Azerbaycan (Bengü Yayınları- 2012).

Çeviri Eserleri:

Gecenin Suskun Nağmesi (Resul Rıza- Seçilmiş Şiirler, 2010)

Kerem Gibi: Nâzım Hikmet (Anar, 2010)

Aydınlık Geceler (Elçin- Seçilmiş Hikâyeler, 2011)

Komutanın Maymunu (Ejder Ol, 2011)

Sılaya Dönüş (Elçin Hüseyinbeyli, 2009)

Kara(b)ağlayan Hikâyeler (Eyvaz Zeynalov, 2009)

Çaresiz Yolcu (Novruz Necefoğlu, 2012)

Unuttuğın Yerdeyim (Memmed İsmayıl- Seçilmiş şiirler, 2012)

Dostlar Bana da Bahar Gönderin (Afak Şıhlı, 2013)

Yaşanmış Olaylar Canlı Latifelerle Azerbaycan Fıkraları (Ejder Ol, 2013)

Ek 2. Metin

Soğuk Rüya

(9/1) Karanlık...

(9/2) Geceyi ürperten; siyah boşluğun katran perdelerini yırtarak yankılanan hoyrat bir zil sesi...

(9/3) İlk akşamdan beri kanatlanıp uçan poyraz, zil sesini dinliyor bir süre, kanatlarını salıp süzülüyor, duruyor bir an...

(9/4) Pansiyon binasının beton duvarlarından taşan o ses, biraz ilerideki Cincavat Çayı'nın uğultusunu da bastırıyor ve bu deli çayın boz bulanık sularına karışarak sürükleniyor, kara bir yılan gibi akıp gidiyor geceye.

(9/5) Zil sesinin ardından bir koşuşturma başlıyor koridorlarda. (9/6) Beton zemini döven telaşlı takunya şırıltıları, çıplak ayak sesleri ve çocuk fısıltılarını yutarak büyüyen dolapların, kapak gıcırıltıları geliyor aşağı kattan.

(9/7) Gündüzleri, zamanı dilim dilim bölen bu çığlık, on dakikalık bir teneffüs ya da kırk dakikalık bir ders; geceleri ise sessizliğe davet, "Koğuşlara gömülün!" çağrısı... (9/8) Bu çağrıya boyun eğiyor bütün çocuklar. (9/9) Zil sesine aşına hepsi, ne anlama geldiğini ezbere biliyorlar.

(9/10) Birazdan ranzaların soğuk, gri demirlerine tutunup yataklarına çıkacaklar. (9/11) Sükût içinde bir mezarlığa dönecek bütün koğuşlar. (9/12) Yüzlerce çocuk, battaniyelere bürünüp ana sığağından uzak, hazin bir uykuya dalacak. (9/13) Sonra bir kuş sağanağı başlayacak. (9/14) Tedirgin kuşlar dönecek havada. (9/15) Kaya güvercinleri, gök kumrular, yeşilbaş sunalar, telli turnalar, kız kuşları, üveyikler...

(9/16) Kuş donunda kadınlar, kanat çırparak gelecek uzak dağ köylerinden. (9/17) Önce pansiyon binasının çatısına konacaklar, sonra pencerelerin pervazlarına... (9/18) Karanlıkta kuşlar çarpacak pencerelere. (9/19) Kimi bulduğu küçücük bir boşluktan sessizce kanat salacak bir çocuğun düşüne, kimi ürkek bakışlarıyla sabaha dek dönüp duracak havada.

(10/1) Tan ağarırken, yine bir zil sesiyle yataklardan sıçrayıp uyanacak çocuklar ve tüm kuşlar tedirgin olacak bu sestten. (10/2) Uçup gidecekler karlı dağlara doğru.

(10/3) Bir bir susuyor musluklar. (10/4) Loş koridorlar su seslerini yutuyor. (10/5) Yatakhanelerden yarı aydınlık koridora sızan cılız ışıklar da ayaz gecenin kolları arasında donup ölüyor.

(10/6) Pansiyon binası karanlık, ıssız; koridorlar boş, sağır, dilsiz; duvarlar çıplak, duvarlar soğuk...

(10/7) Belletici öğretmen odasındayım...

(10/8) Yalnızlık...

(10/9) Rüzgâr ağaçları örseleyip hışımla geçiyor pencerelerden...

.....
(10/10) İnsanı bir mengene gibi sıkkan bu soğuk, kuru, bir ölünün benzi gibi soluk duvarlar arasında ne zaman nöbetçi kalsam, günün son ziliyle birlikte, daha ışıklar söner sönmez ihtiyar bir kadın tutuyor ellerimden. (10/11) Ya annem ya ninem, seçemiyorum. (10/12) Rüzgâr eteğini savuruyor o kadının, eteği yüzüme savruluyor. (10/13) Bir elim onun elinde, bırakmıyor elimi. (10/14) Arkasından koşuyorum.

(10/15) Gidiyoruz, karanlığı yara yara gidiyoruz. (10/16) O kadın, yıllar öncesine; duvarları kireç sıvalı, beş çocuklu kerpiç bir eve götürüp bırakıyor beni. (10/17) O kerpiç evin en büyük oğlu, şiirler okuyor, masallar anlatıyor bana. (10/18) Gözlerimi kapatıp, dinliyorum ve otuz yıl öteden gelen sesleri duyuyorum. (10/19) Önce kırık dökük dizeler geçiyor kulaklarımdan: Kışneyen yağız atlar; şaklayan kırbaç; kıvrılan, bükülen, uzayan yollar, o yolların vardıgı viran bir han ve o hanın duvarları, rüzgarın önünde kuru yapraklar gibi savrulan bir adam...

(10/20) ... Sonra yıllar ötesinden, zifiri karanlıklar içinden masal kahramanları sıyrılıp geliyor gözlerimin önüne, hepsini görüyorum. (10/21) Uzansam dokunacağım. (10/22) Su Sömüren, Seyrek Basan, Dağ Sallayan, Yer Dinleyen, yedi kat yerin altındaki Devler, Ağlayan Peri, Bahtsız Şehzade, kan ve irin akan Çatalçeşme, ulu ağaçlar, deli sular, kör kuyular, görkemli saraylar ve kanatları göğü kaplayan Anka...

(11/1) Bir mekâna koyamıyorum kendimi. (11/2) Neredeyim bilmiyorum. (11/3) Otuz güneş yılı uzunluğunda bir ipin ucuna bağlanıyorum. (11/4) O ipin diğer ucu, el ulaşmaz, ses yetmez bir yere bağlı. (11/5) Yıllar öncesine gidip gelen, büyük bir boşlukta ha bire salınan bir sarkacım...

(11/6) Birden, geceleri o kerpiç evin odalarına huzur veren şiirler, masallar uzaklaşıyor, kayboluyor. (11/7) Ben yapayalnız kalıyorum küçük odasında o evin. (11/8) Sonra, sabah oluyor. (11/9) Erkenden babamın elinden tutup gidiyor ağabeyim. (11/10) Gidiyor. (11/11) Ben elimi hiç bırakmayan ihtiyar kadının elinden kurtulup onların ardından koşuyorum. (11/12) Mavi, kırık dökük bir minibüs toz duman içinde uzaklaşıyor.

(11/13) “Ağabeyim gitti! Ağabeyim gitti!” diye yerlere yatıp ağlıyorum.

(11/14) O ihtiyar kadın:

“Gelecek, ağlama!” diyor avutmaya çalışıyor beni.

(11/15) Ona inanmıyorum.

(11/16) Anamın, babama söylediği sitem dolu sözler çınlıyor kulaklarımda:

“Parmak kadar çocuğu gurbete atıp geldin.”

(11/17) Cevap vermiyor babam.

(11/18) “Ağabeyim niye gelmedi?” diye soruyorum her gece. (11/19) Hep aynı cevabı veriyor ihtiyar kadın:

“Yatılı okula gitti, okul bitsin gelecek. Sen yat, uyu!”

(11/20) ...Ve sönüyor gaz lambası. (11/21) Bir hayalet gibi çıkıp gidiyor ihtiyar kadın. (11/22) Karanlık kol geziyor kerpiç evin bütün odalarında. (11/23) Deli poyraz durmadan uğulduyor, sarsıyor pencereleri. (11/24) Yer yatağına korkuyla girip yorganı başıma kadar çekiyorum. (11/25) Ağaçları kökünden söken o Dev, dişlerini çarka verip geliyor az sonra ve yatağıma eğilip camları zangırdatan sesiyle soruyor:

“Kim uyudu, kim uyanuk!?”

(11/26) Uyusam, ses vermesem beni yiyecek o Dev. (11/27) Sonra iri bir ağacı kökünden söküp dişlerini kurcalayacak. (11/28) Dev’in dişleri arasından, kanlar içinde kollarım, bacaklarım dökülecek bir bir.

(11/29) Dev, dişlerini birbirine sürtüyor. (11/30) Gök gürliyor sanki ve yeniden soruyor:

“Kim uyudu, kim uyanuk!?”

(11/31) (12/1) Titreyerek, korkarak cevap veriyorum:

“Ebel Eller uyudu, bir ben uyanık...”

(12/2) Homurdanarak gidiyor Dev.

(12/3) Ben yorganın altından başımı çıkarıp gözlerimi tavana dikiyorum. (12/4) Odadaki eşyalar eğilip bükülüyor, şekil değiştiriyorlar aniden. (12/5) Dev’in dişleri oluyor tavanda asılı duran anadut. (12/6) Ocaktaki son közler, o Dev’in kanlı ağzı...

(12/7) “İnsan eti kokuyooooor! İnsan eti kokuyooooor!” diye üzerime yürüyor Dev’in çocukları.

(12/8) Ağabeyimi arıyorum. (12/9) Döşeğimin sağ yanında bir boşluk... (12/10) Ellerimle yastığı yokluyorum, yüreğimi sarsan bir yalnızlık bulaşıyor ellerime. (12/11) Karanlık gecelerde beni korkulardan azat eden o ses yok.

(12/12) Ellerimi o kızıl saçlı ihtiyar kadının ellerinden çözüp yavaşça belletici öğretmen odasına dönüyorum. (12/13) Her şey yatılı okul oluyor birden. (12/14) Bütün yalnızlıklar, korkular, hasretler... (12/15) Sisler, dumanlar içinde, uzak bir gurbette buğulanıyor, buğulanıyor ve odama yağıyor. (12/16) Ağlıyorum.

(12/17) Karanlığı parçalayan o zil sesi hâlâ kulaklarımda. (12/18) Koğuşların ışığı sönünce masaya bıraktığım kitap öylece duruyor. (12/19) Kitaba gönülsüzce bakıp gözlerimi pencereye; uzak karanlıklara dikiyorum. (12/20) Ne o ihtiyar kadın ne kerpiç ev ne yatılı okula giden ağabeyim ne de tozlu yollarında ağlayarak kaldığım o köy... (12/21) Hiç biri yok. (12/22) Hepsi koyu bir karanlıkta, eski bir zamanda kaybolup gitmiş. (12/23) Koğuşlardaki çocukların kardeşlerini düşünüyorum. (12/24) Bedenim yüz parçaya bölünüyor o an ve tike tike savruluyorum uzak dağ köylerine.

(12/25) Gökte bulut tedirgin, yerde ağaçlar... (12/26) Sert bir rüzgâr esiyor. (12/27) Bulutlu geceyi hafifçe aydınlatan bir dolunay var. (12/28) Bulutlardan sıyrıldığı zaman, Tekelti’nin zirvesinde; sarp kayalıklarda gümüşten bir taç gibi parlıyor. (12/29) Gündüzleri, kardan gelinliğinin eteklerini ovaya seren Tekelti’nin yüzüne, siyah bir duvak gibi örtülmüş bulutlar. (12/30) Pansiyon binasının camlarına kadar uzanan akasyanın ince dallarını birer birer yere indiren rüzgâr, inleyen bir tar gibi, gâh segâh gâh mugâm söyleyerek geçiyor pencerelerden. (12/31) Üşüyor muyum, korkuyor muyum bilmiyorum.

(12/32) Gövdemde buzdan bir el yürüyor. (12/33) Dişlerim birbirine vuruyor, ürperiyor titriyorum. (12/34) Akasyanın dalları az ötedeki küçük söğüt ağacına doğru kırılacakmış gibi eğiliyor, yaslanıyor ve tekrar doğruluyor.

(13/1) Ne vakit deli poyraz esse bu akasya, hep küçük söğüt ağacıyla dertleşiyor. (13/2) Belki de acelesi varmış gibi dörtnala koşan ve uğuldadıkça ağaçların ince, nazik dallarını tutam tutam yolup yere yığan rüzgârdan şikâyet ediyor. (13/3) Kim bilir...

(13/4) Odada geziniyorum. (13/5) Birkaç adımda tükeniyor oda. (13/6) Bir masa, bir yatak ve dört bir yan beton... (13/7) Arşın arşın uzuyor gece ve ona eşlik eden bir hüznün büyüyor durmadan. (13/8) Dirhem dirhem bölüyor beni yalnızlık. (13/9) Masaya yöneliyorum ve yeniden kitabın sayfalarını çeviriyorum.

(13/10) Babasını özleyen bir çocuk... (13/11) Koğuşlardaki çocuklara benziyor. (13/12) Direne direne köyün yakınındaki yüksek bir tepeye tırmanıyor. (13/13) O tepe, zirvesi karlı, gümüş taçlı Tekelti olmalı. (13/14) O tepeye bin bir umutla çıkan o çocuğa koşuyorum. (13/15) Onunla birlikte kevenlere, otlara tutunarak kan ter içinde zirveye varmak, elimi gözlerime siper edip uzak ufuklara; sisler içindeki göle, o gölde yüzen beyaz gemiye bakmak, babama el sallamak istiyorum...

(13/16) Yok, olmuyor. (13/17) Koğuşlardaki çocuklar çekiyor arkamdan. (13/18) Kim bilir onlar hangi tepelere tırmanıyor, hangi yaylalara yürüyorlar. (13/19) Kalkıyorum. (13/20) Dışarıda uluyan rüzgâr ayazdan diliyle yalayıp geçiyor içimi. (13/21) Sızlıyor içim. (13/22) Aniden bacaklarımın dermanı kesiliveriyor.

(13/23) Tepeye çıkamıyorum. (13/24) O çocuğu, kitabın sayfaları arasında bırakıp dönüyorum. (13/25) Duvardaki saate gidiyor gözlerim.

(13/26) Gece yarısı...

(13/27) Dakikalar, ağır ağır bir sonraki günden dem almaya başlıyor.

(13/28) “Öğrencileri son bir kez kontrol etmek gerek” diye söylenip koğuşlara doğru ağır, yorgun adımlarla yürümeye başlıyorum.

(13/29) Üst kattan, kızlar koğuşundan gelen zil sesi kadar cırtlak bir kadın sesi...

(13/30) Koridorlar, anne sesine hiç benzemeyen bu sesle uyanıyor, irkiliyor sanki. (13/31) Nazan Hanım’ın dişlerinin gıcirtısı bile duyuluyor. (13/32) Bir dev gibi

homurdanıyor. (13/33) Öfke, bir çocuğun suratına çarpıyor önce, sonra boş koridorlarda yankılanıyor:

“Sus! Zırlayıp durma! Gecenin bu saatinde nerden bulayım anneni! Şimdi doğru yatağa! Yürü! Gözüme görünme bir daha! Koyun kokusu, gübre kokusu eksik burada! Uyuyamazsın tabii!”

(14/1) Çocuk bir şeyler anlatmaya çalışıyordu belki. (14/2) Nazan Hanım birkaç saniye susup yeniden bağılıyor:

“Keees! Doğru odana! Çabuk!”

(14/3) Nedense, Nazan Hanım ile beni aynı güne yazıyorlar, birlikte nöbet tutuyoruz her zaman, o, kızlar katında kalıyor bir gece, ben de erkekler katında.

(14/4) Nedendir bilmiyorum, daha çocuklar başını yastığa koymadan yatağa atıyor kendini Nazan Hanım, uyku bir karabasan gibi çöküyor gözlerine ve ışıklar söner sönmez de uykuya dalıp gidiyor. (14/5) Anlaşılan bir çocuk ağlamasıyla bölünmüş uykusu.

(14/6) Hiddetli, öfkeli, kızgın...

(14/7) Azgın sular gibi gürlüyor, köpürüyor. (14/8) Çocuklar bu selin karşısına çıkmamayı öğrenene kadar birkaç kez sulara kapılıyorlar.

(14/9) Nazan Hanım, sanki bana da bağılıyor, öylece donup kalıyorum bir müddet. (14/10) Sesler kesilince yeniden yürüyorum.

(14/11) Boş, sessiz koridorda yankılan ayak seslerim, mum ışığındaki eşyaların gölgesi gibi uzuyor, büyüyor.

(14/12) “Tak tak...” topuk seslerim çoğalıyor karanlıkta.

(14/13) Vehme kapılıyorum, sanki devler geliyor arkamdan.

(14/14) Ve birden dönüp arkama bakıyorum.

(14/15) Kimsecikler yok.

(14/16) Korkularım dağılıyor, düşüncelerim değişiyor birden ve daha diri, daha sert adımlarla yürüyorum.

(14/17) On an bir hapishanedeyim, sanki bir gardyanım...

(14/18) Bu okul, bu pansiyon, bu çıplak, soğuk duvarlar ve yüzü asık gardiyanlar... (14/19) Kim bilir, yarı açık bir cezaevi burası, çocuklar da birer mahkûm...

(14/20) Sabah erkenden kulaklarda testere gibi işleyen bir zil sesiyle bölünen uykular ve bir zil sesiyle başlayan mahpus hayatı...

(14/21) Zil sesi...

(14/22) Fırıl yataklardan!

(14/23) Koş!

(14/24) Elini yüzünü yıka, üstünü başını giy, beşerli sıra ol, kahvaltı salonuna geç!

(14/25) Çürük zeytin, ekşi peynir, metal bardakta soğumuş bir çay ve önceki günden kalma kuru ekmekler...

(14/26) Sonra bir zil sesi daha...

(14/27) Kitabını, defterini al, beşerli sıra ol! (14/28) İki yıldır tamamlanmayan köprü inşaatına bakarak korkuyla geç iğreti, çürük tahtalar döşeli asma köprüden ve beş yüz metre ötedeki okula doğru sırayı bozmadan yürü!

(15/1) Zil sesi...

(15/2) Kırk dakikalık bir hücre hapsi: Üçgen, kare, dikdörtgen, alan, çevre, yükseklik...Kederi böl, hüznü çarp, özlemi topla, gurbeti çıkar...

(15/3) Zil sesi...

(15/4) Beş dakikalık hürriyet. (15/5) Fakat hürriyet adına gittiğin her yerde: Koridorlarda, basamaklarda, bahçede...

(15/6) Eli değnekli gardiyanların çığlıkları:

“Burada bekleme!”

“Koşma!”

“Konuşma!”

“Aşağıya in!”

(15/7) Daha aşağı iner inmez bir zil sesi daha ve bahçe gardiyanları:

“Zil aldı!”

“Oturma!”

“Sallanma!”

“Konuşma!”

“Yukarı ık!”

“Sınıfa geç!”

(15/8) Ve beş günlük bir talimden sonra açık görüş günleri...

(15/9) Sabah erkenden pansiyonun bahçesine doluşan adamlar, kadınlar ve oğul veren arılar gibi uzak dağ köylerinden gelenleri, çepeçevre kuşatan gözleri mahmur oğullar, kızlar...

(15/10) Yolu kapalı köylerden, görüşe gelemeyen anne babaların, duvar diplerine çöken boynu bükük çocukları...

(15/11) Yürüyorum.

(15/12) Nazan Hanım’ın dağıttığı düşüncelerimi bir türlü toparlayamıyorum.

(15/13) Nedense bulunduğum mekândan kilometrelerce uzağa düşüyorum hep.

(15/14) Belki biraz sonra, bu koridorlarda, mazgallardan ellerini, başlarını uzatacak mahkûmlar.

(15/15) Mazgalların kapağını, parmaklıklara vurarak bağıracaklar, bir isyan başlayacak ve sesler birbirine karışacak:

“Annelerimizi istiyoruz!”

(15/15) (16/1) “Burada okumak istemiyoruz!”

.....

(16/2) 101 numaralı koğuşun kapısında duruyorum.

(16/3) Bütün ışıklar sönmüş. (16/4) Upuzun koridorun ortasında sadece bir lamba yanıyor. (16/5) Koridoru iyice aydınlatamayan lambanın zayıf, körsen ışığı eşliğinde, koğuşa varıyorum.

(16/6) Kapının ağızındaki ranzalardan biri boş! (16/7) Gözlerim büyüyor, bin bir düşünce, birbiri ardına çarpıyor zihnimin duvarlarına.

(16/8) Bu soğukta?

(16/9) Firar mı?

(16/10) Yapamazlar, daha çok küçükler.

(16/11) Ama...

(16/12) El yordamı ile ilerliyorum, ranzalarda yatan çocuk mahkûmları yokluyorum tek tek. (16/13) Az ötedeki ranzada, bir yastıkta, iki çocuk başına değıyor ellerim. (16/14) Küçük bir çocuk, kendisinden bir iki yaş daha büyük bir çocuğun koynuna sokulmuş, uyuyor.

(16/15) Gülümsüyorum. (16/16) Bir anda tüm korkuları rüzgâra veriyorum, dağıtıp savuruyorum yürek yiyen korkuyu.

(16/17) Ranzasından firar eden bu çocuk, bir eliyle yatağına sığındığı çocuğun elinden tutmuş. (16/18) Işıklar sönünce korkuyor, biliyorum. (16/19) Yatakta büzülüp diğer çocuğa iyice sokuluşu, onun okula daha yenice geldiğini anlatıyor.

(16/20) “Bırak uyusun!” diyorum kendi kendime, “Belki ağabeyini özlemiştir...”

(16/21) Bir sonraki koğuş...

(16/22) Rüzgâr uluyor camlarda...

(16/23) Kanat sesleri...

(16/24) Tedirgin kuşlar dönüyor pervazlarda.

(16/25) Ben içeri girince ürküp havalandılar belki.

(16/26) Bu koğuşta, ikinci kat ranzadaki yatağından iyice sarkmış bir çocuk...
(16/27) Adım gibi biliyorum.

(16/28) O an koşuyor, yemyeşil, mor çiçekli bir yaylada bu çocuk. (16/29) Her yanı çayır, çimen, çiçek...

(16/30) Yanağında tatlı bir gülümseyiş var. (16/31) Ara sıra arkasına bakarak koşuyor. (16/32) Onu kovalayan diğer çocuklar yetişemiyorlar, belli...

(16/33) Yüzü geriliyor birden, ardından gelen çocuklar onu yakalayacak. (16/34) O, şırıl şırıl akan bir derenin karşı kıyısına geçecek şimdi. (16/35) Gülüyor, daha hızlı koşmaya başlıyor, yatakta debeleniyor, şimdi atlayacak...

(16/36) Gözlerimi kapatıp bu çocuğun düşlerine giriyorum. Koşarak dere yatağına yaklaşıp onun namına karşı kıyıya atlıyorum.

(17/1) Bir kuş gibi hafif bedenim; uçuyorum, ayaklarım boşlukta. (17/2) Başım dönüyor yüksekte, yere inmek istiyor inemiyorum.

(17/3) Yanı başımda çayır kuşları, ötleğenler, kırlangıçlar, kelebekler... (17/4) Birden, vücudumun olanca ağırlığı ile yere düşüyorum. (17/5) Düştüğüm yer o derenin kıyısındaki yemyeşil çimenlerin üstü değil.

(17/6) Sert, soğuk bir zemine çakılıyorum. (17/7) Düşlerim bölünüyor aniden. (17/8) Uyku sersemi gözlerimi, büyük bir karanlığa açıyorum.

(17/9) Sarı, kırmızı çiçekler, yeşil ekinler, mor sümbüller, kırlangıçlar, kelebekler yok. (17/10) Az önce gökte pırıl pırıl yanan güneş de... (17/11) Ilık ılık kan sızmaya başlıyor şakağımdan.

(17/12) Ellerimi alnıma götürüyorum, ellerim kan oluyor.

(17/13) İkinci kat ranzadan düşmüş gibi acıyor şakağım, sızlıyor, zonkluyor...Çocuğun ranzadan sarkan başını tutup usulca yastığına yerleştiriyorum.

(17/15) Koridorun sağındaki son koğuş...

(17/16) Hıçkırıklara boğulan bir çocuk sesi...

“Anne! Annee!”

(17/17) Kapının ağzına çakılıyorum o an, bekliyorum. (17/18) Rüzgârın o korkulu sesinden ve ara sıra koğuştan gelen bu sestten başka hiçbir ses yok koridorda. (17/19) Çocuk tekrar inliyor:

“Annee! Annee!”

(17/20) Akasyanın yarı çıplak dallarının gölgesi düşüyor karşıdaki duvara. (17/21) Duvardaki gölgeler, bir kadın silueti oluyor aniden.

(17/22) Kadının arkasında da küçük bir çocuk beliriyor. (17/23) Omzunda bir tırpan var kadının, tırpanın ucunda azık torbası...

(17/24) Bir eliyle omzuna attığı tırpanı tutmuş kadın, diğer elinde bir testi var. (17/25) Akasya eğildikçe gölgeler titriyor duvarda.

(17/2) Yürüyor, ardına bakmadan gidiyor kadın. (17/27) Bu kadın, bu koşuşta ağlayan çocuğun annesi. (17/28) Çocuk annesinin arkasından koşup bağıyor. (17/29) Duymuyor kadın.

(17/30) Akasyanın dalları titredikçe arayı açıp uzaklaşıyor, küçük tepeleri aşıyor gibi önce kaybolup sonra yeniden çıkıyor kadın. (17/31) Rüzgâr uğuldadıkça eğiliyor küçük dal, çocuk tökezleyip düşüyor, yere kapaklanıyor sonra kalkıp tekrar koşuyor annesinin ardından.

(17/32) Küçük adımlarıyla yetişemiyor ona. (17/33) Annesinin ardından ağlayarak bağıyor.

“Annee! Annee!”

(17/34) Belki de bu çocuğun düşünüyordum duvarda.

(18/1) Ayaklarımın ucuna basarak giriyorum içeri, sesin geldiği tarafa yaklaşıyorum. (18/2) Yastığa kapanmış bir çocuk. (18/3) Omzundan tutup yavaşça çeviriyorum.

(18/4) Korkuyla doğruluyor yataktan, uyumuyor. (18/5) Hıçkırarak ağlamaya başlıyor sonra. (18/6) Sesimi iyice kısarak soruyorum:

“Niye uyumadım yavrum ?”

(18/7) Ağlayarak cevap veriyor:

“Anneee! An-nee! Annemi...”

(18/8) “Tamam! Tamam!”

(18/9) “Ağlama, sus!”

(18/10) “Arkadaşların uyanacak şimdi.”

(18/11) “Madem uyuyamadın, kalk bakalım, kabanını giy, haydi, tak terliklerini, gel benimle!”

(18/12) Diğer koğuşları bu çocukla beraber kontrol ediyoruz, sonra ben önde o arkada, belletici öğretmen odasına doğru yürüyoruz. (18/13) Odaya girince, gözleri ışıktan rahatsız oluyor, bakamıyor gözlerime, içini çekip ağlıyor sürekli. (18/14) Konuşmaları hıçkırığa boğuluyor, dedikleri zor anlaşılıyor.

(18/15) “Ağlama bakalım! Ağlama, sus, adın ne senin?”

(18/16) İçini çekerek, kekeleyerek cevaplıyor:

“İuh, uh...Mir Seyit.”

(18/17) “Hangi köyden geldin Mir Seyit?”

(18/18) “Aşağı Civanlı.”

(18/19) “Kaçınıcı sınıfta okuyorsun?”

(18/20) “Üç.”

(18/21) “Nazan Hanım’ın sınıfında mı?”

(18/22) “Evet.”

(18/23) “Buraya ne zaman geldin?”

(18/24) “Dö, dö, dört gün oldu.”

(18/25) “Niye diğer arkadaşların gibi okullar açıldığında gelmedin? Bak, alıştı onlar.”

(18/26) “Ben köyde okuyordum.”

(18/27) “Köyünüzde okul vardı demek, buraya niçin geldin Mir Seyit?”

(18/28) “Okulumuz vardı, ihui, ihu, ihu..”

(18/29) Ağlamaktan konuşmıyor, sakinleştirip sorguya çekiyorum bu uyku firarisini:

“Ağlama Mir Seyit! Ağlama! Öğretmeniniz mi yok? Tayin olup gitti demek, öğretmeniniz gidince okulunuz da kapandı anlaşılan.”

(19/1) “Yok, öğretmenimiz de vardı. Vardı, uhu, ihu, ihuh..”

(19/2) Tıkanıyor, boğuluyor, kekeliyor, konuşamıyor Mir Seyit. (19/3) Göğsü inip inip kalkıyor, bir bardak su veriyorum, yutkunarak içiyor.

(19/4) “Ağlama Mir Seyit! Bak, birinci sınıfta okuyan çocuklar bile ağlamıyorlar artık. Ağlama, hadi anlat! Niye köyünüzde okumadın?”

(19/5) “O, o, okulumuzu yaktılar! Öğretmenimiz öldü! Babam da...Iuhihihhh!”

(19/6) “Kim yaktı Mir Seyit? Kim öldür...”

(19/7) “Babamı...Babamı...”

(19/8) “Tamam, Mir Seyit, yeter, ağlama!”

.....
(19/9) Bir zemheri ayazı doluyor odaya. (19/10) Kuru dallar gibi titriyor bedenim.

(19/11) Rüzgâr, olanca şiddetiyle çığlık atıyor kulaklarımda, fırtına oluyor, kasırgaya dönüyor. (19/12) Ağaçlar yaprak yaprak savruluyor; dağlar taş taş eleniyor o an. (19/13) Ulu dağlar, engin ovalar, serin yaylalar, kurşun sesleri eşliğinde geçip gidiyor önümden.

(19/14) Tüm dereler kan olup akıyor içime. Mir Seyit’ dönüyorum:

(19/15) “Mir Seyit, ağlama, hadi sus artık! Sen şimdi yat, uyu! Sabahleyin konuşalım, olur mu?”

(19/16) “Hayır, ben orada uyumayacağım, ben bu okulda okumayacağım, ben köye gideceğim.”

(19/17) “İstersen burada, bak, benim yatağымda uyu. Işığы da açık bırakırım, olur mu?”

(19/18) “Hayır, ben uyumayacağım, köyümüze gideceğim.”

(19/19) “Ama gece, gidilmez şimdi, hem yollar kapalı, yollar açılınca gönderirim seni, gidersin.”

(19/20) “Hayır, sabah olunca gideceğim.”

(19/21) Kolayca ikna olacak, yatıp uyuyacak gibi değil Mir Seyit. (19/22) Emsallerine göre güçlü kuvvetli, iri iri elleri, ayakları...

(19/23) Bir dağ çocuğu Mir Seyit, onu uyutmak için bel vermez, medetsiz dağlara götürmek; sarı, mor çiçekli yaylalarda eğlemek; sarp kayalardan, asi derelerden geçirip kerpiç evli viran köylerde gezdirmek, iyice yormak gerekiyor...

(20/1) “Mir Seyit, köyünüz buradan görünüyor mu?”

(20/2) “Yok, görünmüyor, çok uzak...”

(20/3) “Benim köyüm de çok uzak Mir Seyit” diye söyleniyorum kendi kendime.

(20/4) “Köyünüzün dağları da mı görünmüyor Mir Seyit?”

(20/5) “Onlar görünüyor.”

(20/6) “Haydi, gel! Seninle üst kata çıkıp pencereden bakalım, köyünüz ne tarafta göster bana.”

(20/7) “Tamam.”

(20/8) Dördüncü kata çıkıyoruz. (20/9) Sol yanımızda, gövdesi koyu bir karanlıkta yitmiş, karlı zirvesi ay ışığında parlayan ve karanlığın içinden bir buz kütlesi gibi yükselen Ağrı Dağı...

(20/10) Ağrı'nın yan tarafında ak saçlarını gökyüzüne doğru uzatmış Zor Dağları...

(20/11) Dağların koynunda tek tük ışıklar yanıyor. (20/12) Yakın köylerden gelen köpek sesleri karışıyor rüzgârın sesine. (20/13) Cincavat Çayı, bütün sesleri köpüklü sularına katıyor, tüm sesleri sürükleyerek uzaklara doğru götürüyor.

(20/14) Gözlerimi, olanca heybetiyle gecenin göğsünü yarıp göğe doğru yükselen Ağrı Dağı'ndan ayıramıyorum. (20/15) O heybet çarpıyor beni. (20/16) Dalıp gidiyorum. (20/17) Mir Seyit usulca seslenip uyarıyor:

“Bu tarafta değil öğretmenim, bizim köy şu tarafta!”

(20/18) “Haa, öyle mi?”

(20/19) Başıımı çevirip Mir Seyit'in boy verip büyüdüğü dağlara bakıyorum.
(20/20) Eliyle sağ taraftaki dağları gösteriyor:

“Bizim köy işte ooorda öğretmenim. Tekelti'nin arkasında. Kışın kimse gidemez bizim köye, arabalar çıkamaz. Bir de kestirme yol var ama at ile gidilir. Babam olsa o yoldan gelirdi. Yaz olsa ben de giderim oradan, ben korkmam hiç, yolu da biliyorum.”

(20/21) “Üzülme Mir Seyit, bahar gelince gidersin. Bak, sizin köyün arabaları şuradan kalkıyor, seni arabaya bindiririz, gidersin.”

(20/22) “Bizim köyün arabası yok ki. Herkes göçtü köyden, dört-beş tane ev kaldı.”

(20/23) “Olsun, sizin köye yakın, diğer köylerin arabasına biner gidersin.”

(20/24) “Ben Gaziler'e kadar arabayla gitsem, oradan köye gidebilirim, yakın.”

(21/1) “Ama şimdi gidilmez Mir Seyit, bahar gelince...”

(21/2) “Ama bahara daha çooook var.”

(21/3) “Olsun, sen okula alışınca çabucak gelir.”

(21/4) “Yok, çabucak gelmez.”

(21/5) “Gelir, gelir, şu karlar bir erisin, hemen gelir.”

(21/6) “Babam olsa, kışın bile at ile gelebilirdi. Babam ölmeseydi...”

(21/7) Yutkunarak devam ediyor, zor tamamlıyor sözlerini: “Bana bisiklet alacaktı...”

(21/8) Cevap veremiyorum. Lafı dolaştırıyorum.

(21/10) “Mir Seyit, yazın çok güzel oluyordur sizin köy, öyle değil mi?”

(21/11) “Evet, ama kışın da güzel. Bizim köye bir gelseniz, çok güzel...”

(21/12) Daha şimdiden yaylanın karını ayazını, kışını baharını, kurdunu kuşunu, çiçeğini, böceğini, otunu dikenini özlemiş, anlatıyor Mir Seyit. (21/13) Altın çiçeği, mor süsen, kız kirpiği, gelincik, göğbaşı, hezeran...

(21/14) Derelerde, tepelerde, kuytulara, koyaklarda boy verip çiçek açıyor.
(21/15) Devetabanı, kekik, yavşan, çoban yastığı...Tüm otlarla birlikte toprağı yarıp çıkıyor. (21/16) Kangal, şeker diken, keven, çöven, köygöçüren, deveçökerten...Hiçbir diken batmıyor ayağına, köye doğru yürüyor, koşuyor tozlu yollarda...

(21/17) Ve kuşlar, dağların, yaylaların kuşları: Yeşilbaş sunalarla, altın renkli angutlarla, alı turnalarla iniyor sulara Mir Seyit ve bir kınalı keklik sürüsüne koşulup süzülüyor dağlardan.

(21/18) Ağlamıyor artık ama gözleri hâlâ nemli, gözleri pırıl pırıl yanıyor Mir Seyit'in.

(21/19) Artık uyumaya razı olur diye düşünüyorum:

“Haydi, Mir Seyit, koğuşa, yatağına gidelim! Biraz da orada anlat!”

(21/20) “Tamam, ama yazın bizim köye geleceksin!”

(21/21) “Olur, gelirim.”

(21/22) Basamaklardan hızlı hızlı iniyorum. (21/23) Arkamdan terliklerini şıprıdarak geliyor. (21/24) Derin bir uykuda çocuklar. (21/25) Koğuşa giriyoruz. (21/26) Gri demirlere tutunarak yatağına çıkıyor, battaniyesini üstüne çekiyor Mir Seyit. (21/27) Birkaç soru daha sorsam uyuyacak.

(21/28) “Demek çok keklik oluyor sizin köyün dağlarında?”

(22/1) “Evet, kar çok yağınca babam keklikleri canlı canlı yakalıyordu.”

(22/2) “Öyle mi?”

(22/3) “Tabii.”

(22/4) “Nasıl? Keklikler uçmuyorlar mı?”

(22/5) “Kar çok olunca uçamazlar kiii.”

(22/6) “Anlat o zaman, babam keklikleri nasıl yakalıyordu?”

(22/7) “Kar çok yağınca keklikler yem bulamıyorlar ya?”

(22/8) “Evet.”

(22/9) “Yem bulamayınca köye geliyorlar. Kanatları da kardan ıslanıyor. Kanatları ıslanınca uçamıyorlar. Babam keklikleri kovalayıp keklikler yorulunca da yakalıyordu. Babam olsaydı, bana bisiklet alacaktı öğretmenim...”

(22/10) Yazın köye gidersem, beni babasının atına bindirecek Mir Seyit. (22/11) Söz veriyor. (22/12) Babasının çok güzel bir ati var. (22/13) Ben ata binip dörtnala koşturacağım, o da bisikletine binecek, yarışacağız.

(22/14) Sabah yaklaşıyor sanki. (22/15) Gecedен beri korkunun diliyle konuşan rüzgâr, susmaya hazırlanıyor. (22/16) Sözleri seyrekleşiyor birden, göz kapakları ağırlaşıyor Mir Seyit’in, kanatları yorgun.

(22/17) Bedeni soğuk yatakta kalıyor, ruhu düşüyor yollara, dağların eteğindeki o köye doğru süzülüyor. (22/18) Belki kar yağıyordur yaylalara. (22/19) Taze karda bir keklik gibi batıp kalıyor Mir Seyit. (22/20) Pencerenin pervazında dönüp duran bir üveyik süzülüyor koğuşa, Mir Seyit’in ranzasına konacak. (22/21) Kapıyı açık bırakıp yavaşça çıkıyorum.

(20/22) Mir Seyit’in gözleri, uzun süre gitmiyor gözlerimin önünden. (22/23) Sanki karşımda...

(22/24) Odama giderken Mir Seyit’le konuşuyorum.

(22/25) Alışacaksın Mir Seyit! (22/26) Önce soğuk yataklara girecek, anasız uykulara dalacak ve korkulu düşler göreceksin. (22/27) Bazen altını ıslatacağın, vücudunun sıcaklığıyla kurutacağın çamaşırlarını. (22/28) Derste ekşi ekşi kokacak bedenini. (22/29) Nazan Öğretmen seni tecrit edecek sınıftan, koğuşa gönderecek.

(22/30) Kendin yıkayacaksın, çamaşırlarını, yani soğuk suya daldırıp çıkaracak, sıkıp sereceksin ranzanın demirlerine ya da kalorifer peteklerine. (22/31) Bazen sevdiğin bir yemeğin tadı kalacak damağında, doymayacaksın. (22/32) Biraz daha yemek isteyeceksin, yemek bitmiş olacak, vermeyecekler. (22/33) (23/1) Bazen boğazına dizilecek, yutamayacaksın lokmaları.

(23/2) Bir parça kuru ekmeği geveleyerek çıkacaksın yemekhaneden. (23/3) Hastalanacaksın. (23/4) Doktorsuz, hemşiresiz, kapısında revir yazan odada yatacağın. (23/5) Hangi ilacı ne zaman alacağını bilmeden yutacaksın hapları. (23/6) Ciğerlerin sökülecek, öksüreceksin.

(23/7) Uykuların bölünecek zil sesleriyle, ürpererek uyanacaksın alaca karanlıklarda. (23/8) Telaşlı, tedirgin koşuşturacaksın. (23/9) Kar kapatacak tüm yolları, hafta sonları görüşüne gelemeyecek annen, duvarların dibinde boynu bükülü kalacaksın. (23/10) Baban olsa gelirdi. (23/11) Baban hiç gelmeyecek Mir Seyit. (23/12) Yetimliğe alışacaksın.

(23/13) Unutacaksın Mir Seyit! (23/14) Kulaklarında uğuldayan kurşunların sesini, okulunuzun duvarlarına sıçrayan kanı, seni köyden koparan ve bu soğuk duvarlar arasına süren canavar yüzlü adamları unutacaksın. (23/15) Belki öğretmeninin yüzünü de unutacaksın; ama silinmeyecek hafızandan o mor dağlar, çiçekli yaylalar ve babanın yüzü. (23/16) Her bahar, her bayram bekleyeceksin.

(23/17) Bekle Mir Seyit, baban sana bisiklet getirecek!

(23/18) Kar yağıyor, rüzgâr suskun. (23/19) Ranzaya atıyorum kendimi. (23/20) Sessizlik. (23/21) Her saniye, büyük bir çana vurulan tokmak sanki. (23/22) “Çıt, çı, çı...” (23/23) “Kalkıp duvardaki saatin pilini çıkarıyorum. (23/24) Susuyor saat. (23/25) Sağa sola dönüp duruyorum yatakta.”

(23/26) Uykular uzak, uykular kaçak. (23/27) Ezik, yıkık, yorgunum. (23/28) Gözlerimi kapatıyorum. (23/29) O ihtiyar kadının elleri, o kerpiç ev, yer yatağı, Aşağı Civanlı Köyü, Mir Seyit’in babası, kurşunlanan öğretmen, duvarlarına kan sıçrayan okul, o okuldan sürgün olan çocuklar ve Mir Seyit...

(23/30) O gece tanıyorum Mir Seyit’i. (23/31) Nöbetçi olduğum geceler bir bahane bulup odama geliyor. (23/32) Konuşuyoruz. (23/33) O kestirme yoldan köye gidiyoruz. (23/34) Kuzuları, köpekleri seviyor; tayları, kara batan keklikleri kovalıyor; çiçek toplayıp kuşları seyrediyoruz. (23/35) Sonra o bisikletine biniyor, ben de babasının atına...

(23/36) O pedal çeviriyor telaşla, ben ati mahmuzluyorum. (23/37) Aşağı Civanlı’dan dereye inen bir yol var, o tozlu yolda yarışıyoruz.

.....
(23/38) Mart ayının başları... (23/39) Hava ılık, bir Cuma günü...

(23/40) Nöbetçiyim. (23/41) Ovadaki badem ağaçları, kayısı ağaçları kırmızı tomurcuklarını yarıp bembeyaz çiçeğe durmuş. (23/42) Esen yelde bir bahar kokusu var. (23/43) Rüzgârın yönü değişmiş, artık salkım söğüt, akasyaya doğru eğiliyor.

(24/1) Akşam etüdünden biraz sonra zil sesiyle koğuşlara çekiliyor çocuklar.

(24/2) Gelir diye bekliyorum ama o gece gelmiyor Mir Seyit.

(24/3) “Oda alıştı” diyorum, gülümsüyorum.

(24/4) Cumartesi sabahı erkenden kalkıyorum. (24/5) Pansiyonun bahçesi her zamankinden daha kalabalık. (24/6) Her on dakikada bir, pansiyon binasının bahçe kapısına bir köy dolmuşu duruyor. (24/7) Dolmuştan inenler, yüzlerce çocuğun içinde kendi çocuklarını arayarak bahçeye doğru yürüyor, dolmuşlardan inenleri tanıyan çocuklar ise kapıya doğru sevinçle koşuyor. (24/8) Her kadının, her adamın başında onlarca çocuk...

(24/9) “Dağların karı sökmüş, yollar açılmış,” diye geçiriyorum içimden.

(24/10) Pansiyon binasının kenarındaki lojmanda oturan öğretmenlerin çocukları da bahçede. (24/11) Nazan Hanım’ın oğlu Tunç, bisiklet sürüyor, sekiz-on çocuk da bisikletin arkasından koşuşturuyor. (24/12) Mir Seyit’i arıyor gözlerim. (24/13) Az ileride, ziyaretçisinin gelmeyeceğini biliyor. (24/14) Duvarın dibine çökmüş, elini yanına dayamış, gözünü kırpmadan bisikleti izliyor.

(24/15) Pansiyondaki çocuklardan bir bölümüne izin veriyorum, anneleri babaları ile birlikte, salıverilen birer mahkûm sevinciyle uzaklaşıyorlar. (24/16) Kalan çocuklar, bahçede gezinip duruyor. (24/17) Tunç, bisikletini bırakıp diğer çocuklarla birlikte koşup oynamaya başlıyor. (24/18) Mir Seyit, oturduğu yerden kalkıp bisiklete doğru ilerliyor, bisikletin yanına çömelip oturuyor.

(24/19) Dokunmaya başlıyor bisiklete; direksiyonunu tutuyor, eliyle pervanesini döndürüyor, pedalını çeviriyor, seviyor, okşuyor bisikleti. (24/20) Az sonra lojmanın penceresinden sarkan Nazan Hanım’ın sesi yükseliyor:

“Heeey! Çekil oradan geri zekâl! Bırak o bisikleti! Tuuunç, Tuuunç! Bisikletini al ve çabuk eve gel, çabuk! Bir daha görmeyeceğim seni o çocukların içinde!”

(24/21) Mir Seyit az önce oturduğu yere doğru yürüyor, Tunç direniyor, omuz silkiyor, gitmek istemiyor ama annesinin tehdit dolu sözlerine daha fazla dayanamıyor. (24/22) Bisikletine binip lojmana doğru sürüyor.

(25/1) Mir Seyit duvarın dibine oturup Tunç’un arkasından uzun uzun bakıyor...

(25/2) Akşamüstü, Cumartesi günü nöbetçi olan öğretmenler geliyorlar. (25/3) Sıraya dizip sayıyorum çocukları, izin kâğıtlarını da... (25/4) Eksik yok, nöbetçi öğretmenlere teslim ediyorum çocukları...

(25/5) Pazartesi sabahı...

(25/6) Öğretmenler odasında bir hengâme. (25/7) Konuşulnlardan bir şeyler çıkarmaya çalışıyorum.

(25/8) “Duydunuz mu?”

(25/9) “Neyi?”

(25/10) “Pazar günü, pansiyondan bir öğrenci kaçmış.”

(25/11) “Çocuğu bulamamışlar!”

(25/12) “Jandarma, köylerinin yakınlarına kadar gitmiş, her tarafı aramışlar, iz bile yokmuş.”

(25/13) “Belki bulunur diye ailesine haber vermemişler. “

(25/14) “O çocuğu tanıyorum, ziyaretine hiç kimse gelmezdi.”

(25/15) Bu sözlerden sonra bir korku kaplıyor içimi, pencereden Tekelti Dağı’na doğru bakıyorum ve telaşlı bir soru dökölüyor dudaklarımdan:

“Hangi çocuk kaçmış, kim kaçmış?”

(25/16) “Nazan Hanım’ın sınıfından...”

(25/17) “Kim?”

(25/18) “Herhâlde köyüne gitmek istemiş, adı da Mir Seyit imiş.”

(25/19) “Mir Seyit mi?”

(25/20) Pencerenin ağzında donup kalıyorum. (25/21) Dilim tutuluyor, konuşamıyorum. (25/22) Duyduklarım yalan olmalı ya da soğuk bir rüya...

(25/23) Her kafadan bir ses geliyor ama artık konuşulanları duymuyorum. (25/24) Okulun bahçesindeki yüzlerce çocuğu tek tek süzmeye başlıyorum. (25/25) Hiçbiri Mir Seyit’e benzemiyor. (25/26) İnanmıyorum. (25/27) Sanki o öğrencilerin içinden çıkıp gelecek, sanki sınıfta adı okununca “Burada!” diyecek.

(25/28) Okul müdürü geliyor. (25/29) Yüzünde felaket habercisi bir ifade...

(25/30) “Mir Seyit’i bulmuşlar.” Diyor, “Donmuş”.

(25/31) Müdürün son söylediği kelimenin harfleri, birer bu kalıbı gibi tek tek dökülüyor ağzından.

.....
(26/1) Ben de donuyorum o an. (26/2) Hiçbir baharın çözemeyeceği bir buz kütlesi oluyorum. (26/3) Sanki binlerce insan odasında. (26/4) Sesler birbirine karışıyor. (26/5) Kaçmak istiyorum odadan, kaçmak...

(26/6) Sınıfın duvarları üstüme üstüme geliyor. (26/7) Ne kara tahta, tebeşir, kitap, defter, kalem ne de çocuklar...

(26/8) Sınıfta bir tek ben varım, bir de Mir Seyit’in hayali. (26/9) Pencerenin önüne dikiliyorum, gözlerimi Telketi’ye çevirip umutsuzca bakıyorum dağlara...

(26/10) Tekelti’nin ak döşünde bir karartıya takılıyor gözlerim. (26/11) Mir Seyit! (26/12) Kestirme yoldan dağa doğru tırmanıyor. (26/13) Güneş bulutların arasından sıyrılıp ölgün ışıklarıyla gülümsüyor ve hemen kayboluyor. (26/14) Yukarı doğru çıktıkça, köye yaklaştıkça yüreği büyüyor Mir Seyit’in. (26/15) Adımlarını sıklaştırıyor, daha hızlı yürümeye başlıyor.

(26/16) Ak Toprak, Boğum Deresi, Tek Söğüt... Bir bir geçiyor Mir Seyit. (26/17) Soğukbulak’a bir varsa, köy görünecek. (26/18) Soğukbulak’ta, Kız Kayası’na çıkıp bağırır, köye duyulur.

(26/19) Hava kararmaya, rüzgâr ulumaya başlıyor aniden. (26/20) Kar sepeliyor. (26/21) Mir Seyit, bir karşısındaki dağa, bir de dönüp arkasına bakıyor. (26/22) Ne şehir, ne okul, ne koğuşlar...

(26/23) Ellerini ağzına götürüp nefesiyle ısıtmaya çalışıyor ama nefesi de üşüyor Mir Seyit’in. (26/24) Yüzüne kar taneleri savruluyor durmadan, yanakları acıyor.

(26/25) Kız Kayası birkaç yüz metre önünde. (26/26) Karlara bata çıka yürüyor ama dizlerinin dermanı kesiliyor o sıra.

(26/27) Ayaklarına tonlarca yük asılıyor sanki. (26/28) Güçlükle Kız Kayası'nın dibine varıp kayanın duldasına sığınıyor. (26/29) Ellerini, ayaklarını aramaya başlıyor.

(26/30) Elleri ayakları yok sanki.

(26/31) Hava iyice bulanıyor, kararıyor dört bir yan. (26/32) Artık etrafındaki kayaları, ağaçları seçemiyor Mir Seyit. (26/33) Uzaklardan köpek sesleri geliyor ve korkuyor, ağlamaya başlıyor. (26/34) Yönünü köye doğru dönüp son bir umutla bağırıyor sonra.

“Anneee! Anneeeeeee!”

(26/35) Uğuldayan rüzgâr, Mir Seyit'in sesini de yutuyor. (26/36) Mir Seyit'in boğuk sesi, tipiye karışıp kayboluyor. (26/37) Korkuyla çıkıyor kayanın kovuğundan. (26/38) Bir an önce köye varmak için karların içine atıyor kendini. (26/39) Birden ayağı tökezliyor ve göğsüne kadar kara saplanıyor.

(27/1) Kanatları ıslanmış bir keklik gibi çırpınmaya, karın içinde debelenmeye başlıyor. (27/2) Ayak parmaklarına, ellerine ilik bir su dökülüyor sonra, ısınıyor elleri ayakları.

(27/3) O sıcaklığı bütün vücudunu sarıyor sonra, hiç  ş m yor. (27/4) Bir yaz günü, derenin kenarında çıplak ayaklarla koşuyor ve yorulup yemyeşil çimenlere uzanıyor. (27/5) Ağır bir uyku basıyor gözlerini.

(27/6) Birden, çok uzaklardan gelen babasını fark ediyor Mir Seyit. (27/7) Babası, elinde bir bisikletle ona doğru geliyor.

(27/8) Kalkıyor yerinden Mir Seyit, babasına doğru koşuyor, koşuyor, koşuyor...

KAYNAKÇA

- Aktan, B. (2016). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi* (2). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Aksan, D. (2007). Her Yönüyle Dil. Ankara: *Türk Dil Kurumu*.
- Alyılmaz, S. (2015). Türkçenin Söz Diziminde Seslenmeler ve Seslenme Öbekleri. A. Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (54), 31-50.
- Avşar, İ. (2013) Soğuk Rüya. *Laçın Yayınları*
- Ayaz, E. S. (2021). Türkiye Türkçesinde Çatı Kavramı. *Turkologia*. (108), 25-40.
- Balyemez, S. (2008). Türkiye Türkçesinde Dakikalı Saat İfadeleri. *Dil Araştırmaları Dergisi*, (2), 87-92.
- Balyemez, S. (2014). Türkiye Türkçesinde Tarih İfade Etmek İçin Kullanılan Yapıların Söz Dizimi Bakımından İncelemesi. *VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Bildiri Kitabı I* (ss. 159-167). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Baydar, T. (2017). Öznesiz Cümleler Üzerine. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (59), 305-313.
- Baydar, T. (2018). Bağlama Grubu Üzerine. *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, (15), 62-74.
- Boz, E. (2009). Türkiye Türkçesinde “Özne” Durum Biçimbirimi Alabilir mi? *Turkish Studies*, 4(3), 2371-2377.
- Böler, T. (2019). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi* (1). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Börekçi, M. (2015). Söz Dizim Kuramları Bağlamında Türkçe Söz Dizimi. *Turkish Studies*, 10(16), 355-370.
- Bulak, Ş. (2015). Cümle Öğelerinin Tasnifi. *Sütad*, (38), 1300-5766.
- Bulak, Ş. (2013). Özne Türleri Üzerine. *Turkish Studies*, 8(11), 1101-1127.
- Bulak, Ş. (2022). Türkiye Türkçesinde Yok Sayılan Bir Kelime Grubu: Birleşik İsim Grubu. *Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*, 8(57), 907-919.
- Çelik, A. (2021). Türkiye Türkçesinde Bir Söz Dizimi Terimi Önerisi: Kısa Çizgi Öbeği (Kısa Çizgi İşaretleriyle Kurulmuş Bütünleşiklik Bildiren Öbek).

- Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi*, 8(2), 147-165.
- Çolak, K. (2020). İçinde El ve Ayak Organ İsimleri Geçen Deyimlerde Söz Dizimi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (3), 199-234.
- Delice, H. İ. (2017). TakıSız İsim Tamlaması Üzerine. *Journal Of Awareness*, 129-140.
- Delice, H. İ. (2007). Cümle Çözümlemelerinde “Cümle Dışı Unsur” Terimi Yerine Yeni Bir Teklif. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi*, İstanbul, 145-151
- Delice, H. İ. (2007). Yüklemin Özne ve Nesne İlişkisi. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 31 (2), 141-145.
- Delice, H. İ. (2012). Cümle Nasıl Tanımlanmalıdır? *Turkish Studies*, 7(1), 37-40.
- Delice, H. İ. (2012). Yapı Açısından Cümle Sorunu. *Turkish Studies*, 7(3), 871-876.
- Demir, C. (2007). Türkiye Türkçesi Gramerlerinde İsim Tamlaması Sorunu ve Bir Tasnif Denemesi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 7(1), 27-54.
- Develi, H. (1997). –sA Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birleşik Cümleler Üzerinde Bir İnceleme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. Ankara, 115-152.
- Doğan, A. T. (2019). Türkçe Söz Diziminde Kullanılan Çift Olumsuz Yapılar Üzerine. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 19(1), 117-144.
- Doğan, E. (2020). Türkçe Söz Diziminin Bir Sorunu: ki’li Cümleler Birleşik Cümle mi Yoksa Bağlı Cümle midir?, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 24(2), 2602-4934.
- Doğan, N. (2021). Türkçe Söz Diziminin Sınırlılıkları. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(6), 1863-1876.
- Durukan, E. (2010). Türkiye Türkçesinde Sözcük Grupları ve Öğretimi Üzerine. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (43), 145-166.
- Efendioğlu, S. (2008). Zarf Tamlaması. *Belleten*, 56(2008/1), 71-80.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak.

- Ertene Baydar, A. S. (2016). Türkçenin Söz Dizimindeki Yardımcı Ögeler Üzerine. *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, (8), 198-207.
- Ertene Baydar, A. S., Baydar, T. (2001). Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları. *A. Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. (16), 27-47.
- Ertürk, H. İ. (2020). Türk Gramerciliğinde Cümle Tasnifleri Üzerine Bir İnceleme. *Journal Of Turkish Language And Literature*, 6(3), 404-417.
- Gemalmaz, E. (1996). Türkçede İsim Tamlamalarının Derin Yapısı. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 0(4), 165-172.
- Gökdayı, H. (2010). Takısız Ad Tamlamaları. *Turkish Studies*, 5(3), 243-252
- Guzev, V. (2008). Söz Dizimi Birimleri Üzerine. *Belleten*, 43-45.
- Gülsevin, S. (2022). De- Fiiliyle Yapılan Bir Eksilteli Cümle Tipi Üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 11(2), 527-537.
- Gülsevin, S. (2011). Geçişli Fillerle Kurulmuş “Deyimleşmiş Birleşik Fiiller”in Yüklemler Olduğu Cümlelerde Nesne Meselesi, *Turkish Studies*, 6(1), 1181-1184.
- Gülsevin, S. (2001). Öznesi Gösterilmeyen Bir Cümle Tipi Daha. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 197-204.
- Gülsevin, S. (2020). Zarf fiil Eklerinin Cümle Sıralam İşlevi ve Bunun Söz Dizimindeki Yeri Üzerine. *Belleten*, (69), 135-146.
- Günay, N. (2020). Türk Dilinde Retorik Soru. *Usbad Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*. (4), 2687-2641.
- Güven, A. Ş., (2019). Türkçe Söz Diziminde Ara Söz/Ara Cümlelerin Öge Açıklama İşlevi Üzerine Bir İnceleme. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (24), 385-396.
- Hatipoğlu, V. (1963). Kelime Grupları ve Kuralları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, (11), 203-244.
- Karaağaç, G. (2009). Türkçenin Söz Dizimi. *Kesit Yayınları*

- Kara, S. (2012). Girişik Cümle Problemi Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Studies*. 7(2), 643-648.
- Karaca, H. (2018). Türkiye Türkçesinde Sadece Sayılarla Kurulan Söz Dizimsel Yapılar, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17 (3), 814-819,
- Karaca, H. (2019). Yeni Bir Kelime Grubu Önerisi: Ölçü Grubu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 2037-2042.
- Karaca, H. (2021). Birleşik Fiillerin Tasnifi ve Yapısında Birleşik Fiil Olan Birleşik Fiiller. *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies*, 258-266.
- Karademir, F. (2015). Türkçede İsim Cümlesi ve Alabildiği Ögeler Üzerine. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 204-2019.
- Karahan, L. (1993). Türkçede Birleşik Cümle Problemi. *Türk Dil Kurumu "Türk Gramerinin Sorunları*, 19-23.
- Karahan, L. (2000). Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları Üzerine. *Gramer Bilim ve Uygulama Kolu. Türk Dili*, 518, 16-23
- Karahan, L. (1995). *Türkçede Söz Dizimi* (3). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2010). *Türkçede Söz Dizimi* (15). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2015). Türk Gramerciliğinde İsim- Fiil Cümlesi Tartışmaları. *Prof. Dr. Mehmet Özmen Adına Söz dizimi Çalıştayı Bildirileri. Karahan Kitabevi*,1-8.
- Kerimoğlu, C. (2006). Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Söz Dizimi ile İlgili Kabuller Üzerine I (Kelime Grupları). *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 106-118.
- Kerimoğlu, C. (2011). Takısız Ad Tamlaması Tartışması ve Tür-Öbek İlişkisi. *Turkish Studies*, 6(1), 1487-1501.
- Kerimoğlu, C. (2016). Sözcük Öbeği Olarak Cümle ve Bir Öbek Önerisi. *Türkiyat Mecmuası*, 26(2), 241-245.
- Kerimoğlu, C. (2007). Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 21, 98-107

- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Küçük, S. (2020). Ara Sözlü ve Ara Cümleli Cümleler Üzerine. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 445-463.
- Küçük, S. (2021). Edat Gruplarında İsim Unsurunu Oluşturan Kelime Grupları. *Asya Studies*, 5(15), 1-10.
- Musa, B. (2014). Türkçede İsim Cümlelerinde Nesne. *Turkish Studies*, 985-995.
- Özkan, A. (2001). İsnat Grubunun Yapısı ve Görevleri. *Araştırmalar – İnsan Bilimleri Araştırmaları*, 5(6), 1-18.
- Özkan, A. (2004). Türkiye Türkçesinde Kısaltma Grupları. *Araştırmalar- İnsan Bilimleri Araştırmaları*, (11), 127-144.
- Özkan, A. (2018). Bir Söz Dizimi Terimi: Özel İsim Grubu. *SUTAD*, (43), 1-11.
- Özkan, A., Toker, M., Aşçı, U. D. (2016). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi (2)*. Konya: Palet Yayınları.
- Özkan, M., Sevinçli, V. (2009). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Özmen, M. (1996). Bir Eksilteli Cümle Tipi Üzerine. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(4), 71-82.
- Özmen, M. (2010). Cümlenin Altıncı Ögesi ve Bir Terim Önerisi. *Türk Dili Üzerine Makaleler*, 349-352.
- Özmen, M. (1995). Türkçe’de Değil Kelimesi ve Kullanımları. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, (49), 315-368.
- Özmen, M. (2010). Özne Üzerine Düşünceler. *Türk Dili Üzerine Makaleler*, 335-346.
- Özmen, M. (2016). *Türkçenin Söz dizimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Şeyda Güven, A. (2019). Türkçe Söz Diziminde Ara Söz/Ara Cümlelerin Öge Açıklama İşlevi Üzerine Bir İnceleme. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 385-396.

- Torun, Y. (2006). Türkçede Ünvan Grupları ve Diziliş Özellikleri Üzerine. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 361-368.
- Tören, H. (2002). Sona Gelen Edatlarla Teşkil Edilen Bir Kelime Grubu: Kuvvetlendirme Grubu. *İlmi Araştırmalar*, (13), 175-182.
- Tören, H. (2022). Türkçe Söz Diziminde Denk / Eş Değerli Yapılar. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 29(29), 1289-1300
- Ulutaş, İ. (2018). Cümlede Özne ve Fail Konusuna Bir Bakış. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-12.
- Üstünova, K. (2005). Ad Tamlaması- İyelik Öbeği Ayrımı. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, (641), 418-425.
- Üstünova, K. (2022). Eylem İstemine Göre Özne Türü ya da Özne Türüne Göre Eylem Niteliği Belirlenebilir mi?. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 11(1), 57-68.
- Üstünova, K. (2021). Sözlüksel Çatı-Söz Dizimsel Çatı Ayrımı. *IX. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bilge Tonyukuk Anısına: Ankara*, 2(1445), 1931-1944
- Vural, H., Böler, T. (2012). *Ses ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Kübra MERTER

EĞİTİM BİLGİLERİ

2008 : Cumhuriyet Öğretmenevi Okulu

: Nispetiye Atatürk İlkokulu

Longwood Bölgesi, Cleveland Üniversitesi, Türk
Bölümü

